

БАЛЗАК

6

ОНОРЕ ДЬО БАЛЗАК
ИЗБРАНИ ТВОРБИ В 10 ТОМА.
ТОМ 6
ДЕПУТАТЪТ ОТ АРСИ.
ШУАНИТЕ. СТРАСТ В
ПУСТИНЯТА

Превод: Дора Попова

chitanka.info

ДЕПУТАТЪТ ОТ АРСИ^[1]

[0] Балзак работи над романа от 1842 до края на 1843 година и успява да напише само първата му част, състояща се от 17 глави. В този незавършен вид се публикува във вестник „Юнион Монаршик“ от 7 април до 3 май 1847 година под заглавие „Избори“.

След смъртта на Балзак френският писател и журналист Шарл Рабу довършва романа „Депутатът от Арси“, който в 1853 година се отпечатва във вестник „Конститусионел“, а в 1854 г. — излиза в отделна книга.

В настоящото издание е включена само първата част на романа, която принадлежи на перото на Балзак. ↑

I. ИЗБОРИ

ПЪРВА ГЛАВА

ВСИЧКИ ИЗБОРИ ЗАПОЧВАТ СЪС СУМАТОХА

В един от последните дни на април 1839 година, в десет часа сутринта, салонът на госпожа Марион, вдовица на бившия главен управител на департамента Об, представляваше странна гледка. От цялата покъщнина в помещението бяха останали само пердетата, украшенията по камината, полилеят и масата за чай. Обюсонският килим, вдигнат две седмици преди обичайното време, лежеше на външното стълбище, а паркетът току-що беше старателно излъскан, макар и нестанал по-светъл. Това бе своеобразно домашно предзнаменование за готвещите се в цяла Франция избори. Неодушевените предмети често са надарени с разум както хората, което е доказателство в полза на окултните науки.

Старият слуга на полковник Жиге, брат на госпожа Марион, току-що бе изчистил праха, набил се в паркета през зимата. С бързина, която говореше, че усърдието не отстъпва на предаността им, камериерката и готвачката изнасяха столовете от всички стаи и ги струпваха в парка.

Впрочем нека кажем, че дърветата в парка вече се бяха раззеленили и през широките листа се виждаше синьо, безоблачно небе. Пролетният въздух и майското слънце позволяваха да се държат отворени и стъклената врата, и двата прозореца на салона, с форма на дълъг правоъгълник.

Госпожа Марион посочи на двете жени дъното му и заповяда да наредят столовете в четири редици така, че между тях да остане пътека от около три стъпки. Скоро всяка редица, състояща се от десет разнородни стола, бе построена по ширина на стаята. По дължината ѝ столовете се проточиха край двата прозореца и остъклената врата. На другия край на салона, срещу тези четири реда столове домакинята постави малка маса за чай, покрита със зелена покривка, върху която положи звънец.

Старият полковник Жиге пристигна на това полесражение точно в минутата, когато сестра му, решила да запълни празното

пространство от двете страни на камината, се разпореждаше да донесат от преддверието двете канапета, макар кадифето, с което бяха облечени, да бе доста протрито след двайсет и четири годишна употреба.

— Тук ще можем да настаним седемдесет човека — с гордост каза тя на брат си.

— Дай Боже тези седемдесет гости да бъдат все наши приятели.

— След като двайсет и четири години сме приемали всяка вечер цялото общество на Арси-сюр-Об, ако един само от постоянните ни посетители се осмели да не се яви в такъв ден... — заплашително каза старата дама.

— Ще видим — прекъсна полковникът сестра си, като сви рамене. — В състояние съм да ви наброя десетина, които не могат, които сигурно няма да дойдат. Преди всичко — започна той, броейки на пръсти — Антонен Гулар, околийският началник — един, кралският прокурор Фредерик Маре — двама, помощникът му, господин Оливие Вине — трима, следователят господин Мартене — четирима, мировият съдия...

— Аз не съм толкова глупава — каза старата дама, прекъсвайки на свой ред брат си, — та да искам да присъствуват чиновници на събрание, чиято цел е да осигури един депутат повече на опозицията... Впрочем Антонен Гулар, приятел от детинство и съученик на Симон, ще бъде много доволен да го види депутат, защото...

— Слушайте, сестро, оставете нас, мъжете, да си вършим работата. Къде е Симон?

— Облича се — отвърна госпожа Марион. — Добре, че не закуси, а то иначе с неговите нерви... макар че е свикнал да се явява в съда, нашият млад адвокат така се вълнува, като че на събранието го очакват врагове.

— Честна дума, на мен неведнъж ми се е случвало да попадам под огъня на неприятелски батареи и духом, не казвам телом, всякога съм бил несъкрушим; но ако трябва да застана тук — продължи старият воин, като седна край масата за чай, — лице с лице срещу тези четиридесет граждани, които ще стърчат срещу мен, ще ме зяпат и ще пулят очи, в очакване на сладкогласната ми и дълбокомъдрена реч, сигурно ще се изпотя здравата, преди да си отворя устата.

— И все пак, скъпи татко, ще трябва да направите това усилие заради мен — каза Симон Жиге, влизайки през малкия салон. — Едва ли в окръга ще се намери човек, чиято дума да тежи повече от вашата. В 1815 година...

— В 1815 година — прекъсна го дребният, удивително запазен старец — аз не говорих, а чисто и просто съставих кратичко възвание, което за двайсет и четири часа вдигна десет хиляди души на крак. Едно е да подпишеш възвание, което ще прочете целият окръг, друго — да говориш пред шепа избиратели. Сам Наполеон претърпя поражение в този занаят. На осемнадесети брюмер той говори само глупости в Съвета на петстотинте.

— Но, скъпи татко — подхвана Симон, — касае се за целия ми живот, за състоянието ми, за щастието ми. Слушайте, гледайте само в едного и си представяйте, че говорите само на него. Ето, така ще успеете...

— Боже господи, аз съм само обикновена стара жена — намеси се госпожа Марион, — но при такива обстоятелства и като зная за какво се отнася, бих станала дори красноречива!

— Прекалено красноречива може би — засмя се полковникът. — Да подхванеш работата от края, не значи, че си достигнал целта си. — Но за какво всъщност става дума? — продължи той, като погледна сина си. — Ето вече два дни, откак се занимавате с тази кандидатура. Е, и какво? Ако моят син не бъде избран, толкова по-зле за Арси. Това е всичко.

Тези думи, достойни за кой да е баща, бяха в пълна хармония с целия живот на този, който ги произнасяше. Полковник Жиге, един от най-уважаваните офицери на великата армия, бе известен като човек с неподкупна честност, съчетана с голяма деликатност. Той никога не се самоизтъкваше, наградите сами трябваше да дойдат при него; ето защо прослужи единайсет години като обикновен капитан в гвардейската артилерия и едва през 1813 стана батальонен командир, а в 1814 година получи чин майор. Почти фанатичната му привързаност към Наполеон не му позволи да служи на Бурбоните след първата абдикация. Предаността му към императора в 1815 година бе такава, че щеше да бъде изпратен на заточение, ако граф Дьо Гондрьовил не бе зачеркнал името му в списъците и не бе му издействувал пенсия и чин полковник.

Госпожа Марион, по баща Жиге, имаше още един брат, достигнал чин жандармерийски полковник в Троа, където навремето замина с него. Там тя се омъжи за господин Марион, главен инспектор в Об.

Братът на покойния господин Марион бе председател на едно от имперските съдилища. Този чиновник, обикновен адвокат в Арси, бе по времето на Терора подставено лице на прочутия Мален от Об, народен представител, който купи имението Гондрьовил. Ето защо целият обществен кредит на Мален, станал сенатор и граф, бе в услуга на семейство Марион. Благодарение на него братът на адвоката получи мястото на главен инспектор в Об по времето, когато правителството не само не можеше да избира между трийсет кандидати, но бе щастливо да намери макар и един, който да се съгласи да заеме такава служба.

Главният инспектор Марион получи наследство от брат си, председателя, а госпожа Марион — от своя брат, жандармерийския полковник. В 1814 година господин Марион стана жертва на превратностите на съдбата. Той умря заедно с империята, но остатъците от натрупаното богатство осигуриха на вдовицата му петнайсет хиляди франка рента. Жандармерийският полковник Жиге, научил, че брат му, артилеристът, се оженил в 1806 година за една от дъщерите на богат хамбургски банкиер, завеща състоянието си на сестра си. Известно е с какво обаяние се ползуваха в Европа чудесните Наполеонов войници.

Почти разорена, госпожа Марион се върна през 1814 година в родния си град Арси и там закупи на големия площад една от най-красивите къщи, чието местоположение показваше, че някога е принадлежала към замък. Свикнала да приема много гости в Троа, където мъжът ѝ бе на власт, тя и сега разтвори салона си за влиятелните представители на либералната партия в Арси. Жена, вкусила сладостта на салонното господство, нелесно се отказва от него. От всички навици тщеславието е най-упоритото.

Бонапартист, после либерал, тъй като вследствие на една от най-странните метаморфози почти всички Наполеонов войници станаха яростни привърженици на конституционния режим, полковник Жиге по време на Реставрацията естествено застана начело на арсийското ръководно звено, тоест нотариусът Гревен, неговият зет Бовизаж и

Варле-син, най-добрият лекар в Арси, шурей на Гревен — хора, на които предстои да играят роля в тази, уви, твърде правдива за нашите политически нрави история.

— Ако скъпото ни момченце не бъде избрано — каза госпожа Марион, след като надникна в преддверието и в парка, за да се убеди, че никой не може да я чуе, — то сбогом, госпожице Бовизаж: само успехът на кандидатурата ще му поднесе ръчичката на Сесил.

— Сесил? — запита старикът, като погледна смаяно сестра си.

— Само вие единствен в целия окръг, братко мой, сте способен да забравите каква зестра и какво наследство очакват госпожица Бовизаж.

— Тя е най-богатата наследница в департамента Об — потвърди Симон Жиге.

— Но струва ми се, че и моят син не е за пренебрегване — подхвана старият воин, — той е ваш наследник, вече се разпорежда с имението на майка си, а и аз смятам да му оставя нещо, освен голото си име...

— Всичко това заедно прави някакви си трийсет хиляди франка, а вече се намериха хора с такова състояние и с обществено положение, които се опитаха да получат ръката ѝ.

— Е, и какво? — запита полковникът.

— Получиха отказ!

— А какво искат Бовизажови? — вдигна рамене в недоумение полковникът, като гледаше ту сестра си, ту сина си.

Може да се стори странно това, че полковник Жиге, брат на госпожа Марион, у която арсийското общество от двадесет и четири години насам се събираше едва ли не всеки божи ден, чийто салон бе ехото на всички слухове, сплетни и клюки от целия окръг и където те може би дори се фабрикуваха, не бе в течение на събития от такова естество; но неговото непознаване на фактите ще се окаже естествено, ако се вземе под внимание, че този благороден отломък от старата Наполеонова фаланга ставаше и лягаше с кокошките, подобно на всички старци, желаещи да доживеят живота си докрай. Ето защо той никога не присъствуваше на тези, така да се каже, задушежни разговори.

В провинцията разговорите биват два вида: едни, които се водят открито, в присъствието на всички, когато се играе на карти и се

бъбри; други, които къкрят на слаб огън като грижливо приготвяно ястие и започват по-късно, когато пред камината останат трима-четирима сигурни приятели, които споделят казаното само у дома си с трима-четирима също толкова сигурни приятели.

От девет години насам, след възтържествуването на политическите му идеи, полковникът почти не се появяваше в обществото. Той всякога ставаше с изгрев-слънце и веднага се отправяше към градината. Обожаваше цветята, но отглеждаше само рози. От непрестанната работа сред цветните карета ръцете му бяха загубели като у същински градинар. Неговите цветни карета му напомняха живите карета на войниците в разноцветни мундири, построени на полесражението. Той постоянно се съвещаваше с градинаря си, но рядко се показваше в общество, особено през последните две години, така че с гостите се срещаше само случайно. Със семейството си се събираше веднъж — на обяд, тъй като ставаше твърде рано, за да може да закуси със сина си и сестра си. На неговите именно старания ние дължим прочутата роза „Жиге“, добре известна на всички любители. Превърнал се в домашен кумир, старецът бе, така да се каже, показван само при особени обстоятелства. Някои семейства охотно ползват такива полубогове и се кичат с тях като с титла.

— Струва ми се — отвърна на брат си госпожа Марион, — че след Юлската революция госпожа Бовизаж се надява да се пресели в Париж. Принудена да остане тук заради баща си, който е още жив, тя прехвърли честолубивите си замисли върху бъдещия си зет и тази хубава дама мечтае да блести в политическите сфери.

— Обичаш ли Сесил? — запита полковникът сина си.

— Да, татко.

— А тя харесва ли те?

— Мисля, че да. Но трябва да се харесвам и на майка й, и на дядо й. Макар почтеният Гревен да се противопоставя на избирането ми, моят успех би накарал госпожа Бовизаж да ме приеме, тъй като се надява да ме върти както си иска и да управлява по своя воля дома.

— Смешна работа! — извика госпожа Марион. — Че за какви ни смята тя?

— На кого е отказала досега? — запита полковникът сестра си.

— Казват, че преди три месеца Антонен Гулар и кралският прокурор Фредерик Маре получили уклончив отговор, който може да

означава всичко, но не и „да“.

— О, Боже мой — въздъхна старецът, като вдигна ръце, — какви времена доживяхме! Но Сесил е дъщеря на дребен търговец и внучка на чифликчия... Или госпожа Бовизаж иска за зет граф Сен Син!

— Не се шегувайте, братко, с Бовизажови. Сесил е достатъчно богата и може да си намери мъж навсякъде, дори и в обществото, към което принадлежи Сен Син. Но чувам, че се звъни, сигурно идват избиратели. Оставям ви и много съжалявам, че не ще мога да чуя какво още ще кажете...

ВТОРА ГЛАВА

БУНТЪТ НА ЕДНО ЗАГНИЛО ЛИБЕРАЛНО ГРАДЧЕ

Макар като политическа ситуация 1839 година да е много различна от 1847, все още можем да си припомним изборите, родили коалицията — този безуспешен опит на депутатската камара да постави под угроза парламентарното правителство; угроза в духа на Кромуел, но която без Кромуел и при господар, опълчил се срещу мошеничеството, не можеше да завърши иначе, освен като тържество на сегашната система, където двете камари и министрите напомнят марионетки от театъра на Гиньоле, разиграващ представление по волята на господаря си за удоволствие на зяпльовците.

Окръгът Арси-сюр-Об се намираше тогава в особено положение — смяташе се за независим при изборите на депутат. От 1816 до 1836 година тук неизменно избираха един от най-влиятелните оратори на левицата, един от седемнайсетте мъже, които либералната партия наричаше „велики граждани“, с една дума — знаменития Франсоа Келер, от банкерската къща „Братя Келер“, зет на граф Дьо Гондрьовил. Гондрьовил, едно от най-красивите имения във Франция, е разположено на четвърт левга от Арси.

Този банкер, неотдавна получил званието „граф“ и „пер“ на Франция, явно възнамеряваше да предаде депутатския си мандат на трийсетгодишния си син, за да му открие път към перство.

Шарл Келер, принадлежащ към партията на привържениците на демократическата монархия, бе вече командир на ескадрон в генералния щаб и любимец на негово кралско височество, когато получи титлата виконт. По всичко личеше, че се очертава най-блестящо бъдеще за младия, безмерно богат, доблестен и смел мъж, отличаващ се с предаността си към новата династия, внук на граф Дьо Гондрьовил и племенник на госпожа Кариляно, съпруга на маршала; но избирането му в камарата, толкова необходимо за бъдещето му, се натъкваше на големи препятствия.

От времето на възхода на буржоазията град Арси изпитваше скрито желание да се покаже независим. Затова последните избори на

Франсоа Келер бяха помрачени от изстъпленията на група републиканци, макар червените им шапки и настръхналите им бради да не бяха изплашили особено много жителите на Арси. Възползувайки се от настроението в окръга, кандидатът на радикалите успя да събере трийсет-четирийсет гласа. Някои арсийци, обидени, че градът им се числи в редовете на „загнилите градчета“ на опозицията, се присъединиха към демократите, макар да бяха врагове на демокрацията. Процесът на изборите във Франция поражда особени политико-химически съединения, опровергаващи законите на избирателното сродство.

Да се избере в парламента през 1839 година младият офицер Келер, след като в течение на двацет години бе избран баща му, означаваше да се прояви истинско избирателско раболепие, против което въставаше гордостта на някои забогатели буржоа, считащи себе си не по-нискостоящи и от господин Мален, и от граф Дьо Гондрьовил, и от банкерите братя Келер, и от знатните Сен Син, и дори от самия крал на Франция! Ето защо многочислените привърженици на стария Гондрьовил, пълновластен господар на департамента Об, очакваха ново доказателство за изпитаната му ловкост. За да не злепостави семейството си в Арси, този многоопитен държавник вероятно щеше да издигне кандидатурата на когото и да е от местните жители, който впоследствие да отстъпи мястото си на Шарл Келер и сам да приеме някаква държавна служба — случай, предвиждащ преизбиране на народния представител.

Когато Симон Жиге започна да се догажда за играта на бившия нотариус Гревен, предан другар на граф Дьо Гондрьовил, Гревен отвърна, че без да знае намеренията на графа, е посочил за свой кандидат Шарл Келер и че ще употреби всичкото си влияние, за да бъде избран. Отговорът на почтения Гревен, станал достояние на града, предизвика срещу бившия нотариус всеобщо възмущение. Независимо че този шампански Аристид^[1] се бе ползвал с неизменното доверие на арсийци, че бе кмет на града от 1804 до 1814 година, а така също и по времето на стоте дни; независимо че опозицията го смяташе за свой водач до победата в 1830^[2] година, когато той, позоваващ се на напредналата си възраст, се отказа от честта да бъде кмет и неговите съграждани, в желанието си да му изразят почтителните си чувства, избраха за кмет зет му, господин

Бовизаж, независимо, казвам, от всичко това, арсийци се обявиха против него, а някои млади хора дори си позволиха да го нарекат стар дърдорко. Поддръжниците на Симон Жиге насочиха надеждите си към кмета Филеас Бовизаж и без усилия го привлякоха на своя страна, тъй като, макар да не бе в лоши отношения с тъста си, Бовизаж всячески се стараеше да подчертае независимостта и дори студенината си, за което неговият хитър тъст не му пречеше, виждайки в това великолепен начин да запази влиянието си върху жителите на Арси.

Интервюиран в навечерието на изборите, на градския площад, господин кметът бе заявил, че по-скоро ще гласува за първия случайно попаднал в избирателната листа на Арси, отколкото да даде гласа си за Шарл Келер, към когото впрочем изпитвал безгранично уважение.

— Арси няма повече да бъде „загнило“ градче — заяви той — или се преселвам в Париж.

Ласкайте злободневните страсти и ще станете герой навсякъде, дори в Арси-сюр-Об.

„Господин кметът — разправяха в града — се показва, както винаги, човек с непреклонна воля.“

Нищо не се разгаря така бързо, както легалният метеж. Вечерта госпожа Марион и приятелите ѝ се договориха да свикат на другия ден независимите избиратели, за да подкрепят кандидатурата на Симон Жиге, сина на полковника.

Този друг ден едва се бе пробудил, а вече в дома всичко бе обърнато с главата надолу, за да посрещнат приятелите, на чиято независимост разчитаха.

Симон Жиге, сякаш предопределен от рождение да бъде кандидат на малкия град, жадуващ да избере едното от синовете си, веднага се възползува от това раздвижване на умовете, за да стане представител на интересите и нуждите на Въшливата Шампания. Наистина семейство Жиге дължеше на граф Дьо Гондрьовил и името, и богатството си. Но какво са чувствата, когато се касае за избори?

Тази Сцена е написана за назидание на страните, които за чест не познават сладостите на националното представителство и следователно не знаят с цената на какви вътрешни борици, на какви жертви, достойни за Брут, малкият град ражда на бял свят своя депутат! Зрелище величествено и заедно с това естествено, което може

да се сравни само с раждане: същите напъни, същите нечистотии, същите мъки, същата радост.

Човек би могъл да се запита: защо Симон Жиге, единствен син на своите родители, притежаващ прилично състояние, бе само скромен адвокат в затънтено градче, където адвокатите са безполезни?

Тук следва да се кажат няколко думи за кандидата. От 1806 до 1813 година на полковник Жиге се бяха родили три деца, а жена му бе починала в 1814 година; най-голямото, Симон, преживя двете помалки, умрели — едното в 1818, другото в 1825 година. Докато те още бяха живи, Симон трябваше да бъде възпитаван като човек, комуто предстои да си обезпечи доходна професия. Останал единствен син, съдбата му нанесе жесток удар. Госпожа Марион много разчиташе, че племенникът ѝ ще получи наследство от дядо си — хамбургския банкер; но този немец, починал в 1826 година, остави на внука си Симон само две хиляди франка рента. Банкерът, известен с плодовитостта си, бе воювал срещу скуката на своя занаят чрез радостите на бащинството; и тъй, той ощастливи семействата на своите единайсет деца, които живееха около него и го накуража да повярва, че Симон Жиге и така ще бъде богат.

Полковникът настояваше синът му да си избере свободна професия. Ето защо при Реставрацията семейство Жиге не можеше да разчита на каквото и да било благоволение от страна на властта. Дори ако Симон не беше син на яростен бонапартист, той принадлежеше към семейство, чиито членове, в лицето на жандармерийския полковник Жиге и семейство Марион, включително госпожа Марион, напълно заслужено си бяха навлекли ненавистта на Сен Син, явявайки се като свидетели на обвинението в прословутия процес на братята Симьоз, несправедливо осъдени в 1805 година за похищението на сенатора граф Дьо Гондрьовил — някогашен представител на народа, който бе сложил ръка на тяхното богатство.

Нотариусът Гревен бе в това дело не само един от главните свидетели, но и един от най-ревностните участници в разследването. Процесът „Симьоз“ и сега разделяше окръга Арси на две партии, първата от които поддържаше невинността на осъдените и следователно Сен Син, втората — граф Дьо Гондрьовил и неговите привърженици.

Ако при Реставрацията графиня Дьо Сен Син благодарение на Бурбоните отново придоби влияние и управляваше като пълновластен господар целия департамент, граф Дьо Гондрьовил съумя да противодействува на господството ѝ, като скришом оказваше давление върху местните либерали чрез нотариуса Гревен, полковник Жиге и зет си Келер, редовно назначаван за депутат на Арси-сюр-Об, въпреки Сен Син и чрез влиянието си в кралските съвети, където запази здрави позиции, докато бе жив Луи XVIII. Едва след смъртта на краля, графиня Сен Син успя да издействува назначението на Франсоа Мишю като председател на съда от първа инстанция в Арси. Тя държеше да постави на това място Франсоа Мишю, тъй като той бе син на иконома, който загина на ешафода в Троа, жертва на предаността си на фамилията Симьоз и чийто портрет в естествен ръст украсяваше салона на графинята и в Париж, и в замъка Сен Син. До 1823 година граф Дьо Гондрьовил бе достатъчно влиятелен, за да възпрепятствува назначението на Мишю.

Именно по съвета на граф Дьо Гондрьовил полковник Жиге бе направил от сина си адвокат. Симон трябваше да преуспее в окръга Арси, толкова повече, че там бе единствен адвокат, тъй като пълномощниците пред гражданския съд сами се заемат с делата в тези малки селища.

Симон бе спечелил няколко победи в съда на департамента Об; но това не пречеше да бъде предмет на насмешки от страна на Фредерик Маре, кралския прокурор, на помощника му Оливие Вине и председателя Франсоа Мишю — трима юристи, считани в съда за най-умни и призвани да изиграят важна роля в избирателната драма, чието първо действие се подготвяше.

Симон Жиге, както впрочем едва ли не всички хора, плащаше твърде голяма дан на тази велика сила „смешното“. Той се наслаждаваше на собственото си бръщолевене, вземаше думата с повод и без повод, тържествено размотаваше кълбото на многословните и пусти фрази, което в средите на висшата буржоазия на Арси се смяташе за красноречие. Бедният момък принадлежеше към оная разновидност скучни хора, които са готови всичко да обясняват, дори най-очевидното. Обясняваше дъжда, обясняваше причините на Юлската революция. Обясняваше също така и всички необясними неща — например Луи-Филип, господин Одилон Баро,

господин Тиер, източните въпроси, Шампан, 1789 година; обясняваше митническите тарифи и хуманитарните теории, магнетизма и заплащането по цивилната листа.

Този млад човек, с пръстен цвят на лицето, слаб, предостатъчно висок, за да оправдае правилото, че много високите хора рядко се отличават с големи достойнства, преувеличаваше пуританизма на представителите на крайната левица — и без друго прекалено превзети, като морализатори, които крият греховете си. Винаги облечен в черно, той носеше бяла вратовръзка, чийто възел смъкваше ниско под врата. А тъй като все още предпочиташе високи колосани яки, за щастие излезли вече от мода, лицето му изглеждаше като напъхано в книжна фуния. Панталоните и фраковете му, скроени сякаш не за него, винаги бяха широки. У него имаше нещо, което в провинцията наричат чувство за собствено достойнство, тоест държеше се строго и беше скучен.

Приятелят му Антонен Гулар го упрекваше, че подражава на господин Дюпен. И наистина, адвокатът прекалено често сменяше обувките си и плътните чорапи от черна коприна.

Разчитащ на всеобщото уважение, с което се ползуваше старият му баща, както и на влиянието на леля му в малкия град, чийто най-почтени жители вече от двайсет и четири години се събираха в салона ѝ, разполагащ освен с адвокатските си хонорари и с рента от десет хиляди франка, към които един ден щеше да се прибави и състоянието на леля му, Симон Жиге не се съмняваше в избирането си.

Но при първия звън на камбаната, известяващ пристигането на най-влиятелните избиратели, сърцето на честолубеца тревожно се сви, внезапно усетило смътни опасения. Симон не се съмняваше в ловкостта на стареца Гревен, нито в огромното давление, което министерството щеше да употреби, за да подкрепи кандидатурата на младия и намиращ се по това време в Африка храбър офицер, аташиран към личността на принца, освен това син на един от бившите „велики граждани“ на Франция и племенник на маршала.

— Струва ми се — каза той на баща си, — че имам колики. Чувствувам нещо да ми ври под лъжичката и това ме безпокои.

— И най-старите войници — отвърна полковникът — изпитват същото чувство в първите минути на сражението, когато оръдията започват да трещят...

— А какво ли ще бъде в Камарата?... — си помисли адвокатът.

— Граф Дьо Гондрьовил ни разказваше — продължи полковникът, — че на мнозина оратори се случвали такива дребни неприятности, които за нас, старите, закалени воители, означаваха начало на сражението. Толкоз по тези въпроси. А сега да поговорим делово. И тъй, ти искаш да станеш депутат — заключи старецът, като сви рамене, — е, добре, стани!

— Татко, моята победа в изборите е Сесил Бовизаж! Сесил — това е огромно богатство! А днес огромното богатство е власт.

— О, как се измениха времената! При императора беше нужна храброст!

— Всяка епоха може да бъде изразена с една дума — каза Симон, повтаряйки мисълта на граф Дьо Гондрьовил, обрисуваша много точно този старец. — По времето на империята, когато искаха да убият човека, казваха „страхливец“. Сега казват „крадец“.

— Бедна Францио, докъде те доведоха! — извика полковникът. — Ще взема да се върна при моите рози!

— О, останете, татко! Тук вие сте нашата опора!

[1] *Аристид* (ок. 540–467 г. до н.е.) — атински политически деец и пълководец, оглавяващ умереното демократично течение, прославил се със справедливостта и благоразумието си. ↑

[2] *До победата в 1830 година* — Юлската революция от 1830 година във Франция. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

КЪДЕ СЕ ОЧЕРТАВА ОПОЗИЦИЯТА

Пръв се появи кметът, господин Филеас Бовизаж, съпровождан от приемника на тъста си, най-известния нотариус в града, Ашил Пигу, внук на мирови съдия, работил по времето на Революцията, после на Империята и в първите дни на Реставрацията.

Ашил Пигу, около трийсет и две годишен, бе прослужил осемнайсет години като писар при стареца Гревен, без всяка надежда сам да стане нотариус. Неговият баща, син на арсийския съдия, умрял уж от апоплексия, бе човек, комуто не бе провървяло в сделките.

Граф Дьо Гондрьовил, свързан със съдията Пигу чрез събитията от 1793 година, бе заел на Ашил пари, за да погаси някакъв дълг, и по такъв начин с негова помощ кантората на Гревен бе купена от внука на съдията, провел първото дознание в процеса „Симьоз“. Ашил се беше настанил на църковния площад в дома, принадлежащ на граф Дьо Гондрьовил, който този пер на Франция му бе дал под наем толкова евтино, че за всички стана от ясно по-ясно колко много хитрият политик държеше да има винаги подръка първия нотариус на Арси.

Младият Пигу, дребен, сух човечец, чийто поглед сякаш пронизваше зелените стъкла на очилата, несмекчаващи неговата насмешливост, бе добре осведомен по делата на целия окръг и минаваше за зъбат шегаджия, тъй като благодарение на професията си бе придобил известна лекота на словото и влагаше в изказванията си повече остроумие, отколкото другите жители на Арси в разговорите си.

Ашил Пигу, още ерген, се надяваше на изгодна женитба благодарение на покровителството на Гревен и на граф Дьо Гондрьовил. Ето защо адвокатът Жиге не можа да скрие учудването си, когато видя Ашил редом с Филеас Бовизаж.

Хилавият нотариус, с лице дотолкова поразено от едрата шарка, че изглеждаше като покрито с бяла мрежа, представляваше пълна противоположност на едрата фигура на господин кмета, чието лице напомняше кръгла луна, и то не просто луна, а весела луна.

Неговата белоснежна кожа още по-силно се подчертаваше от приветливата усмивка, дължаща се не толкова на благодушие, колкото на необикновено месестите му устни, заради които дори му бяха измислили прякора „мекица“. Филеас Бовизаж бе надарен с такова самодоволство, че се усмихваше на всички при всички обстоятелства. Свежите му устни можеха да се усмихнат дори на погребение и удивителната жизненост, сияеща в детски сините му очи, напълно съответствуваше на неизменната и непоносима усмивка.

Това вътрешно самодоволство лесно минаваше за любезност и приветливост, толкова повече, че Филеас си бе изработил особен език, изпъстрен до втръсване с формули на учтивост. Той винаги „имаше честта“, осведомявайки се за здравето на отсъстващите, винаги използваше епитети като „скъпи“, „драги“, „любезни“. Щедро сипеше съболезнования и поздравления по повод на най-дребни неприятности или радости в човешкия живот. Така той скриваше под поток от общи фрази нищожеството си, дълбокото си невежество и безхарактерност, което може да се определи с по-износената вече дума ветропоказател.

Впрочем успокойте се: оста на този ветропоказател бе хубавата госпожа Бовизаж, прославената в целия окръг красавица Северин Гревен.

Като научи за това, което нарече предизборна авантюра на господин Бовизаж, Северин в деня на събранието му каза:

„Добре сторихте, като се показахте независим, но не отивайте при Жиге без Ашил Пигу, на когото наредих да мине да ви вземе.“ Но да се изправи Ашил Пигу до Бовизаж като ментор нима не означаваше да се вмъкне на събранието при Жиге шпионин от партията на Гондрьовил? Ето защо всеки може да си представи сега гримасата, появила се на пуританската физиономия на Симон, принуден да приеме любезно постоянния гост на леля си, влиятелния избирател, в когото този път видя враг.

„Ах — рече си той, — постъпих много необмислено, като му отказах парите, които ми поиска. Старият Гондрьовил е по-умен от мен...“

— Здравейте, Ашил — поздрави той нотариуса, придавайки си фамилиарен вид, — сега ще ме турите натясно.

— Не считам, че вашето събрание е заговор срещу свободата на изборите — отвърна с усмивка нотариусът. — Ние играем с открити

карти, нали така?

— Разбира се — потвърди Бовизаж и се засмя с оня нищо неизразяващ смях, с който някои хора завършват всяка своя фраза и който би трябвало да наречем „исо на разговора“. После господин кметът пристъпи към това, което трябва да наречем негова „трета позиция“, тоест изправи се, изпъчи гърди и склучи ръце на гърба. Облечен бе в черен фрак и черен панталон, във великолепна бяла жилетка, полуотворена така, че можеше да се видят брилянтовите копчета, струващи хиляди франкове.

— Ще се борим и пак ще си останем добри приятели — отново захвана Филеас. — В това е същината на конституционните нрави. (Хе-хе-хе!) Ето как разбирам аз съюза между монархията и свободата. (Ха-ха-ха!)

Тук господин кметът улови Симон под ръка и каза:

— Как сте, добри ми приятелю? Надявам се, че скъпата ви леля и достойният ни полковник се чувствуват днес така добре, както вчера... Така поне мисля (Хе-хе-хе!) — прибави той с блажен вид, — може би са малко обезпокоени от предстоящата церемония... Да, да, млади момко, и така, ние навлизаме в политическата кариера. (Ха-ха-ха!) Вие направихте първата крачка... да се отстъпи, вече е късно... Това е важно решение и аз предпочитам вие, а не аз, да се хвърлите в бушуващите бездни на Камарата (Хи-хи-хи!), колкото и да е приятно да олицетворяваш с особата си една (Хи-хи-хи!) четиристотин петдесет и трета част от върховната власт във Франция. (Хи-хи-хи!)

Гласът на Филеас Бовизаж звучеше приятно и напълно хармонираше с облото му, напomniaщо светложълта тиква лице, с охранения му гръб и с широките му, изпъчени гърди. Този глас, приближаващ се по мощността си към баса, притежаваше кадифената мекота на баритона, а в смеха, с който Филеас завършваше фразите си, придобиваше почти сребриста звънност. Ако Господ-Бог, за да попълни видовете в земния си рай, пожелаеше да постави в него провинциален буржоа, той не би създал по-завършен, по-съвършен тип от Филеас Бовизаж.

— Възхищавам се от самоотвержеността на тези, които са способни да се хвърлят в бурите на политическия живот (Хе-хе-хе!), но за това са нужни нерви, каквито аз нямам. Кой би казал в 1812 или в 1813 година, че ще стигнем дотук... Аз лично вече в нищо не се

съмнявам днес, когато асфалтът, каучукът, железницата и парата изменят земята, рединготите и разстоянията. (Хе-хе-хе!)

Последните думи бяха щедро подкрепени с този смях, чрез който Филеас подсилваше безцветните си шеги, доставящи голямо удоволствие на буржоата и които оттук нататък ще поставям в скоби; но ги съпроводи и със станалия му вече привичен жест да потрива весело ръце, като стискаше десния юмрук с лявата длан. Този номер се съпътствуваше със смях в честите случаи, когато мислеше, че е казал някакво остроумие.

Може би е излишно да добавим, че Филеас минаваше в Арси за любезен и обаятелен човек.

— Ще се постарая — отвърна Симон Жиге — да представя достойно...

— Шампанските овни — живо довърши Ашил Пигу мисълта му, като го прекъсна.

Кандидатът мълчаливо преглътна насмешката, тъй като трябваше да посрещне влизащите в тази минута двама нови избиратели.

Единият от тях бе стопанинът на „Катъра“, най-добрата механа в Арси, на големия площад, точно на пресечката с улица Бриен. Този почтен механджия, на име Пупар, беше женен за сестрата на прословутия Готар, верен слуга на графиня Дьо Сен Син, едно от действащите лица в процеса „Симьоз“. Навремето Готар бе оправдан. Макар и известен с предаността си към фамилията Сен Син, Пупар от два дни насам бе обработван от прислужника на полковник Жиге с такава настойчивост и ловкост, че в края на краищата реши да употреби влиянието си в полза на кандидатурата на Симон, уверен, че с това ще изиграе зла шега на враговете на Сен Син и дори току-що бе говорил в този смисъл с аптекаря Фромаже, който след като вече не беше доставчик на замъка Гондрьовил, с радост се възползува от случая да поинтригантствува срещу семейство Келер.

Благодарение на многочислените си връзки тези двама представители на дребната буржоазия можеха да въздействуват върху някои колебаещи се избиратели, тъй като с тях се съветваха немалко арсийци, за които политическите убеждения на кандидатите не играеха роля. И тъй, адвокатът се зае с Пупар, като предостави аптекаря Фромаже на баща си, който дойде да поздрави явилите се вече избиратели.

Помощник-инженерът на окръга, секретарят на кметството, четирима съдебни пристави, трима пълномощници при градския съд, секретарят на окръжния съд и секретарят на местния съд, регистраторът и бирникът, двама лекари, съперници на Варле, шурейт на Гревен, един мелничар на име Лоран Кусар, двама помощници на Филеас, книжарят-издател и още десетина граждани на Арси излязоха в парка и като се разделиха на групи, започнаха да се разхождат по алеите, в очакване да се събере достатъчно народ, за да се открие събранието.

Накрая, към обяд, петдесетина човека, облечени празнично, дошли най-вече от любопитство да видят хубавите салони на госпожа Марион, за които се говореше в целия окръг, седнаха на столовете, приготвени от домакинята. Прозорците бяха оставени отворени и скоро се възцари такава дълбока тишина, че се чуваше шумоленето на копринената рокля на госпожа Марион, която не устоя на изкушението да излезе в парка и да седне на такова място, отгдето можеше да се чуе всичко, което ставаше в салона.

Развълнувани не по-малко от господарите си, готвачката, камериерката и прислужникът се събраха в трапезарията.

— Господа — започна Симон Жиге, — някои от вас пожелаха да удостоят баща ми с честта да председателствува събранието, но полковник Жиге ме натовари да ви предам извиненията му, както и да изразя благодарността му, тъй като във вашите пожелания той вижда награда за заслугите си пред отечеството. Ние сме в неговия дом, ето защо той счита за свой дълг да се откаже от ролята си на председател и предлага на свое място всеуважавания търговец, комуто вие доверихте най-висшата длъжност в градското самоуправление — господин Филеас Бовизаж.

— Браво, браво!

— Ние всички, струва ми се, сме съгласни, че на това наше във висша степен приятелско... но и същевременно напълно свободно събрание, което по никакъв начин не противодействува на голямото предизборно събрание, където ще поставяте въпроси на кандидатите и ще преценявате достойнствата им, трябва да съблюдаваме конституционните форми на народното събрание.

— Да! Да! — извикаха всички в хор.

— И така — отново започна Симон, — съгласно волята на събранието имам честта да помоля господин кмета да заеме председателското място.

Филеас стана и премина през целия салон, чувствайки, че става червен като череша. После, озовал се пред масата, той видя отпреде си не сто очи, а сто хиляди звезди посред бял ден. Накрая му се стори, че слънцето бе запалило пожар в салона и усети, по негов собствен израз, че гърлото му стана „сухо като солна мина“.

— Поблагодарете — пошепна му Симон.

— Господа...

Възцари се такова напрегнато мълчание, че Филеас усети болки в корема.

— Какво трябва да кажа, Симон? — запита той полугласно.

— Защо мълчите? — обърна се към него Ашил Пигу.

— Господа — каза адвокатът, възмутен от дръзката намеса на нотариуса, — честта, която оказахте на господин кмета, може да го изненада, но едва ли да го учуди.

— Точно така — подхвана Бовизаж, — аз съм така трогнат от вниманието на съгражданите си, че не мога да не се чувствавам крайно поласкан.

— Браво! — извика само нотариусът.

„Дявол да ме вземе — каза си Бовизаж. — Ако още веднъж ми хрумне да държа речи...“

— Желаят ли господата Фромаже и Марселен да поемат задълженията на преброители? — запита Симон Жиге.

— По-правилно ще бъде — заяви Ашил Пигу, като стана, — ако събранието само посочи двама членове на президиума, щом сме решили да следваме примера на Камарата.

— Всъщност така ще бъде по-добре — каза огромният господин Моло, секретар на окръжния съд, — иначе събранието ще се превърне в комедия и няма да бъдем свободни. Тогава защо да не продължим да правим всичко по волята на господин Симон?

Симон пошепна нещо на Бовизаж, а после Бовизаж стана и изрева едно „Господа“, с което трябваше да привлече вниманието на цялата зала.

— Извинете, господин председателю — каза Ашил Пигу, — но вие трябва да председателствувате, а не да се съвещавате...

— Господа, ако трябва да се съобразяваме с парламентарния регламент — започна Бовизаж, повтаряйки това, което му бе подсказал Симон, — то аз бих помолил високоуважаемия господин Пигу да се приближи към тази маса и да говори оттук.

Пигу се спусна към масичката за чай, изпъчи гърди и като се опря на нея с крайчеца на пръстите си, заговори без всякакво стеснение, едва ли не като прочутия господин Тиер.

— Господа, не аз предложих да подражаваме на Камарата, тъй като и до ден-дневен Камарите ми се струват неподражаеми; при все това съм напълно съгласен, че събрание от шейсет, че и повече видни жители на Шампан трябва да си избере председател, защото, както знаем, няма стадо без пастир. Ако бяхме прибегнали до тайно гласуване, уверен съм, че името на нашия уважаван кмет щеше да бъде посочено единогласно; неговото противопоставяне на кандидатурата, поддържана от семейството му, ни убеждава, че той във висша степен притежава гражданско мъжество, тъй като е намерил сили да пренебрегне най-силните връзки — семейните. Да се постави отечеството над семейството е такова върховно усилие, на което е способен само този, който непрестанно си повтаря, че Брут ни гледа от висотата на своя съд ето вече две хиляди петстотин и няколко години. След като съумя да отгатне желанията ни относно избора на председател, за нашия уважаван господин Жиге изглежда естествено да ни ръководи и в избора на преброители; но съгласявайки се с мен, вие същевременно сте си казали, че един път е достатъчно, и тук сте свършено прави! В противен случай ще излезе, че нашият общ приятел Симон Жиге, който трябва да представи кандидатурата си, се държи като наставник, а това би отслабило благоприятното впечатление от скромността на високопочитаемия му баща. Но какво прави в това време нашият достоен председател, съгласил се да ръководи събранията съгласно принципа, който му предложи кандидатът? Посяга на свободата ни! Питам ви, правилно ли действа изборният от нас председател, като ни предлага да изберем със ставане на крака двамата преброители?... Ето това вече значи, господа, да се упражнява натиск върху решението ни. Ще бъдем ли свободни в избора си? Може ли да не ставаме, когато съседът ни е станал? Ако например стана аз, сигурно всички ще станат от вежливост, и тъй като

заради всекиго от нас ще стават останалите, няма да имаме никакви избори, защото всички неизбежно ще гласуват за всички.

— Прав е — казаха шейсетте слушатели.

— И тъй, нека всеки от нас напише на листче две имена и тогава тези, които ще седнат от двете страни на господин председателя, с пълно право ще се смятат за първенци на обществото. Те ще бъдат правоспособни, съвместно с господин председателя, да установят болшинството, когато гласуваме със ставане нашите предложения. Ние сме тук, считам аз, за да обещаем на кандидата нашата поддръжка на предизборното събрание, където ще се явят всички избиратели от окръга. Ще си позволя да подчертая, че това начинание е извънредно важно. Не се ли касае за четиристотната частица власт, както току-що се изрази господин кметът със свойственото си остроумие, което ние така много ценим.

Полковник Жиге се залови да реже на късчета големи листи хартия, а Симон нареди да му донесат перо и мастилница.

Събранието бе прекъснато.

Този предварителен спор по формални въпроси вече бе силно разтревожил Симон и бе събудил вниманието на присъстващите шейсет граждани. Не след дълго започнаха да попълват бюлетините и хитрият Пигу съумя да наложи господин Моло, секретар на съда, и господин Годиве, регистратор. Естествено тяхното избиране причини неудоволствие на аптекаря Фромаже, както и на юриста Марселен.

— Вие ни помогнахте да проявим нашата независимост — им каза Ашил Пигу; — и бъдете по-горди с отхвърлянето ви, отколкото ако бяха ви избрали.

Всички се разсмяха.

Симон Жиге помоли за тишина, предоставяйки думата на председателя, чиято риза бе вече мокра от пот и който събра всичкото си мъжество, за да каже: „Думата има господин Симон Жиге.“

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

ПЪРВА ПАРЛАМЕНТАРНА БУРЯ

— Господа — започна адвокатът, — разрешете ми да поблагодаря на господин Ашил Пигу, който на нашето, макар и приятелско събрание...

— Но то е подготвително преди голямото предизборно събрание — прекъсна го юристът Марселен.

— Тъкмо това исках да кажа — продължи Симон. — Преди всичко благодаря на господин Ашил Пигу, че въведе в събранието строго съблюдаване на парламентарни те форми. За първи път изборителният окръг в Арси ще ползува свободно...

— Свободно! — обади се Пигу, като прекъсна оратора.

— Свободно! — откликна събранието.

— Свободно — повтори Симон, — правата си в голямата битка за всеобщи избори в парламента; и тъй като след няколко дни ще се състои събранието, на което ще присъствуват всички избиратели, за да оценят по достойнство издигнатите кандидати, ние трябва да се считаме щастливи, че ни е дадена възможност тук, в тесен кръг, да свикнем с правилата на такива събрания. Благодарение на това ще бъдем по-силни да решим политическото бъдеще на град Арси, тъй като става дума да бъдат представени в Камарата интересите не на едно семейство, а на целия град, не на един човек, а на целия окръг.

После Симон изложи историята на изборите в Арси от двайсет години насам. Като одобри неизменното преизбиране на Франсоа Келер, той заяви, че така или иначе, дошло е вече време да се отхвърли игото на рода Гондрьовил. Арси не трябвало да бъде повече бащиния нито на либералите, нито на фамилията Сен Син. Сега във Франция възниквали напредничащи течения, чужди на Келеровци. Откак станал виконт, Шарл Келер принадлежал на кралския двор и следователно не можел да действа самостоятелно; представящите тук неговата кандидатура виждали в него преди всичко приемник на баща му и бъдещ пер на Франция, а не приемник на депутат и т.н., и т.н. С други думи, Симон се представи на съгражданите в качеството си на достоен

кандидат, задължаващ се да заседава в Камарата редом със знаменития господин Одилон Баро и никога да не изменя на славното знаме на прогреса.

Прогрес е една от думите, зад които тогава стояха не толкова идеи, колкото лицемерие и честолюбиви амбиции, тъй като след 1830 година тя вече не изразяваше нищо освен домогвания на изгладнели демократи. Но на жителите на Арси тази дума все още правеше силно впечатление и придаваше тежест на всеки, който я напишеше на знамето си. Да се обявиш за сторонник на прогреса, означаваше да се обявиш за философ във всичко и пуритан в политиката. С това човек потвърждаваше, че е за железниците, за макинтошите, за изправителните домове, за дървените мостове, за освобождаването на негрите, за спестовните каси, за обувките без шевове, за газовото осветление, за асфалтирането на тротоарите, за всеобщите избирателни права, за съкращението на цивилната листа. И освен това, че е против договора от 1815 година, против по-старата издънка на Бурбоните, против северния колос, коварния Албион, против всички добри и лоши мероприятия на правителството. И така, думата прогрес можеше в еднаква степен да означава и „да“, и „не“. Това бе преобядисан либерализъм, нов лозунг за нови честолюбци.

— Доколкото разбирам — каза Жан Виолет, фабрикант на чорапи, закупил преди две години предприятието на Бовизаж, — ние сме тук, за да обещаем, че с всички достъпни нам средства ще помогнем да изберат в Камарата господин Симон Жиге вместо граф Франсоа Келер. Ако всички сме съгласни да се съюзим за тази цел, не ни остава друго освен да кажем „да“ или „не“.

— Ще бъде много прибързано! Политика не се прави така! — извика Пигу, чийто осемдесет и шест годишен дядо влезе в залата тъкмо в тази минута. — Ораторът преди мен се опита да предреша това, което по моя слаб разум трябва да бъде предмет на разискване. Искам думата.

— Думата се предоставя на господин Ашил Пигу — каза Бовизаж, който най-после можа да произнесе тази фраза с всичкото си кметско и конституционно достойнство.

— Господа — започна дребният нотариус, — ако в Арси има дом, където не би следвало да се въстава против влиянието на граф Дьо Гондрьовил и Келер, то това е именно този дом... Достойният

полковник Жиге тук е единственият, който може да се смята необвързан със сенатора, тъй като положително за нищо не е молил граф Дьо Гондрьовил; графът сам го зачеркна от списъка на осъдените на изгнание в 1815 година и му издействува пенсия, която полковникът ползува и сега, и всичко това без каквито и да било постъпки от страна на високоуважаемия господин Жиге, украшение и гордост на нашия град...

Тези ласкави за стареца думи бяха посрещнати с одобрителен шепот.

— Но — продължи ораторът — благоволенията на графа се сипеха върху семейство Марион. Без негово покровителство покойният полковник Жиге никога не би командувал жандармерията на департамента Об. Покойният господин Марион нямаше да бъде председател на съда без подкрепата на графа, пред когото лично аз всякога ще се чувствам задължен... Ето защо не бива да се учудвате, че пред това събрание се явявам като негов защитник. И в целия наш окръг няма да се намерят мнозина, които да не са били облагодетелствувани от това семейство... (Глух ропот.) Пред нашето събрание се представя кандидат за депутатско място и аз имам право да надникна в живота му, преди да го облека в пълномощията си — с жар продължаваше Ашил. — Не искам избраникът ми да бъде неблагодарник, тъй като неблагодарността е като нещастieto — една неблагодарност влече след себе си друга. Ние сме служили, казвате вие, като трамплин за Келерови? Е добре, това, което чух тук, ми дава основания да се опасявам да не би да стана трамплин за Жиге. Живеем във века на позитивизма, нали така? Тогава да видим какви ще бъдат за окръга Арси последствията от избирането на Симон Жиге. Говорят ви за независимост? Симон, когото критикувам като кандидат, е мой приятел, приятел на всички, които ме слушат тук, и лично аз бих бил твърде щастлив да го видя като оратор на левицата, заемащ място между Гарние Пажес и Лафит; но какво ще спечели от това нашият окръг!... Нищо. Окръгът губи подкрепата на граф Дьо Гондрьовил и на Келерови. А ние всички в течение на тези пет години ще се нуждаем постоянно от тази подкрепа. Когато искаме да освободим от военна служба някой момък без късмет, тичаме при госпожа Дьо Кариляно, съпругата на маршала. Нерядко прибягваме също към авторитета на Келерови и много неща предприемаме по техни указания. Старият

граф Дьо Гондрьовил нито веднъж не ни е отказал подкрепата си; достатъчно е да си родом от Арси, за да влезеш при него, без да чакаш с часове в преддверието. Тези три семейства са известни на всички жители. А къде е хазната на рода Жиге и какво ще бъде влиянието ѝ в министерството? С какъв кредит ще се ползува тя в Париж? Ако поискаме вместо нашия прогнил дървен мост да си построим каменен, ще съумее ли Жиге да издействува от департамента и от правителството необходимите средства? Като изберем Шарл Келер, ние ще продължим приятелския съюз, който днес ни носи само изгоди. А с избора на достойния Симон Жиге, моя скъп приятел и другар от училищната скамейка, ще търпим загуби дотогава, докато той не стане министър. Познавам достатъчно неговата скромност и съм уверен, че не ще ме опровергае, ако си позволя да се усъмня в скорошното му назначение на този пост! (Смях.) Дойдох на това събрание, за да се противопоставя на едно дело, което смятам пагубно за целия наш окръг. Шарл Келер, ще ми кажат някои, е привърженик на кралския двор. Толкова по-добре! Няма да харчим средства за политическото му възпитание; той познава проблемите и нуждите на нашия край, знае всичко, което е необходимо да се знае в парламента, и повече подхожда за ролята на държавен деятел, отколкото моят приятел Симон, който не претендира да бъде Пит и Талейран в затънтено градче като нашето Арси...

— Дантон е от Арси — извика полковник Жиге, вбесен от тази правдива импровизирана реч.

— Браво... — Неговият възглас накара шейсетте избиратели дълго да ръкопляскаат.

— Умен старец е моят баща — пошепна Симон Жиге на Бовизаж.

— Не разбирам — каза, почервениял до уши и станал внезапно, старият полковник — защо е нужно заради тези избори да се ровим в нашите отношения с граф Дьо Гондрьовил. Моят син получи състоянието си от своята майка, той никога нищо не е искал от граф Дьо Гондрьовил. Симон и без графа щеше да си бъде това, което е: син на артилерийски полковник, награждаван с чинове за боеви заслуги, адвокат, който никога не е изменял на убежденията си. А аз бих казал на граф Дьо Гондрьовил направо в лицето: „Ние избирахме вашия зет в течение на двайсет години, а сега искаме да покажем, че правехме това

от добра воля и се обръщаме към човек от Арси, за да видят всички, че старият революционен дух от 1789 година, на който вие дължите вашите богатства, все още живее в родината на Дантоновци, Маленовци, Гревеновци, Пигу и Марионовци...“ Това е!

И старецът седна. В залата настана невъобразима бъркотия. Ашил отвори уста с намерение да възрази. Бовизаж, който не би се чувствувал председател, ако не размахваше непрекъснато звънеца, само усилваше шума, като приканваше към тишина. Беше вече два часът.

— Осмелявам се да обърна внимание на почитаемия полковник Жиге, чиито чувства е лесно да се разберат, че той самоволно взе думата, а това е несъвместимо с парламентарните правила — заяви Ашил Пигу.

— А аз не смятам за нужно да подчиняваме на реда полковника — отвърна Бовизаж. — Той е баща... (Отново се възцари тишина.)

— Не сме дошли тук — възрази Фромаже, — за да угодничим във всичко на господата Жигу, баща и син...

— Не! Не! — подкрепиха го събралите се.

— Работата е лоша — каза госпожа Марион на готвачката си.

— Господа — продължи Ашил, — аз ще се огранича с това да запitam моя приятел Симон Жиге: какво възнамерява да предприеме в наш интерес?

— Да, да!

— Откога — отвърна Симон Жиге, — честните граждани, а такива са нашите арсийци, са решили да превърнат свещената мисия на депутата в занаят и сделки?

Човек трудно може да си представи какво въздействие оказват възвишените чувства на хорските сбирания. Хората ръкопляскат на великите идеи и въпреки това гласуват за това, което унижава страната им; те напомнят каторжника, който на театрално представление желае наказание за Робер Макер^[1], а сам убива някакъв господин Жермьой.

— Браво! — извикаха няколко избиратели, верни на Жиге.

— Вие ще ме изпратите в Камарата, ако въобще ме изпратите, за да отстоявам там определени принципи, принципите на 1789 година, за да бъда глас от опозицията, да гласувам заедно с нея, да казвам истината на правителството, да водя война със злоупотребите и да ратувам за прогреса...

— Какво наричате вие прогрес? За нас прогрес означава разцвет на земеделието в нашата възлюбива Шампан — каза Фромаже.

— Прогрес! Сега ще ви обясня какво разбирам под прогрес — извика Жиге, вбесен, че го бяха прекъснали. — За Франция това е границата при Рейн — каза полковникът — и унищожаване на договора от 1815 година!

— Това е продажба на зърното на високи цени при винаги евтин хляб — насмешливо извика Ашил Пигу, който в желанието си да бъде духовит, изрази една от разпространените във Франция нелепи идеи.

— Това е всеобщото благо, осъществено чрез победата на хуманитарните доктрини.

— Какво ви казвах? — подхвърли хитрият нотариус на съседите си.

— Ш-ш-т! Тихо! Внимание! — извикаха неколцина любопитни.

— Господа — заяви дебелият Моло, като се усмихна, — пренията се разгарят, не пречете на оратора да се изкаже.

— Във всички преходни епохи, господа — тържествено продължи Симон Жиге, — а ние живеем именно в такава епоха...

— Беее... беее — заблея един от приятелите на Ашил Пигу, притежаващ дарбата (незаменима при избори) да говори с корем. Всички присъстващи, истински жители на Шампан се запревиваха от смях. Скръстил ръце, Симон Жиге изчакваше да утихне този ураган от смях.

— Ако някои тук държат да подчертаят — продължи той, — че вървя със стадото на славните защитници на човешките права, тези, които не се уморяват да излизат с призови, да пишат книга след книга, със стадото на безсмъртния пастир, ратуващ за спасението на изнемогваща Полша, с мъжествения памфлетист, бдящ за цивилната листа, с философите, изискващи честност от нашите учреждения, то аз благодаря на оня, който ме прекъсна. За мен прогрес е осъществяване на всичко, което ни бе обещано от Юлската революция, това е избирателната реформа, това...

— Значи, вие сте демократ? — прекъсна го Ашил Пигу.

— Не — възрази кандидатът. — Нима да желаеш постепенното, законно развитие на нашите институции означава, че си демократ? За мен прогрес е възстановяване на братството сред всички членове на

нашето голямо френско семейство и ние няма защо да се заблуждаваме, че много от страданията ни...

В три часа Симон Жиге все още разясняваше що е прогрес и неколцина от присъстващите вече кротко хъркаха, потънали в дълбок сън.

Коварният Ашил Пигу прикани избирателите да изслушат благоговейно оратора, който се давеше в безконечните си фрази и перифрази.

[1] *Робер Макер* — мошеник, хитрец — герой на драматизирания разказ „Робер Макер“, който дължи своята популярност на таланта на френския артист Фредерик Льомер (1800–1876). ↑

ПЕТА ГЛАВА

ЗАТРУДНЕНИЯ НА АРСИЙСКАТА УПРАВА

В това време множество граждани, избиратели и неизбиратели, стояха на групи пред замъка на Арси, чийто портал е откъм площада, а срещу него се намира вратата на дома на Марионов.

Към този площад водят няколко улици и пътища. На него се намира покрит пазар, а точно срещу замъка, от другата страна на площада, която не е нито павирана, нито настлана с чакъл и където дъждовете бяха успели да направят немалко локви, се простира великолепен булевард, наречен за чест или порицание на арсийските дами „Алея на въздишките“. Това двусмислено наименование по всяка вероятност е рожба на присъщото на тукашните жители остроумие.

Две напречни алеи, засадени със стари и много кичести липи, водят от площада към извит в кръг булевард, невероятно запуснат като всички провинциални места за разходка, където се забелязват много повече спокойно лежащи отпадъци, нежели възбудени пешеходци като в Париж. В самия разгар на пренията, които Ашил Пигу изкусно разпалваше с хладнокръвие и смелост, достойни за оратор в парламента, четирима души се разхождаха под липите на „Алеята на въздишките“. Стигайки до площада, те се спираха сякаш по мълчаливо съгласие и гледаха неспокойните арсийци, които жужаха пред замъка като пчели, устремили се към кошера си. Тези четирима човека съставляваха цялата министерска партия на Арси: околийският, кралският прокурор, неговият помощник и следователят господин Мартене. Председателят на съда, както вече е известно, беше привърженик на по-стария клон на Бурбоните и верен слуга на рода Сен Син.

— Не, не разбирам правителството! — потвърди околийският, като показва тълпата, към която се присъединяваха все нови и нови групи хора. — При такива сериозни обстоятелства да ме оставят без указания!

— В дадения случай вие приличате на мнозина други — с усмивка отвърна Оливие Вине.

— В какво собствено упрекувате правителството? — запита кралският прокурор.

— Министерството е в голямо затруднение — продължи младият Мартене, — там знаят, че нашият департамент е, така да се каже, собственост на Келерови и се страхуват да се обявят против тях. Налага се да се държи сметка за единствения човек, който може да се сравни с господин Талейран. Вие би следвало да отправите полицейския комисар не към префекта, а към граф Гондрьовил.

— Но сега — забеляза Фредерик Маре — опозицията надига глава и вие виждате какво е влиянието на полковник Жиге. Нашият кмет, господин Бовизаж, председателствува подготвителното събрание.

— В края на краищата — лукаво забеляза Оливие Вине, като се обърна към околийския — Симон Жиге е ваш приятел, ваш другар от училищната скамейка; той принадлежи към партията на Тиер и вие не рискувате нищо, ако съдействувате за неговото избиране.

— Преди да излезе в оставка, сегашният министър може да ме уволни. Ако човек знае кога приблизително ще го уволнят, никога не знае кога ще го върнат — каза Антонен Гулар.

— Бакалинът Колине!... Ето че шейсет и седмият избирател влиза в дома на полковник Жиге — неочаквано каза господин Мартене, който, продължавайки да бъде верен на професията си счетоводител, броеше избирателите.

— Ако Шарл Келер е правителствен кандидат — отново подхвана Антонен Гулар, — трябваше навреме да ме предупредят, а не да предоставят на Симон Жиге възможност да въздействува на избирателите.

Четиримата мъже бавно стигнаха до края на булеварда, където вече започваше площадът.

— Ето и господин Гролие! — възкликна следователят, като забеляза приближаващия се конник.

Конникът бе полицейският комисар; той отдалеч съгледа представителите на арсийската администрация, застанали на платното, и се отправи към тях.

— Какво ново, господин Гролие? — запита околийският, като се отдели на няколко крачки от останалите, за да поговори с комисаря.

— Господине — каза комисарят тихо, — господин префектът ми нареди да ви съобща печална новина: виконт Шарл Келер е убит.

Известието е пристигнало преди три дни в Париж по телеграфа и двамата господа Келер, граф Дьо Гондрьовил, съпругата на маршал Кариляно, с една дума, цялото семейство от вчера е в Гондрьовил. Абд-ел-Кадир^[1] е преминал в настъпление в Африка и там сега се води кръвопролитна война. Нещастният млад човек бил една от първите жертви на тази война. А що се отнася до изборите, господин префектът ми каза, че ще получите тук, на място, поверителни указания.

— Указания? От кого? — запита околийският.

— Ако знаех, те нямаше да бъдат поверителни — отговори комисарят. — Сам господин префектът не знае нищо. Това ще си остане, ми каза той, тайна между вас и министъра.

И комисарят продължи нататък, забелязал как околийският с доволен вид положи пръст на устните си, за да го накара да замълчи.

— Е, какво ново в префектурата? — запита кралският прокурор, когато Антонен Гулар се върна при тримата чиновници.

— Нищо особено, приятелю — тайнствено отвърна Антонен, като ускори крачка, сякаш бързаше да се отдели от приятелите си.

Оскърбени като че ли от сдържаността на околийския, тримата продължиха, почти без да разговарят, към центъра на площада, когато господин Мартене неочаквано съгледа старата Бовизаж, майка на Филеас, обкръжена от почти всички излезли на площада граждани, на които тя явно разказваше нещо. Един юрист, на име Сино, чиято клиентела бе съставена от роялистите в арсийския окръг и който бе предпочел да не присъствува на събранието у Жиге, се отдели от групата и почти бежешком се отправи към къщата на Марионов, където силно позвъни.

— Какво се е случило? — запита Фредерик Маре, като изпусна лорнета си и показва на околийския и следователя неспокойния Сино.

— Да, случило се е нещо, господа — отвърна Антонен Гулар. — Шарл Келер е убит в Африка, а това събитие дава на Симон Жиге огромни шансове. Вие познавате Арси, тук не може да има друг правителствен кандидат освен Шарл Келер. Всеки друг ще се сблъска с местния патриотизъм...

— И такъв глупак като Жиге сега ще бъде избран! — подхвърли Оливие Вине със смях.

Помощник-прокурорът, млад човек на около двацет и три години, първороден син на един от най-известните окръжни

прокурори, получил назначение след Юлската революция, бе успял да влезе в прокуратурата благодарение влиянието на баща си. Този окръжен прокурор, неизменен депутат на град Провен, бе един от главатарите на Центъра в Камарата. Ето защо синът, чиято майка бе по баща Шаржбьоф, се отличаваше и в службата, и в живота с голяма самоувереност, дължима на бащиния му обществен кредит. Той изказваше преценките си за хората и за нещата без всякакво стеснение, тъй като се надяваше да не се задържи в Арси и да стане в скоро време кралски прокурор във Версай, сигурно стъпало към съдебна длъжност в Париж.

Свободното държане на младия Вине и своеобразната съдийска надутост, породена от увереността, че ще направи кариера, дразнеха Фредерик Маре, толкова повече, че този негов подчинен обладаваше остър ум, даващ му известно основание за подобни претенции. Кралският прокурор, човек на четиридесет години, употребил по време на Реставрацията шест години, за да се сдобие с длъжността пръв помощник и когато Юлската революция бе забравила в арсийската прокуратура, въпреки неговите осемнайсет хиляди франка рента, постоянно се колебаеше между желанието да заслужи благоволенieto на окръжния прокурор, който днес-утре можеше да стане министър на правосъдието като много други юристи-депутати, и необходимостта да запази достойнството си.

Оливиe Вине, мършав блондин, с безцветна физиономия, оживена от зеленикави лукави очи, принадлежеше към тези млади насмешливци и любители на удоволствия, които обаче умеят да си придават сериозен, високомерен и педантичен вид, какъвто обикновено придобиват юристите на съдийската маса.

Едрият, дебел и важен кралски прокурор през последните няколко дни най-после намисли как да излезе наглава с този непоносим Вине — реши да се държи с него като баща с разглезено дете.

— Оливиe — обърна се той към подчинения си, потупвайки го по рамото, — вие сте далновиден човек и сигурно разбирате, че високоуважаемият господин Жиге има шанс да стане депутат. Бихте могли да кажете тежката си дума и пред жителите на Арси, а не само сред приятели.

— Има настроение срещу Жиге — забеляза на свой ред господин Мартене.

Този добър млад човек, на вид твърде тромав, но всъщност много способен, син на провенски лекар, дължеше назначението си на окръжния прокурор Вине, който дълги години се занимаваше с адвокатура в Провен и покровителствуваше жителите му така, както Гондрьовил — тези на Арси.

— Какво? — запита Антонен.

— Местният патриотизъм е безогледен срещу всеки, когото налагат на избирателите — обясни съдията, — но ако нашите скъпи арсийци успеят да издигнат едного от своите, ревността и завистта ще се окажат по-силни дори от този патриотизъм.

— Всичко това е съвсем ясно — забеляза кралският прокурор, — така е... Ако съберете петдесет гласа за правителствената партия, много вероятно е да се окажете господар на местните избори — добави той, като погледна Антонен Гулар.

— Достатъчно е да противопоставите на Симон Жиге такъв един кандидат — каза Оливие Вине.

По лицето на околийския пробягна израз на явно удоволствие, който не можа да убегне от тримата му приятели, с които впрочем се разбираше така добре. И четиримата бяха ергени, всички достатъчно състоятелни, и от самото начало бяха образували нещо като съюз, за да се спасят от провинциалната скука. Впрочем тримата чиновници бяха вече забелязали особената завист, която Жиге извикваше у Гулар и която ще стане ясна, когато хвърлим бърз поглед върху предишните им отношения.

Син на бивш слуга в дома Симьоз, забогатял чрез закупуване на национални имуществва, Антонен Гулар бе, както и Симон Жиге, роден в Арси. Баща му, старецът Гулар, бе напуснал абатството Валпрьо (изопачен изговор на Вал-де-Пре), за да стане жител на Арси, и бе изпратил Антонен в императорския лицей, където полковник Жиге вече бе настанил сина си Симон. Двамата земляци, оказвайки се и съученици, по-късно заедно завършиха право в Париж и продължиха да дружат, отдавайки се на младежки развлечения. Когато впоследствие тръгнаха по различни пътища, двамата младежи си обещаха взаимна поддръжка в общественото им утвърждаване. Но съдбата поиска да ги направи съперници. Въпреки доста

положителните качества на Антонен, въпреки кръста на Почетния легион, който граф Дьо Гондрьовил бе издействувал на баща му вместо повишение и благодарение на който търговията му процъфтяваше, вежливо му бяха отказали, когато шест месеца преди деня, в който тази история започна, Антонен се бе представил тайно на госпожа Бовизаж и бе предложил ръката и сърцето си на дъщеря ѝ.

Подобни опити не остават за дълго тайна в провинцията. Кралският прокурор Фредерик Маре, който като Антонен Гулар притежаваше и състояние, и орденска лента, преди три години също бе получил отказ под предлог твърде голямата разлика в годините.

Ето защо околийският началник и кралският прокурор свеждаха отношението си към Бовизаж до хладна учтивост, а в тесен кръг им се надсмиваха. И сега, разхождайки се по градския площад, те споделяха догадките си за тайните замисли на Симон Жиге, тъй като едва предишния ден бяха узнали за надеждите на госпожа Марион. Обединяваше ги чувството, описано в „Кучето на градинаря“: всеки скришом бе решил на всяка цена да попречи на адвоката да се ожени за богатата наследница, чиято ръка му бе отказана.

— Дай Боже да се видя съдия-изпълнител на изборите — продължи околийският — и граф Дьо Гондрьовил да ме назначи за префект, защото и аз не повече от вас желая да остана в Арси, макар да съм роден тук.

— Имате добър случай да станете депутат, драги мой — каза Оливие Вине, като погледна Марс. — Обърнете се към баща ми, който вероятно след няколко часа ще пристигне в Провен и чие ще го помолим да ви издигне като правителствен кандидат.

— Спрете, моля — прекъсна го Антонен, — министерството има свои съображения по изборите в Арси.

— Хайде де! Но има две министерства: едно, което смята, че прави изборите, и друго, което смята, че се възползува от тях — забеляза Вине.

— Нека не усложняваме трудностите на Антонен — отвърна Фредерик Маре, като смигна на помощника си.

Прекосили „Алеята на въздишките“, четиримата магистрати бяха вече на площада, но като забелязаха Пупар да излиза от госпожа Марион, продължиха да вървят и се спряха пред гостилницата

„Катъра“. В следващата минута от вратата на госпожа Марион се изсипаха шейсет и седем конспиратори.

— Значи все пак влязохте в тази къща — каза Антонен Гулар на Пупар, като му показва градинската ограда на Марионове, която се простираше покрай бриенския път, срещу конюшните на „Катъра“.

— Там вече няма да ходя, господин околийски — отвърна гостилничарят; — синът на господин Келер умря и аз няма какво да правя при тях. На господата било угодно да освободи това място...

— Е, Пигу, как мина? — запита Оливие Вине нотариуса, като видя да се задава цялата опозиция от събранието у Марионове.

— Не лошо — отвърна Пигу, чието мокро от пот чело свидетелствуваше за усилията му. — Сино ни съобщи новината, която помири всички. С изключение на петима отцепници: Пупар, дядо ми, Моло, Сино и аз — всички дадохме обет като на клетва при „игра на топка“^[2] да положат върховни усилия, за да осигурят победата на Симон Жиге, в чието лице вече имам смъртен враг. О, ние с него хубаво се счепкахме! Аз всячески подстрекавах поддръжниците на Жиге да бълват огън срещу Гондрьовил. Сега вече старият граф ще бъде на моя страна. Не по-късно от утре той ще узнае всичко, което казаха за него — за лихварството и за подлостите му — така наречените патриоти на Арси, които жадуват да се избавят от покровителството му или, както те се изразяват, от игото му.

— Това ще рече единомислие — със смях забеляза Оливие Вине.

— За един ден — допълни господин Мартене.

— О! — извика Пигу. — Всеобщото съкровено желание на арсийци е да си изберат земляк. Кого искате да противопоставим на Симон Жиге, човек, който употреби два часа, за да обясни думата „прогрес“?

— Ще потърсим стария Гревен — каза околийският.

— У него няма честолюбие — отвърна Пигу, — но преди всичко трябва да се посъветваме с граф Дьо Гондрьовил. Погледнете как почтително изпраща Симон този позлатен тъпак Бовизаж — каза той, като посочи адвоката, който държеше под ръка кмета и му шепнеше нещо на ухото. Бовизаж се кланяше наляво и надясно, поздравяваше всички, които го гледаха, с такова почитание, с каквото провинциалистите се отнасят към най-богатия човек в града им.

— Докарва му се като на тъст и кмет — додаде Вине.

— О, напразно му се подмазва — отвърна Пигу, доловил скритата в тази шега мисъл на помощника. — Съгласието на Сесил не зависи нито от бащата, нито от майката.

— Е тогава от кого?

— От моя бивш господар. Дори ако изберат Симон за депутат на Арси, той пак няма да спечели симпатиите на всички негови жители.

Както и да разпитваха Пигу околийският и Фредерик Маре, хитрият нотариус не поиска да им изясни думите си, които им говореха за предстоящи събития и за известно познаване на плановете на семейство Бовизаж.

Целият град се беше раздвижил не само поради скръбната новина, разтърсила семейство Гондрьовил, но така също и вследствие важното решение, взето в дома Жиге, където в това време трима слуги и госпожа Марион усилено работеха, за да приготвят всичко за обичайния вечерен прием на гостите, които от любопитство сигурно щяха да бъдат многобройни.

[1] Абд-ел-Кадир (1807–1883) — вожд на арабските племена в Алжир, борещи се в 30-40-те години на XIX в. против Франция за независимост на страната си. ↑

[2] „Игра на топка“ — клетва, положена от депутатите на Третото съсловие на 20. VI. 1789. Поради неподчинението на парламентите кралят наредил да се заключи заседателната зала. Тогава депутатите се събрали в съседния спортен павилион (за игра на топка), където положили клетва да не се разотиват, преди да изготвят конституция. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

КАМПАНИЯТА ОТ 1814 ГОДИНА ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА ТРИКОТАЖНАТА ПРОМИШЛЕННОСТ

Шампан прави впечатление на беден край и той действително е беден. Неговият пейзаж обикновено е печален, навсякъде се виждат еднообразни равнини. Където и да отидете, в села и дори в градове, ще видите само жалки колиби от дърво, глина, слама и чакъл; кирпичените къщи са вече разкош. Камъкът се използва единствено за обществени постройки. И тъй, в Арси само замъкът, съдебната палата и църквата са направени от камък. И при все това в Шампан, или по-точно в департаментите Об, Марна и Горна Марна, с техните богати, прочути в цял свят лозя, са останали и до днес немалко процъфтяващи предприятия.

Без да говорим за реймските манифактури, почти цялата плетачна промишленост на Франция, при това твърде значителна, е съсредоточена в окръга Троа. Местността, на десет левги околоръст, е населена със занаятчийци и прекосявайки селото, вие ще видите през отворените врати на къщите им какви именно занаяти упражняват. Производителите имат работа с посредници, а те — със спекуланта, наричан фабрикант. Този фабрикант доставя готови изделия на парижки предприятия или на дребни търговци — и едните, и другите с фирми, по които се чете следният надпис: „Производство на трикотажа“. Но ни първите, ни вторите се занимават с плетене на чорапи или нощни шапчици. Тези изделия се доставят най-вече от Шампан, макар и в Париж да има работници, които съперничат на шампанските.

Посредничеството между производители и потребители представлява печална особеност не единствено при трикотажа: тя съществува в повечето отрасли на търговията и оскъпява стоката с печалбата на посредника. Премахването на тези скъпоструващи прегради между производители и покупатели, нанасящи големи щети на производителите, ще се окаже грандиозно дело, което по своите резултати би могло да се сравни с крупно политическо събитие.

Действително целокупното производство само би спечелило, ако установи вътре в страната ниски цени, които са толкова необходими от гледище на външните отношения, тъй като позволяват да се поддържа победоносно промишлената война с чужбина; а тази битка е не по-малко кръвопролитна от битката с оръжие.

Но съвременните филантропи не се стремят да ликвидират подобни злоупотреби, тъй като това не им обещава славата и преимуществата, които дава например безконечната полемика във връзка с премахването на робството или смекчаването на затворническия режим; контрабандната търговия на тези банкери на стока още дълго ще тегне и над производството, и над потреблението. Във Франция, тази толкова извисена духовно страна, опростяването, по всичко изглежда, означава разрушаване. Революцията от 1789 година тук и до днес внушава страх.

По това каква мощна промишлена енергия се разгъва там, където природата е мащеха, ние виждаме колко би се подобрило земеделието, ако капиталът се съгласеше да вложи средства в почвата, която в Шампан с нищо не е по-лоша от почвата в Шотландия, където капиталите направиха чудеса. По този начин в деня, когато земеделието усвои безплодните земи на тези департаменти, когато промишлеността отдели средства за разработване на варовиковите залежи в Шампан, благополучието ще се увеличи трикратно. Засега този край не познава охолството, жилищата са голи, а тогава в тях ще проникнат английските удобства и ще започне бързото обращение на парите, което съставлява половината от богатството и вече се осъществява в много области на Франция, където до неотдавна цареше упадък.

Писатели, държавни дейци, църквите с амвоните си, печатът със статиите във вестниците си, всички хора, на които случаят предоставя възможност да влияят на масите, са длъжни непрестанно да твърдят едно: да трупаш пари е престъпление спрямо обществото! Безразсъдната пестеливост в провинцията задържа развитието на промишления живот и уврежда здравето на нацията.

И така, малкият град Арси, непритежаващ нито транспорт, нито пътища и обречен сякаш на пълен социален застой, всъщност е относително богат град, който изобилствува с капитали, натрупващи се бавно в трикотажното производство.

Господин Филеас Бовизаж беше в тази област Александър или, ако предпочитате, Атила. Ето по какъв начин този почтен манифактурист си извоюва водещо място в памучната промишленост.

От всички деца на Бовизажови Филеас бе единственият, останал жив. Сам Бовизаж беше наел доходната ферма „Белаш“, разположена на земята на фамилията Гондрьовил; в 1811 година родителите пожертвуваха голяма сума, за да откупят сина си от военна повинност. По-късно, в 1813 година, овдовялата госпожа Бовизаж още веднъж бе избавила единствения си син от повикване в народното опълчение, благодарение влиянието на граф Дьо Гондрьовил.

Филеас, който тогава бе навършил двайсет и една години, от три години вече се беше отдал на мирна търговия с изделия от трикотажната промишленост. По това време срокът за наемане на фермата „Белаш“ бе изтекъл и старата фермерка не пожела да поднови договора. Тя считаше, че на стари години би имала достатъчно занимания, ако поиска да извлече доходи от имотите си. Желаете да доживее живота си спокойно, тя реши с помощта на градския нотариус, господин Гревен, да приведе в ред наследството от съпруга си, макар синът ѝ да не търсеше отчет от нея по наследствените въпроси. Оказа се, че тя му дължи около сто и петдесет хиляди франка. Почтената старица не продаде обаче земите, голяма част от които принадлежаха някога на злочестия Мишю, бившия управител на Симьозови, и връчи на сина си в брой цялата сума, съветвайки го да закупи предприятието на своя господар, сина на стария съдия господин Пигу, чиито работи бяха тръгнали толкова зле, че той, както подозираха съгражданите му и което вече бе упоменато, завърши живота си със самоубийство.

Филеас Бовизаж, разумен и крайно почитателен към майка си момък, в скоро време сключи сделката с господаря си; и тъй като бе унаследил от родителите си склонността, която френолозите наричат печалбарство, той с всичкия плам на младостта се хвърли в тази търговия, която считаше за крайно доходна и която възнамеряваше да разшири чрез спекулации. Името Филеас може да изглежда необичайно, но то е една от безчислените странности, дължими на Революцията. Предани на фамилията Симьоз и следователно добри католици, Бовизажови бяха поискали да кръстят детето си. Сенсинският свещеник, абат Гуже, с когото разговаряха по този

въпрос, ги посъветва да изберат за покровител на сина си свети Филеас, чието гръцко име би задоволило кметството; това дете се беше родило във време, когато децата се записваха в регистрите за гражданско състояние под странните имена от републиканския календар.

В 1814 година трикотаждът, малко доходна в обикновени времена търговия, претърпя всички неочаквани колебания на цените на памука. А цената на памука зависеше от успехите и пораженията на Наполеон, тъй като неговите противници, генералите от английската армия, се разпореждаха в Испания така: „Градът е превзет, откарайте балите...”

Пигу, бившият господар на младия Филеас, доставяше суровината на производителите, работещи за него из селата. Преди да продаде предприятието си на Филеас, старият Пигу бе закупил голяма партида памук на високи цени, а в това време, съгласно прословутия декрет на императора, в империята вече внасяха от Лисабон бали памук по шест су килограмът. Реакцията, предизвикана във Франция от този масов внос на памук, причини смъртта на Пигу, бащата на Ашил, и положи начало на преуспяването на Филеас, който не само че не се главозамайва като господаря си, но и съумя да установи изгодна за себе си средна цена, закупувайки евтино двойно повече памук, отколкото предшественикът му. Тази толкова проста идея позволи на Филеас да утрои производството си, да израсне като благодетел в очите на работниците и освен това му даде възможност да търгува доходно с плетачните си изделия в Париж и из цяла Франция тогава, когато и най-щастливите търговци бяха принудени да продават стоката си на костуема цена. Към началото на 1814 година Филеас бе разпродадъл всичко, което лежеше на склад в магазините му. Перспективата за война на територията на Франция и всички произтичащи от войната бедствия, които заплашваха да се развихрят най-вече в Шампан, го принудиха да бъде благоразумен: той не направи никакви поръчки и се подготви за всякакви изненади, като превърна капиталите си в злато.

Митническите граници в това време се охраняваха зле. Водейки война на собствена територия, Наполеон не можа да мине без своите трийсет хиляди митничари. Проникнал през хиляди пролуки в охранителните застави по нашите граници, памукът се появяваше на всички френски пазари. Човек трудно може да си представи с каква

подвижност и пробивност се отличаваха по това време памукът и с каква алчност англичаните се нахвърлиха върху страната, дето памучните чорапи струваха шест франка чифтът, а перкалиновите ризи бяха лукс.

Осланяйки се на гения на Бонапарт, второразредните фабриканти и по-заможните занаятчии бяха закупили памук, внесен от Испания. Пускайки го в производството, те се надяваха, че в бъдеще ще могат да диктуват условията си на парижките купувачи. Филеас внимателно наблюдаваше всичко около себе си, а после, когато войната опустоши Шампан, започна да се вестява сред френската армия и из Париж. След всяко загубено сражение той се явяваше пред занаятчиите, които бяха скътали изделията си в бъчви, служещи за складове, и като се разплащаше в злато, този цар на чорапите от село в село изкупуваше на безценица тонове стока, която днес-утре можеше да стане плячка на враговете, чиито нозе се нуждаеха от чорапи толкова, колкото и гърлата им от шампанско.

При тези тежки обстоятелства Филеас прояви може би не по-малка енергия от самия император. Този чорапен генерал проведе търговската си кампания в 1814 година с нечувана дотогава неустрашимост. Действувайки една левга назад там, където генералът се сражаваше една левга напред, той жънеше в успешните си операции плетени бонета и чорапи, както императорът във фланговете си кампании жънеше безсмъртни лаври. По гениалност те не отстъпваха един на друг, но всеки се изявяваше в областта си и докато единият се стараеше да покрие главите с бонета, другият се стремеше да ги отсече. Принуден да търси превоз, за да откара навреме огромните запаси стока, които държеше на склад в едно от парижките предградия, Филеас често прибягваше към реквизиране на коне и фургони, като че се касаеше едва ли не за спасението на империята. Но нима величието на търговията не струваше колкото величието на Наполеон? И нима английските търговци, завзели цяла Европа, не сломиха колоса, който застрашаваше магазините им? В деня, когато императорът абдикираше във Фонтенбло, Филеас празнуваше победа и диктуваше законите на чорапения пазар. С помощта на изкусни маневри той поддържаше ниски цени на памука и удвои състоянието си в момент, когато други фабриканти бяха щастливи да се освободят от запасите си при петдесет процента загуба. Филеас се завърна в Арси с капитал от

триста хиляди франка, половината от които вложи в държавни книжа, в шестдесетфранкови облигации, осигуряващи му петнайсет хиляди годишен доход; сто хиляди отидоха за усвояване на оборотните средства, необходими за предприятието му. Останалото употреби за построяване, мебелиране и украсяване на хубава къща в Арси, на площад Дю Пон.

След завръщането на тържествуващия търговец господин Гревен съвсем естествено стана негов довереник. По това време нотариусът имаше една-единствена дъщеря, девойка на дваайсет години. Тъстът на Гревен, лекар от четиридесет години в Арси, все още беше жив. Гревен, който бе вече овдовял, знаеше с какво състояние разполага майката Бовизаж. Той повярва в силите и способностите на младия човек, намерил смелост да проведе в 1814 година такава крупна кампания. Северин Гревен бе получила за зестра от майка си шейсет хиляди франка. Какво можеше да остави на Северин старецът Варле — най-много още толкова. Гревен тогава бе на петдесет години, страхуваше се, че ще умре, и не се надяваше да омъжи по време на Реставрацията дъщеря си така, както би желал; защото той наистина имаше честолюбиви амбиции, що се отнасяше до дъщеря му. При така стеклите се обстоятелства Гревен постъпи благоразумно, като намисли да омъжи дъщеря си за Филеас.

Млада, добре възпитана, красива, Северин Гревен минаваше тогава за една от най-завидните партии в Арси. Впрочем един съюз с най-близкия приятел на сенатора и пера на Франция, граф Дьо Гондрьовил, не можеше да не бъде чест за сина на фермер на Гондрьовил. Вдовицата Бовизаж бе готова на всякакви жертви, но като научи за успехите на сина си, намери за излишно да му отделя част от капитала си; мъдра сдържаност, от която се зарази и самият нотариус. И така, синът на фермер, някога толкова предан на Симьозови, сключи брак с дъщерята на един от най-върлите им врагове. Може би това е единственият случай, когато знаменитата мисъл на Луи XVIII: „Единение и забвение“ — се бе осъществила.

След второто завръщане на Бурбоните старият лекар, господин Варле, умря на седемдесет и шест години, като остави двеста хиляди златни франка, скрити в зимника му, и още толкова в недвижими имуществва. По такъв начин от 1816 година нататък Филеас и жена му разполагаха извън търговията с трийсет хиляди франка годишен доход;

Гревен бе пожелал да вложи в недвижими имоти зестрата на дъщеря си и Бовизаж не беше се противопоставил на това. Капиталът, получен в наследство от Северин Гревен след смъртта на дядо ѝ, ѝ осигури само петнайсет хиляди франка доход, въпреки старанието на стареца Гревен да ги вложи възможно най-изгодно.

Още през първите две години госпожа Бовизаж и Гревен се убедиха в неизлечимата глупост на Филеас. Измамната видимост на търговска вещина старият нотариус бе взел за висша способност, тъй като бе взел младостта за сила, а шанса — за търговски гений. Но ако Филеас, така или иначе, знаеше да чете, да пише и добре да смята, трябва да кажем, че никога не бе прочел нищо. Дълбоко невеж, с него не можеше да се води и най-прост разговор, тъй като на всичко отговаряше с банални фрази, които се стараеше да поднесе възможно най-любезно. При все това, като син на чифликчия, той не бе лишен от чисто практическа съобразителност. Хората, с които преговаряше по делови въпроси, трябваше да се обръщат към него с ясни, кратки и напълно разбираеми предложения, но сам той никога не отговаряше със същото на конкурентите си. Добър и дори мекосърдечен, Филеас проливаше сълзи при най-обикновен, сантиментален разказ. Тази негова доброта се проявява особено в почтителното отношение към жена му, чието превъзходство извикваше у него най-искрено възхищение. Жена с въображение, Северин знаеше, по мнението на Филеас, всичко. Нейните съждения се отличаваха с особено голяма проникателност, тъй като за всичко се съветваше с баща си. При това притежаваше твърд характер, така че в скоро време стана пълновластна господарка в дома си. След тази победа старият нотариус започна да се примирява със съдбата на дъщеря си; той виждаше, че Северин е щастлива с пълновластието си. Защото властта всякога носи удовлетворение на жени с такъв характер; но умееше при това да остане жена. И ето какво, както казват в Арси, намери жената.

СЕДМА ГЛАВА

ДОМЪТ НА БОВИЗАЖОВИ

В периода на реакцията от 1815 година за околийски началник в Арси назначиха виконт Дьо Шаржбьоф, отломък от обеднял старинен аристократичен род. Виконтът получи това назначение благодарение покровителството на родственицата си, маркиза Дьо Сен Син. Младият човек остана на тази длъжност цели пет години. Говорят, че толкова дългото му застояване, далеч неспособстващо за неговата кариера, било свързано с красивата госпожа Бовизаж. Впрочем нека не пропуснем да отбележим, че слуховете не бяха потвърдени чрез нито един от ония говорещи за страсти скандали, които е тъй трудно да се скрият от провинциалните аргусовци. Ако Северин обичаше виконт Дьо Шаржбьоф и виконтът обичаше Северин, всичко това бе във висша степен благородно и благопристойно, както казваха приятелите на Гревен и на Марионов. А тази двойна клика умееше да диктува мнението си в целия окръг. Но Марионов, както и Гревенови нямаха ни най-малко влияние върху роялистите, за какъвто смятаха околийския щастливец и казваха, че е роден под щастлива звезда.

Научила за това, което се говореше за нейния роднина в светските салони, маркиза Дьо Сен Син го извика в Сен Син и не намирайки сили да преодолее отвращението си към всички повече или по-малко свързани с участниците в толкова фаталната за семейството ѝ съдебна драма, го застави да напусне Арси. Преместиха го в Сансер на същата длъжност, с обещание да го направят префект. Някои тънки наблюдатели твърдят, че виконтът се преструвал на влюбен, за да стане префект, тъй като знаеше колко ненавистно за маркизата бе името Гревен. Други забелязаха, че появяванията на виконт Дьо Шаржбьоф в Париж неизменно съвпадали с пътуванията, които предприемала в същата посока госпожа Бовизаж под най-незначителни предлози.

За безпристрастния историк би било твърде трудно да си състави мнение по факти, погребани в тайните на личния живот. Едно-единствено обстоятелство, изглежда, е дало основание за злословия: Сесил-Рене Бовизаж се роди в 1820 година, същата, когато виконт Дьо

Шаржбьоф напусна длъжността си в града, а едно от имената на ошастливения околийски случайно било също Рене. Това име било дадено на Сесил от нейния кръстник — граф Дьо Гондрьовил. Ако майката се беше противопоставила на това, дъщеря ѝ да носи такова име, тя щеше да потвърди в известна степен съществуващото подозрение. Но тъй като светското общество въпреки всичко всякога държи да остане право, всички счетоха, че това е хитроумна измислица на стария пер на Франция. Кръстница бе госпожа Келер, дъщерята на графа, която се казваше Сесил. Що се отнася до физическото сходство на Сесил-Рене Бовизаж с виконта, то бе просто поразително. Тази млада особа с нищо не приличаше нито на баща си, нито на майка си, а с времето стана жив портрет на виконта, от когото бе наследила и аристократичните маниери. Впрочем тази двойка прилика, духовна и физическа, така си и остана незабелязана от жителите на Арси, тъй като виконтът повече не се весна тук.

Северин, така или иначе, съумя да направи Филеас посвоему щастлив. Той обичаше хубавото ядене и не се отказваше от богатата на живота; тя му предлагаше най-превъзходни вина и достойни за епископ ястия, приготвяни от най-добрата готвачка в департамента, но всичко това без всякакви претенции за разкош, тъй като Северин се придържаше към условията на буржоазния начин на живот в Арси. Арсийци казваха така: трябва да се обядва у госпожа Бовизаж, а да се вечеря у госпожа Марион. Господството, което Реставрацията придаде на дома Сен Син в департамента на Арси, естествено доведе до още по-тясно сближаване на всички семейства, които имаха отношение към наказателния процес по повод похищението на Гондрьовил. Семействата Марион, Гревен, Жиге се обединиха толкова по-тясно, колкото успехът на така наречената им конституционна партия изискваше в изборите пълно единодушие.

Северин по сметка накара Бовизаж да се заеме със старата търговия, от която всеки друг на негово място би се отказал. По нейно настояване той поддържаше търговски връзки с Париж, пътуваше из селата. По този начин до 1830 година Филеас, комуто се представяше възможност да упражнява инстинкта си към придобивки, печелеше годишно толкова, колкото разходваше, без да се считат лихвите от нарастващите капитали, вършейки занаята си, както се казва, между другото. Лихвите от състоянието на съпрузите Бовизаж, превърнали се

за шестнадесет години, благодарение грижите на Гревен, в солиден капитал, достигнаха в 1830 година към петстотин хиляди франка. Такава беше всъщност по това време зестрата на Сесил, вложена от стария нотариус в трипроцентни облигации по курс петдесет франка, което ѝ осигури трийсет хиляди франка годишна рента.

Така че никой не се заблуждаваше в преценката си за състоянието на Бовизажови, изчислявано тогава на осемдесет хиляди франка годишен доход. В 1830 година те продадоха чорапеното си предприятие на търговския посредник Жан Виолет, внук на един от главните свидетели на обвинението в процеса „Симьоз“, и вложиха капиталите си, възлизащи по това време на триста хиляди франка, в държавни книжа. Но освен това, на съпрузите Бовизаж предстоеше да получат наследство от стареца Гревен и от старата фермерка Бовизаж, като всяко от тях трябваше да прибави към доходите им от петнайсет до дваисет хиляди франка годишно. Крупните състояния в провинцията са резултат от времето, умножено по пестеливостта. Трийсет години старост там винаги са капитал.

Като отделиха за зестра на Сесил-Рене петдесет хиляди франка рента, съпрузите Бовизаж оставиха за себе си тези две наследства, трийсет хиляди франка рента и къщата си в Арси.

След смъртта на маркиза Сен Син Сесил сигурно можеше да се омъжи за младия маркиз, но цветущото здраве на тази жена, все още държлива и почти хубава на шестдесет години, осуetyаваше тази надежда, ако тя изобщо се бе появила в сърцето на Гревен и дъщеря му, както твърдяха някои хора, учудени, че такива достойни кандидати като околийския и прокурора бяха получили отказ.

Къщата на Бовизажови, една от най-красивите в Арси, е разположена на площада Дю Пон, там, дето улица Видбурс пресича улица Дю Пон, излизаща на църковния площад. Макар без двор и без градина, което е рядкост в провинцията, къщата има внушителен вид въпреки неестетичната украса. Ниска двукрила врата извежда на площада. Прозорците на приземния етаж гледат към пощенската гостоприемница и към площада, където се открива доста живописна гледка на реката Об, под чийто мост се движат кораби. На този бряг, зад моста, се вижда друг, по-малък площад, където живее Гревен и откъдето започва пътят за Сезан. И откъм улицата, и откъм площада къщата на Бовизаж, грижливо боядисана в бяло, прави впечатление на

каменна сграда. Високите капаци, външните релефни корнизи на прозорците — всичко придава на този дом някакъв своеобразен характер, нелишен от известно благородство, което го отличава от жалките къщурки на Арси, в повечето случаи дървени, но покрити с особена мазилка, наподобяваща здрав камък. Впрочем тези къщурки не са лишени от известна простодушна наивност, може би защото всеки строител или всеки стопанин се е постарал по свой начин да реши задачата, каквато представлява постройката от подобен род. На двата площада, от едната и от другата страна на моста, може да се видят образци на гореописаната характерна за този край архитектура.

В средата на редицата домове, разположени на площада, вляво от къщата на Бовизажови, се забелязва паянтовата, боядисана във виненочервено и украсена със зелени летви къщица на Жан Виолет, внук на прословутия фермер от Груаж, един от главните свидетели в делото по похищението на сенатора; след 1830 година Бовизаж му бе преотстъпил предприятието и клиентелата си и дори казват, че му заемал капитали. Мостът над реката в Арси е дървен. На стотина метра от този мост, нагоре по течението на река Об, се вижда друг мост, над който стърчи дървената постройка на воденица с няколко колелета. Пространството между градския и частния мост представлява широк басейн, по бреговете на който се издигат големи къщи. В процепите между къщите и над покривите се вижда хълм, а на него — Арсийският замък, с парк, градини, каменна ограда и вековни дървета, издигащи се над горното течение на река Об и над голите ливади по левия ѝ бряг.

Шумът на реката, прокрадващ се иззад бента през воденичното корито, песента на колелетата, изхвърлящи буйна пяна, плясъкът на водата, падаща в басейна на струи, всичко това придава оживление на улица Дю Пон; то представлява рязък контраст със спокойната повърхност на реката, която малко по-долу тече между градините на господин Гревен, чийто дом се възправя в ъгъла на моста, по левия бряг и пристана на десния, където лодки разтоварват стоката си точно пред няколко бедни, но живописни къщички.

Река Об лъкатуши в далечината между дърветата, които ту стърчат самотни, ту се съгъстват, големи или малки и разнолистни — според желанията на притежателите, чиито владения се простират по бреговете.

Къщите тук дотолкова са различни една от друга, че пътникът ще намери сред тях архитектурни образци едва ли не на всички страни. Така на север, на брега на басейна, в чиито води лудуват патици, се вижда почти средиземноморска къща, покривът на която се огъва под извитите като улуци керемиди, каквито употребяват в Италия; тя стои в дъното на малка градина, разположена по самия край на стръмния бряг; в градината растат лози, две-три дървета и се вижда беседка с асма над нея. Тази къща напомня кътче в Рим, където на брега на Тибър някои къщи изглеждат точно така. Отсреща, на другия бряг на басейна, стърчи голяма къща със стряха и сводести галерии, много подобна на швейцарска хижа, а в подкрепа на това сходство между къщата и воденицата се разстила широка ливада, обградена по края с тополи, през която се извива малка песъчлива пътека. По-нататък масивните стени на замъка, който редом с тези скромни жилища изглежда още по-внушителен, ни връщат към пищното великолепие на старинните аристократични сгради.

Макар че през двата граничещи с моста площада минава пътят за Сезан — лошо шосе в откатно състояние, и макар че тези площади са най-оживената част на града, тъй като на улица Видбурс се намира сградата на мировото съдилище, както и кметството на Арси, попадналият тук парижанин би намерил това място за удивително глухо и провинциално. В този пейзаж има толкова наивна простота, че например на площад Дю Пон, точно срещу Пощенската гостоприемница, ще видите и дървен кладенец. Впрочем такъв кладенец е украсявал до неотдавна великолепния двор на Лувърския дворец.

Най-отличителната черта на провинциалния живот е дълбоката тишина, в която е потънало градчето и която цари дори в най-оживените му кътчета. Човек лесно може да си представи каква суматоха извиква всеки чуждоземец, задържал се в Арси само няколко часа, с какво жадно внимание го оглеждат показалите се от всяко прозорче лица и с какво неспокойно любопитство непрестанно се шпионират един друг жителите на градчето. Животът тук до такава степен е подчинен на манастирската условност, че освен в неделя и в празнични дни, минувачът не ще срещне жива душа нито на булеварда, нито по „Алеята на въздишките“, нито дори на улицата. Сега на всекиго ще стане ясно защо приземният етаж на Бовизажовия дом се

намираше на едно ниво с улицата и площада. Площадът му служеше за двор. Изправяйки се до прозореца, бившият продавач на чорапи можеше с един поглед да обхване и простиращия се пред него църковен площад, и двата площада до моста, и пътя за Сезан. Той виждаше как в Пощенската гостоприемница пристигат куриери и пътници. В приемните дни наблюдаваше оживената тълпа около съда и кметството. Ето защо Бовизаж не би заменил къщата си дори и със замъка, въпреки господарския му вид, въпреки каменните стени и великолепното му местоположение.

ОСМА ГЛАВА

ЗЕСТРАТА — ЕДНА ОТ ГЕРОИНИТЕ НА ТОЗИ РОМАН

Влизайки в дома на Бовизаж, вие се озовавате в просторно преддверие, в дъното на което се вижда стълба. Вратата отдясно води към голям салон, двата прозореца на който гледат към площада, а вляво е разкошната трапезария, с прозорци към улицата. На първия етаж се помещават спалните.

Въпреки богатството на семейство Бовизаж, цялата им домашна прислуга се състоеше само от готвачка и камериерка, селско момиче, което переше, гладеше и почистваше стаите, но не обличаше госпожицата и госпожата, които, за да си запълнят времето, сами се обличаха една друга. След като продаде предприятието си, Филеас продаде коня и кабриолета си, който обикновено стоеше в конюшната на „Пощенската гостоприемница“.

Когато Филеас се върна у дома, жена му, вече осведомена за решението, взето на събранието в дома на Жиге, беше обула ботинките и наметнала шала, готвейки се да отиде у баща си, тъй като не се съмняваше, че госпожа Марион ще намине вечерта да я посвети в планове си относно Сесил и Симон. След като съобщи на жена си за смъртта на Шарл Келер, Филеас простодушно запитва: „Какво ще кажеш на това, женичке моя?“, което разкриваше до каква степен бе свикнал да държи сметка за мнението на жена си във всичко. После седна на едно кресло и зачака отговора ѝ.

В 1839 година госпожа Бовизаж бе на четиридесет и три години, но изглеждаше толкова младолика, че напълно можеше да дублира госпожица Марс^[1]. Ако си припомним най-очарователната Селимен на сцената на френския театър, това ще ни даде ясна представа за външността на Северин Гревен: същите разкошни форми, същото прелестно лице, същата чистота на линиите. Само че жената на търговеца на чорапи бе дребна на ръст и тъкмо това я лишаваше от благородната грация, от кокетливото изящество а ла Севинье, с които великата актриса се запечатваше в паметта на хората, видели Империята и Реставрацията.

Провинциалният живот и известна небрежност в тоалета, към които постепенно бе привикнала Северин през последните десет години, бяха наложили отпечатъка си върху този красив профил, върху тези прелестни черти, а излишната пълнота бе загрозила фигурата ѝ, толкова изящна през първите дванайсет години след омъжването ѝ. Но всички тези недостатъци Северин изкупваше с величествения си надменен и повелителен поглед и с някакъв особен навик да отмята гордо глава. Косите ѝ, още черни, дълги и гъсти, прибрани в плитки високо над главата, я правеха особено млада. Раменете и гърдите ѝ бяха снежнобели, но толкова заоблени и напращели, че с мъка обръщаше шията си, станала прекалено къса. Ръцете ѝ бяха също такива пълни и закръглени, с красива, но прекалено пухкава китка, с малки,дебелички пръстенца. Това бе такова обилие на живот и здраве, че то напираше дори от обувките ѝ, тясно притиснали месестите нозе. Големи кръгли обици, по хиляда екю всяка, украсяваха ушите ѝ. Носеше боне от розова дантела, вталена рокля от вълнен муселин на розови и сиви райета, завършена долу със зелен кант и с разтварящи се поли, изпод които се показваше друга поличка с кръгли волани. На плещите си бе наметнала зелен кашмирен шал, с бродирани палмовидни листа, краят на които отзад се спускаше до пода. Обувките от бронзирана кожа, както се виждаше, бяха твърде тесни за краката ѝ.

— Мисля, че не сте чак толкова прегладнели — каза тя, като стрелна с поглед Бовизаж — и можете да почакате половин час. Баща ми вече е обядвал, а аз не мога да ям спокойно, докато не разбера какво мисли за всичко това и трябва ли да отидем у Гондрьовил.

— Иди, иди, душичке, аз ще почакам — каза търговецът на чорапи.

— Божичко, никога ли няма да ви отуча да ми говорите на „ти“? — извика тя, като сви в негодувание рамене.

— Пред хора това не ми се е случвало от 1817 година насам — извини се Филеас.

— Това ви се случва постоянно — и пред прислугата, и пред дъщеря ни.

— Както кажете, Северин — тъжно отвърна Бовизаж.

— Само не казвайте ни дума на Сесил за решението на избирателите — добави госпожа Бовизаж, като се оглеждаше в

огледалото и си оправяше шала.

— Искаш ли да дойда с теб при баща ти? — запита Филеас.

— Не, останете със Сесил. А какво става с Жан Виолет? Нали днес щеше да ви изплати остатъка от дълга си? Дължи ви двацет хиляди франка. Вече три пъти отлага, и всеки път за по три месеца. Не му давайте повече никаква отсрочка. А ако не може да плаща, предайте полицата му на съдебния пристав Куртел: ще действуваме по законен път, ще го дадем под съд. Ашил Пигу ще ви обясни как да си получите парите. Този Виолет е достоен внук на дядо си! И мисля, че е способен да пипне чуждите пари, като се обяви във фалит! Той няма ни срам, ни съвест!

— Но никак не е глупав — каза Бовизаж.

— Вие му преотстъпихте клиента за трийсет хиляди франка и помещение, което струва най-малко петдесет хиляди. А той за осем години ви изплати само десет хиляди...

— Никога не съм завеждал дело против когото и да било — отвърна Бовизаж. — И предпочитам да загубя парите, вместо да тревожа някакъв бедняк.

— Бедняк, който ви се надсмива!

Бовизаж замълча. Той не намери какво да отговори на тази жестока забележка и като наведе очи към пода, започна да разглежда паркета на салона. Постепенното отслабване на умствените способности на Бовизаж, а така също и на неговата воля, се обясняваше може би с това, че твърде много спеше. Той неизменно си лягаше в осем часа вечерта и ставаше в осем сутринта, така че от двацет години насам спеше непробудно по дванайсет часа всяка нощ; а ако някога се случеше да се пробуди, този факт биваше за него толкова необичаен, че цял ден говореше само за това. За сутрешния си тоалет отделяше не по-малко от час, защото жена му го беше приучила да се явява на закуска избръснат, измит и облечен. Когато още се занимаваше с търговия, той веднага след закуска тръгваше по работа и се връщаше едва на обяд. След 1832 година тези делови излизания бяха заменени с посещения при тъста, при някои от познатите или с разходки. През цялата година, при каквото и да било време, той носеше високи обуца, сини сукнени панталони, бяла жилетка и синьо палто — облекло, каквото изискваше жена му. Бельото му се отличаваше с изящество и белота, тъй като Северин го задължаваше да

го сменя всеки ден. Тези грижи за външността, тъй рядко съблюдавани в провинцията, караха арсийци да се отнасят към него с уважение, с каквото се отнасят в Париж към елегантния мъж.

И така, с външния си вид този достоен и почтен търговец на трикотаж правеше впечатление на важна личност, тъй като жена му бе достатъчно съобразителна, за да не произнесе никога нито дума, която да разкрие на арсийското общество разочарованието ѝ и нищожеството на съпруга ѝ, който благодарение на усмивките си, на сладникавите си фрази и маниери на богаташ минаваше за един от най-видните хора в града. Говореше се, че Северин така го ревнувала, че никога не го пускала да излиза след вечеря и Филеас в това време се отдавал на блажен сън.

Бовизаж, който живееше по угодата си, приласкаван от жена си, добре гледан от двете си слугини, гален от дъщеря си, се обявяваше за най-щастливия човек в Арси и той наистина бе щастлив. Чувството на Северин към това нищожно същество не бе лишено от покровителствената милост, с която майката се отнася към децата си. Когато трябваше да прояви строгост, тя се стараяше да прави това под формата на шега. Трудно бе да си представи човек по-спокойно семейство, а това, че Филеас изпитваше отвращение към всички светски сборища, където неизменно заспиваше от скука, тъй като не умееше да играе на карти, позволяваше на Северин да се разпорежда свободно със своите вечери.

Появяването на Сесил изведе от затруднение Филеас, който извика:

— Колко си хубава!

Госпожа Бовизаж веднага се обърна и хвърли към дъщеря си изпитателен поглед, от който Сесил се изчерви.

— Кое ви накара да се нагиздите така, Сесил? — запита майката.

— Но нали тази вечер ще ходим у госпожа Марион? Облякох се така, за да видя как ще ми стои новата рокля.

— Сесил! Сесил! — въздъхна Северин. — Защо искате да заблуждавате майка си?... Това не е добре, аз не съм доволна от вас. Намислили сте нещо и го криете от мен.

— Но какво е направила? — запита Бовизаж, като се любуваше на наконтената си дъщеря.

— Какво е направила ли? Аз ще ѝ кажа — отвърна госпожа Бовизаж, заплашвайки с пръст единствената си дъщеря.

Сесил се хвърли към майка си, прегърна я и започна да се гали в нея, което за единствените дъщери е сигурен начин да доказват правото си.

Сесил Бовизаж, млада деветнайсетгодишна девойка, беше облякла светлосива копринена рокля, гарнирана с тъмносиви нашивки и пристегната в кръста; корсажът с малки копченца и кантове завършваше отпред с остър връх, а отзад се връзваше като корсет. Това подобие на корсет чудесно очертаваше гърба и бюста. Полата с три реда волани падаше на очарователни гънки и елегантната ѝ кройка свидетелствуваше за високото майсторство на някоя парижка шивачка. Плещите бяха покрити с красива дантелена кръгла яка, а на шията на милата наследница бе вързан много елегантно розов ешарп. Сламена шапка с пищна роза, черни ажурни ръкавици, обувки от бронзирана кожа завършваха облеклото ѝ; ако не бе възбудено-празничният вид на Сесил, тази изящна фигурка, подобна на картинка от моден журнал, сигурно би възхитила родителите ѝ.

Впрочем Сесил бе добре сложена — средна на ръст, гъвкава и стройна. Беше сресала кестенявите си коси по модата на 1839 година — две дебели плитки, заплетени от двете страни на челото, се спущаха край бузите ѝ и се връзваха отзад. В това свежо, здраво лице с прелестен овал имаше нещо артистично, което Сесил не можеше да унаследи нито от баща си, нито от майка си. Нейните светлокафяви очи бяха напълно лишени от това меко, кротко и едва ли не тъжно изражение, толкова свойствено на младите девойки. Но всичко, що бе романтично и необикновено в нейната външност, бойката, жива, цъфтяща от здраве Сесил разваляше с някаква еснафска самонадеяност и свободни маниери, присъщи на разглезените деца. Ала съпруг, способен да я превъзпита и да изтрие следите от провинциалния живот, все още можеше да извае от този суров материал очарователна жена. И наистина Северин се гордееше с дъщеря си дотолкова, че това чувство изкупваше щетите, които ѝ нанасяше с любовта си. Госпожа Бовизаж има достатъчно сили да възпита добре своята дъщеря. Тя бе свикнала да се обръща към нея с престорена строгост и по такъв начин я бе направила покорна, като успя при това да потисне малкото зло, заложено в тази млада душа. Майка и дъщеря никога не бяха се

разделяли; така Сесил бе запазила това, което далеч не така често, както ние мислим, се среща у младите девойки — чистота на мисълта, истинско простосърдечие и жива непосредственост на чувствата.

— Вашият тоалет буди у мен подозрение — забеляза госпожа Бовизаж; — може би Симон Жиге ви е казал снощи нещо, което криете от мен?

— Е, и какво? — намеси се Филеас. — Човек, който сигурно ще получи депутатски мандат от съгражданите си...

— Скъпа майчице — пошепна Сесил на ухото на майка си, — той е скучен... но освен него за мен тук, в Арси, няма друг.

— Добре си го преценила, но почакай, докато не изкаже мнението си твоят дядо — отвърна госпожа Бовизаж, като целуна дъщеря си, чието признание разкриваше здрав разум, но заедно с това показваше, че мисълта за женитба вече бе смутила невинния ѝ покой.

[1] *Ан Буте*, с псевдоним *Госпожица Марс* — френска актриса (1779–1847), изпълнителка на романтични роли. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

ИСТОРИЯТА НА ДВАМА ХИТРЕЦИ

Къщата на Гревен, на ъгъла на малкия площад зад моста, по десния бряг на Об, е една от най-старинните къщи в Арси. Построена е от дърво и пролуките между тънките ѝ летви са запълнени с чакъл; освен това е покрита с дебел пласт мазилка и е боядисана в сиво. Но въпреки този кокетлив грим тя все пак прилича на картонена къщичка. Градината на Гревен е разположена по брега да Об и откъм стръмната страна е оградена с каменна стена, на която са наредени саксии с цветя. Всички прозорци на къщата са защитени с плътни капаци, боядисани в сив цвят, както и стените, а простотата на наредбата напълно съответствува на непривлекателната ѝ външност. Влизайки в малкия, посипан с чакъл двор вие ще видите в дъното му зелена ограда, зад която започва градината. Старата кантора в приземния етаж, превърната сега в салон, чиито прозорци гледат към реката и към площада, е обзаведена със старинни мебели, тапицирани в зелено, крайно изтъркано вече утрехтско кадифе. Някогашният кабинет бе станал трапезария на бившия нотариус. Всичко тук свидетелствуваше за дълбоко философска старост, за мирен живот, протекъл като вода в горски ручей и извикващ завист у политическите марионетки, когато изгубят вяра в блясъка и славата на обществения живот и в безсмислените опити да спрат социалното развитие на човечеството.

Докато Северин прекосяваше моста, мъчейки се да разбере отдалеч дали баща ѝ вече е привършил обяда си, не би било безполезно да хвърлим поглед върху личността, живота и възгледите на този старец, чието приятелство с граф Мален дьо Гондрьовил му бе спечелило уважението на целия окръг.

Ето простата и безхитроствена история на този бивш нотариус, който дълги години бе, така да се каже, единствен нотариус в Арси.

В 1787 година двама млади мъже от Арси се отправиха за Париж с препоръчителни писма до някакъв адвокат в съвета, на име Дантон. Този прочут патриот произхождаше от Арси; тук все още е запазен неговият дом и родът му още съществува. С това може да се обясни

влиянието, което Революцията оказа върху този край на Шампан. Дантон настави свои съграждани на работа при някакъв прокурор в Шатле, прославил се, завеждайки дело срещу граф Мортон дьо Шабрийан по повод полагащата му се лежа на премиерата на „Сватбата на Фигаро“; в делото се бе намесил и парламентът, сметнал се за обиден в лицето на своя прокурор.

Единият от тези млади мъже се наричаше Мален, другият — Гревен; и двамата бяха единствени синове на родителите си. Бащата на Мален бе собственик на същата къща, където и до днес живее Гревен. Младите мъже изпитваха един към друг дълбока взаимна привързаност. Мален, хитър момък, умен и амбициозен, притежаваше дар слово, докато честният и трудолюбив Гревен намери призванието си в това, да се възхищава от Мален. По време на Революцията те се завърнаха в своя край — единият бе назначен като адвокат в Троа, другият — като нотариус в Арси. Гревен, смирен слуга на Мален, му помогна да стане депутат в Конвента, а Мален на свой ред направи Гревен главен прокурор на Арси.

До 9-и термидор Мален бе невзрачен член на Конвента; той всякога държеше страната на силния, като по такъв начин помагаше да се унищожи слабият; но Талиен го убеди в необходимостта да се събори Робеспьер. Ето, по време на тази именно страшна парламентарна битка се отличи Мален; неговата смелост се оказа съвсем навременна. От този момент започна политическата роля на Мален, един от героите, чиято дейност протича незабележимо; той изостави партията на термидорианците, за да се присъедини към клуба „Клиши“, и тогава бе избран за член на Съвета на старите. Сприятелил се с Талейран и Фуше, конспирирайки с тях срещу Бонапарт, той стана като тях един от най-горещите привърженици на Бонапарт след победата при Маренго. Избран за трибун, Мален влезе между първите в Държавния съвет, участва в съставянето на Кодекса и бе удостоен със званието сенатор, получил при това и титлата граф Дьо Гондрьовил. Такава е политическата страна на живота му, а ето и финансовата.

В Арсийски окръг Гревен се оказа най-активният, най-ловкият посредник, съдействащ за обогатяването на граф Дьо Гондрьовил. Имението Гондрьовил принадлежеше на Симьозови, старинен аристократичен род, мнозина от който бяха загинали на ешафода, а

останалите живи наследници, двама млади мъже, служеха в армията на Конде. Имението бе продадено на търг като национално имущество и със съдействието на Гревен бе купено за Мален на името на господин Марион. Гревен закупи за своя приятел най-хубавата част от църковните земи, продадени от Републиката в департамента Об. Мален изпращаше на Гревен сумите, необходими за всички тези сделки, не забравяйки при това довереника си. По време на Директорията, когато Мален играеше видна роля в съветите на Републиката, всички тези покупки бяха преведени на негово име. Гревен стана нотариус, а Мален — държавен съветник. После Гревен бе назначен за кмет на Арси, а Мален осъмна сенатор и граф Дьо Гондрьовил. Мален се ожени за дъщерята на някакъв доставчик — милионер, а Гревен — за единствената дъщеря на Варле, най-добрият лекар в Арси. Граф Дьо Гондрьовил си осигури триста хиляди франка годишен доход, къща в Париж и разкошния замък Дьо Гондрьовил. Една от дъщерите си омъжи за видния парижки banker от фамилията Келер, а другата — за маршал — херцог Дьо Кариляно.

Гревен се задоволи с петнайсет хиляди годишен доход и къща, където пестеливо, скромно и мирно доизживяваше дните си. Той се грижеше за работите на приятеля си, който му бе продал тази къща за шест хиляди франка.

Граф Дьо Гондрьовил е на осемдесет години, а Гревен — на седемдесет и шест. Перът на Франция се разхожда в своя парк, а бившият нотариус — в градинката, принадлежала на бащата на Мален. И единият, и другият носят сукнени палта и пестят всяка стотинка. Никаква сянка не бе помрачила това шейсетгодишно приятелство. Нотариусът всякога бе покорен на члена на Конвента, на държавния съветник, на сенатора и пера на Франция. Веднъж, след Юлската революция, Мален, отбил се пътьом в Арси, запитва Гревен: „Искаш ли да получиш почетен кръст?“ — „А защо ми е?“ — отвърна Гревен. Никога нито един от тях не се откъсна от другия, те във всичко се съветваха и всичко си доверяваха — единият без всякаква завист, другият без най-малко високомерие или каквито и да било обидни изисквания. Мален винаги трябваше сам да се грижи за Гревен, тъй като цялата гордост на Гревен бе граф Дьо Гондрьовил. Гревен бе дотолкова граф Дьо Гондрьовил, колкото самият бе граф Дьо Гондрьовил. Но скоро след Юлската революция, Гревен, почувствувал,

че старее, престана да управлява графските дела, а и графът, натежал от годините и от преживените политически бури, бе намислил да заживее спокойно, така че двамата старци все още предани един на друг, но вече не толкова нуждаещи се един от друг, почти престанаха да се срещат. Идвайки в имението си или завръщайки се в Париж, графът пътьом се отбиваше при Гревен, а и Гревен, докато графът пребиваваше в замъка, го посещаваше веднъж-дваж. Нито госпожа Келер, нито херцогиня Дьо Кариляно имаха никакви отношения с госпожица Гревен както преди, така и след женитбата ѝ с търговеца на чорапи Бовизаж. Това пренебрежение, съзнателно или несъзнателно, много учудваше Северин.

Гревен, като кмет на Арси по време на Империята, еднакво внимателен към всички, бе съумял през годините, в които се задържа на този пост, да изглади и предотврати множество трудности. Неговата прямота, добродушие и честност му спечелиха уважението и любовта на целия окръг; освен това всеки почиташе в него човека, ползущ се с благосклонността, доверието и поддръжката на граф Дьо Гондрьовил. Но откакто дейността му като нотариус и участието му в обществените и частните дела се бяха прекратили, за никакви си осем години жителите на Арси напълно бяха забравили стареца и само чакаха днес-утре да чуят за смъртта му. По примера на приятеля си Мален, и Гревен се оттегли от живота, никъде не се показваше, копаеше в градинката си, подкастряше дръвчетата, следеше как се развиват зеленчуците и по старчески се примиряваше с немоцта си. Животът на този седемдесетгодишен старец се отличаваше със строг ред. Подобно на приятеля си полковник Жиге, Гревен ставаше в зори, лягаше си да спи преди девет часа и във всичко проявяваше скъперническо въздържание. Вино пиеше много малко, но това вино винаги биваше превъзходно. Кафе пиеше, но никога ликьор и единственото физическо усилие, което си позволяваше, бе работата в градината. Във всяко време носеше едни и същи дрехи: натрити с мазнина обувки с дебели подметки, груби селски чорапи, сиви сукнени панталони с катарама, без презрамки, голяма небесносиня жилетка от тънко сукно с рогови копчета и редингот от същата материя като на панталоните. На главата си носеше малък, кръгъл самурен каскет и не го снемаше дори и вкъщи. Лете каскетът се заменяше от черно кадифено кепе, а вместо дебелия сукнен редингот надяваше друг,

тънък, от светлосива материя. Гревен бе висок пет стъпки и четири пръста и се отличаваше с пълнотата на здрав, добре гледан старец; това правеше малко тромава походката му, и без друго вече натежала като у всички домоседи.

Още от ранно утро Гревен старателно се обличаше и извършваше най-грижливо сутрешния си тоалет; бръснеше се сам, после излизаше в градината да се поразходи, оглеждаше времето, хвърляше поглед на барометъра и сам отваряше капациите на салона си. После грабваше лопатата, прекопаваше лехите, обираше гъсениците, плевеше бурените и така винаги си намираше работа до закуска. След закуска почиваше час-два и мислеше за всичко, което му минаваше през ума. Почти всеки ден от два до пет часа го навестяваше внучката му, водена от прислужничка, а понякога от майка си.

Имаше дни, когато този механичен живот биваше нарушаван: тогава старецът получаваше наемите, както и доходите в натура, които веднага се разпродаваха. Но тези дребни вълнения възникваха само в пазарни дни и не повече от един път в месеца. Къде отиваха парите? Това никой не знаеше, дори Северин и Сесил. Гревен сякаш се бе заклел да мълчи. Но всички чувства на стареца в края на живота му се насочваха изключително към неговата дъщеря и към внучката му. Тях той обичаше повече от парите си.

Този чистичък седемдесетгодишен старец, със закръглено лице, с високо, оплешивяло чело, със сини очи и побелели коси, се отличаваше с удивително последователен характер като у всички ония, на които никой и нищо в живота не бе противостояло. Единственият му недостатък, затаен много дълбоко, тъй като никога не беше се представил случай да го разкрие, бе упоритата, страшна злопамятност, докачливост, която Мален никога не бе засегнал. Ако Гревен винаги бе на услугите на граф Дьо Гондрьовил, граф Дьо Гондрьовил винаги му бе засвидетелствувал признателност: Мален никога не бе обиждал, нито унизявал приятеля си, когото познаваше отлично. Те и сега си говореха на „ти“ както на младини и все така горещо си стискаха ръцете при среща. Нито веднъж сенаторът не бе дал на Гревен да почувствува разликата в положението им; винаги се стараеше да изпревари желанията на приятеля си от детинство, като му предлагаше всичко, знаейки, че ще се задоволи с малко. Любител на класическата литература, поклонник на чистотата на стила, добър администратор,

Гревен притежаваше сериозни и обширни познания в законодателството; той се бе потрудил много за Мален в тази област и именно неговата работа положи началото на славата на граф Дьо Гондрьовил в Държавния съвет като съставител на Кодекса.

Северин обичаше много баща си. Тя и нейната дъщеря не предоставяха никому грижата за бельото му; плетяха му чорапи за зимата, задоволяваха всички негови нужди, като не им убягваше и най-малката, и Гревен знаеше, че обичта им към него бе лишена от всякаква корист: предполагаемият милион бащино наследство не би пресушил сълзите им. Старците са чувствителни към безкористната нежност. Всеки ден, преди да напуснат дома на стареца, госпожа Бовизаж и Сесил подготвяха обяда му за следващия ден и винаги му изпращаха ранни плодове и зеленчуци.

Госпожа Бовизаж винаги бе желала баща ѝ да я представи в замъка Гондрьовил и да ѝ помогне да се сприятели с дъщерите на графа; мъдрият старец обаче много пъти ѝ бе обяснявал колко трудно би било за нея, жената на търговеца на трикотажа от Арси, да поддържа що-годе близки отношения с херцогиня Дьо Кариляно, която живееше в Париж и само рядко се появяваше в Гондрьовил, или с блестящата госпожа Келер.

— Твоят живот е вече минал — казваше Гревен на дъщеря си, — възложи всичките си надежди на Сесил, а тя, разбира се, ще бъде достатъчно богата, за да ти предложи, когато приключиш търговията си, други условия, блестящ светски живот, на който имаш право. Потърси си зет заможен, честолюбив и тогава ще можеш да заминеш за Париж и да оставиш тук глупака Бовизаж. Ако доживея да видя внучката си омъжена, ще ви поведе в океана на политическите интереси, както някога водех кораба на Мален, и вие ще заемете положение, не по-лошо от положението на фамилията Келер.

Тези пестеливи думи, изречени преди революцията от 1830 година, една година след оттеглянето на стария нотариус в тази къща, обясняват отшелническото му съществуване. Гревен искаше да живее, искаше да осигури блестящо положение в обществото за своята дъщеря, за внучката си и за бъдещите си правнуци. Честолюбието на стареца се простираше чак до третото поколение. В това време, към което се отнасят тези негови думи, той мечтаеше да омъжи Сесил за Шарл Келер и сега оплакваше рухналите си надежди и не знаеше какво

да предприеме. Като нямаше никакви връзки в парижкото общество и не виждаше в департамента Об нито един подходящ жених за Сесил освен младия маркиз Дьо Сен Син, Гревен се съмняваше дали с помощта на златото щеше да преодолее препятствията, които Юлската революция бе въздигнала между верните на принципите си роялисти и техните победители... Щастieto на внучката му, което щеше да зависи от гордата маркиза Дьо Сен Син, му се струваше до такава степен съмнително, че той реши да се осланя на приятеля на старците — времето. Надяваше се, че главният му враг, маркиза Дьо Сен Син, ще умре и че тогава може би ще успее да съблазни сина ѝ с помощта на дядо му, стария Д'Отсер, който по това време живееше в Сен Син и чиято пресметливост на скъперник му бе известна. Когато събитията доведат до развързка на драмата в замъка Сен Син, ние ще обясним защо дядото на маркиза носеше име, различно от името на внука си. В краен случай Гревен разчиташе, когато Сесил навърши дваисет и две години, да се обърне за съвет към приятеля си, Дьо Гондрьовил, който да ѝ избере в Париж мъж всред имперските херцози, според вкуса и амбициите ѝ.

ДЕСЕТА ГЛАВА НЕПОЗНАТИЯТ

Сезерин завари баща си в градината; той седеше на дървената скамейка под цъфналия люляк в дъното на терасата и си пиеше кафето, тъй като вече бе пет и половина часът следобед. По скръбното изражение на лицето му тя разбра, че той вече знаеше новината. Действително старият пер на Франция току-що бе изпратил при него лакей, с молба да го навести. Дотогава старецът Гревен избягваше да поощрява честолубието на дъщеря си, но сега, погълнат от горчиви мисли, неочаквано заговори и издаде тайната си.

— Скъпо мое дете — захвана той, — бях си начертал най-хубави и най-смели планове за бъдещето ти. Но сега с тази смърт всичко, всичко пропадна! Сесил щеше да бъде графиня Келер, защото Шарл, благодарение на моите грижи, щеше да бъде избран за депутат на Арси и в бъдеще щеше да унаследи от баща си званието пер на Франция. Нито Гондрьовил, нито дъщеря му, госпожа Келер, щяха да се откажат от шейсетте хиляди франка годишна рента, съставляващи зестрата на Сесил, и от изгледите един ден да получат още сто хиляди... Ти щеше да живееш с дъщеря си в Париж и като тъща на Шарл щеше да се ползуваш с всеобщо уважение във висшето общество. (Госпожа Бовизаж отвърна с жест на задоволство.) Но върху нас се стовари ударът на съдбата, смъртта покоси този прекрасен младеж, съумял вече да си осигури приятелството на принца... Сега този Симон Жиге се опитва да излезе на политическата арена, но той е глупак, и то опасен глупак, защото си въобразява, че е орел... Вие сте доста тясно свързани със семейство Жиге, както и с Марионове, и ето защо трябва да запазите приличие и да се постараете да намерите най-учтива форма на отказ, но трябва да откажете...

— Ние, както винаги, сме на едно мнение с вас, татко.

— Всичко това ме задължава да видя моя старец Мален, най-напред, за да го утеша, а после — за да се посъветвам с него. Сесил и ти бихте били нещастни в някой старинен род от Фобур Сен Жермен; те по всякакъв начин ще ви накарат да почувствувате произхода си;

трябва да потърсим някой разорен херцог, получил благороднически сан от Бонапарт, и тогава ще се сдобием за Сесил със завидна титла, като ѝ дадем прилична зестра с отделно от съпруга владение на имуществото. Можеш да кажеш на всички, че вече съм обещал ръката на Сесил; по такъв начин ще се избавим от всякакви унизителни предложения и от женихи като Антонен Гулар. Младият Вине също ще се яви като кандидат и може би той е за предпочитане пред всички, които ще дойдат да подушат зестрата... Способен е, хитър и принадлежи по майчина линия към рода Шаржбьоф, но е суров по характер, сигурно ще командува жена си, а при това е достатъчно млад, за да извика в нея любов и тогава ти ще загинеш, аз те познавам добре, дете мое!

— Тази вечер ще се чувствавам твърде неудобно у Марионове — каза Северин.

— Тогава изпрати госпожа Марион при мен — отвърна Гревен, — аз ще разговарям с нея.

— Знаех, татко, че вие мислите за нашето бъдеще, но никак не съм очаквала, че то ни обещава такива блестящи възможности — каза госпожа Бовизаж, като взе ръцете на баща си и ги обсипа с целувки.

— Аз така отнапред мислех за всичко това — отвърна Гревен, — че в 1831 година купих къщата на Босеан.

Госпожа Бовизаж едва не подскочи от удивление при това неочаквано признание, тъй строго пазено в тайна, но не каза нито дума, не желаейки да го прекъсне.

— Това ще бъде моят сватбен подарък — продължаваше Гревен. — В 1832 година я дадох за седем години на някакви англичани срещу двайсет и четири хиляди франка годишен наем; хубаво си бях направил сметката, защото къщата ми струваше само триста двайсет и пет хиляди франка и по такъв начин си възстанових около двеста хиляди. Срокът за наема изтича на петнайсети юли тази година.

Северин целуна баща си по двете страни и по челото. Тази тайна, в която току-що я бе посветил, разкриваше пред нея такива великолепни перспективи, че дори ѝ се зави свят. „Ще посъветвам баща си да прехвърли на внуците си само право на владение на къщата, а правото на ползуване да остане за мен — си каза тя, когато преминаваше моста; — не искам моята дъщеря и зет ми да ме изгонят от къщата: нека те живеят при мен.“

Когато поднесоха десерта и двете прислужнички отидоха да обядват в кухнята, госпожа Бовизаж, сигурна, че няма никой да я подслушва, реши да даде на Сесил следните наставления:

— Дете мое — каза тя, — дръжте се тази вечер като добре възпитана девойка. И изобщо от днес нататък се постарайте да имате по-уравновесено поведение, не говорете глупости, не се разхождайте насаме с господин Жиге, с господин Оливие Вине, с околийския началник, с господин Мартене, с една дума — с никого, дори и с Ашил Пигу. Няма да се омъжите за никого от тукашните млади хора от Арси и от департамента. На вас е съдено да блестите в Париж. Ето защо сега всеки ден трябва да се обличате все по-изящно, за да свикнете да бъдете елегантна. Ще се помъчим да привлечем на работа при нас някоя от камериерките на младата херцогиня Дьо Мофриньоз и тогава ще узнаем къде си шият дрехите принцеса Кадинян и маркиза Дьо Сен Син. О! Не искам да остане в нас нищо провинциално. Ще изучавате по три часа на ден пиано, ще накарам господин Моиз да идва всеки ден от Троа, докато успея да изпиша учител от Париж. Вие трябва да усъвършенствувате всички ваши таланти, защото всъщност ви остава да момувате не повече от година. И тъй, предупредих ви, а сега да видим какво поведение ще имате тази вечер. Трябва да се държите на разстояние от Симон и да не се забавлявате с него.

— Бъдете спокойна, мамо. Сега ще обожавам НЕПОЗНАТИЯ.

Тази дума, накарала госпожа Бовизаж да се усмихне, се нуждае от обяснение.

— Но аз още не съм го видял — намеси се Филеас, — а всички говорят за него. Когато ми дотрябва да разбера що за птица е този човек, ще изпратя някой от полицията или господин Гролие да му поиска паспорта, и готово.

В цяла Франция няма градче, където рано или късно да не се разиграе някоя комедия или драма с участието на непознатия. Много често непознатият се оказва авантюрист, който заблуждава хората, а после изчезва, хвърлил сянка върху името на някоя жена или откраднал нечие състояние. Още по-често непознатият е действително никому неизвестно лице, чийто живот дълго време е обкръжен с такава тайна, че цялото градче започва да се интересува от всяка негова стъпка. Така че вероятното издигане на Симон Жиге не бе единственото важно събитие в града. Ето вече два дни, откак вниманието на арсийци бе

приковано към някакво лице, появило се преди три дни и оказало се първият непознат от много години насам. За този тайнствен непознат сега се говореше във всяка къща. Това бе гредата, паднала от небето в жабешкото царство.^[1]

Местоположението на градчето Арси-сюр-Об напълно обяснява впечатлението, което поражда тук появяването на всяко ново лице. На шест левги от Троа, по големия път за Париж, пред фермата „Ясна звезда“ започва държавен шосеен път, който води за град Арси през гладка, равнинна местност, където Сена образува тясна зелена долина, обкръжена от тополи и рязко открояваща се сред бялата, варовита почва на Шампан. Пътят, съединяващ Арси с Троа, е дълъг шест левги и представлява дъгообразна крива, на чиито два края се намират Арси и Троа; така че най-краткият път от Париж за Арси е самият шосеен път, който започва от фермата „Ясна звезда“. Реката Об, както вече казахме, е плавателна от Арси до устието ѝ. По такъв начин това градче, разположено на шест левги от големия път и отделено от Троа чрез големи равнини, лежи запиляно сред пустинни земи, където няма никаква търговия и никакви пътни съобщения по вода и по суша. Всъщност Сезан, разположен на няколко левги от Арси, от другата страна на реката Об, е пресечен от голям път, който спестява осем прехвърляния в сравнение със стария път, водещ през Троа за Германия. Но Арси е напълно откъснат, през него не минава никаква кола и се съобщава с Троа и с пощенската станция в „Ясна звезда“ само чрез куриери. Всички обитатели на градчето се познават едни други; те познават дори търговските пътници, пристигащи тук по делата на разни парижки фирми, и както става в затъntenите провинциални градчета, всеки новодошъл развързва всички езици и разпалва всички въображения, особено ако остане повече от два дни, при това без да се знае името му и защо е дошъл.

И тъй, три дни преди съдбоносното утро, когато по волята на съчинителя на толкова истории започна и тази, а градчето Арси още си живееше спокойно, всички видели как по пътя от „Ясна звезда“ се задал в красив кабриолет, теглен от породист кон, някакъв непознат, съпроводен от мъничък като орехче слуга, възседнал оседлано конче. Пратеникът, поддържащ връзка между Арси и кантората на пощенските коли в Троа, доставил от „Ясна звезда“ три сандъка,

изпратени от Париж без адрес и принадлежащи на непознатия, който се настанил в гостоприемницата „Катъра“.

Вечерта всички решиха, че този непознат възнамерява да купи земя в Арси, и в много семейства вече заговориха за него като за бъдещ богат фермер, собственик на замък. Кабриолетът му, самият той, конете, слугата — всичко говореше, че този човек бе попаднал направо тук от най-висшите обществени кръгове. Непознатият, разбира се, бил уморен от пътя и не се показвал; а може би се нуждаел от известно време, за да подреди по свой вкус стаите, които си бил избрал, възнамерявайки, както изглеждало, да поостане тук известно време. Той поискал да види какво място отделят в обора за конете му и се показал много взискателен; поискал още да ги поставят отделно от конете на стопанина и от всички други, които можели да дойдат. Съдейки по тези изисквания, съдържателят на „Катъра“ решил, че такъв гост може да бъде само англичанин. Още първата вечер неколцина любопитни се вмъкнали в „Катъра“, с надежда да подразберат нещо. Но така и никой нищо не научил от мъничкия слуга, който отказал да води каквито и да било, отнасящи се до господаря му, разговори, ала не просто с „не“ или с мълчание, а с подигравки, които съвсем не подобавали на възрастта му и свидетелствували за голяма извратеност. След като грижливо се преоблякъл, измил и наобядвал, към шест часа непознатият яхнал коня си, изчезнал по пътя за Бриен, следван от своя верен страж, и се върнал късно през нощта.

Преглеждайки сандъците и вещите на непознатия, стопанинът на гостоприемницата „Катъра“, жена му, както и прислужничките не намерили нищо, което да ги осветли относно ранга, името, положението или намеренията на тайнствения гост. Всичко това оказало небивало въздействие. Изказвали се хиляди мнения и догадки от такова естество, че работата изглеждала, като да се нуждае от намесата на кралския прокурор.

Когато непознатият се върнал, при него почукала стопанката на гостоприемницата, за да му връчи книгата, където, съгласно разпоредбите на полицията, трябвало да впише името, званието, целта на пребиваването си и мястото, отгдето е тръгнал.

— Нищо няма да напиша — казал той на стопанката на гостоприемницата. — Ако започнат да ви безпокоят по този повод, кажете, че съм отказал, и изпратете околийския при мен, защото нямам

никакъв паспорт. Към вас, разбира се, ще отправят разни въпроси — все във връзка с мен — продължил той, — но вие, госпожо, отговаряйте както намерите за добре; бих искал да не знаете нищо за мен, дори и когато, въпреки волята ми, понаучите нещичко. Ако продължавате да ме безпокоите, ще се прехвърля в „Пощенската гостоприемница“ на площад Дю Пон; и запомнете, че смятам да остана тук петнайсетина дни... За мен това би било крайно неприятно, защото зная, че сте сестра на Готар, един от героите на процеса „Симьоз“.

— Разбирам, господине — отвърнала сестрата на Готар, иконом на замъка Сен Син.

След този разговор за непознатия не представлявало никаква трудност да задържи стопанката при себе си и в продължение на час-два да я подпита за всичко, което знаела за Арси — кой колко е богат, какви изгоди търси, — и за всички чиновници в града. На другия ден отново яхнал кончето си, следван от своя „тигър“, и се върнал чак към полунощ.

Така че сега разбирате шегата, която бе подхвърлила Сесил и която на госпожа Бовизаж се стори безобидна. Научили от Северин новата програма за деня, Бовизаж и Сесил останаха много доволни. Докато жена му се обличаше, за да отиде при госпожа Марион, Бовизаж слушаше предположенията на дъщеря си, които така естествено възникват у младите девойки в подобни случаи. После, уморен от деня, отиде да полегне веднага щом майката и дъщерята напуснаха дома.

[1] Алюзия за баснята на Лафонтен „Жабите си търсят цар“. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

ПОГЛЕД В САЛОНА НА МАРИОНОВИ

Както сигурно се досещат всички, които познават Франция или Шампан, а това съвсем не е едно и също, както и малките градчета, тази вечер у госпожа Марион имаше много хора. Успехът на сина Жиге се смяташе за решителна победа над граф Дьо Гондрьовил и независимостта на Арси в провеждането на избори сега изглеждаше завинаги осигурена. На известието за смъртта на злочестия Шарл Келер се погледна като на Божя работа, която накара да млъкнат всички съперници. Антонен Гулар, Фредерик Маре, Оливие Вине, господин Мартене, с една дума, всички представители на властта, посещаваха дотогава този салон, които съвсем не можеха да бъдат подозирани в несъгласие с правителството, избрано по волята на народа през юли 1830 година, дойдоха както винаги, но този път преизпълнени от любопитство да видят какво ще бъде сега поведението на семейство Бовизаж.

В салона, където всичко беше подредено, не се забелязваше и най-малка следа от събранието, което, изглежда, бе решително за съдбата на младия Симон. В осем часа — на четири маси, с по четирима играчи — вече се играеше на карти. Малкият салон и трапезарията бяха пълни с гости. Никога досега, с изключение на баловете или някои тържествени празненства, госпожа Марион не беше виждала в преддверието пред салона такава огромна тълпа, която се виеше като опашка на комета и бавно се вливаше в трапезарията.

— Това е зората на успеха — пошепна Оливие, като ѝ показва пищната гледка, толкова радваща една домакиня, която обича да приема гости.

— Кой знае, Симон може да отиде далеч... — отвърна госпожа Марион. — Живеем в такова време, когато упоритите и съобразителни хора могат да постигнат всичко...

Тези думи бяха предназначени не толкова за Вине, колкото за госпожа Бовизаж, която в тази минута влизаше с дъщеря си и се отправи към приятелката си да я поздрави.

За да избегне всякакви косвени въпроси и произволни тълкувания на думите ѝ, майката на Сесил се отправи към една от игралните маси и седна да играе на вист, с намерение да спечели сто фиша. Сто фиша са равни на петдесет су! Когато на някого от играчите се случи да загуби такава сума, в Арси се приказва за това цели два дни.

Сесил започна да разговаря оживено с госпожица Моло, една от близките ѝ приятелки, към която, изглежда, внезапно изпита необикновена нежност. Госпожица Моло се славеше като най-красивата девойка в Арси, така както Сесил — като най-богатата наследница.

Господин Моло, секретар при съда в град Арси, живееше на главния площад в къща, разположена, както и къщата на Бовизажови, на площад Дю Пон. Госпожа Моло по цял ден седеше до прозореца на салона си в приземния етаж и вследствие на това страдеше от остро и неудържимо любопитство, което с течение на времето се превърна у нея в хронически, неизлечим недъг. Госпожа Моло се отдаваше на шпионаж от прозореца с такава страст, с каквато нервната и кокетна дама разказва за въображаемите си болести. Когато от бриенския път се зададеше селянин и се отправеше към площада, тя започваше да го наблюдава, изгаряйки от желание да разбере защо е дошъл в Арси. И не се успокояваше, докато не узнаеше всичко за този свой селянин. Животът ѝ преминаваше в догадки за събитията в Арси, за хората, за нещата и за всеки човек поотделно. Тази висока, суха жена, дъщеря на съдия от Троа, беше донесла на господин Моло, тогава главен писар при Гревен, доста солидна зестра, която му позволи да си купи длъжността секретар при съда. Известно е, че секретарят при окръжния съд се приравнява към съдията, както в кралския съд главният секретар се приравнява към съветника. Моло изцяло дължеше положението си на граф Дьо Гондрьовил, който с една дума, подхвърлена в Министерството на правосъдието, бе уредил въпроса за главния писар на Гревен. Всички мечти на семейство Моло: на бащата, на майката, на дъщерята, се свеждаха до това — Ернестин Моло, единствената им дъщеря, да се омъжи за Антонен Гулар. И ето защо отказът, с който Бовизажови бяха отвърнали на домогванията на околийския, още повече бе затегнал приятелските връзки между семейство Моло и семейство Бовизаж.

— Виж колко е нетърпелив — пошепна Ернестин на Сесил, като й показва Симон Жиге. — Искане му се да си поговори с нас, но всеки новодошъл счита за свой дълг да го поздрави и да влезе в разговор с него. Ето вече за петдесети път го чувам да казва: „Струва ми се, че пожеланията на съгражданите ми са отправени по-скоро към баща ми, отколкото към мен, но вие можете да бъдете уверени, че ще отстоявам не само общите ни интереси, но и вашите собствени...“ Погледни, аз вече долавям тези думи по движението на устните му и той всеки път те поглежда с очи на мъченик...

— Ернестин — прекъсна я Сесил, — остани с мен през цялата вечер, не искам да слушам любовните му обяснения, скрити под фрази, започващи с „уви“ и завършващи с въздишки.

— Значи, не искаш да бъдеш жена на министъра на правосъдието?

— А? Само дотук ли са стигнали? — разсмя се Сесил.

— Уверявам те — продължи Ернестин, — малко преди да дойдеш, чух господин Миле, регистратора, да казва, че няма да минат три години и Симон ще стане министър на правосъдието.

— Но не разчита ли на застъпничеството на граф Дьо Гондрьовил? — запита околийският, който се бе приближил към младите девойки, дочул, че си шепнат нещо за приятеля му Жиге.

— А, господин Антонен — възкликна хубавата Ернестин Моло, — нали бяхте обещали на майка ми да узнаете кой е този прекрасен непознат? Научихте ли нещо ново?

— Днешните събития, госпожице, са далеч по-значителни — каза Антонен, сядайки до Сесил, като дипломат, зарадвал се на случая да се изплъзне от общото внимание и да се приюти в разговор с тези две девойки. — Цялото мое бъдеще на околийски или на префект е поставено на карта...

— Как? Нима вие не ще посочите заедно с всички вашия приятел Симон?

— Симон е мой приятел, но господарят, комуто служа, е правителството. И аз възнамерявам да сторя всичко, за да попреча на Симон да успее. Ето и госпожа Моло, която ми дължи подкрепата си като съпруга на човек, чиято служба го задължава да бъде верен на правителството.

— Ние сме много щастливи да бъдем на едно становище с вас — отвърна съпругата на секретаря при съда. — Моло ми разказа какво е станало тук днес сутринта — продължи тя със снишен глас. — Какъв срам! Само един човек е показал талант и това е Ашил Пигу; всички говорят, че Пигу е оратор, който ще блести в Камарата. И макар да няма пукнат грош, а нашата дъщеря е единственото ни дете и ще получи зестра шейсет хиляди франка, а от нас още нещо, че и наследство от дядо й Моло, мелничаря, и от леля ми, от Троа, госпожа Ламбер; та нека ви кажа откровено, че ако господин Пигу ни направи чест да поиска ръката й, аз няма да му откажа, разбира се, стига само да се хареса на дъщеря ни; а нашата глупачка иска да се омъжи само за човек, който й харесва... Госпожица Бовизаж й пълни главата с такива фантазии...

Околийският понесе тази двойна атака, както подобава на човек с трийсет хиляди франка доход и с префектура пред себе си.

— Госпожицата е права — забеляза той, като погледна Сесил. — Но тя е достатъчно богата и може да си позволи брак по любов...

— Да не говорим за това — каза Ернестин. — Вие огорчавате моята скъпа, бедна Сесил; тя току-що ми призна, че иска да се ожени за нея не заради парите й, а заради нея самата, че мечтае да срещне някой непознат, който да не знае нищо за Арси, за никакви наследства, нито за това, че тя е бъдеща лейди Крез, и между тях да започне роман... и той да се влюби и да се ожени за нея заради самата нея...

— Чудесно намислено! Аз винаги съм знаел, че госпожица Сесил има не само пари, но и душа! — възкликна Оливие Вине, присъединявайки се към младите девойки.

— Е, и така, господин Гулар — захвана Сесил, като се усмихна, — ето че от дума на дума пак стигнахме до нашия непознат.

— Тя го е избрала за герой на романа, който току-що ви разказах — добави Ернестин.

— О! — възкликна госпожа Моло. — Петдесетгодишен мъж! Пфу, на какво прилича това?

— А откъде знаете, че е на петдесет години? — запита със смях Оливие Вине.

— Право да ви кажа — призна греха си госпожа Моло, — тази сутрин бях така заинтригувана, че грабнах лорнета и...

— Браво! — извика окръжният инженер, който мечтаеше да получи ръката на дъщерята и затова ухажваше майката.

— И тогава — продължи госпожа Моло — го видях да се бръсне сам, но с такъв елегантен бръснач... Целият от злато или от позлатено сребро...

— От злато, от злато! — потвърди Вине. — Кое то човек не знае, всякога трябва да си го представя възможно най-красиво. Ето например аз не съм виждал с очите си този господин, но съм убеден, че е най-малко граф...

Всички се разсмяха. Тази малка весела група извика завист у възрастните матрони и привлече вниманието на мъжете в черни фракове, заобиколили Симон Жиге. Колкото до адвоката, той бе отчаян, че не можеше да се приближи към Сесил и да сложи успеха и бъдещето си в нозете на богатата наследница.

„Ах, татко! — си каза заместник-прокурорът, като видя, че думите му бяха изтълкувани неправилно. — В какъв съд ме караш да постъпвам!“

— Граф с М^[1], госпожи и госпожици — продължи той. — Човек, забележителен както с аристократичния си произход, така и с маниерите си, с богатството си и с каляските си, един светски лъв, денди, жълта ръкавица...

— Той има, господин Оливие, най-прелестния кабриолет на света — добави Ернестин.

— Как? И ти, Антонен, не ми каза, че има собствен кабриолет, когато днес сутринта говорехме за този конспиратор? Кабриолет! Но това е смекчаващо вината обстоятелство, той сигурно не е републиканец...

— Госпожици, няма нищо, което не бих сторил, за да ви доставя удоволствие — каза Антонен Гулар. — Сега ще узнаем граф ли е, или не и тогава ще можете да довършите вашата приказка за непознатия.

— И може би от нея ще излезе някоя история — забеляза окръжният инженер.

— От полза за околийските — добави Оливие Вине.

— А как ще узнаете това? — запита госпожа Моло.

— О! — отвърна околийският. — Попитайте госпожица Бовизаж кого би взела за мъж, ако трябва да избира само от присъстващите — тя никога няма да ви отговори!... Оставете на воля кокетството й.

Бъдете спокойни, госпожици, след десетина минути ще узнаете дали непознатият е граф или просто търговски пътник.

[1] Намек за френската дума *compte* (граф), която в отличие от *conte* (разказ) се пише с „п“, но то не се произнася. Тоест, героят иска да подчертае, че става дума за истински граф. ↑

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

ЧАСТИЧНО ОПИСАНИЕ НА НЕПОЗНАТИЯ

Антонен Гулар остави малката група на девойките, където освен госпожица Бертон, дъщеря на бирника, безцветна млада особа и постоянен сателит на Сесил и Ернестин, беше и госпожица Ербло, сестра на втория нотариус в Арси, мършава и кисела трийсетгодишна стара мома, облечена като всички стари моми: носеше рокля от зелен алепин, а върху нея бродирана кърпа, вързана на кръст около талията, което бе на мода по времето на Терора.

— Жюлиен — каза в преддверието околийският на лакея си, — ти служи шест месеца в замъка Гондрьовил, знаеш ли как изглежда графската корона?

— На нея има девет зъбчета, нанизани с перли.

— Тогава изтичай бързо до „Катъра“ и хвърли поглед на кабриолета на господина, който се настаня там; после се върни и ми кажи какво е нарисувано на него. Опитай се да узнаеш всичко, чуй какво говорят за този господин. Ако видиш слугата му, запитай го в колко часа господин „графът“ може да приеме утре околийския — всичко това, разбира се, в случай че видиш с очите си короната с девет зъбчета и перли; не пий, не приказвай много, а когато се върнеш, надникни от вратата на салона, за да те видя.

— Да, господин околийски.

Гостоприемницата „Катъра“, както вече казахме, е на площада, а точно отсреща, през пътя, който води за Бриен, се подава дворната ограда на госпожа Марионовата къща, така че за разрешението на тази задача не беше нужно много време. Антонен Гулар се върна в салона и отново зае мястото си до госпожица Бовизаж.

— Ние тук вчера толкова много говорихме за този непознат — разказваше госпожа Моло, — че после цяла нощ го сънувах...

— Виж ти, виж ти! — забеляза Вине. — Нима още сънувате непознати, хубава госпожо?

— Колко сте нахален; стига да поискам, мога да ви накарам да ме сънувате — възрази тя. — Тази сутрин, събуждайки се...

Тук не би било излишно да отбележим, че госпожа Моло минаваше в Арси за умна жена, тоест говореше с такава лекота, че дори злоупотребяваше с тази своя способност. На парижанина, попаднал в този край, подобно на нашия непознат, тя вероятно би се сторила прекалено бърлива...

— Аз както всякога започвам тоалета си и в същото време машинално гледам право пред себе си...

— В прозорчето! — подсказа Антонен Гулар.

— А защо не! Прозорецът на банята ми гледа към площада. Вие трябва да знаете, че Пупар настаня непознатия в една от стаите, прозорците на която са точно срещу моите.

— Една от стаите ли? — възмути се Ернестин. — Но графът заема три стаи!... В едната е настанен малкият му слуга, който ходи в черно, втората е нещо като приемна, а третата му служи за спалня.

— Че той тогава е заел половината от стаите на „Катъра“! — учуди се госпожица Ербло.

— Но от значение ли е това за неговата личност? — каза кисело госпожа Моло, раздразнена, че девойките я прекъсват. — Тук става дума за него самия.

— Не прекъсвайте оратора! — изкомандува Оливие Вине.

— Както бях се навела...

— Седнала! — вклини се Антонен Гулар.

— Мадам се е намирала в положението, в което е трябвало да се намира — забеляза Оливие Вине; — занимавала се е с тоалета си и е гледала към „Катъра“!

В провинцията подобни шегички са все още в ход, защото тук всичко отдавна е разказано и преразказано и не е грях от време на време да се посмеят над някоя глупост, както се смееха нашите родители, докато в страната още не бе проникнало английското лицемерие — стока, срещу която митниците са безсилни.

— Не прекъсвайте оратора! — каза госпожица Бовизаж, като замени усмивка с Вине.

— Погледът ми неволно се насочи към прозореца на същата стая, дето вечерта си беше легнал непознатият, не мога да ви кажа в колко точно часа, макар сама да заспах късно след полунощ... Аз, за мое нещастие, съм в съпругески съюз с човек, който хърка така, че подът и

стените се тресат... Ако заспя първа, о, тогава сънят ми е дълбок и не чувам нищо, но ако Моло захърка пръв, цялата ми нощ е загубена...

— А не ви ли се случва да откъртите заедно? — запита Ашил Пигу, присъединил се към веселата компания.

— Млъкнете вие там, негоднико! — кокетливо го сръза госпожа Моло.

— Разбираш ли? — пошепна Сесил на ухото на Ернестин.

— Във всеки случай в един часа след полунощ той още не беше се върнал! — продължи госпожа Моло.

— Значи ви е изхитрил! — извика Ашил Пигу. — Върнал се е, без да го видите. О, този човек е голям хитрец, всички ще ни тури в джоба си и ще ни продаде на пазара.

— На кого? — запита Вине.

— На някоя афера, идея или система — отвърна нотариусът, комуто помощник-прокурорът се усмихна многозначително.

— И представете си моето учудване — продължаваше госпожа Моло, — когато изведнъж видях някаква разкошна тъкан, изумително красива, лъскава... Рекох си — това сигурно е халатът му, направен от бродирания плат, който бяхме видели на изложбата на промишлените изделия. Грабвам в същия миг лорнета си, за да разгледам всичко както се следва, и — Боже мой! — какво да видя! Над халата, там, дето трябва да бъде главата, забелязвам нещо голямо, гладко, подобно на коляно... Не, не съм в състояние да ви опиша какво бе любопитството ми!

— Представям си — каза Антонен.

— Не, не е възможно да си представите — възрази госпожа Моло, — защото това коляно...

— Ах, разбирам! — каза Оливие Вине, като се превиваше от смях. — Непознатият също се е занимавал с тоалета си и вие сте видели коленцата му...

— Но не! — извика госпожа Моло. — Според вас излиза, че говоря бог знае какво. Непознатият стоеше прав и държеше гъба над грамаден леген, а от ваша страна е некрасиво да се шегувате така, господин Оливие, защото, ако беше това, което си мислите, аз веднага щях да го позная!

— Как така „веднага“, госпожо, но вие се излагате! — каза Антонен Гулар.

— Оставете ме да се доизкажа — настоя госпожа Моло. — Това беше главата му! Той си миеше главата, която е съвсем гола, без едно косъмче...

— Какво неблагоприятие! — забеляза Антонен Гулар. — Тогава той сигурно не е дошъл тук, за да се жени. У нас, за да се ожениш, непременно трябва да имаш коса. Това е много належащо.

— Тогава аз съм права, като казвам, че нашият непознат е най-малко на петдесет години. Никой по-рано от тази възраст не слага перука. И после, след като той беше привършил тоалета си, аз се върнах и гледам — отворил прозореца и се показва с разкошна черна коса. А когато излязох на балкона, насочи към мен лорнета си. Така че, скъпа моя Сесил, вие не ще вземете този господин за герой на вашия роман.

— Защо не? Мъжете на петдесет години не са за пренебрегване, особено когато са графове — каза Ернестин.

— А може би той все още има коса — лукаво подхвърли Оливие Вине — и тогава би бил годен за женитба. Въпросът е да се изясни наистина ли е показал на госпожа Моло плешивата си глава или.

— Но млъкнете, моля! — извика госпожа Моло.

За да ускори работата, Антонен Гулар изпрати в „Катъра“ слугата на госпожа Марион, с поръка да съобщи нещо на Жюлиен.

— Боже мой! Но какво значение има възрастта на мъжа! — промълви госпожица Ербло.

— Главното е да бъде мъж — добави помощник-прокурорът, от чийто остър език и насмешки всички се бояха.

— Знаете ли — възрази старата мома, почувствувала иронията, — аз бих предпочела петдесетгодишен мъж — добър, снизходителен и внимателен към жена си — пред някакъв безсърдечен двапетгодишен хлапак, който е готов да оскърби всекиго, дори собствената си жена.

— Всичко това е хубаво на думи — каза Оливие Вине, — но за да предпочетеш петдесетгодишния пред младия, трябва да имаш избор.

— О — намеси се госпожа Моло, желаейки да сложи край на тази престрелка между старата мома и младия Вине, имащ обичай да отива твърде далеч, — всяка жена, с що-годе жизнен опит, знае, че между петдесетгодишните и двапетгодишните мъже няма всъщност никаква разлика, ако се отнася само до това... Главното в брака са

преимущества, които той може да ви предостави. Ако госпожица Бовизаж иска да отиде в Париж, да блести в обществото, а аз на нейно място така бих разсъждавала, не бих си търсила мъж в Арси. Ако имах такова състояние, каквото има тя, щях да се омъжа за някой граф, тоест за човек, който ще ми осигури положение в обществото, и право да си кажа, не бих любопитствувала да видя кръщелното му свидетелство.

— За вас ще е достатъчно да го видите, когато си прави тоалета — тихичко пошепна на госпожа Моло Оливие Вине.

— Но графовете ги прави кралят — намеси се госпожа Марион, която от няколко минути се вслушваше в разговора на девойките.

— Ах, госпожо — отвърна Вине, — има девойки, които обичат вече готовите графове...

— А какво става с господин Антонен? — запита Сесил, смеейки се над сарказма на Оливие Вине. — Неговите десет минути вече минаха, а ние все още не знаем граф ли е нашият непознат, или не.

— Думата на представителя на властта трябва да бъде непогрешима — добави Вине, като стрелна с поглед Антонен.

— Ще устоя на думата си — отвърна околийският, забелязвайки главата на Жюлиен да се показва от вратата. И като скочи от креслото, недалеч от Сесил, излезе от салона.

— За чужденеца ли говорите? — запита госпожа Марион. — Е, какво, научихте ли вече нещо за него?

— Не, госпожо — отвърна Ашил Пигу; — но без сам да подозира, непознатият заприлича на циркаджийски атлет, към когото са устремени погледите на две хиляди жители. Впрочем аз подочух вече нещичко — добави накрая дребният нотариус.

— Ах, говорете, моля ви, господин Ашил! — настоя живо Ернестин.

— Слугата му се казва Паради^[1]...

— Паради! — повториха всички в хор.

— Но нима може да има такова име? — учуди се току-що приближилата се госпожа Ербло, сядайки редом до снаха си.

— Това иде да потвърди — отвърна дребният нотариус, — че господарят му е ангел; защото, когато слугата му го следва... Разбирате, нали...

— Това е пътят за рая. Хубаво казано, много хубаво! — възхити се госпожа Марион, на която се искаше да привлече Ашил Пигу на

страната на своя племенник.

[\[1\]](#) *Паради* (фр.) — рай. ↑

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

ЧУЖДЕНЕЦЪТ ОПРАВДАВА НАДЕЖДТЕ, ВЪЗЛАГАНИ НА НЕПОЗНАТИЯ

— Господине — докладваше в трапезарията слугата на Антонен на господаря си, — кабриолетът е с герб!

— С герб?

— Да, господине, и още какъв! На него има корона, с девет зъбци и перли...

— Значи, граф!

— А под нея някакво крилато чудовище, което търчи презглава, точно като пощальон, загубил чантата си... А ето какво е написано на гербовата лента — добави слугата, като извади малка книжка от пазвата си. — Госпожица Анисет, камериерката на принцеса Дьо Кадинян, току-що пристигна с кола (каретата на замъка Сен Син още стол пред вратата на „Катъра“) и донесе писмо на непознатия; тя ми преписа това.

— Я дай!

И префектът прочете: „Quo me trahit fortuna“^[1]. И макар Антонен да не беше толкова сведущ по френската хералдика, та да разпознае рода, притежаващ този славен девиз, все пак си помисли, че замъкът Сен Син едва ли би предоставил каляската си и че принцеса Дьо Кадинян не би изпратила свой човек, ако този господин не принадлежеше към висшата аристокрация.

— А ти, значи, познаваш камериерката на принцеса Дьо Кадинян? Върви ти на теб! — каза Антонен на слугата си.

Жюлиен, момче от този край, слугувало половин година в замъка Гондрьовил, бе постъпил после при господин околийския, на когото се искаше да има добре обучен слуга.

— Но, господине, Анисет е кръщелница на баща ми. А той съжаляваше момичето, че бе сираче, и я изпрати в Париж да се учи на шев, защото майка ми не можеше да я понася.

— А момичето хубавичко ли е?

— Не е лошо, господине, ако се съди по това, че в Париж имаше доста неприятности. Но тя е сърчно момиче, всичко умее: и да шие, и прически да прави, постъпи на работа при принцесата по препоръка на господин Марен, старши лакей на херцог Мофриньоз.

— А какво ти разказа за Сен Син? Има ли много хора там?

— Много, господине. Там сега са принцесата и господин Д'Артез... херцог Мофриньоз с херцогинята и младия маркиз. Замъкът е пълен с народ. А тази вечер очакват и епископа от Троа.

— Монсеньор Трубер? О, за мен е важно да узная: дълго ли ще остане там?

— Анисет мисли, че ще погостува... Смята, че монсеньорът идва заради този граф, дето е отседнал в „Катъра“. Очакват и други гости... Кочияшът каза, че много говорят за изборите... Господин председателят Мишю също трябва да дойде за няколко дни...

— Гледай да накараш камериерката да слезе в града, уж че търси нещо да купува. Ти имаш ли спрямо нея някакви намерения?

— Ако тя усеща нещо към мен, аз не бих имал нищо против, момичето си го бива!...

— Предложи й да се видите в околийското...

— Добре, господине, отивам...

— Не й споменавай нищо за мен, а то иначе тя няма да дойде; кажи й, че си намерил изгодно място...

— Бъдете спокоен, господине! Аз съм служил в Гондрьовил!

— А не знаеш ли за какво иде този пратеник от Сен Син, и то в такъв късен час? Ето, вече е девет и половина!

— Изглежда, че е нещо много важно, защото графът, който се връщаше от Гондрьовил...

— Непознатият е ходил в Гондрьовил?

— И дори обядва там, господин околийски! И ако знаете само колко се смяхме! Този негов слуга се беше насвяткал, извинявайте за израза, като каруцар! Толкова шампанско нагълтал в кухнята, че едва се държеше на крака; сигурно са го напили, за да се пошегуват с него...

— А графът?

— Графът си беше легнал, когато му донесоха писмото, но като го прочете, веднага скочи. Сега се облича. Стягат каляската му. Ще прекара вечерта в замъка Сен Син.

— Вижда се, че е някаква важна особа.

— Да, да, господине! Готар, управителят на Сен Син, пристигна днес сутринта при зет си, Пупар, и го посъветва да си държи езика зад зъбите, да не дрънка нищо за този господин и да му служи като на самия крал!...

„Дали Вине не е прав? — помисли си околийският. — Може би тук се крои някакъв заговор?...“

— Херцог Жорж дьо Мофриньоз е изпратил Готар в „Катъра“. А това, че Пупар днес сутринта се яви на събранието, то стана по нареждане на графа. Ако този граф каже на Пупар да тръгне сега за Париж, веднага ще хукне. Готар заповяда на зет си да не отказва нищо на графа и да не иска и да знае за любопитните.

— Ако успееш да подмамиш Анисет в града, не пропускай да ми обадиш — каза Антонен.

— Но аз мога да намина към нея в Сен Син, ако на господина е угодно да ме изпрати във Валпрьо.

— Виж, това е идея! Можеш да тръгнеш с нея в тяхната карета... А какво ще кажеш за този малчуган, неговия слуга?

— Хлапето е смело, господин околийски. Представете си само, господине, пиян-заян, дето казват, а сега препуска с английския кон на господаря си, и това е породист кон, взема седем левги в час; отнасял някакво писмо в Троа, та да бъде утре в Париж... И е само на девет години и половина! Какъв ли ще бъде, когато стане на двацет?!

Околийският изслуша разсеяно този издайнически брътвеж; Жюлиен говори безспирно още десетина минути. Антонен Гулар го слушаше, а сам мислеше за непознатия.

— Почакай тук — каза околийският на слугата си.

„Каква каша! — казваше си той, докато бавно се завръщаше в салона. — Обядва с граф Дьо Гондрьовил и ношува в замъка Сен Син... Загадка!“

— Е, какво? — посрещна го с викове кръгът около госпожица Бовизаж веднага щом се появи в салона.

— И тъй, човекът е граф, и то от най-знатен род, за това гарантирам.

— Ах, как бих искала да го видя! — възкликна Сесил.

— Госпожице — каза Антонен, като погледна с хитра усмивка госпожа Моло, — той е висок и е добре сложен, не носи перука!...

Малкият му слуга се бил насвяткал като портиер, напили го с шампанско в кухнята на Гондрьовил и когато Жюлиен го запитал за перуката на господаря му, това деветгодишно хлапе отговорило с високомерието на стар лакей: „Перука? Ако беше така, отдавна да съм го напуснал... Стига и това, че си боядисва косата.“

— Вашето лорнетче увеличава силно предметите — каза Ашил Пигу на госпожа Моло, която в отговор прихна да се смее.

— И това „тигърче“ на хубавия граф, тъй както си е пияно-заляно, препуска сега за Троа с някакво писмо, макар че е нощ и е тъмно като в рог.

— Бих искал да видя аз този „тигър“ — забеляза Вине.

— Ако непознатият обядва в Гондрьовил — каза Сесил, — ще разберем кой е този граф. Дядо ми заминава за там утре сутринта.

— А ето кое ще се стори странно на всички — продължи Антонен Гулар; — от замъка Сен Син току-що изпратили при непознатия камериерката на принцеса Дьо Кадинян, прелестната Анисет, с покана за вечеря.

— А, така! — възкликна Оливие Вине. — Но тогава той не е човек, а дявол или таласъм. На приятелска нога с два замъка! Има да кърка...

— Ах, господине, що за изрази са това! — възмути се госпожа Моло.

— „Кърка“, госпожо, е най-изразителна дума — важно възрази помощник-прокурорът. — Сутрин, значи, ще си кърка у крал Луи-Филип, а вечер ще пирува в Холируд у Шарл X. Има една-единствена причина, която може да позволи на християнина да принадлежи едновременно към два лагера: и към Монтеки, и към Капулети... А-а! Досетих се, зная вече кой е този непознат! Това е...

— Кой? — запитаха от всички страни.

— Директорът на железницата от Париж за Лион или от Париж за Дижон, или от Монтро за Троа.

— Вярно! — потвърди Антонен. — Познахте. Само банките, промишлеността или спекулацията могат да бъдат желани гости навсякъде.

— Да! В наше време носители на знатни имена, старинни фамилии, стари и нови перове — всички жадуват да влязат в някакво предприятие — каза Ашил Пигу.

— Парите при пари отиват — додаде Оливие Вине без смях.

— А вие, господин Оливие, съвсем не приличате на маслиново клонче на мира^[2] — забеляза с усмивка госпожа Моло.

— Но не е ли развращаващ пример това, когато такива имена като Верной, Мофриньоз и Ерувил стоят редом с имена на някакви господа Тийе и Нюсенжан във всевъзможни борсови спекулации?

— Нашият непознат сигурно е представител на железопътно акционерно дружество — каза Оливие Вине.

— Тогава утре целият Арси ще плъзне като мравуняк! — подхвърли Ашил Пигу. — Ще отида да видя този господин и ще му предложа да ме вземе за нотариус. Ще има да се правят най-малко две хиляди акции.

— А нашият роман ще стане просто локомотив... — въздъхна с тъга Сесил.

— Граф, подкован с железопътни акции — подхвана Ашил Пигу, — това е още по-завиден съпруг. А не е ли женен?

— Ще узная това утре от дядо си! — с престорен ентусиазъм извика Сесил.

— О, каква шегаджийка! — забеляза госпожа Марион и се помъчи да се усмихне. — Сесил, душице моя, вие мечтаете за непознатия?

— А защо да не помечтая за него? — запита Сесил. — Какво лошо има в това? И после, всички говорят, че е крупен борсаджия или много знатен господин. Право да си кажа, подхождат ми и единият, и другият. Обичам Париж! Искам да имам своя каляска, лежа в Италианската опера и всичко останало...

— Така е! — подкрепи я Вине. — Когато човек мечтае, не бива да си отказва нищо. А ако имах щастието да бъда ваш брат, щях да ви омъжа за младия маркиз Дьо Сен Син; този веселяк, струва ми се, умее да прахосва пари и не отдава никакво значение на антипатиите на баба си към участниците в знаменитата драма, в която бащата на нашия председател загина така печално...

— По-лесно ще е за вас да станете пръв министър! — каза госпожа Марион. — Внучката на Гревен никога няма да бъде жена на Сен Син.

— Ромео едва не се ожени за Жулиета! — засмя се Ашил Пигу. — А госпожицата е много по-красива от...

— Ако започвате разговори за опери... — наивно подхвърли нотариусът Ербло, току-що привършил партията вист.

— Моят събрат не е твърде силен в историята на Средните векове — забеляза Ашил Пигу.

— Да си тръгваме, Малвина — подкани жена си дебелият нотариус, оставил да мине и замине покрай ушите му забележката на младия му колега.

— Кажете, моля ви, господин Антонен — обърна се Сесил към околийския началник, — споменахте Анисет, камериерката на принцеса Кадинян, а познавате ли я?

— Не, но Жюлиен я познава: тя е кръщелница на баща му. И те, изглежда, са приятели.

— О, постарайте се, моля, чрез Жюлиен да я изпратите при нас! За заплатата мама няма да се скъпи.

— Слушам — тоест подчинявам се, госпожице! Така отговарят на господарите в Азия — каза околийският. — Вие сега сама ще се убедите, че за вас съм готов на всичко...

Той излезе и нареди на Жюлиен да догони каретата, която се връщаше в Сен Син, и на всяка цена да примами Анисет.

[1] *Quo me trahit fortuna?* (лат.) — Къде ме тласка съдбата? ↑

[2] *Оливие* (фр.) — маслиново дърво. ↑

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

КАНДИДАТЪТ ГУБИ ЕДИН ГЛАС

В тази минута Симон Жиге, който току-що бе престанал да се кланя и да любезничи с всички влиятелни хора в Арси и вече бе сигурен в избирането си, се присъедини към кръга около Сесил и госпожица Моло. Беше вече доста късно. Минаваше десет часът. Изгълтали сума сладки, оранжади, пунш, лимонади и всякакви други напитки, гостите, които бяха дошли в дома на госпожа Марион изключително от политически съображения и се чувствуваха неудобно в това прекалено аристократично за тях общество, започнаха бързо да се разотиват, толкова повече, че не бяха свикнали да си лягат така късно. Остана тесен кръг от свои, близки хора. Симон Жиге се надяваше, че сега най-после ще може да си поговори със Сесил и отпрати към нея поглед на победител. Сесил се почувствува засегната от този поглед.

— Ти, драги — каза Антонен на Симон, забелязал тържествуващото изражение по лицето на приятеля си, — идваш при нас в момент, когато всички арсийци окончателно се побъркаха.

— Да, да, окончателно... — потвърди Ернестин, която Сесил незабелязано смушка по лакътя. — Сесил и аз загубихме ума си по непознатия, ние просто ще го разкъсаме!

— Първо, той не е непознат — заяви Сесил, — ние знаем, че е граф.

— Някой мошеник! — презрително каза Симон Жиге.

— А вие, господин Симон, бихте ли си позволили — нахвърли се на него с възмущение Сесил — да кажете това в лицето на човек, при когото принцеса Дьо Кадинян изпраща свои хора и който сега обядва в Гондрювил, а довечера ще бъде у маркиза Дьо Сен Син?

В гласа на Сесил имаше такова негодувание, такава подчертана рязкост, че Симон съвсем се обърка.

— Ах, госпожице — намеси се Оливие Вине, — ако всички ние си казваме в лицето това, което си говорим зад гърба, какво общество

ще имаме... Удоволствията на обществото, особено в провинцията, се свеждат до едно — да злословим едни за други...

— Господин Симон ревнува, на него не му се нрави възхищението ти от непознатия граф — каза Ернестин.

— Струва ми се — възрази Сесил, — че господин Симон няма никакво право да ме ревнува заради чувствата ми към когото и да било.

След тези думи, казани с напълно унищожителен тон, Сесил стана от мястото си; всички се раздвижиха да ѝ сторят път, а тя се отправи през салона към майка си, която пресмяташе печалбите си от завършената партия вист.

— Миличка моя! — извика госпожа Марион, догонвайки богатата наследница. — Струва ми се, че сте твърде жестока към моя беден Симон!

— Какво е направило това малко котенце? — запита госпожа Бовизаж.

— Мамо, господин Симон оскърби моя непознат — нарече го мошеник.

Симон тръгна след леля си и заедно с нея се спря пред игралната маса. И така, четирите действащи лица, чиито интереси бяха толкова сериозни, се събраха заедно в средата на салона: Сесил с майка си — от едната страна на масата, и госпожа Марион с племенника си — от другата.

— Всъщност, госпожо — заговори Симон Жиге, — само този, който непременно иска да се скара, може да се обиди от това, което казах за господина, за когото сега говори целият град и който е на квартира в „Катъра“.

— Да не би да мислите, че той се готви да ви съперничи? — закачливо подхвърли госпожа Бовизаж.

— Аз, разбира се, никога не бих му простил, ако стане причина и за най-малкото недоразумение между госпожица Сесил и мен — каза кандидатът, като гледаше с умоляващ поглед младата девойка.

— Вашият тон, господине, беше толкова рязък, когато изричахте присъдата си, че веднага си казах: този човек ще бъде ужасен деспот. И вие сте прав; щом се готвите да ставате министър, трябва да бъдете рязък...

Междувременно госпожа Марион хвана под ръка госпожа Бовизаж и я поведе към дивана. Останала сама, Сесил веднага се върна

към групата си, не желаейки да слуша онова, което Симон се готвеше да ѝ каже. Озовал се в преглупаво положение, сам-самичък край празната маса, депутатският кандидат машинално започна да размества разхвърляните по сукното жетони.

— Понякога фишовете носят утешение — забеляза Оливие Вине, който отдалеч наблюдаваше сценката. И макар това да бе казано с половин глас, Сесил чу всичко и високо се изсмя.

— Виждате, скъпа приятелко — тихичко уговаряше госпожа Марион госпожа Бовизаж, — сега вече нищо не може да попречи на избирането на моя племенник.

— Аз от сърце се радвам и за вас, и за Камарата на депутатите — отвърна Северин.

— Моят племенник, драга, ще отиде далеч... И ето защо: неговото състояние — това, което ще получи от баща си, и моето — ще му осигури около трийсет хиляди франка доход; а когато човек е депутат и има такова състояние, може да разчита на всичко...

— Ние ще сме във възторг, госпожо, и искрено му желаем всякакви успехи на политическото поприще. Но...

— Аз не искам от вас отговор! — живо прекъсна приятелката си госпожа Марион. — Само ви моля да помислите върху това предложение. Подхождат ли си нашите деца? Можем ли да ги оженим?... Ще живеем в Париж по време на сесията и кой знае, може би депутатът от Арси с време ще се издигне на висок пост... Вижте каква кариера направи господин Вине от Провен! Всички осъждаха госпожица Шаржбьоф, когато се омъжи за него, а ето сега тя скоро ще стане жена на министър и господин Вине, стига да поиска, веднага ще стане пер на Франция.

— Госпожо, не е в моята власт да омъжа дъщеря си по свой вкус. Първо, и баща ѝ, и аз сме ѝ предоставили пълна свобода на избора. Дори ако намисли да се омъжи за непознатия, стига само да е порядъчен човек, ние няма да ѝ откажем съгласието си. И второ, Сесил напълно зависи от дядо си, той ще ѝ даде при сключването на брака къща в Париж — бившия дом на Босеан, който е закупил за нас преди десет години и който днес струва осемстотин хиляди франка. Това е една от най-разкошните сгради във Фобур Сен Жермен. А освен това, спестил е за нея още двеста хиляди франка за мебелировка. Вие сама разбирате, че такъв дядо, който се грижи толкова много за нас и дори

убеди свекърва ми да отдели нещо за внучката си и с това да ѝ помогне да си намери добра партия, трябва да има право на глас...

— Разбира се! — отвърна госпожа Марион, потресена от това признание, което правеше още по-малко вероятна женитбата на племенника ѝ със Сесил.

— Но дори ако Сесил не разчиташе да получи нещо от дядо си Гревен — продължи госпожа Бовизаж, — все едно, тя няма да се омъжи, без да се посъветва с него. Човекът, когото баща ми си беше избрал за зет, умря, а какви са сегашните му планове, не зная. Ако вие имате някакви предложения, най-добре поговорете с баща ми.

— Разбира се, че ще отида — каза госпожа Марион.

Госпожа Бовизаж извика Сесил и двете заедно напуснаха салона.

На другия ден Антонен и Фредерик Маре, срещнали се по навик следобед с господата Мартене и Оливие на „Алеята на въздишките“, се разхождаха заедно под липите и пушеха пури. Тази разходка е едно от скромните удоволствия на нашите официални лица, когато живеят в пълно съгласие.

Разхождали се няколко пъти назад и напред, те срещнаха Симон Жиге и той, като улови под ръка училищния си другар Антонен, го отведе в далечния край на алеята, излизаща на площада, и с тайнствен вид каза:

— Трябва да бъдеш верен на стария си другар, той ще се постарее да ти даде и орден, и префектура...

— Виждам, вече започваш политическата си кариера — смеейки се, отвърна Антонен, — искаш да ме подкупиш, бесен пуритан такъв!

— Така ли ме подкрепяш?

— Драги мой, знаеш, че Бар-сюр-Об ще гласува у нас. Кой може да ти гарантира болшинство при такива обстоятелства? Моят колега от Бар-сюр-Об ще се оплаче от мен, ако не правя това, което се иска от нас двамата в интерес на правителството. И твоите обещания — я ги изпълниш, я не, а уволнението ми е сигурно.

— Но аз нямам никакви конкуренти.

— Така си мислиш — каза Антонен. — Знаеш ли песенчицата: „Те ей сега ще се появят, пази се, приятелю мой!“

— А леля ми, която знае на какъв огън се пека, не идва и не идва! — извика Жиге. — Ах, тези три часа, какво изпитание! За мен те са повече от три години!

И той неочаквано издаде тайната си. Разказа на приятеля си, че госпожа Марион отишла при стария Гревен да поиска ръката на Сесил.

Междувременно излязоха на пътя, водещ за Бриен, и се спряха срещу гостоприемницата „Катъра“. Докато адвокатът гледаше стръмната уличка, по която откъм моста трябваше да се появи леля му, околийският разглеждаше дълбоките ями, които дъждовете бяха изровили на площада. Улиците на Арси не са покрити нито с чакъл, нито с плочи, защото равнините на Шампан не доставят никакъв материал, годен за строеж, а още по-малко големи камъни за здрава, каменна настилка. Тук-там, на две-три улици, има нещо подобно на паваж, всички останали са просто утъпкани и можете да си представите какво става тук при дъжд. Околийският си даваше вид, че цялото му внимание е погълнато от тези неприятни обстоятелства, а сам с интерес наблюдаваше изкривеното лице на приятеля си, по което неволно се изписваха мъчителните му преживявания.

В това време по пътя се появи непознатият, който се завръщаше от замъка Сен Син, където вероятно беше прекарал нощта. Гулар реши, че сега сам ще изясни тайната, обгърнала непознатия, който наистина бе загърнат в редингот от дебело сукно, носещ модното тогава название „палто“; плащът, метнат върху коленете на непознатия, пречеше да се разгледа фигурата му, а грамаден шал от красив кашмир закриваше лицето му до самите очи. Шапката, небрежно килната назад, съвсем не даваше повод за насмешки. Никога тайна не е била така тайнствено забулвана и притулвана.

— Пазете се! — извика „тигърът“, като скочи от капрата на каретата. — Хей, татко Пупар, отворете! — извика той още по-силно.

Тримата слуги на гостоприемницата изтичаха към вратата и колата се стрелна в двора с такава стремителност, че никой не успя да разгледа нито една черта на непознатия. Околийският тръгна след каретата и се спря на прага на ханчето.

— Госпожа Пупар — каза Антонен, — бихте ли извикали вашия клиент, господин... господин...

— Не зная името му — отвърна сестрата на Готар.

— Грешите! В това отношение разпорежданията на полицията са съвсем точни. И господин Гролие не се шегува като полицейските комисари, които си нямат друга работа.

— Във време на избори стопаните на гостоприемници не отговарят на никакви въпроси — каза „тигърът“, като слизаше от коня.

„Непременно ще повтора това на Вине“ — си каза околийският.

— Иди да попиташ господаря си дали може да приеме околийския на Арси.

И Антонен Гулар се върна при приятелите си, които се бяха спрели в края на алеята, виждайки околийския да разговаря с „тигъра“, прославил се вече в целия Арси с името и остроумието си.

— Господинът моли господин околийския да отиде при него. Ще бъде много щастлив да ви приеме — каза Паради на околийския след няколко минути.

— Хей, малкият — обърна се Оливие към Паради, — колко плаща господарят ти на такова умно и отракано момче като тебе?

— Да ми плаща господарят? Вие за какви ни вземате? Господин графът позволява да го поизлъгват... а на мен това ми стига.

— Този хлапак е изкарал хубава школа — каза Фредерик Маре.

— Висша школа, господин прокурор! — поправи го Паради, обърквайки с остроумието си петимата приятели.

— Какъв Фигаро! — извика Вине.

— Не бива да ни принизявате — възрази момчето. — Моят господар ме нарича малък. Откакто се научихме да си докарваме парици, станахме Фигаро плус пари...

— А ти колко лапаш?

— Понякога ми се падат и хиляда екю... Но аз не продавам господаря си...

— Безценно хлапе! — възкликна Вине. — Разбира от коне!

— И от жокеи! — допълни хлапакът, като се изплези на Вине.

— Райският път води далеч! — забеляза Фредерик Маре.

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

НЕПОЗНАТИЯТ Е ПОДЛОЖЕН НА РАЗПИТ

Съдържателят съпроводи Антонен Гулар до стаята, която непознатият използваше като салон, и Гулар още с влизането си в нея видя безцеремонно насочения към него монокъл.

— Господине — захвана важно Антонен Гулар, — току-що научих от жената на хотелиера, че отказвате да се подчините на разпорежданията на полицията. И тъй като не се съмнявам, че сте човек почтен и благовъзпитан, дойдох лично да...

— Вие се казвате Гулар? — гръмко запита непознатият.

— Аз съм околийският, господине — отвърна Антонен Гулар.

— Вашият баща, доколкото знам, служеше у Симьозови?...

— А аз, господине, служа на правителството си — времената се менят...

— Вие имате слуга на име Жюлиен, който се готви да примами камериерката на принцеса Дьо Кадинян?

— Господине, аз не позволявам на никого да ми говори така! — каза Гулар. — Вие явно не познавате характера ми...

— А вие, виждам, горите от желание да опознаете моя — отвърна непознатият. — Тогава ето, позволете да ви се представя. Можете да го запишете в книгата на вашата гостоприемница: „Нахалник... дошъл от Париж... дотяга с въпросите си... възраст неизвестна... пътешествува за собствено удоволствие.“ А знаете ли, съвсем не би било зле да се въведе у нас, във Франция, такъв обичай като у англичаните; там на хората се разрешава да си пътуват където искат и не ги безпокоят на всяка крачка с изискване на документи... Ето, аз например нямам паспорт... Е, какво ще правите с мен?

— Господин кралският прокурор е там, под липите — отвърна околийският.

— А, господин Маре! — Поздравете го от мен.

— Но какъв сте вие всъщност?

— Какъвто пожелаете, драги господин Гулар — отвърна непознатият, — тъй като на вас предстои да решите какво именно ще

представявам във вашия окръг. Помислете и ми дайте добър съвет. Ето, четете.

И непознатият подаде на околийския писмо със следното съдържание:

„Префектура на департамент Об (Секретно)

Господин околийски началник!

Задължавате се да се договорите с приносителя на настоящето относно изборите в Арси и безусловно да се съобразявате с всичко, което той счита за нужно да поиска от вас. Напомням ви да съблюдавате най-строга тайна и да му оказвате внимание и уважение, подобаващи на неговия ранг.“

Писмото беше написано и подписано от самия префект.

— Виждате ли, вие, без да подозирате, се държите както не трябва — каза непознатият, като сгъна писмото.

Антонен Гулар, напълно объркан от аристократичния вид и от изисканите обноски на непознатия, възприе почтителен тон.

— Как така, господине? — запита той.

— Ето, например вашият опит да привлечете Анисет... тя дойде и ни разказа за попълзновенията на вашия Жюлиен, когото сега би следвало да наричате не Жюлиен. Юлиан отстъпника, тъй като претърпя поражение и се предаде на моя „тигър“, младия Паради, комуто призна, че вие сте му наредили да примами Анисет на служба в най-богатото семейство в града. А тъй като първите богаташи в Арси са Бовизажови, не се и съмнявам, че не друг, а госпожица Сесил желае да завладее това съкровище.

— Да, господине...

— Тогава ето какво. Анисет ще постъпи тази сутрин на служба у Бовизажови! — И непознатият свирна. Паради се появи така мълчаливо, че господарят му се сепна: — Да не би да си подслушвал?

— Неволно, господин графе. Стените са все едно от картон. Ако господин графът поиска, ще се кача на втория етаж.

— Не, можеш да подслушваш. Това е твое право. Аз съм длъжен да говоря тихо, когато не желая да знаеш плановете ми. Сега ще се върнеш в Сен Син и ще предадеш от мен ето тази монета от двайсет франка на малката Анисет... Нека си мисли, че Жюлиен я съблазнява за ваша сметка. Тази златна монета означава, че може да последва Жюлиен — обясни непознатият, като се обърна към Гулар. — Анисет може да се окаже много полезна за успеха на нашия кандидат.

— Анисет?

— Да, господин околийски. Ето вече трийсет и две години, откакто ползувам услугите на камериерки... Бях на тринайсет години, когато се хвърлих в първото си похождение, точно като принца-регент, прапрадядо на нашия крал... А вие знаете ли какво състояние притежава тази госпожица Сесил?

— Трудно е да се определи, господине; но вчера у госпожа Марион мадам Северин каза, че дядото на Сесил, господин Гревен, щял да поднесе на внучката си къщата на Босеан и двеста хиляди франка като сватбен подарък.

Очите на непознатия не изразиха ни най-малко удивление: можеше да се помисли, че такава зестра му се струва съвсем незначителна.

— Познавате ли добре Арси? — запита той Гулар.

— Аз съм околийският началник и съм роден в този край.

— Тогава кажете: как може да се отклони у вас хорското любопитство?

— Като се удовлетвори. Господин графът естествено има кръщелно име. Запишете го в книгата за приходящите заедно с всички ваши титли.

— Добре: граф Максим...

— А ако господин графът желае да се представи пред нас в качеството си на директор на железопътна компания, Арси ще бъде напълно удовлетворен и тази игра ще го забавлява поне две недели...

— Не, предпочитам някаква служба по напояването, това е по-малко обикновено... Дойдох тук с цел да повдигна цената на земята в Шампан... Ето ви и предлог, господин Гулар, да ме поканите утре на обяд заедно с Бовизажови. Трябва да ги видя, да ги опозная...

— Безкрайно съм поласкан и считам за голяма чест да ви приема — каза околийският, — но предварително ви моля за снизхождение

към бедния ми дом.

— Ако успея при изборите в Арси, съгласно желанието на тези, които ме изпращат тук, вие, драги мой, ще бъдете префект — каза непознатият. — Ето, четете — добави той и подаде други две писма на Антонен.

— Отлично, господин графе — каза Гулар, като му върна писмата.

— Трябва да преброите всички гласове, с които разполага правителството. Но най-главното, помнете, че ние с вас нямаме нищо общо. Аз съм борсов деятел и никакви избори не ме занимават.

— А аз ще ви изпратя полицейския комисар, за да ви принуди да впишете името си в книгата на гостоприемницата.

— Отлично! Довиждане, господине! Какви нрави! — извика графът високо. — Човек не може да направи крачка, без всички, включително и околийският, да не тръгнат по петите му!

— Ще си имате работа с началника на полицията, господине — каза Антонен.

След двайсетина минути у госпожа Моло вече се водеха оживени разговори за стълкновението между непознатия и околийския.

— Е, от какво дърво е гредата, паднала в нашето бласто? — запита Оливие Вине Гулар, когато излезе от „Катъра“.

— Някакъв си граф Максим, дошъл за геологически изследвания в Шампан; надява се, изглежда, да открие тук минерални извори — небрежно отвърна околийският.

— По-точно, извори на доходи — поправи го Оливие.

— И какво, надява се да натрупа капитали в нашия край? — запита Мартене.

— Съмнявам се нашите роялисти да клъвнат такава стръв — забеляза с усмивка Оливие Вине.

— А какви изводи си правите от вида и жестовите на госпожа Марион? — запита околийският, като прекъсна разговора и посочи Симон, разговарящ с леля си. Забелязвайки отдалече госпожа Марион, Симон се беше спуснал към нея и сега те стояха на площада и разговаряха.

— Мисля, че ако бяха приели, тя би могла да му съобщи това с една-единствена дума — каза прокурорът.

— Е, какво? — извикаха в един глас двамата чиновници, когато Симон се присъедини към тях под липите.

— Ами... леля ми казва, че мога да се надявам. Госпожа Бовизаж и старият Гревен, който сега заминава за Гондрьовил, никак не били изненадани от нашето предложение; говорили за това, какво състояние има всеки от нас; те предоставят на Сесил пълна свобода на избор. С една дума, госпожа Бовизаж казала, че що се отнася до нея, не вижда никакви пречки за този брак, че е поласкана особено много от предложението, но че би искала да почака с отговора до изборите, а може би и до моя дебют в Камарата! А старецът Гревен мислел да се посъветва с граф Дьо Гондрьовил, защото той никога не вземал никакви важни решения без неговия съвет.

— И тъй — спокойно заключи Гулар, — ти няма да се ожениш за Сесил, приятелю мой!

— А защо? — насмешливо запита Жиге.

— Защото, драги мой, госпожа Бовизаж е у твоята леля четири пъти в неделата, с мъжа си и с дъщеря си; леля ти е най-изисканата жена в Арси и макар между нея и госпожа Бовизаж да има двайсет години разлика, госпожа Бовизаж ѝ завижда; и ти мислиш, че тя ще си позволи да ѝ откаже, без да подслади горчивия хап?

— Не кажат ли нито „да“, нито „не“ — подхвана Вине, — все едно, че казват „не“, вземайки под внимание близките отношения на семействата ви. Ако госпожа Бовизаж е първата богаташка в Арси, то госпожа Марион е най-уважаваната личност в нашия град, защото с изключение на жената на председателя на съда, а нея никой не я вижда, тя е единствената жена, която знае да поддържа истински салон. Тя е кралицата на Арси. Госпожа Бовизаж просто се старее да придаде на отказа си възможно най-учтива форма и това е всичко.

— Струва ми се, че старият Гревен се е надсмял над леля ти, драги мой — каза Фредерик Маре.

— Ами че вие вчера нападнахте граф Дьо Гондрьовил, унижихте го, оскъrbихте го така, че дори Ашил Пигу се хвърли да го защитава. А сега ще се съветват с графа за вашата женитба със Сесил.

— Трудно е да се срещне по-лукав старец от дядо Гревен — забеляза Вине.

— А госпожа Бовизаж е честолюбива — подхвана Гулар — и много добре знае, че дъщеря, ѝ ще има два милиона; на нея ѝ се иска

да стане тъща на министър или на посланик, за да царува в Париж.

— Е какво? Защо пък не? — каза Симон Жиге.

— Пожелавам ти го от все сърце! — отвърна околийският и като се спогледа с помощник-прокурора, отдели се с него на няколко крачки и двамата се закискаха. — Той дори и депутат няма да стане — каза околийският на господин Оливие, — правителството си прави свои сметки. Ще намерите у дома си писмо от баща ви, който ви възлага да проверите подведомствените ви лица, чиито гласове принадлежат на правителството. От това ще зависи повишението ви; засега той ви съветва да запазите всичко в най-строга тайна.

— А за кого трябва да гласуват нашите съдебни пристави, нашите експерти, съдии, нотариуси? — запита прокурорът.

— За кандидата, когото ще ви назова.

— А откъде знаете, че моят баща ми е писал, както и съдържанието на писмото?

— От непознатия.

— От този изследовател-геолог?

— Драги мой Вине, ние нищо не трябва да знаем за него, той за нас е непознат... Видял се е с баща ви, когато минавал през Провен. И едва сега този човек ми предаде посланието на префекта относно изборите в Арси; на мене се нарежда да се подчинявам на всички указания, които ще благоволи да даде граф Максим. Аз така си и знаех, че без схватки работата няма да мине. Да отидем да обядваме и да се подкрепим както следва; за вас това е перспектива да станете главен прокурор в Мант, а за мен — да бъда повишен в префект. И трябва да се държим така, като че нямаме нищо общо с изборите, защото и двамата се намираме между чук и наковалня. Симон е кандидат на партия, която се опитва да свали сегашното правителство и тя може би ще успее. Но за хора, умни като нас, съществува само един път...

— А именно?

— Да служим на тези, които поставят и свалят правителствата. А писмото, което ми показаха, е написано от едного от тези, които държат за сегашното положение на нещата...

Преди да продължим нашия разказ, е необходимо да обясним кой беше този изследовател и какво възнамеряваше да издири в Шампан.

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА В ДОМА НА ГОСПОЖА Д'ЕСПАР

Приблизително два месеца преди тържеството на Симон Жиге на предизборното събрание, в единайсет часа вечерта в една от богатите къщи на Фобур Сент Оноре, когато сервираха чая у маркиза Д'Еспар, нейният девер, кавалерът Д'Еспар, остави чашата си на масата и като погледна разположилите се край камината гости, каза:

— Тази вечер Максим беше много мрачен, не намирате ли?

— Да — отвърна Растиняк, — но неговата мрачност е обяснима: той е вече на четиридесет и осем години; на тази възраст човек не си създава приятели; със смъртта на Марсе Максим загуби единствения човек, който го разбираше, оказваше му услуги и умееше да се възползува от неговите услуги...

— Той сигурно има неотложни дългове, не бихте ли могли да му помогнете да ги изплати? — каза маркизата на Растиняк.

В това време Растиняк, за втори път министър, току-що, почти против волята си, бе получил графска титла; неговият тъст, барон Дьо Нюсенжан, беше станал пер на Франция; брат му бе епископ, а зет му, граф Дьо ла Рош-Югон — посланик; и всеобщо бе мнението, че в бъдещите правителствени комбинации не ще могат да минат без него.

— Вие всякога забравяте, драга маркизо — отвърна Растиняк, — че нашето правителство разменя среброто си само срещу злато; от хора то не разбира.

— Способен ли е Максим да си пръсне черепа? — запита банкерът Дю Тийе.

— О! Как би желал ти това и тогава ние с теб ще сме квит — отвърна на банкера граф Максим дьо Трай, за когото всички мислеха, че е напуснал салона.

И графът се изправи като видение от креслото, зад това на кавалера Д'Еспар.

Всички се разсмяха.

— Искате ли чаша чай? — обърна се към него младата графиня Дьо Растиняк, която маркизата бе помолила да я замести като

домакия.

— С удоволствие — отвърна графът, като се приближи към камината.

Този човек, крал на парижките гуляйджии, бе съумял до това време да запази привилегированото положение, което заемаха франтовете, наричани тогава „жълти ръкавици“, а после „лъвове“. Излишно е да разказваме историята на неговата младост, изпълнена с любовни похождения и белязана с ужасни драми, в които той винаги бе съумявал да запази външно благоприличие. За него жените винаги бяха само средство; вярваше на страданията им толкова малко, колкото и на радостите им, и виждаше в тях, както покойния Дьо Марсе, просто капризни и зли деца. Изял състоянието си, той глътна и състоянието на известната куртизанка, наричана „Хубавата холандка“, майка на прочутата Естер Гобсек. После бе хвърлил в бездната на нещастията госпожа Дьо Ресто, сестра на госпожа Делфин дьо Нюсенжан, майка на младата графиня Дьо Растинак.

Парижкото общество е пълно с невъобразими странности. Баронеса Дьо Нюсенжан се намираше тази вечер в салона на госпожа Д'Еспар заедно с виновника за всички страдания на нейната сестра, с убиец, който впрочем бе убил само щастията на една жена. Ето защо несъмнено той бе тук. Госпожа Дьо Нюсенжан беше обядвала у маркизата с дъщеря си, омъжена от една година за граф Дьо Растинак, който бе започнал политическата си кариера с длъжността помощник-секретар в прочутото министерство на покойния Дьо Марсе, единственият голям държавник, създаден от Юлската революция.

Граф Максим дьо Трай сам знаеше колко страдания бе причинил; но той винаги съумяваше да избегне общественото порицание, придържайки се към кодекса за мъжката чест. Макар да бе пропилял в живота си повече пари, отколкото бяха откраднали за същото време обитателите на четирите каторжни затвора във Франция, правосъдието се отнасяше към него почтително. Никога не беше нарушавал правилата на честта, плащаше съвестно дълговете си на комар. Превъзходен картоиграч, той участвуваше в партии с най-знатни аристократи и посланици. Обядваше у всички членове на дипломатическото тяло. Неведнъж се бе дуелирал и бе изпратил на оня свят двама-трима противници, които, може да се каже, бе убил, тъй като притежаваше ненадмината ловкост и хладнокръвие. Никой от

младите хора не можеше да се сравнява с него в умението да се облича, в изисканост на обноските, в изящество на словото, в непринуденост, с една дума, във всичко, което някога се смяташе за висш аристократизъм. В качеството си на паж на императора, той от дванайсетгодишна възраст се упражняваше в езда и минаваше за един от най-изкусните ездачи. Разполагащ винаги с пет коня в обора си, той ги пускаше в надбягвания и винаги бе законодател в модата. И накрая, никой по-добре от него не се забавляваше в компания с млади хора; пиеше повече от най-издръжливите пиячи и ставаше от масата бодър, готов да започне отново, като че пиянството бе негова стихия. Максим принадлежеше към тези извикващи презрение хора, които умеят да потискат с наглостта си това презрение и страха, който внушават на хората, но той съвсем не се заблуждаваше относно репутацията си. В това бе и силата му. Силните личности са винаги свои собствени съдници.

При Реставрацията той твърде успешно бе извлякъл изгоди от званието си „паж на императора“, гледаше на така наречените си бонапартистки възгледи със същото отвращение, с което го бяха посрещали в разни министерства, когато предлагаше услугите си на Бурбоните; защото въпреки големите си връзки, въпреки произхода си и огромните си способности, Максим дьо Трай не постигна нищо и тогава влезе в тайния заговор, който доведе до падането на старата генерация Бурбони. Максим принадлежеше към асоциацията, замислена отначало като забавна група (вж. „Историята на тринадесетте“) и която впоследствие, естествено, се насочи към политиката, пет години преди Юлската революция. Когато младата кралска генерация, предвождана от парижани, нападна старата и завладя трона, Максим отново пусна в ход пронаполеоновските си настроения, за които мислеше толкова малко, колкото за първото си любовно увлечение. Тогава той оказа твърде ценни услуги, признати впрочем с голямо нежелание, тъй като много настойчиво искаше възнаграждение от хора, които знаеха изтънко да смятат. При първия отказ Максим зае враждебна позиция, заплашвайки да разгласи някои малко приятни подробности, тъй като пеленките на младите династии приличат на бебешките и често биват изцапани.

Когато Дьо Марсе стана министър, поправи грешките на ония, които не съумяха да оценят този човек; започна да му възлага тайни

поръчения, за които са нужни съвест, изкована от чука на необходимостта, ловкост, готова на всичко, безочие и особено хладнокръвие, замах, безпогрешен поглед, присъщи на големите фигури във висшата политика. Подобни хора, способни да й служат като оръдие, са колкото редки, толкова и неудобни. Заради своите цели Дьо Марсе въведе Максим в най-висшето общество; представи го като човек, съзрял в страстите, умъдрен от опита, познаващ живота и хората, комуто пътешествията и известна наблюдателност бяха помогнали да изучи европейските интереси, политиката на външните министерства и връзките на всички влиятелни фамилии в Европа. Дьо Марсе убеди Максим да си създаде собствен кодекс на честта; доказва му, че мълчанието е не толкова добродетел, колкото сметка; че властта никога не ще се откаже от услугите на човек солиден и ловък, надежден и гъвкав.

— В политиката шансът се представя само веднъж — каза той на Максим, когато го порица за това, че бе прибягнал до заплахи. Максим бе човек, който схващаше дълбочината на тези думи.

Когато Дьо Марсе умря, граф Дьо Трай се върна към предишния си живот. Всеки сезон отиваше да се забавлява на море, а зиме се завръщаше в Париж; но ако някога получаваше значителни суми, дошли от глъбините на крайно скъпернически кесии, то това подаяние, това възнаграждение за безстрашието на човека, когото можеше да използват всяка минута и който бе посветен в секретите на тайната дипломация, се оказваше недостатъчно за пищния и разточителен живот, който водеше кралят на всички контета, тиранинът на четири или пет парижки клуба. Ето защо паричните въпроси често причиняваха безпокойство на граф Максим. Непритежаващ недвижими имоти, той никога не бе избран за депутат и следователно не можа да укрепи положението си; освен това, без да заема определена длъжност, не можеше да опре ножа в гърлото на някой министър, за да изтръгне от него званието пер на Франция. А вече чувствуваше тежестта на годините, тъй като разточителствата бяха изчерпали и него самия, и разнообразните източници на доходите му. Въпреки външния си блясък, той се познаваше и не се самозалъгваше; мислеше, че е време да сложи край на всичко това и да се ожени.

Но като човек опитен и умен, той си даваше сметка за общественото си положение и разбираше, че то е твърде превратно.

Ето защо не разчиташе да си намери жена във висшето парижко общество и в буржоазните среди; нужно бе от негова страна необикновено коварство, престорено добродушие и готовност за услуги, за да го търпят, тъй като всички желаеха падението му и най-малката погрешна стъпка можеше да го погуби. Попаднеше ли за просрочени полици в затвора „Клиши“ или в изгнание, вече не можеше да се измъкне от дъното на тая пропаст, където има само политически мъртъвци, неспособни да се утешат един друг.

В тази минута той дори се опасяваше да не се срине върху него част от страшно надвисналия свод, който дълговете издигат над главите на мнозина парижани. Изглеждаше мрачен, загрижен, току-що бе отказал да играе на карти у госпожа Д'Еспар, разговаряше разсеяно с дамите, а накрая съвсем млъкна, отдаден на мислите си в дълбокото кресло, отгдето внезапно бе станал, подобно на призрака на Банко^[1]. Застанал сред салона с гръб към камината, в ярката светлина на свещниците, озаряващи го от двете страни, граф Максим дьо Трай чувствуваше, че погледите на всички присъстващи открито или тайно са отправени към него. Няколкото думи, казани по негов адрес, го задължаваха да се изправи гордо, но той бе достатъчно умен и не прояви никаква арогантност, нито каквато и да било мнителност.

Художникът не би могъл да издебне по-добър момент, за да нахвърли портрета на този без съмнение необикновен човек. Нима не са необходими изключителни качества, за да играеш подобна роля, да покоряваш женските сърца в продължение на трийсет години, да се решиш да използваш способностите си само задкулисно, като подстрекаваш народа към недоволство или разкриваш интригите на коварната политика, извоювайки победа в дамските будоари или в министерските кабинети? Нима няма величие в това да се издигнеш до най-високите политически спекулации и отново безстрастно да се потопиш в нищетата на празния живот? Каква желязна воля трябва да притежава този, когото не могат да сломят изменчивото щастие в играта, острите поврати в политиката, жестоките изисквания на модата и обществото, нито разхищенията, налагани от необходимите за кариерата любовни връзки; който постоянно прибегва до всевъзможни уловки и измами, който така изкусно забулва намеренията си и под непроницаемото изящество на маниерите си прикрива толкова коварни замисли, толкова различни машинации? Ако вятърът на щастието беше

надувал тези всякога опънати платна, ако обстоятелствата бяха помогнали на Максим, той би станал Мазарини, маршал Дьо Ришельо, Потьомкин или може би по-скоро Лозьон, но без затвора „Пиньерол“!
[2]

[1] *Банко* — лице от Шекспировата трагедия „Макбет“, шотландски благородник, убит от Макбет и чийто призрак смущава убиеца. ↑

[2] Лозьон бил затворен в замъка Пиньерол по заповед на Луи XIV. ↑

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

ПОРТРЕТ С ОБЯСНЕНИЕ

Макар висок на ръст и слаб, графът вече бе направил шкембенце, но не му позволяваше да престъпи границите на благородното величие, както се изразяваше Брипа-Саварен. Впрочем фраковете на Максим дьо Трай бяха така майсторски ушити, че фигурата му още запазваше младежката си стройност, лекота и гъвкавост, които вероятно дължеше на постоянните физически упражнения, на фехтовката, на ездата и лова. Максим притежаваше пленителното изящество и обаяние, присъщи на аристократа, и те още повече подчертаваха гордата му осанка. Продълговатото му лице, с черти, напомнящи тези на Бурбоните, беше обкръжено от брада и бакенбарди, старателно накъдрени, подстригани и черни като смола. Този техен цвят, както и цветът на пищните коси, се поддържаше с помощта на много скъпо индийско козметично средство, употребявано в Персия и чийто секрет Максим пазеше в строга тайна. Така той успяваше да скрие белите коси, умножили се напоследък неимоверно много. Особеността на това козметично средство, с което персийците боядисват брадите си, се заключава в това, че не придава суровост на чертите; като прибавим към него повече или по-малко индиго, може да му се придаде оттенък в съответствие с цвета на кожата. Вероятно тази именно операция бе видяла през прозореца госпожа Моло; но гостите още продължават да се шегуват, запитвайки я какво точно бе видяла.

Максим имаше прекрасно чело, сини очи, гръцки нос, красиви устни и рязко очертана брадичка; очите бяха заобиколени от мрежа тънки бръчици, изрязани като че с бръснач и толкова незабележими, че отдалече не се виждаха. Такива бръчици се бяха появили и по слепоочията. Лицето също бе белязано от едва видими гънчици. Като у всички комарджии, прекарали ноци над игралната маса, очите му светеха с някакъв стъклен блясък; макар и притъпен от него, погледът беше страшен и едва ли не внушаваше ужас. В този непроницаем поглед се чувствуваше скрит огън, лава на неугаснали страсти. Устата, някога така свежа и розова, сега бе загубила яркостта си; тя не беше

вече права, десният ѝ ъгъл се бе отпуснал. Тази извивка като че говореше за лъжа. Порокът бе изкривил устните му, но великолепните зъби още пазеха ослепителната си белота.

Следите от времето се губеха в общото впечатление от лицето и фигурата. Целият негов облик все още бе толкова привлекателен, че нито един от младите хора не можеше да съперничи на Максим в езда из Булонския лес, където изглеждаше по-млад и по-изящен от най-изящните и най-младите измежду тях. Подобна привилегия на вечна младост притежаваха само неколцина в това време.

Графът бе толкова по-опасен, тъй като правеше впечатление на човек отстъпчив, безгрижен и с нищо не издаваше страшните замисли, които го ръководеха във всичко. В ужасното безразличие, което му позволяваше еднакво ловко да всява смут сред народа и да участва в дворцовите интриги, за да укрепи кралската власт, имаше някакво своеобразно обаяние. Външното хладнокръвие, сдържаността на поведението никога не изглеждат подозрителни, и особено във Франция, където сме свикнали на много шум за нищо.

Графът, както това изискваше модата в 1839 година, носеше черен фрак, тъмносиня жилетка, бродирана с малки сини цветенца, черни панталони, сиви копринени чорапи и лачени обувки. Часовникът му, поставен в един от джобовете на жилетката, бе прикрепен към илика с изящна верижка.

— Растиняк — каза той, като взе чашата чай от ръцете на хубавата госпожа Дьо Растиняк, — ще дойдете ли с мен в австрийското посолство?

— Драги мой, аз съм твърде отскоро женен, за да не се прибирам вкъщи с жена си!

— Това ще рече, че по-късно... — подхвърли младата графиня, като се обърна и погледна мъжа си.

— Кой мисли за по-късно? — отвърна Максим. — Но ако ми разрешите да се обърна с молба към графинята, аз не се съмнявам в успеха.

И Максим с подobaваща любезност отведе настрана красивата графиня и ѝ пошепна няколко думи; графинята погледна майка си и каза на Растиняк:

— Ако искате, идете с господин Дьо Трай в посолството, мама ще ме изпрати до дома.

След няколко минути баронеса Дьо Нюсенжан и графиня Дьо Растиняк излязоха заедно. Максим и Растиняк тръгнаха след тях и седнаха в каляската на барон Дьо Нюсенжан.

— Какво искате от мен, Максим? — запита младоженецът. — Какво се е случило, та сте ме хванали за гушата? Какво казахте на жена ми?

— Че трябва да поговоря с вас — отвърна господин Дьо Трай. — Щастлив сте вие! Оженихте се за единствената наследница на милионите на Нюсенжан, заслужихте това с... двайсет години каторга!

— Максим!

— А аз... аз, изглежда, внушавам на всички някакви странни подозрения — продължи той в отговор на възклицанието на Растиняк. — Едно нищожество, един Дьо Тийе се осмелява да пита дали имам достатъчно кураж да свърша със себе си! Времената ще се уталожат! Възможно е да искат да се освободят от мене! Или не? Вие можете да узнаете това, вие ще го узнаете — каза Максим, като спря с жест Растиняк. — Ето моя план, изслушайте ме. Трябва да ми помогнете, аз съм ви помагал и още мога да ви помогна. Животът, който вода, ми дотегна, вече искам спокойствие. Помогнете ми да встъпя в брак, който да ми даде половин милион; когато се ожения, назначете ме за посланик в някоя загубена американска република. На този пост ще остана колкото е нужно, за да мога да получа подобна служба в Германия. Ако струвам нещо, ще ме изтеглят оттам; ако не струвам, ще ме уволнят. Може би ще имам дете, ще го възпитам с нужната строгост; майка му ще бъде богата, ще го направя дипломат, а може да стане и посланик.

— Ето моя отговор — каза Растиняк. — Между властта в пелени и малолетната власт се води много по-ожесточена борба, отколкото предполагат невежите. Властта в пелени — това е Камарата на депутатите, която не е била досега възпирана от една Камара на перовете...

— А, да — каза Максим, — вие сте пер на Франция!

— Нямаше ли сега да бъде пер при който и да е режим? — запита Растиняк. — Но не ме прекъсвайте, изслушайте ме — става дума за вас! Камарата на депутатите неизбежно ще стане пълновластна, както предвиждаше Дьо Марсе, единственият човек, който можеше да спаси Франция — или по-скоро правителството,

защото народите не умират, те са роби или свободни, това е всичко. Малолетната власт е монархията, коронована през август хиляда осемстотин и тринайсета година. Сегашният кабинет е победен, той разпусна Камарата и иска да проведе избори, за да не ги проведе бъдещият кабинет; но не се надява на успех. И ако при все това ги спечели, династията ще бъде в опасност; ако ги загуби, династическата партия дълго още ще може успешно да се бори. От грешките на Камарата ще се възползува волята на едного, която за нещастие е всичко в сферата на политиката. Когато един човек стане всичко, както това бе с Наполеон, настъпва момент, когато той трябва да бъде заменен, и тъй като способните хора са отстранени, великото „всичко“ не намира свой заместник. Заместникът е това, което наричат министерски кабинет, а във Франция няма такъв кабинет, има само пожизнената воля на едного. Във Франция грешат само управниците. Опозицията не може да греши, тя може да загуби всички сражения, но за нея е достатъчно, като съюзниците в 1814 година, да победи един-единствен път. И тогава в „три славни дни“ унищожава всичко. Ето защо, за да се наследи властта, е нужно не да се управлява, а да се изчаква. По своите лични убеждения аз принадлежа към аристокрацията, а по обществените си възгледи — към Юлската монархия. Орлеанският дом ми помогна да възстановя състоянието на моя род и аз ще му остана предан завинаги.

— „Завинаги“ по Талейрановски, разбира се — каза Максим.

— Следователно в настоящия момент не мога да направя нищо за вас — продължи Растиняк; — след шест месеца ние не ще бъдем повече на власт. Да, тези шест месеца ще бъдат агония, знаех това. Ние предвиждахме участва си, когато съставяхме кабинета; нашият кабинет е временно решение. Но ако вие се отличите в предстоящите предизборни борби, ако привлечете макар и един глас, един надежден депутат за каузата на династията, вашето желание ще бъде изпълнено. Мога да поговоря където трябва за вашите добри намерения, мога да надзърна в някои секретни документи, в поверителни доклади и да намеря за вас някоя трудна задача. Ако успеете, мога да изтъкна способностите ви, предаността ви и да изискам за вас награда. А да си вземете жена, драги мой, можете само в семейството на някой жаден за титли фабрикант, и то в провинцията. В Париж ви познават твърде

добре. Следователно трябва да се намери милионер, някакво парвеню с дъщеря, което гори от желание да блести в Тюйлери.

— А дотогава убедете вашия тъст да ми заеме двайсет и пет хиляди франка; той ще бъде заинтересован да не ми плащат със светена вода, в случай че успея, и освен това ще съдействува за женитбата ми.

— Хитър сте, Максим, и не ми вярвате. Но аз обичам умните хора и ще се заема с вашата работа.

Пристигнаха в посолството. Барон Дьо Растиняк съгледа в салона министъра на вътрешните работи и отиде да разговаря с него в един ъгъл. Граф Максим дьо Трай изглеждаше всецяло зает със старата графиня Дьо Листомер, но всъщност следеше разговора между двамата перове на Франция; дебнеше всеки жест, стараяше се да отгатне изражението на лицата им и улови най-последно благосклонния поглед, хвърлен върху него от министъра.

В един часа след полунощ, когато Максим и Растиняк, излизайки от посолството, се спряха на стълбата, преди всеки да седне в каляската си, Растиняк каза:

— Наминете към мен, когато изборите наблизат. Дотогава ще разбера къде опозицията има най-малки шансове и какви изгоди можем да извлечем с вас от това.

— Но двайсет и петте хиляди франка бързат — отвърна Дьо Трай.

— Тогава се скрийте!

Петнадесетина дни след това, един ден на разсъмване, граф Дьо Трай тайно, в наемен файтон, дойде на улица Варен. Пред вратата на разкошната къща, която барон Дьо Нюсенжан бе купил за своя зет, Максим освободи файтона, огледа се да види дали не го следят, влезе в дома и в някакъв малък салон седна да чака Растиняк да се събуди. След няколко минути лакеят отведе Максим в кабинета, където държавникът го очакваше.

— Драги мой — му каза Растиняк, — мога да ви съобща тайна, която след два дни ще бъде разгласена от всички вестници и от която вие можете да се възползвате. Бедният Шарл Келер, който така добре танцуваше мазурка, е убит в Африка, а той бе наш кандидат в окръга Арси. Неговото място не бива да остане празно. Ето копие от две донесения: от околийския началник и от полицейския комисар,

предупреждаващи министъра, че избирането на нашия злочест приятел може да се натъкне на някакви спънки. В донесението на полицейския комисар има сведения за Арси, които за човек като тебе са напълно достатъчни, тъй като амбициите на конкурента на покойния Шарл Келер произтичат от желанието му да се ожени за богатата наследница... За човек умен като тебе тези думи са достатъчни. Сен Син, принцеса Дьо Кадинян и Жорж дьо Мофриньоз са на две крачки от Арси; ти ще съумееш, при нужда, да получиш гласовете на легитимистите. И така...

— Излишна е повече всяка дума — каза Максим. — Там ли е още полицейският комисар?

— Да.

— Дай ми писмо до него.

— Тук, драги мой — каза Растиняк, като връчи на Максим цяла папка, — ще намерите две писма до граф Дьо Гондрьовил. Вие сте били паж, той — сенатор, все някак ще се разберете. Госпожа Франсоа Келер е много религиозна, ето и за нея писмо от госпожа Дьо Кариляно, съпругата на маршала. Тя се обяви за поддръжница на династията, препоръчва ви горещо и тръгва за Арси след вас. Още една дума: пазете се от околийския, той е способен да козирува на този Симон Жиге, за да си осигури поддръжката му пред бившия председател на Министерския съвет. Ако ви дотрябват писма, пълномощия, препоръки, пишете ми.

— А двайсет и петте хиляди франка? — запита Максим.

— Подпишете тази полица на името на Дю Тийе, ето парите.

— Ще успея — каза графът — и вие можете да обещаете на краля, че депутатът от Арси ще му принадлежи телом и духом. Ако пропадна, нека ме изостави!

Час по-късно Максим дьо Трай пътуваше в кабриолета си по пътя за Троа.

ШУАНИТЕ^[1]

*На господин Теодор Даблен^[1], търговец.
На първия приятел — първото произведение.*

[0] Романът „Шуаните“, първото произведение на Балзак, публикувано не под псевдоним, а под собственото му име, може да се разглежда като своеобразно историческо въведение към великата му епопея „Човешка комедия“.

Появява се за първи път през март 1829 година под заглавие „Последният шуан, или Бретан в 1800 година“. Произведението се е състояло от 32 глави и започвало с авторско предисловие. Второто издание, в 1834 година, е озаглавено „Шуаните, или Бретан в 1799 година“. В 1846 година Балзак включва романа в тринадесетия том на първото издание на „Човешка комедия“ (в „Сцени от военния живот“), прибавяйки към него ново кратко предисловие. Сега романът е разделен на три части. ↑

[1] Даблен, Теодор (1783–1861) — приятел на семейство Балзак, търговец на желязо, подкрепял материално първите литературни опити на Балзак, а често и по-късните. ↑

I. ЗАСАДА

ПЪРВА ГЛАВА

В един от първите дни на VIII година, в началото на вандемиера или, според обичайния календар, в края на септември 1799 година, стотина селяни и доста граждани, тръгнали сутринта от Фужер, за да отидат в Майен, вече се изкачваха по планината Пелрин, разположена между Фужер и Ерне, градец, където пътниците обикновено си отдъхват.

Този отряд, разделен на групи, нееднакви по численост, представляваше комбинация от толкова странни костюми и бе толкова необичайно сбирнище от хора с различни професии и произхождащи от различни провинции, че не ще бъде излишно да подчертаем отличителните им черти, за да придадем на нашия разказ ония ярки краски, които днес толкова се нравят, макар според мнението на някои критици да пречат на изображението на чувствата.

Мнозина от селяните вървяха боси, облечени само в дълга козя кожа, която ги покриваше от шията до коленете, и с панталони от много грубо бяло платно, чиято дебела и неравно изпредена нишка говореше за слабо развита индустрия в този край. Дългите прави коси така естествено се преплитаха с космите на козята кожа и така плътно закриваха сведените им към земята лица, че човек лесно можеше да сметне козята кожа, покриваща тези убоги същества, за тяхна собствена и да ги вземе за животните, чиито кожи им служеха за дрехи. Вглеждайки се по-внимателно, вие бихте видели през косата да блестят очите им като капки роса в гъстия листак, но погледът на тези очи, макар в тях да се отразяваше човешки разум, по-скоро плашеше, отколкото привличаше. На главата си носеха мръсни капи от червена вълна, подобни на фригийската шапка, която Републиката по това време бе избрала за емблема на свободата, и всеки бе нарамил дебела дъбова тояга, на края на която висеше дълга и почти празна платнена торба. Някои бяха нахлупили върху капите си груби плъстени шапки с широки поли, украсени с разноцветни вълнени гайтани по челната обиколка. Дрехите им бяха ушити от същото платно като панталоните и торбите на останалите и по тях едва се забелязваха някакви признаци

на съвременна цивилизация. Дългите им коси падаха върху яката на жакет със закръглени поли, достигащи до бедрата, и със странични квадратни джобчета — дреха, твърде обичайна у селяните в Западна Франция. От отворения отпред жакет се подаваше жилетка от същия план, с големи копчета. Едни от тези селяни бяха обули дървено сабо, други грижливо носеха в ръце кожените си обувки. Техните дрехи, износени, мръсни, потъмнели от пот и прах и по-малко своеобразни от гореописаните, имаха своята историческа заслуга, явявайки се като преход към почти разкошното облекло на неколцина мъже, пръснати из тълпата, и открояващи се сред нея като цветя.

И наистина, сините им платнени панталони, червените или жълти жилетки, украсени с две успоредни редици медни копчета, наподобяващи квадратни брони, изпъкваха сред белите дрехи и кожите на техните спътници като синчец и мак в житно поле. Някои носеха сабо, каквото бретонските селяни умеят да правят сами, но повечето от тях бяха обути с подковани обуца и облечени с дрехи от много грубо сукно, ушити по старовремска френска кройка, която и до днес се пази свято от нашите селяни. Яките на ризите им се затваряха със сребърни закопчалки във вид на сърце или котва. Торбите им изглеждаха потезки, отколкото у другите, а мнозина бяха прибавили към пътническата си екипировка и манерка, несъмнено пълна с ракия и окачена на врата с връв.

Сред тези полудиваци се откриваха и неколцина граждани, сякаш за да подчертаят последните постижения на цивилизацията в този край; те носеха кръгли шапки, цилиндри или фуражки, ботуши с обърнати кончови или обуца и гети, но и в тяхното облекло, както у селяните, не се забелязваше еднообразие. Десетина човека бяха надянали къси жакети, известни при Републиката под името карманьоли. Други, по всяка вероятност богати занаятчии, от глава до пети бяха облечени в едноцветно сукно. Най-изисканите се отличаваха с повече или по-малко протритите си фракове и рединготи от синьо или зелено сукно; тези несъмнено важни особи бяха обути в ботуши с различни фасони и крачеха бодро, размахвайки дебели бастуни като хора, примирили се с участието си. Няколко старателно напудрени глави и доста изкусно сплетени коси свидетелстваха за оная изисканост, която говори за наченки на богатство или на възпитание. Всички тези хора, сякаш сами удивени от факта, че бяха събрани наслуки от разни

места, човек можеше да сметне за несретници, напуснали опожарените си домове. Но времето и мястото на това сбирще му придаваха съвсем друго значение. Колоната почти изцяло се състоеше от хора, които преди четири години бяха воювали срещу Републиката, и наблюдателят, посветен в тайните на гражданските междуособици, които тогава разтърсваха Франция, лесно би разпознал тук малцината граждани, на чиято вярност страната можеше да разчита.

Една последна, доста красноречива подробност не оставяше никакво съмнение в това, че тези събрани вкупом хора ги разделяше разликата в убежденията им. Само републиканците вървяха весело. Останалите, макар и облечени в най-различни дрехи, запазваха нещо общо в изражението на лицето и в движенията си, еднакво белязани от нещастieto. Върху граждани и селяни еднакво тежеше отпечатъкът на дълбоко униние; в тяхното мълчание се долавяше мрачна скръб; човек би казал, че се превиват под тежестта на една и съща мисъл, очевидно зловеща, но старателно прикривана, тъй като лицата им бяха непроницаеми и само необикновената мудност на стъпките можеше да издаде някакви тайни замисли у тези хора. Някои от тях бяха провесили на гърдите си броеници въпреки опасността да се излагат на показ символи на по-скоро отменената, отколкото унищожена религия; от време на време те разтърсваха коси, изправяха внимателно глави, оглеждаха скришом гората, пътеките, скалите, заобикалящи пътя, и тогава с вида си напомняха ловджийско куче, което наляво и надясно вири нос, за да подуши дивеча; недочувайки нищо освен еднообразния шум от стъпките на мълчаливите си спътници, те отново навеждаха глави и отново лицата им придобиваха изражение на безнадеждност като у престъпници, отвеждани на каторга, където им е съдено да живеят и умрат.

Движението към Майен на този отряд, разнороден по състав и по чувствата, които изпитваше, твърде просто се обясняваше с присъствието на друг един отряд: начело на колоната вървяха около сто и петдесет въоръжени войници в бойно снаряжение под командата на началник на полубригада. За тези, които не са били свидетели на революционните събития, не ще бъде излишно да отбележим, че това наименование означаваше чин полковник, отменено от патриотите като твърде аристократично. Войниците принадлежаха към пехотната полубригада, установена в Майенския гарнизон. По това време на

раздори жителите на Западна Франция наричаха всички войници на Републиката „сини“. Прозвището е свързано с първите републикански мундири, сини с червени обшивки, и споменът за тях е още твърде неотдавнашен, за да се нуждае читателят от описанието им. И така, отделението на сините служеше за конвой на цялото сбирнище от хора, почти всички крайно недоволни ги бяха отпразвили към Майен, където военната дисциплина бързо щеше да внесе единство в духа, униформата и външния вид, което дотогава липсваше напълно.

Тази колона представляваше контингент на опълченци, трудно събрани във Фужерския окръг по закона от 10 месидор за масов набор, издаден от Изпълнителната директория на Френската република. Правителството бе поискала сто милиона ливри и сто хиляди войници, за да изпрати подкрепления на френската армия; тя вече бе разбита от австрийците в Италия, от прусаците в Германия и бе заплашвана в Швейцария от русите, на които Суворов бе вдъхнал надежда за победа над Франция.

Западните департаменти, известни под името Вандея, както Бретан и част от Долна Нормандия, умиротворени от три години насам благодарение грижите на генерал Ош, след четиригодишната война като че ли искаха да се възползват от този момент, за да възобновят борбата. Изправена пред толкова врагове, Републиката отново придоби първоначалната си енергия. Преди всичко тя взе мерки за защита на заплашените от нападение департаменти, като чрез член на закона от 10 месидор натовари с тази грижа местните патриоти. Всъщност правителството, което нямаше пари, нито войска за борба с вътрешните врагове, излезе от затрудненията, като оказа доверие на въстаналите департаменти. Може би се надяваше, че подобна мярка, която опълчваше едни граждани срещу други, ще потуши метежа още в зародиша му. Този член от закона, източник на кървави раздори, гласеше следното: да се сформират в западните департаменти доброволни дружини.

Това недипломатично мероприятие бе възприето така враждебно, че Директорията загуби надежда да възтържествува и в скоро време поиска от Националното събрание да вземе особени мерки за набиране на неголеми контингенти по силата на закона за доброволните дружини. Няколко дни преди началото на събитията, описвани в нашия разказ, бе обнародван нов закон, издаден в третия допълнителен ден на

VII година; той именно предвиждаше обединяването на тези слаби контингенти в легиони. Легионите трябваше да бъдат наречени по наименованията на департаментите Сарт, Орн, Майен, Ил-е-Вилен, Морбиан, Долна Лоара и Мен-е-Лоар. Тези легиони — гласеше законът, — предназначени изключително за борба с шуаните, в никакъв случай не могат да бъдат прехвърляни на границите. Такива отегчителни, но на малцина известни подробности са необходими, за да си обясним едновременно и слабостта на Директорията, и похода на това сбирнище от хора, водено от сините. Може би не ще бъде излишно да добавим също, че хубавите и патриотични директориални постановления така и не се осъществиха освен чрез публикуването им в „Бюлетина на законите“. Декретите на Републиката не се опираха вече на идеи, притежаващи голяма морална сила, на патриотизъм или терор, които някога ги правеха изпълними, а създаваха на книга милиони франкове и стотици хиляди войници, от които не постъпваше нищо в хазната, нито в армията. Пружината на Революцията бе отслабнала с несръчни ръце и законите, вместо да подчинят на себе си обстоятелствата, се приспособяваха към тях.

В департаментите Ил-е-Вилен и Майен командущ войските бе тогава някакъв стар офицер; като прецени на място какви мерки трябва да предприеме, той реши да изтръгне новобранците от Бретан — и особено от Фужер, едно от най-опасните огнища на шуаните, надявайки се по този начин да отслаби силите на окръзите, заплашващи Републиката. Преданият на родината офицер се възползува от мнимата предвидливост на закона и заяви, че веднага ще екипира и въоръжи новобранците и че е готов да изплати месечното възнаграждение, обещано от правителството на тези специални войскове части. Макар Бретан да се противопоставяше тогава на каквато и да било военна повинност, операцията благодарение на лъжливите обещания премина успешно и толкова бързо, че командущият дори се разтревожи. Но старият воин трудно можеше да бъде измамен. Щом видя, че част от новобранците незабавно се яви в окръга, той заподозря някакъв умисъл зад тази бързина и може би бе прав, като предположи, че бретонците просто искаха да се сдобият с оръжие. Тогава, без да дочака закъснелите, той реши да отстъпи към Алансон, близо до покорните окръзи, макар зачестилите въстания из този край да правеха твърде проблематичен неговия план. Подчиняващ

се на инструкциите, този офицер пазеше в най-дълбока тайна неуспехите на френската армия и малко утешителните новини от Вандея и в утрото, с което започва нашият разказ, с ускорен марш се бе опитал да достигне Майен, където възнамеряваше да приложи закона, както му бе угодно, за да попълни с „новобранци“ от Бретан състава на полубригадата си. Думата „новобранец“, впоследствие толкова разпространена, най-напред замени в текста на закона названието „рекрут“, дадено първоначално на младите войници от републиканските войски. Преди да напусне Фужер, командирът на полубригадата бе заповядал на войниците си тайно да вземат за целия отряд запас от патрони и хляб, като скрият от новобранците, че им предстои дълъг път; и той твърдо реши да не се спира в Ерне, където рекрутите му, опомнили се от изненадата, можеха да се смесят с шуаните, пръснати по всяка вероятност из околните села. Мрачното мълчание сред новобранците, изненадани от маневрите на стария републиканец и от мудността, с която се изкачваха в планината, събудиха тревожни подозрения в началника на полубригадата, на име Юло. Характерните подробности, изтъкнати в нашето описание, представляваха за него жив интерес и ето защо той вървеше, унесен в мисли, наред с петимата млади офицери, които почтително мълчаха, виждайки неговата замисленост. Но в минутата, когато стигна на връх Пелрин, Юло изведнъж, като по инстинкт, обърна глава към разтревожените лица на новобранците и сам прекъсна мълчанието. Бретонците вървяха все по-бавно и вече изоставаха от конвоя на около двеста крачки. Юло се възмути и изкриви лице в присъщата му гримаса.

— Какво, дявол го взел, става с тия глезльовци? — извика той със звучния си глас. — Нашите новобранци, струва ми се, не разтварят, а затварят пергелите си!

При тези думи съпровождащите го офицери веднага се обърнаха като пробудили се от внезапен шум. Сержанти и ефрейтори последваха примера им и ротата спря, не дочаквайки желаната команда „стой!“. Отначало офицерите хвърлиха поглед на колоната, плъзнала нагоре по склоновете на планината подобно на дълга костенурка, но после тези млади хора, както и мнозина други, които защитата на отечеството беше изтръгнала от възвишени умствени занимания и в които войната още не бе угасила вкуса към изкуствата, бяха поразени от зрелището,

открило се пред тях, и оставиха без отговор забележката на Юло, не подозирайки нейната важност. Те бяха дошли от Фужер, откъдето показалата се току-що пред очите им картина също се виждаше, макар и с измененията, породени от различния зрителен ъгъл, и не можеха да се откажат от удоволствието да ѝ се полюбуват за последен път подобно на *dilettanti*, които толкова повече се наслаждават на музикалното произведение, колкото по-добре го познават.

От върха на планината Пелрин пред очите на пътника се разгръща просторната долина Куенон, а една от най-високите точки на хоризонта е заета от град Фужер. Неговата крепост, построена на високи скали, господства над четири важни пътя и благодарение на тази позиция Фужер някога е бил един от ключовете на Бретан. От Пелрин офицерите изцяло обгърнаха с поглед долината Куенон, толкова забележителна с необичайното плодородие на почвата си, колкото и с разнообразието на пейзажа. От всички страни се издигат като амфитеатър шистени планини; техните червеникави склонове са облечени с дъбови гори, а в диплите им се таят прохладни долинки. Скалите описват широка, кръгла на вид ограда, а вътре в нея, като в английски парк, меко се разстила огромна ливада. Множеството живи плетове около наследствени, неравни кътчета земя, заобиколени с дървета, придават на този килим облик, рядък сред френските пейзажи, и тайната на неговото очарование се крие в многообразието на контрасти, които могат да поразят и най-студената душа. В тази минута цялата картина бе оживяла от мимолетен блясък, с какъвто природата обича понякога да усилва красотата на нетленните си творения. Докато отрядът пресичаше равнината, изгряващото слънце постепенно разпръскваше бялата лека мъгла на септемврийското утро, легнала над ливадите, и в мига, когато офицерите се обърнаха, невидима ръка сякаш снемаше от пейзажа последния воал от леки облачета, подобен на прозрачната тюлена пеленка, покриваща скъпите бижута, през която те дразнят любопитството. По целия широк хоризонт не се виждаше в небето нито едно облаче, чиято сребриста белота да подскаже, че този огромен син купол действително е небосвод. Той по-скоро приличаше на копринен балдахин, опиращ се на неравните планински върхове, сякаш въздигнати във въздуха, за да запазят това великолепно съчетание на поля, ливади ручей и гори. Офицерите не можеха да се налюбуват на тези простори, където пред

тях неочаквано изникваше толкова красота. Едни се колебаеха дълго, преди да спрат погледа си на някоя горичка, тъй като всяка ги очароваше с разнообразието на окраските си, които суровите бронзови тонове на пожълтелите листа правеха още по-богати на фона от изумруденозелени талази на неравномерно окосените ливади. Други бяха привлечени от контрастите в оттенъците на ширналите се ниви, от златистите ивици на пожънатата ръж и от червеникавите поля с елда, дето снопите стояха в конусообразни купи, подобни на пирамидално разположени пушки в бивак. Тук-там се мяркаха тъмните шиферни плочи на покриви, откъдето се виеха бели стълбчета пушек; но повече от всичко привличаха окото измамните оптически игри на багрите и живите сребристи линии на лъкатушните притоци на Куенон, кой знае защо, пробуждаха в душата някаква плаха мечтателност. Благоуханната свежест на есенния ветрец, силният мирис на горите се носеха като облак тамян и опияняваха нашите зрители, които с възхищение съзерцаваха този прекрасен край, неговите непознати цветя, буйната растителност и ярката зеленина, с които той съперничи на Британия, неговата едноименна съседка. Няколко стада оживяваха и без това завладяващия пейзаж. Птиците пееха и над долината, във въздуха, трептеше сладка, тиха песен. Ако читателите пожелаят да призват на помощ въображението си и то да им нарисува разкошната игра на светлини и сенки, мъглявите планински хоризонти, фантастичните долини, откриващи се там, където няма дървета, където с плясък се разливат води или бягат капризни криволици, ако спомените, така да се каже, оживят този рисунък, толкова бегъл, колкото и мигновението, в което е уловен, хората, за които такива картини не са лишени от прелест, ще получат несъвършена представа за вълшебното зрелище, поразило офицерите до гълбините на младите им, впечатлителни души.

Тогава те си помислиха, че за бедните новобранци е тежко да напуснат родния край, за да умрат може би на чужда земя; и разбраха и неволно простиха на тези хора мудността им; и с великодушие, свойствено на войници, прикриващи снизходителното си съчувствие, си дадоха вид, че просто желаят да изучат военните позиции на тази живописна местност. Но Юло — по-добре е да го наречем „командира“, за да избегнем неблагозвучното наименование „началник на полубригада“ — бе един от ония воини, които пред лицето на

опасността не се поддават на очарованието на пейзажа, бил той земният рай. И тъй, командирът недоволно разтърси глава и смръщи гъстите черни вежди, придаващи на лицето му суров вид.

— Защо, дявол ги взел, не идват? — запита той повторно с глас, загрубял от умората на походите. — Или в селото се е намерила някоя добра божия майка и те ѝ подават ръка на прощаване?

— Питаш защо? — обади се нечий глас.

Този глас напомняше звуците на рога, с който селяните в долините на Бретан събират стадата си; когато го чу, командирът рязко се обърна като боднат с шпага и на две крачки пред себе си видя същество, още по-странно от новобранците, водени в Майен, за да служат на Републиката. Непознатият, набит и плещест, имаше голяма глава, която приличаше на волска, и то не само с големината си; неговият нос с широки, месести ноздри изглеждаше по-къс, отколкото бе в действителност; дебелите устни, обърнати над белоснежни зъби, черните, кръгли очи и заплашителните вежди, клепналите уши и червеникавите коси принадлежаха по-малко на нашата хубава бяла раса, нежели на вид тревопасни. И накрая пълното отсъствие на признаци, свойствени на човека като социално същество, правеше тази гола глава още по-забележителна. Лицето, бронзово от загара, изглеждаше с ъгловатите си очертания сродно с гранита в Бретан и бе единствената видима част от тялото на това странно същество, усукано до врата в някаква безформена блуза от небелено платно, още по-грубо от платното, от което бяха направени панталоните на най-бедните новобранци. Тази блуза, в която антикварят би разпознал „сей“ (сага) или „сейон“ на древните гали, стигаше до пояса и бе прикрепена към клин от козя кожа посредством пръчици, грубо изрязани и лошо изчистени от кората. Под този кожен калъф, казано на местен жаргон, който покриваше нозете и бедрата, бе невъзможно да се различат очертанията на човешко тяло. Огромно сабо скриваше ходилата. Дългите, лъскави коси, почти неотличими от козята вълна, обкръжаваха лицето с два равни кичура като у средновековните статуи, които още виждаме в някои църкви. Вместо възлеста тояга, каквато носеха на рамо новобранците, той притискаше към гърдите си като пушка изкусно оплетен от кожени ремъци камшик, двойно по-дълъг от обикновените камшици. Внезапното появяване на това странно същество изглеждаше лесно обяснимо. На пръв поглед офицерите

предположиха, че непознатият е новобранец или рекрут (тези думи още се употребяваха) и че изчаква спрялата се колона. Но появяването на този човек особено учуди командира. Юло съвсем не изглеждаше изплашен, но при все това на лицето му легна сянка на безпокойство и като измери с поглед непознатия, машинално повтори, сякаш погълнат от мрачни мисли:

— Да, защо не идват тези момчета? Знаеш ли?

— Защо ли? — захвана странният му събеседник с акцент, който доказваше, че му е твърде трудно да говори на френски, — защото там — каза той, като протегна, голямата груба ръка към Ерне, — там е Мен и там свършва Бретан.

И силно удари с тежкия камшик земята в самите крака на командира. Лаконичният отговор на непознатия породил у свидетелите на тази сцена впечатление, подобно на внезапен тътен на тарамбука сред плавните звуци на музикална мелодия. Досадната дума „отговор“ не е достатъчна да предаде тази ненавист и жажда за мъст, изразени с високомерния жест, отривистата реч и целия вид на непознатия, носещ отпечатък на свирепа и хладна енергия. Грубостта на този човек, издялан като че ли с брадва, възлестата му външност, дивото невежество, изписано на лицето му, го правеха подобен на някакво варварско полубожество. Той стоеше в позата на пророк и сякаш бе самият дух на Бретан, събудил се от тригодишния си сън, за да възобнови войната, при която всяка победа неизменно водеше след себе си двоен траур.

— Ама че мутра! — си каза Юло. — Много ми прилича на човек, изпратен от ония, дето се готвят да преговарят с нас с пушечни изстрели.

Процедил през зъби тези думи, командирът прехвърли поглед от непознатия на пейзажа, от пейзажа на отряда, от отряда на стръмните склонове край пътя, покрити горе с високи бретонски жълтуги, после отново погледна непознатия и накрая, подлагайки го сякаш на ням разпит, рязко запита:

— Откъде си?

Той впери пронизващ поглед в пришелеца, желаейки да отгатне тайната на това непроницаемо лице, станало отново тъпо и безизразно, като лице на отпочиващ селянин.

— От родината на юнаците — отвърна непознатият, без да показва най-малко смущение.

— А как те казват!

— Скитника по Земята.

— Защо носиш шуански прякор? Законът забранява това.

Скитника по Земята, както се нарече бретонецът, погледна Юло с такова дълбоко недоумение, че старият воин си рече: „Не ме разбра.“

— Ти от фужерските новобранци ли си?

На този въпрос Скитника по Земята отговори с едно „не зная“, чиято отчайваща неопределеност слага край на всякакъв разговор. Той спокойно седна край пътя, измъкна от пазвата си няколко парчета тънка черна питка от елдово брашно — национално лакомство, чийто вкус може да достави наслада само на бретонците, и с тъпо безразличие започна да яде. В тази минута той имаше вид на същество, напълно лишено от разум, и офицерите го сравняваха ту с добитъка, който пасеше из тучните пасбища на долината, ту с диваците в Америка, ту с туземците от нос Добра надежда. Дори самият командир бе подведен от вида му и бе престанал да се тревожи, когато, хвърлил от благоразумие последен поглед на този човек, в когото виждаше предвестник на близко клане, изведнъж разбра по косите, по блузата и козята кожа, осеяни с бодли, листа и клончета от дървета и храсти, че този шуан се бе провирал дълго през горските храсталаци. Тогава Юло многозначително погледна своя адютант Жерар, застанал редом с него, и като стисна здраво ръката му, тихо каза:

— Тръгнахме за вълна, а ще се върнем остригани.

Смаяните офицери се спогледаха мълчаливо.

ВТОРА ГЛАВА

Тук се налага да се отклоним от хронологията на разказа, за да направим разбираеми опасенията на Юло за някои домоседи, свикнали да се съмняват във всичко, тъй като не виждат нищо и могат да оспорват дори самото съществуване на Скитника по Земята и на селяните в Западна Франция, чието поведение бе тогава величаво.

Думата gars^[1], която се произнася ga (га), е остатък от келтски език. От долнобретонски тя преминава във френски и в нашия съвременен език с тази дума са свързани особено много възпоминания за старите времена. Gais е било главното оръжие на гаелите или галите; gais de означавало „въоръжен“, gais — „храброст“, а gas — „сила“. Тези съпоставки показват родството на думата gars с тези изрази, съществували в езика на нашите прадеди. Тук ние намираме аналогия с латинската дума vir — „мъж“, корен на „virtus“ — „сила, доблест“. За оправдание на такива дълги умувания ще послужи националното чувство, а може би ще ни помогне да реабилитираме в съзнанието на някои хора думите: gars, garçon, garçonette, garce, garcette, обикновено избягвани в нашия език като думи груби, но чието произхождение е толкова бойко и понякога те ще се появяват в нашия разказ. C'est une fameuse garce! („Каква мъжка Гана!“) — ето зле разбраната похвала, която мадам Дьо Стал получи в глухия вандейски кантон, където прекара няколко дни в изгнание.

От всички френски области в Бретан нравите на древните гали са оставили най-силен отпечатък. Опази част от Бретан, където и днес още примитивният бит и суеверният дух на нашите сурови предци са съхранили, така да се каже, своята първичност, се нарича „страната на юнаците“. Ако в някой кантон живеят диваци, подобни на героя в описаната от нас сцена, местните жители казват за тях: „Юнаци от едикой си край.“ И това установено прозвище служи като награда за верността им към традициите на галските нрави и галския език; целият техен живот пази дълбоки следи от вярванията и суеверните обреди на древните времена. Тук все още се съблюдават феодалните обичаи. Любителите на антики намират тук, недокоснати от времето,

паметници на друидите, а духът на съвременната цивилизация се страхува да проникне през спящите първобитни лесове. Невероятна жестокост, диво упорство, но заедно с това и вяност на клетвата; пълно пренебрежение към нашите закони, към нашите нрави, към нашето облекло, към нашите нови монети, към нашия език и същевременно патриархална простота и героична доблест — всичко способствува, щото жителите на тези места да бъдат с по-бедна мисъл от мохиканите и червенокожите в Северна Америка, но като тях силни духом, хитри и издръжливи. Разположен в центъра на Европа, Бретан представлява за наблюдателя по-голям интерес, отколкото Канада. Той е обкръжен от блясъка на цивилизацията, чиито благотворни лъчи не достигат до него, и ето защо наподобява изстинал въглен, останал съвсем тъмен в пламтящото огнище. Всички усилия на някои големи умове да привлекат към обществения живот и прогрес тази прекрасна област на Франция, богата с още неразкрити богатства, и дори всички опити на правителството се разбиват в изостаналостта на населението, предано на обичаите от дълбоката древност. Тази беда се обяснява лесно с характера на местността, прорязана от урви, потоци, езера и блата, настръхнала с живи плетища, със своеобразни пръстени бастиони, които превръщат всяко поле в крепост, лишена от пътища и канали, а така също и с духа на едно невежествено население със закоравели и опасни предразсъдъци, както ще видим от някои подробности на нашия разказ, и с нежелание да се усвоят съвременните способности на земеделието. Планинската повърхност на този край и суеверието на неговите жители са спъвали възникването на големи селища, а следователно и благоприятното въздействие на общуването и обмяната на идеи. Тук няма села. Нетрайните постройки, наричани на местен език „къшли“, са разпръснати из полята. Всяко семейство живее в своята къшла като в пустиня. Единствените известни тук сборища са краткотрайните неделни срещи или религиозните празници. На тези мълчаливи събрания властвува така нареченият „ректор“ — единствен господар на тия примитивни умове — и те продължават не повече от няколко часа. Чул страшния глас на свещеника, селянинът се връща за цяла една седмица в нездравословното си жилище, от което излиза сутрин, за да отиде на работа, и се връща нощем. Ако някой го навестява, това е всякога и единствено ректорът — душата на страната. Затова не е учудващо, че

по призива на този ректор хиляди хора се вдигнаха срещу Републиката и че за пет години, до времето, към което се отнася нашият разказ, тази част на Бретан достави множество войници за първото въстание на шуаните.

Братя Котро^[2], смели контрабандисти, които дадоха название на тази война, упражняваха своя опасен занаят от Лавал до Фужер. Но във въстанието на тази провинция нямаше нищо благородно и с увереност може да се каже, че ако Вандея превърна разбойничеството във война, Бретан превърна войната в разбойничество. Изгнанието на кралското семейство и запрещението на религията послужиха на шуаните само като повод за грабеж и събитията от тази междоусобна война са белязани с дива жестокост, свойствена на местните нрави. Когато в Бретан се явиха истинските защитници на монархията, за да съберат войници сред нейното невежествено и войнствено население, те напразно се опитаха да придадат с помощта на бялото знаме някакво величие на гнусните действия на метежниците. Така шуаните дадоха незабравим пример за това, колко опасно е да се разбунтуват нецивилизованите маси на страната. Изображението на първата долина на Бретан, откриваща се пред взора на пътешественика, описанието на хората от отряда на новобранците, портретът на бретонец, появил се на върха на Пелрин, дават вкратце ярна картина на тази провинция и на характера на нейните жители. Изостреното въображение може да нарисува по тези подробности театъра и способите на войната при шуаните — налице са всички нейни елементи. В живописни долини, зад разцъфнали плетища, се криеха невидими врагове, готови за нападение. Всяка нива тук бе крепост, всяко дърво криеше клопка, всеки кух ствол на стара върба таеше някоя военна хитрост. Бойното поле бе навсякъде. Шуани причакваха сините по завоите на пътищата, девойки с усмивки ги завличаха под огъня на оръжието, без да виждат в това предателство; те ходеха с бащите и братята си да молят дървени, червясали богородици да ги научат на нови хитрини и да опростят греховете им. Религията, или по-точно фетишизмът на тези невежествени създания, избавяше убийците от угризения на съвестта. И ето защо, едва започнала борбата, всичко в този край ставаше опасно: шумът и тишината, милосърдието и терорът, домашното огнище и големият път. Предателствата тук стигаха до убеждение. Тези диваци служеха на Бога и краля със същите способности, с каквито

водят войната мохиканите. Но за да се даде правдива и съвършено точна картина на тази борба, историкът трябва да добави, че веднага след като бе подписан мирът, предложен от генерал Ош^[3], целият край отново стана весел и дружелюбен. Семейства, които до вчера бяха готови да се разкъсат едни други, сега спокойно вечеряха под един покрив.

В минутата, когато Юло разгада тайната на вероломните замисли, които козята кожа на Скитника по Земята му подсказваше, той се убеди, че благотворният мир, дължим на гения на Ош, е нарушен и че поддържането на този мир е невъзможно. И така, в резултат на тригодишно бездействие на правителството войната се възобновяваше, и то несъмнено по-ужасна, отколкото преди. Революцията, смекчена от 9-и термидор насам, сега очевидно трябваше отново да прибегне към терор, който я направи омразна за благонамерените духове. И както всякога английското злато беше подпомогнало раздорите във Франция. Републиката, изоставена от младия Бонапарт, който дотогава изглеждаше нейният дух-покровител, естествено не бе в състояние да се съпротивлява срещу толкова врагове, най-жестокият от които се явяваше самият той. Гражданската война, предвещавана от множество отделни малки въстания, явно придобиваше нов, небивало сериозен характер от момента, когато шуаните замислиха да нападнат такъв един силен конвой.

Ето какви мисли, макар и много по-къси, пробягнаха в главата на Юло, когато долови в появяването на Скитника по Земята признак на изкусно подготвена засада; но отначало той единствен бе проникнал в тайната на опасността. Мълчанието, последвало пророческите думи на Юло, обърнал се с тях към Жерар в края на предишната сцена, помогна на командира отново да си възвърне хладнокръвието. Старият воин едва не залитна. Той не можа да пропъди облака, помрачил челото му, когато си помисли, че вече го дебнат ужасите на войната, от чиито зверски жестокости биха се засрамили и канибали. Неговите приятели, капитан Мерл и майор Жерар, се опитаха да си обяснят новото за тях боязливо изражение на лицето на Юло и погледнаха Скитника по Земята, който ядеше питката си край пътя, но и двамата не можаха да намерят каквато и да било връзка между това подобие на животно и тревогата на техния безстрашен командир. Но лицето на Юло скоро се проясни. Страдайки заради бедите, сполетели

Републиката, Юло същевременно се радваше, че ще има възможност да воюва за нея, и бодро се зарече да не се остави да бъде измамен и да разкрие дяволски хитрия шпионин, с когото шуаните му правеха честта да го използват срещу него. Преди да вземе каквото и да било решение, той се зае да огледа позицията, в която неговите врагове искаха да го изненадат. Като видя, че пътят, наред който се бе спрял, минава през дърво, наистина не особено дълбоко, но обградено с гори, и че към това дърво водят няколко пътеки, той свъси гъстите си черни вежди и с развълнуван глас тихо каза на двамата свои приятели:

— Попаднали сме в гнездо на оси!

— И от какво се страхувате? — запита Жерар.

— Да се страхувам? — подхвана командирът. — Да, страхувам се. Аз всякога съм се страхувал да не би да ме застрелят като куче в гората, без дори да ми извикат: „Кой е там?!“

Мерл се засмя.

— О, „кой е там“ е също клопка.

— Наистина ли ни грози опасност? — запита Жерар, учуден от хладнокръвието на Юло не по-малко, отколкото от мимолетния му страх.

— Шт! — каза командирът. — Влязохме в устата на вълка. Тъмно като в рог — трябва да запалим свещица. Добре, че се възкачихме на върха на тази планина...

Той прикачи на планината нецензурен епитет и добави:

— Но може би все пак ще разбере как стои работата.

Командирът повика със знак двамата свои другари и тримата заобиколиха Скитника по Земята. Шуанът скочи, помислил си, че им пречи.

— Сядай там, разбойнико! — извика Юло и бутна шуана на мястото, отгдето беше станал.

От този миг командирът на полубригадата не изпусна от око нехайния бретонец.

— Приятели — тихо рече той на двамата офицери, — време е да ви кажа, че парижката компания е разбита. След кавгата в Националните събрания Директорията отново тръгна с метлата по нашите редици. Тези пентархи^[4] или пантени, това е по-френско, току-що загубиха един добър човек: Бернадот е скъсал с тях.

— И кой го замества? — попита живо Жерар.

— Миле-Мюро, стара кримка. Избират лошо време да си чешат езиците. По нашите брегове вече прехвърчат английски снаряди. Всичките му там вандейски и шуански бръмбари цвърчат във въздуха и хитреците, които разиграват тези марионетки, съумяха да изберат момента, когато нашият кораб потъва.

— Как така? — запита Мерл.

— Нашата армия е разбита по всички фронтове — продължи Юло, като сниши гласа си. — Шуаните вече два пъти хванаха куриерите: последните писма и заповеди получих с нарочен пратеник от Бернадот, когато напущаше министерството. За щастие приятели тайно ми съобщиха за този разгром. Фуше открил, че тиранинът Луи XVIII бил предупреден от парижки предатели да изпрати главатар на своите гълъбчета във Франция. Мислят, че Барас предава Републиката. Накъсо казано, Пит^[5] и принцовете^[6] изпратили тук някакъв „бивш“, човек, силен и сръчен; казват, че искал да съедини силите на вандейци и шуани и да смъкне от Републиката фригийската ѝ капа. Този приятел е вече в Морбиан. Аз пръв научих това и го съобщих на парижките хитреци. Присвоил си прозвището „Юнака“. Всички тия животни — каза Юло, като посочи Скитника по Земята — си измислят такива имена, че честният патриот ще се запревива от болки в корема, ако го нарекат така. И тъй, „Юнака“ е в нашия окръг. Появата на този шуан — и той отново посочи Скитника по Земята — ясно говори, че е зад гърба ни. Но старата маймуна не я учат на гримаси, а вие ще ми помогнете да вкарам моите сойки в клетката и... по-чевръсто. Какъв глупак ще съм, ако се оставя да ме подлъже като врана този „бивш“, дете идва от Лондон не за друго, а уж за да ни изчетка шапките.

Като чула тези тайни вести за критическото положение на Републиката, и то от командира, за когото знаеха, че никога не се тревожи напразно, двамата офицери отведнъж станаха сериозни, каквито биват военните пред лицето на опасността — разбира се, когато са калени в борбата и са свикнали да виждат по-далече в делата човешки. Жерар, чийто чин, премахнат впоследствие, го приближаваше до командира, поиска да отговори, а така също и да чуе нещо за онези политически новости, които Юло явно премълча, но той го спря с ръка и тримата устремиха поглед към Скитника по Земята. Шуанът не показваше ни най-малко външение, макар да беше видял, че го наблюдават хора, опасни за него с ума и с физическата си сила. За

двамата офицери този род война беше нещо ново, едва ли не романтично, и възбуждаше крайно много любопитството им; дори им се прииска да се пошегуват, но при първата дума, която им се изплъзна, Юло строго ги погледна и каза:

— Гръм да ви поразии! Няма да пушим до буре с барут, граждани! Да се емчиш, без да има защо, е все едно да носиш вода в решето.

И като се наклони към адютанта си, пошепна на ухото му:

— Жерар, приближете се неусетно към този разбойник и бъдете готов при първото подозрително движение да го прободете със сабята си. А аз ще взема мерки да поддържам по съответен начин разговора, ако нашите невидими врагове намислят да го подхванат.

Жерар леко сведе глава в знак на подчинение, а после започна да разглежда вече познатите нам очертания на куенонската долина; изглеждаше, че иска по-добре да ги огледа, и тъпчеше на едно място, без особено да се вълнува, което показваше, че пейзажът заема последно място в неговите наблюдения. От своя страна Скитника по Земята с нищо не показваше, че маневрата на офицера е опасна за него. Той играеше с дългия си камшик така, сякаш ловеше с въдица риба в крайпътната канавка.

Докато Жерар се опитваше да заеме позиция пред шуана, командирът тихо каза на Мерл:

— Дайте на някого от сержантите десетина избрани момчета и лично ги поставете на пост над нас, на върха на височината, там, където пътят се разширява и образува плато: от този пункт те ще виждат добре голяма част от пътя край река Ерне. Изберете такова място, където наоколо да няма гори, та сержантът да може да наблюдава околността. От сержантите вземете Сърцеведа, той е умен момък... няма шега, пет пари не давам за нашите кожи, ако не знаем да се бием.

Разбрал всичката важност на нареждането, Мерл побърза да го изпълни, а в това време командирът вдигна дясна ръка и войниците, които стояха наоколо и весело бърбеха, мигновено млъкнаха. С друг жест им заповяда да вземат оръжие. Когато се възцари тишина, Юло огледа пътя от двете страни, като се ослушваше с тревожно вълнение, сякаш се надяваше да долови някакъв приглушен шум, дрънкане на оръжие или стъпки — предвестници на очакваната битка. Неговите черни зорки очи сякаш проникваха в самите дълбини на гората; но като

не забеляза никакви признаци на опасност, започна като диваците да се взира в пясъка на пътя, търсейки да открие по него следите на невидимия враг, чиято смелост му бе известна. Отчаян, че не намира нищо, което да оправдае страховете му, той пристъпи към банкета на пътя, възлезе тежко на височината и бавно се разходи по гребена ѝ. Тук изведнъж почувствува колко необходима е неговата опитност за спасението на отряда и слезе на пътя. Лицето му още повече се помрачи, тъй като в тези времена предводителите всякога съжаляваха, че не могат сами да поемат върху себе си най-опасните задачи.

Офицери и войници, забелязали загрижения вид на началника си, когото обичаха заради характера и уважаваха заради изпитаното му мъжество, разбраха, че бдителността на стария воин предвещава някаква опасност; но те не можеха и да подозират колко сериозна бе тая опасност и инстинктивно се заковаха на местата си, затаили дъх. Подобно на кучета, когато се опитват да отгатнат намеренията на изкусния ловджия и без да разбират целта на заповедта, я изпълняват точно, войниците се взираха последователно в долината Куенон, в гората край пътя и в строгото лице на своя командир, стараейки се да прочетат по тях своята участ. После се споглеждаха и заразителната усмивка цъфваше от уста на уста.

Когато Юло направи обичайната си гримаса, Бързохода, млад сержант, известен ротен шегаджия, тихо каза:

— Къде сме се наврели, дявол го взел, та тази стара кримка Юло се е намръщил като на военен съвет?

Юло го погледна строго и отведнъж се възцари дълбока тишина, каквато бива в строя. Сред тази тържествена тишина равномерният звук от бавните стъпки на новобранците, глухото скърцане на пясъка под нозете им внасяха нещо зловещо във всеобщата тревога. Това неизяснимо усещане могат да разберат само ония, които в мъчителния час на очакваното нещастие са почувствували в безмълвната нощ как монотонното повторение на някакъв звук усилва буриите удари на сърцето и как — капка по капка — влива в него ужас. Юло отново се спря наред пътя и отново се запита: „Не се ли лъжа?“ В очите му вече припламваха мълниите на нарастващия гняв, когато погледна спокойното и тъпо лице на Скитника по Земята, но уловил в иначе безгрижния поглед на шуана свирепа ирония, се убеди, че не бива да се отказва от спасителните мерки. В същата минута се завърна капитан

Мерл, изпълнил заповедта на Юло. Немите участници в тази сцена, подобна на хиляди други сцени, които направиха тази война най-драматичната от всички войни, нетърпеливо чакаха нови впечатления, горяха от любопитство и се надяваха други маневри на командира да осветлят неясната за тях военна обстановка.

— Добре направихме, капитане — каза Юло, — като поставихме в опашката на отряда тези няколко патриоти, които избрахме сред новобранците. Вземете още десетина смели момчета под командата на подпоручик Лъобрьон и незабавно ги отведете в края на отряда; там те ще подкрепят патриотите и ще накарат да се пораздвижи цялото това гъше стадо, та по-скоро да го съберем на мястото, избрано от другарите. Аз ще ви почакам.

Капитанът изчезна в редиците. Командирът последователно огледа четирима смелчаги, чиито съобразителност и безстрашие му бяха известни, и мълчаливо ги повика, като им направи дружелюбен знак с показалеца, размахал го под самия си нос; войниците дойдоха.

— Вие служихте с мен още при Ош — каза Юло, — когато вразумихме ония разбойници, които се наричаха „кралски стрелци“, и знаете как те се криеха и как стреляха по сините от засада.

В отговор на тази похвала за тяхната опитност и четиримата многозначително кимнаха с глава. Техните героично-войнствени лица изразяваха безгрижно покорство, говорещо, че от началото на борбата между Франция и Европа мислите им не бяха надхвърляли границите между патрондаша отзад и щика отпред. Стиснали плътно устни, като кесийка, пристегнатата с връвчица, войниците внимателно и с любопитство гледаха своя командир.

— Е, добре — подхвана Юло, който притежаваше във висша степен изкуството да говори на цветистия войнишки език, — такива орли като нас няма да се оставят на шуаните, а шуани тук колкото искаш, да не ми е името Юло, ако не е така! Тръгвайте четиримата да обходите от двете страни този път. Отрядът скоро ще потегли. Хайде, не се потривайте. Гледайте да не им попаднете на мушката и разберете какво кроят. По-бързо!

После показа на войниците опасните височини край пътя. И четиримата, в знак на благодарност за доверието, вдигнаха ръка към старите триъгълни шапки, полите на които, шибани от дъжда и омекнали от старост, се бяха подгънали околоръст. Единият от тях,

ефрейтор Лароз, добър познат на Юло, му каза, като поклати пушката си:

— И ние ще им посвирим на кларнет, господин командир.

И тръгнаха — двама надясно, двама наляво. Отрядът не без скрито вълнение ги гледаше как изчезват от двете страни на пътя. Юло споделяше тази тревога: та той ли не знаеше, че ги изпраща на сигурна смърт! И неволно потръпна, когато триъгълните шапки се скриха от погледа му. Офицери и войници се вслушваха с дълбоко затаено и от това още по-остро чувство в постепенно заглъхващите стъпки по сухите листа. На война става понякога така, че саможертвата на четирима човека извиква по-дълбок ужас, нежели хилядите, паднали при Жемап^[7]. Израженията на лицата у войниците биват тогава толкова разнообразни, толкова мимолетни, че военните художници са принудени да прибегват към спомените на участниците в боя, а на мирновременните умове да предоставят сами да изучават тези драматични лица, тъй като пребогатите с подробности бури на войната биха изисквали нескончаеми описания.

В мига, в който изчезнаха искрящите щикове на четиримата войници, се завърна и капитан Мерл, след като със светкавична бързина бе изпълнил заповедите на командира. Тогава Юло с две-три командни думи строи в боен ред войниците на пътя, после им заповяда да се придвижат до върха на планината и сам тръгна последен, гърбом към отряда, за да следи за най-малките изменения в която и да било точка на тази местност, която природата бе създала толкова очарователна, а човекът бе направил толкова страшна.

Отрядът стигна до мястото, където Жерар пазеше Скитника по Земята, когато шуанът, който бе наблюдавал маневрите на командира с привидно безразличие, а всъщност с учудващо умен вид следеше двамата войници, навлезли в гората отдясно на пътя, неочаквано свирна с уста три-четири пъти, наподобявайки пронизителния писък на сова. Тримата известни контрабандисти, чиито имена бяха вече упоменати, си служеха с подобни сигнали, за да се предупреждават през нощта едни други за евентуални засади, опасности и за всичко, което за тях бе важно. Оттук е възникнало и прозвището „шуан“, означаващо на местен език „сова“ или „бухал“. Това извращение на думата е послужило за прозвище на всички участници в първото въстание, подражавали на държането и сигналите на тримата братя.

Когато чу подозрителното изсвирване, командирът веднага се спря и втренчено погледна Скитника по Земята, но си даде вид, че не го подозира в нищо, решил да го държи до себе си като барометър, който да му показва движението на врага. Ето защо той спря ръката на Жерар, който се готвеше да ликвидира шуана. После постави на няколко крачки от шпионина двама войници и високо и отчетливо им заповяда да го прострелят при най-малкия подозрителен знак от негова страна. Въпреки явната опасност Скитника по Земята не показва никакво вълнение и командирът, който го наблюдаваше, забеляза тази безчувственост.

— Хитрецът ни лук ял, ни лук мирисал — каза той на Жерар. — Да, да! Не е лесно да прочетеш нещо по лицето на шуана, но този мошеник се издаде с желанието си да се покаже безстрашен. Разбираш ли, Жерар, ако беше се преструвал на уплашен, щях просто да го взема за глупак. И ние с него щяхме да си бъдем лика-прилика; вече не знаех какво да мисля... О! Ще ни нападнат! Но нека се опитат, сега съм готов.

Старият воин произнесе тези думи много тихо и с тържествуващ вид потри ръце, като погледна насмешливо Скитника по Земята; после ги скръсти на гърдите си и зачака наред пътя, между двамата свои любими офицери, резултатите от взетите мерки. Убеден, че предстои битка, той спокойно оглеждаше войниците си.

— О, хубав бой ще падне — каза тихо Бързохода — командирът потрива ръце.

[1] *Gars* (фр.) — юнак, момче. ↑

[2] *Братя Комро* — единият от тях, Жан, наричан Шуан, бил предводител на вандейските контрареволуционери. ↑

[3] *Генерал Ош* — една от най-големите и най-чисти фигури на Революцията (1768–1797). ↑

[4] *Пентархи* — дума от гръцки произход, означаваща петвластие (членовете на Директорията били петима). ↑

[5] *Пит, Уилям* (1759–1806) — английски министър-председател, вдъхновител и организатор на войната против революцията, а после и против Наполеонова Франция. ↑

[6] *Принцовете* — това са Бурбоните: граф Д'Артоа, граф Провански (провъзгласен за крал на Франция под името Луи XVIII) и

принц Конде, оглавяващ контрареволуционната емиграция още от 1789 година. ↑

[7] Жемап — белгийско село, близо до което младата армия на Първата френска република разбила на 6 ноември 1792 година австрийската армия и я принудила да напусне Белгия. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Юло и неговият отряд се оказаха в такова критическо положение, когато животът действително е поставен на карта и хората решително считат за своя чест да проявят самообладание и яснота на мисълта. В такива минути за човека съдят по неговите дела и преценката за него е окончателна. Ето защо за Юло, който повече от офицерите си знаеше каква опасност ги грозеше, бе въпрос на честолубие да изглежда най-спокоен от всички. Той отправяше поглед ту към Скитника по Земята, ту към пътя, ту към гората и не без мъчително безпокойство очакваше да се раздадат залповете на шуаните, които си представяше скрити около него като горски духове; но лицето му оставаше безстрастно. В един момент, когато очите на всички войници бяха устремени към него, той смръщи леко смуглото си и надупчено от шарка лице, повдигна десния ъгъл на устата и присви очи — тази негова гримаса войниците всякога вземаха за усмивка. После тупна Жерар по рамото и каза:

— Е, сега сме спокойни. За какво искахте да ме питате преди малко?

— Каква нова беда ни е сполетяла, командире?

— Работата не е нова — тихо отвърна Юло. — Цяла Европа е против нас и сега на нея ѝ е леко да води играта. Докато в Директорията се ритат един друг като коне над празни ясли, цялата им управа пращи по шеговете и оставят армията без подкрепления. В Италия ни разнищиха! Да, приятели, ние излязохме от Мантуа в резултат на пораженията при Требиа, а Жубер току-що загуби сражението при Нови. Надявам се Масена да задържи швейцарските дефилета, атакувани от Суворов. На Рейн сме отблъснати. Директорията изпрати там Моро. Ще опази ли този заек границата?... Ще ми се да вярвам, но така или иначе, коалицията в края на краищата ще ни смаже и за нещастие единственият генерал, в състояние да ни спаси, се е пръждосал някъде из Египет. А и как да се върне? Англия е господарка на моретата.

— Отсъствието на Бонапарт мен не ме безпокои, командире — отвърна младият майор Жерар, човек образован и рядко умен. — Нашата революция няма да спре, не! Ние сме длъжни не само да защитаваме френската земя — нашата мисия е двойна. Трябва да съхраним душата на страната, благородните принципи на свободата и независимостта, човешкия разум, пробуден от нашите Национални събрания, който, надявам се, ще укрепва все повече и повече. Франция е като пътник, натоварен да носи светилник: с една ръка го пази, с друга — се отбранява; ако нашите информации са верни, то никога досега през последните десет години не сме били обкръжавани от толкова врагове, които се стремят да угасят този светилник. Доктрини и страна — всичко е пред гибел.

— Уви, да! — въздъхна Юло. — Тези шутове от Директорията успяха да се изпокарат с всички, които можеха да поемат кормилото. Бернадот, Карно, дори гражданинът Талейран — всички ни напуснаха. Накъсо казано, остана ни само един добър патриот — хитреецът Фуше — и той държи всичко с полицията си. Виж, това е глава! Той е, който ме предупреди навреме за въстанието. И все пак ми се струва, че сме попаднали в капан.

— О, ако армията не се понамесваше в работите на правителството — каза Жерар, — адвокатите щяха да ни насадят позле, отколкото бяхме до Революцията. Какво разбират тези лукавци от командване?

— Аз всякога съм се страхувал от едно — продължи Юло, — да не чуя някой ден, че преговарят с Бурбоните. Гръм да ги порази! Ако те рекат да се споразумеят, какво ще стане, с нас?

— Не, не, командире, дотам няма да се стигне — възрази Жерар. — Армията, както казахте, надига глас и ако не заговори с езика на Пишегрю, надявам се да не стане така, че в края на краищата други да предат лена, който ние сме отгледали.

— О, да! — възкликна командирът. — Скъпо ще ни струва да си сменим дрехите.

— Е, добре — подхвана капитан Мерл, — все пак да си действуваме като добри патриоти и нека се опитаме да попречим на шуаните да се съобщават с Вандея, защото, договорят ли се с нея, че ако и Англия се намеси, не отговарям за фригийската шапка на единната и неделима Република.

Тук разговорът бе прекъснат от вик на сова, разнесъл се от доста далеко. Командирът се сепна и веднага погледна Скитника по Земята, но ни един мускул не трепна по застиналото, безстрастно лице на шуана.

Новобранците, събрани от един офицер, се струпяха като стадо наред пътя на трийсет крачки от ротата, построена за бой. На десетина крачки зад тях стояха войниците и патриотите, командувани от лейтенант Лъобрьон. Командирът обхвана с поглед боевото разположение и още веднъж се вгледа в отделението, поставено на пост наред пътя. Доволен от тази диспозиция, той се обърна и вече се готвеше да изкомандува „Ходом марш!“, когато неочаквано забеляза трицветните кокарди на двамата войници, които се връщаха, претърсили гората от лявата страна на пътя. И тъй като не виждаше да се задават другите двама отдясно, реши да ги почака.

— А може би точно оттам ще излети бомба — каза той на офицерите, като посочи гората, която, изглежда, бе погълнала в лоното си неговите две момчета.

Докато завърналите се му отдаваха нещо като рапорт, Юло изпусна от око Скитника по Земята. Тогава шуанът засвири с уста така високо, че тези пронизителни звуци можеха да бъдат чути на огромно разстояние, и преди двамата му пазачи да се прицелят в него, той ги шибна с камшика си и ги повали на пътя. И тозчас диви викове и писъци изненадаха републиканците. От гората, над склона, където седеше шуанът, гръмна залп и седем-осем войници паднаха на земята. Скитника по Земята, по когото шестима патриоти стреляха, без да го улучат, изчезна в гората, след като с бързината на дива котка се беше изкатерил по склона; неговите сабо се търколиха в дола и тогава бе лесно да се забележат на краката му дебелиите, подковани обуца, каквито обикновено носеха кралските ловци. При първите викове на шуаните новобранците влетяха в гората отдясно като ято птици, литнали при появяването на пътник.

— Огън по тези псета! — извика командирът.

Отрядът започна да стреля, но бегълците се укриваха зад дърветата и преди войниците да заредят отново пушките си, изчезнаха.

— Издавайте още заповеди за събиране на легиони в департаментите! — каза Юло на Жерар. — Трябва да си глупак като ония там, в Директорията, за да разчиташ на опълчение в този край. И

продължават да умуват в законодателните събрания дали да ни отпуснат дрехи, пари и муниции, вместо да ни ги дадат.

— Ясно е, че за тези жаби питките са по-вкусни от войнишкия хляб — подхвърли ротният шегобиец Бързохода.

От редиците на републиканците се разнесоха подсвирквания и кикотене, заклеявяващи дезертьорите, но веднага отново се възцари тишина. Войниците видяха, че по склона с мъка се спущаха двамата разузнавачи, които командирът бе изпратил да огледат гората отдясно на пътя. Единият от тях, леко ранен, поддържаше приятеля си, изцапан с кръв и пръст. Двата се бяха добрали до средата на склона, но тук неочаквано се показва отвратителното лице на Скитника по Земята, той така точно се прицели в злочестите разузнавачи, че с един изстрел ги събори и те се търкулнаха в рова. Само като зърнаха голямата му глава, трийсетина войници загърмяха с оръжието си, но шуанът, подобно на фантастично видение, изчезна в предателските туфи на жълтугите.

Всички тези събития, за чието описание бяха нужни толкова думи, станаха мигновено и мигновено патриоти и войници от ариергарда се присъединиха към останалата част на отряда.

— Напред! — извика Юло.

Ротата бързо се придвижи към високото и открито място, където се беше настанило едно нейно отделение. Тук Юло строи войниците в боен ред, но като не забеляза никакви враждебни действия от страна на шуаните, реши, че единствената цел на засадата бе освобождаването на новобранците.

— Ако съдя по виковете им — каза той на двамата свои другари, — шуаните не са много. Да побързаме, може би ще стигнем Ерне, преди да ни издебнат откъм гърба.

Тези думи чу един от новобранците-патриоти; той излезе от редиците и застана пред Юло.

— Командире — каза новобранецът, — аз съм участвувал във войната против шуаните. Разрешете ми да кажа две думи.

— Този сигурно е адвокат — пошепна Юло на ухото на Мерл, — тия приятели винаги си въобразяват, че са на съдебно заседание. Е хайде, започвай речта си — подкани той младия фужерец.

— Командире, шуаните непременно са завербували тези хора и са им донесли оръжие. Ако само мръднем от мястото си, те ще започнат да стрелят иззад всяко дърво и ще ни пречукат до един, преди

още да стигнем до Ерне. Ще стане нужда да се държат речи, за каквито ти подхвърляш, но не с думи, а с патрони. По време на боя, а той ще продължи повече, отколкото си представяш, някой от моите другари да изтича до Фужер за националната гвардия и за доброволците. Макар и да сме новобранци, ще видиш, че не сме зайци.

— Ти какво, да не би да мислиш, че шуаните са много?

— Съди сам, гражданино командир.

И той поведе Юло към мястото, където пясъкът бе разровен като с гребло; после продължиха напред до някаква пътека, по която видяха следи от множество хора. В земята бяха втърпени с крака листа.

— Тук са минали мъже от Витре — каза младият фужерец, — дошли да се присъединят към шуаните от Долна Нормандия.

— Как се казваш, гражданино? — запита Юло.

— Гюден, командире.

— Е, добре, Гюден, от днес си ефрейтор, ще командуваш земяците си. Изглеждаш ми разумен момък. Натоварвам те да избереш човек, когото да изпратим във Фужер. А ти остани до мене. Най-напред иди с твоите опълченци да вземете оръжието и дрехите на нашите злочести другари, които онези бандити събориха на пътя. И гледай да не ви очукат вражески патрони, без да им ги върнете.

Смелите фужерци тръгнаха да търсят убитите; с наситен огън към гората ротата им даде възможност спокойно, без да загубят ни един човек, да снемат оръжието и дрехите от мъртъвците.

— От тези бретонци — каза Юло на адютанта си — ще излязат славни пехотинци, стига само войнишката неволя да не им дотегне.

Пратеникът, посочен от Гюден, тръгна бежешком по пътеката, която водеше през гората, наляво от пътя. Войниците огледаха оръжието си и се приготвиха за боя; командирът направи преглед, усмихна им се, застана няколко крачки напред между двамата свои любими офицери и зачака твърдо атаката на шуаните. Отново настъпи тишина, но не за дълго. Триста шуани, облечени досущ като новобранци, изскочиха от гората, вдясно от пътя, и безредно, със зверски вой, започнаха да заемат пътя пред малочисления отряд на сините. Командирът строи войниците в две равни колони, по десет човека в редица, постави между тези два отряда дванайсетината набързо екипирани новобранци и сам застана пред тях. От двете страни на пътя тази малка армия се пазеше от две крила, от по двайсет

и пет човека всяко, под командата на Жерар и Мерл. Двамата офицери трябваше в даден момент да притиснат във фланг шуаните и да не им позволят да се „разсипят“. Тази дума на местен език означава да се разпръснат по бойното поле така, че всеки да може от своята позиция, без риск за себе си, да стреля в сините; при такава маневра републиканската войска не знаеше къде да търси врага.

Мерките, взети от командира с бързина, необходима при подобни обстоятелства, вдъхнаха увереност във войниците и всички мълчаливо тръгнаха срещу шуаните. След няколко минути, когато противниците се срещнаха, се разнесоха залпове от упор, които изтръгнаха от редиците им много бойци. В това време двете крила на републиканците, на които шуаните не можеха да противопоставят нищо, ги обградиха във фланг и със силен, сгъстен огън посяха смърт и смут сред враговете. Тази маневра почти установи числено равенство между двете страни. Но у шуаните храбростта се съчетаваше с упорство; те не помръднаха от мястото си, окопитиха се и се опитаха да обкръжат малкия отряд на сините, заемащ с тъмните си, стройни редици тъй малко място, че приличаше на пчела-майка сред рояк пчели. Завърза се едно от ония яростни сражения, когато редките пушечни изстрели се заменят със звъна на хладното оръжие и ръкопашната схватка на враговете, разни по своето мъжество, и които се решават от числения превес. Шуаните скоро щяха да вземат връх, ако крилата на републиканския отряд, под командата на Мерл и Жерар, не бяха успели с кръстосан огън да поразят вражеския авангард. Фронтовете на сините трябваше да запазят позицията си и да продължат с точен огън да унищожават страшния противник; но разтревожени от опасността, на която се излагаше героичният батальон, вече напълно обкръжен от кралските егери, те полетяха по пътя в щикова атака и за кратко време силите почти се изравниха.

Двете войски бяха обладани от ожесточение, изострено от цялата ярост на политическата вражда, която придаде на тази война такъв изключителен характер. Всеки се биеше мълчаливо, погълнат от грозящата го опасност. Битката бе мрачна и хладна като смъртта. Чувахе се само звън на оръжие, скърцане на пясък под нозете и глухите възгласи и стенания на тежко ранените или умиращите. В републиканския отряд дванайсет новобранци с такава смелост

защищаваха командира, погълнат от задачите си на ръководител, че неведнъж войниците се провикваха:

— Браво, рекрути!

Юло, който не губеше в боя невъзмутимото си спокойствие и държеше всичко под око, скоро забеляза между шуаните човек, заобиколен като него от елитна група, и си рече: „Трябва да е шефът.“ Той сметна за необходимо хубаво да разгледа този офицер и няколко пъти се опита да стори това, но главата на шуанския главатар през цялото време оставаше затулена от червените кепета и широкополите шапки на другите. Юло ясно видя само Скитника по Земята, който стоеше редом със своя началник, като повтаряше с хриплив глас разпорежданията му и същевременно не преставаше да действа с карабината си. Безуспешните опити да зърне лицето на главатаря подразниха Юло. Той грабна в ръка сабята си и като подхвърли няколко бодри думи към новобранците, с такава ярост атакува неприятелския център, че успя да се провре през тълпата на шуаните и за миг видя техния вожд, но за съжаление лицето му и този път се скриваше под филцовата шапка с бяла кокарда. Това дръзко нападение изуми непознатия, той се отдръпна, смъкна рязко шапката си назад и тогава Юло можа да запечати в паметта си неговите черти. Този млад главатар, комуто Юло даваше не повече от двајсет и пет години, носеше ловджийска куртка от зелено сукно; на белия пояс висяха пистолети, грубите обуца бяха подковани като обуцата на шуаните; ловджийските гетри до колене, прикрепени към къси панталони от бяло ленено платно, довършваха костюма, който стоеше добре на този невисок, но строен и добре сложен човек. Като видя, че сините успяха да се доберат до неговата особа, той смъкна шапката си надолу и се хвърли към тях, но тозчас бе обграден от Скитника по Земята и от няколко други разтревожени шуани. Между главите на хората, струпали се около този младеж, Юло, както му се стори, видя на полуразтворената му куртка широка червена лента. Кралският орден „Свети Луи“, напълно забравен в тези години, привлече за секунди вниманието на командира, след което отново прехвърли поглед върху лицето на непознатия, но скоро го изгуби от зрителното си поле, тъй като бе длъжен в сражението да следи за безопасността и действията на своя малък отряд. Той едва успя да забележи блестящите очи, чийто цвят не долови, светлорусите коси и доста тънките черти на загорялото

лице. Порази го ослепителната белота на голия врат, подчертана от черния, небрежно завързан мек шал. Позата на този млад човек, изпълнен с неудържимо въодушевление, бе войнствена като у ония, които търсят в боя своеобразна поезия. Ръката, облечена в ръкавица, размахваше във въздуха сабя, която блестеше на слънцето. Движенията му се отличаваха с изящество и сила. Искреното въодушевление, очарованието на младостта, изтънчените маниери на този емигрант правеха от него образцов представител на френската аристокрация. Той бе пълна противоположност на Юло, който, на четири крачки от него, представляваше на свой ред жив символ на енергичната Република, за която този стар войник се сражаваше и чието сурово лице, син мундир с червени изтъркани реверси, почернели и увиснали зад раменете пагони рисуваха тъй ясно неговите нужди и неговия нравствен облик.

Красивата осанка и маниерите на юношата не убягнаха от погледа на Юло и той извика, като се опита да се приближи до него:

— Ей ти, оперетен танцър, я ела сам да те изтърбуша!

Роялисткият вожд, разгневен от моментното си неизгодно положение, с отчаяно безстрашие се хвърли към Юло, но щом неговите хора видяха, че рискува живота си, всички се юрнаха към сините и изведнъж над военната глъч се понесе нежен и чист глас:

— Тук умря свети Лескюр^[1]! Нима няма да отмъстите за него?

Тези думи оказаха магическо въздействие: натискът на шуаните стана ужасен и войниците на Републиката с големи усилия му устояха, без да разстроят бойния ред на своя малък отряд.

„Ако този човек не бе така млад — мислеше си Юло, като отстъпваше крачка по крачка, — нямаше да ни нападнат. Де се е видяло шуани да влизат в бой? Но толкова по-добре, няма да ни претрепят на пътя като псета.“

После събра сили и извика така гръмко, че гората прокънтя от гласа му:

— Хайде, по-живо, момчета! Ще се оставим ли на тия разбойници да ни бият?

Глаголът, с който тук заменихме израза, употребен от храбрия командир, се явява само слаб негов еквивалент, но ветераните ще съумеят, разбира се, да поставят вместо него съответната дума в най-висок войнишки стил.

— Жерар, Мерл! — подхвана командирът. — Съберете хората си, постройте ги в каре, оттеглете се назад и стреляйте по тези кучета, та да свършим с тях!

Командата на Юло бе трудно изпълнена, защото младият главатар, след като чу гласа на противника, извика:

— В името на света Ана Орейска, не ги изпускайте! Разсипете се, момчета!

Когато двете крила на републиканците, командувани от Жерар и Мерл, излязоха от ръкопашния бой, върху тези малки отряди се нахвърлиха шуани, упорити и значително по-многочислени на брой. Кози кожи от всички страни обкръжиха войниците на Мерл и Жерар, като надаваха зловещи викове, подобни на зверски вой.

— По-тихо, господа, зер човек няма и да чуе, когато го убият! — извика Бързохода.

Тази шега ободри сините. Републиканците трябваше да се бият сега не само на едно място, а да се защищават по платото на Пелрин в три точки и трясъкът на оръжейната престрелка събуди ехото във всички долища, доскоро толкова тихи.

[1] *Лескюр, Луи-Мари* — маркиз, реакционер, убит в 1793 година в схватка с републиканските войски и увенчан от контрареволуционната аристокрация и духовенството с ореола на мъченик. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Победа не се очертаваше нито за едната, нито за другата страна и сражението можеше да завърши от само себе си, с изтегляне на бойците. Сини и шуани се биеха с еднаква смелост. И в двата отряда яростта все повече се развихряше, когато неочаквано в далечината глухо прозвуча барабан и от посоката на звука стана ясно, че войсковата част, която барабанът възвестяваше, пресича долината Куенон.

— Това е фужерската национална гвардия! — гръмко извика Гюден. — Сигурно Вание се е срещнал с нея!

Възгласът на Гюден достигна до слуха на младия шуански вожд и неговия свиреп адютант. Роялистите поискаха отново да се хвърлят, но Скитника по Земята със зверски викове ги спря; младият вожд полугласно даде две-три нареждания. Скитника по Земята ги повтори на шуаните на долнобретонско наречие и те отстъпиха с голяма ловкост, която озадачи републиканските войници и дори командира им. При първата заповед най-силните шуани се строиха в една линия, образувайки внушителен фронт, зад тях укрива ранените и останалите шуани, за да заредят оръжието си. После с неочаквана лекота, каквато неотдавна бе показал Скитника по Земята, ранените, а след тях и половината от отряда на шуаните пъргаво се изкатериха на височината, вдясно по пътя, спотаиха се на върха и сините вече виждаха само енергичните им лица. Тук шуаните се скриха зад дърветата и насочиха оръжията си към останалата долу част от републиканския конвой, която по командата на Юло бързо се построи на пътя, за да противопостави на противника равен фронт. Шуаните постепенно отстъпваха от позициите си, като стреляха и се придвижваха така, че да остават под огненото прикритие на другарите си. Когато достигнаха крайпътната канавка, те на свой ред плъзнаха по стръмния скат, чийто гребен бе вече зает от хората им, и се присъединиха към тях, като посрещаха твърдо наситения огън на републиканците, които запълниха канавката с трупове. От височината шуаните отвърщаха с не по-малко ожесточен огън. В това време на полесражението бежешком долетя

фужерската национална гвардия и нейното появяване прекрати боя. Национални гвардейци и неколцина разпалени войници вече прескачаха канавката, с намерение да се хвърлят в гората, но командирът извика с гръмовития си глас:

— Хей! Вие какво? Да не би да искате да ви пречукат!?

Тогава те се присъединиха към републиканския отряд, който бе господар на полесражението, макар и с цената на немалко загуби. Всички войници забодоха на щиковете старите си триъгълни шапки и като вдигнаха оръжие, два пъти дружно извикаха: „Да живее Републиката!“ Дори ранените, седнали край пътя, споделиха общата радост, а Юло стисна ръката на Жерар и каза:

— Ето, това се казват храбреци!

На Мерл бе наредено да погребее мъртвите в крайпътния ров. Останалите се заеха с изпращането на ранените. От съседните ферми реквизираха коне и каруци и бързо настаниха ранените войници върху дрехите, смъкнати от убитите. Преди да тръгне, фужерската национална гвардия предаде на Юло тежко ранен шуан, намерен от нея на стръмния скат, по който се изтегляха шуаните, където умиращият, загубил напълно сили, се бе строполил на земята.

— Благодаря за помощта ви, граждани — каза командирът. — Дявол го взел, без вас бая зор щяхме да видим. Пазете се и вие! Войната започна, сбогом, храбреци!

После се обърна към пленения:

— Как се казва твоят генерал?

— Юнака.

— Кой е той? Скитника по Земята?

— Не. Юнака.

— Откъде е дошъл вашият юнак?

На този въпрос кралският егер, чието лице се беше изкривило от болка, не отговори нищо, взе броеницата си и започна да чете молитва.

— Юнака е сигурно оня, младият, с черната връзка? Изпратен е от тиранина и неговите съзаклятници Пит и Кобург...

Шуанът, който очевидно зле разбираше политиката, гордо вдигна глава:

— Изпратен е от Бога и от краля!

Произнесе тези думи с енергия, която изчерпа силите му. Командирът видя, че е трудно да се разпитва умиращ човек, чието

поведение издаваше мрачен фанатизъм, и като смръщи вежди, се отвърна от него. Двама войници, другари на часовете, които Скитника по Земята така зверски бе ударил с камшик на пътя, където и двамата бяха загинали, отстъпиха на няколко крачки и се прицелиха в шуана; неподвижните му очи не трепнаха пред насоченото към него оръжие; двамата стреляха от упор и той падна. Но когато войниците се приближиха, за да му смъкнат дрехите, простреляният високо извика: „Да живее кралят!“

— Дадено, дадено, мошенико! — каза Сърцеведа. — Върви да ядеш питки при твоята добра Богородица. Виж го ти, виж! Мислехме, че е изстинал вече, а той крещи под носа ни: „Да живее тиранинът!“

— Командире, ето и документите на този разбойник — каза Бързохода.

— Охо! — възкликна Сърцеведа, — елате да видите този божи пехотинец как е изписал търбуха си!

Юло и няколко войници заобиколиха изпруженото тяло на шуана и забелязаха на гърдите му синкава татуировка — изображение на пламтящо сърце. Това бе условният знак на посветените в братството „Сърце Господне.“ Под това изображение Юло можа да разчете „Мари Ламбрекен“, по всяка вероятност името на шуана.

— Погледни, Сърцеведе — каза Бързохода. — Сто десетилетия да умуваш, няма да се сетиш за какво служи тая дяволия!

— Че какво разбирам аз от попки мундири! — отвърна Сърцеведа.

— Нещастно пехотинче, ти никога няма да поумнеееш! — подхвана Бързохода. — Как тъй не виждаш, че на този лапнимуха са обещали да възкръсне и че си е нарисувал воденичката, за да го познаят?

На тази шега, нелишена от основание, неволно се усмихна дори и Юло, споделяйки общото веселие. Междувременно Мерл зарови убитите, а ранените другари с мъка сместиха в две каруци. Войниците по свой почин се строиха в две колони по дължината на тези импровизирани санитарни коли и отрядът тръгна надолу по планинския склон, обърнат към Мен, откъдето се виждаше красивата долина пред Пелрин — съперница на Куенонската долина. Юло, съпроводжан от своите двама приятели, Мерл и Жерар, бавно вървеше след войниците, погълнат от мисълта как да се добере без нови

премеждия до Ерна, където на ранените можеше да се окаже помощ. Това сражение, останало почти неизвестно сред големите събития, назряващи тогава във Франция, получи името на местността, където се бе разиграло. Впрочем на него обърнаха внимание в Западна Франция, чиито жители, разтревожени от новите въстания на шуаните, забелязаха промяна във военната им тактика: преди тези хора не се осмеляваха да нападнат такъв значителен отряд. Юло предполагаше, че този млад роялист, когото беше забелязал, е Юнака — новият вожд на шуаните, изпратен във Франция от принцовете, и че по обичай на роялистите криеше името и титлата си под боен прякор. Това обстоятелство правеше командира толкова неспокоен след победата си, колкото в минутата, когато предугади засадата на пътя; той се обърна няколко пъти, за да огледа платото на Пелрин, което оставаше зад него и откъдето още долиташе на промеждутъци далечният звук на барабаните на националната гвардия, която се спускаше към долината Куенон, докато сините се спускаха към долината на Пелрин.

— Кой от вас може да ми каже защо ни нападнаха шуаните? — внезапно запита той двамата си приятели. — За тях оръжейните изстрели са занаят, а аз не виждам какво печелят от това. Ето, те загубиха най-малко сто човека, а ние — ние не загубихме и шейсет — добави той, като сви дясната си буза и примигна с очи, за да се усмихне. — Гръм да ме порази, ако разбирам такава сметка. Глупци! Защо им трябваше да ни нападат? Ние можехме да си минем като писма по пощата и не разбирам каква полза имат от това да дупчат войниците ни.

И той със съжаление посочи двете каруци, натоварени с ранени.

— Може би просто са искали да ни кажат добър ден — добави той.

— Но, командире, те спечелиха нашите сто и петдесет глупци — отвърна Мерл.

— Та ако новобранците сами скочеха като жаби в гората, ние нямаше да тръгнем да ги ловим там, особено след като отпахме такъв пердах — възрази Юло. — Не, не, тук има нещо, ама де да видим какво ще излезе...

И той още веднъж се обърна и се вгледа в планината.

— Стой! — извика той. — Виждате ли?

Макар тримата офицери да бяха вече далеч от съдбоносното плато, опитните им очи лесно различиха там Скитника по Земята и още неколцина шуани.

— Ускори крачката! — извика Юло на своя отряд. — По-широко разтваряйте пергелите и посмушквайте конете. Какво, да не са им замръзнали краката? Да не би и тези кранти да са на служба при Питовци и Кобурговци?

Думите му накараха малкия отряд да се движи по-бързо.

— Да, в тази тайна, струва ми се, трудно ще проникнем — каза Юло на двамата си офицери — и дай Боже, приятели, да не стане така, че да я разгадаем на Ерна сред пушечна стрелба. Много се страхувам да не би верноподаниците на краля да ни пресекат пътя към Майен.

Стратегическата задача, която караше да настръхват мустаците на командира Юло, безпокоеше не по-малко и хората, които бе забелязал на върха на Пелрин. Щом замлъкна в нея барабанът на фужерската национална гвардия и Скитника по Земята видя, че сините вече се спускат по дългия склон, шуанът весело изписка като сова и неговите побратими отново се появиха, но вече по-малобройни. Повечето от тях вероятно бяха заети с обслужване на ранените в селцето Пелрин, разположено по планинския склон, обърнат към долината Куенон. Двама-трима началници на кралските егери се приближиха до Скитника по Земята. На няколко крачки от тях, на гранитен блок седеше младият аристократ и изглеждаше потънал в мисли за трудностите, с които неочаквано трябваше да се сблъска в своите военни действия. Скитника по Земята сви ръка над челото си, за да защити очите си от яркото слънце, и със съжаление погледна пътя, по който републиканците пресичаха долината на Пелрин. Малките черни и пронизващи очи на шуана се опитваха да открият какво става на другия планински склон, в края на долината.

— Сините ще си получат пощата — мрачно каза един от главатарите, застанал най-близо до Скитника по Земята.

— В името на света Ана Орейска — подхвана друг — кажи, защо ни накара да се бием? За да си спасиш кожата, нали?

Скитника по Земята го стрелна с поглед, напоен сякаш с отрова, и удари по земята с тежката си карабина.

— Аз ли съм командир? — изрева той и като помълча, посочи остатъка от отряда на Юло и каза: — Ако бяхте се били като мен, ни

един от сините нямаше да се изплъзне. И тогава колата щеше да стигне дотук.

— Е, и какво, според теб те щяха да изпратят пощата или да я задържат, ако бяхме ги оставили да минат спокойно, така ли? — намеси се трети. — Ти просто искаше да спасиш кучешката си кожа: ами че ти не знаеше, че сините са на път. Само за да запази муцуната си — обърна се шуанът към другите, — да, само затуй ни накара да пролеем кръвта си и отгоре на това ще загубим двайсет хиляди франка чисто злато...

— Ти си муцуна! — извика Скитника по Земята и като отстъпи на три крачки, се прицели в противника си. — Не сините мразиш ти, а обичаш златото! Проклет грешнико! Тази година не си се причестявал и сега ще умреш неизповядан.

Това оскърбление възмути шуана, той побледня и като изръмжа глухо, насочи пушката си към Скитника по Земята. Младият вожд се хвърли между тях и с един удар на карабината си изби от ръцете им оръжието, после поиска да му обяснят причината за тази свада, тъй като разговаряха на долнобретонско наречие, което той не разбираше.

— Господин маркиз — каза Скитника по Земята, — те съвсем напразно се заяждат с мен, че нали аз оставих назад Пипникравай, и ето, той може би ще съумее да изтръгне пощата от ноктите на тези крадци.

И шуанът показа с ръка отряда на сините: за верните служители на олтара и на трона всички сини бяха убийци на Луи XVI и разбойници.

— Как? — извика гневно младият човек. — Значи, останахте тук само за да пипнете пощата? Страхливци, проиграли първото сражение, което командувах! Но как е възможно да се победи при такива намерения? Така, значи, защитници на Бога и краля! Грабители! Кълна се в света Ана Орейска, нашата работа е да воюваме срещу Републиката, а не да ограбваме куриери. Оттук нататък всеки, който се провини в такива срамни дела, не ще получи опрощение на греховете и ще бъде лишен от наградите, предвидени за храбрите служители на краля.

Глух ропот се надигна сред тълпата на шуаните. Ясно беше, че авторитетът на младия вожд, така трудно установен сред тези недисциплинирани орди, заплашваше да рухне. Това не убягна от

младия човек и той вече търсеше начин да спаси честта си на командир. Внезапно в настъпилата тишина се разнесе бърз конски тропот; всички обърнаха глава към страната, откъдето идеше шумът. Показа се млада жена, яхнала по дамски дребно бретонско конче; тя го пришпори, за да стигне по-бързо до отряда, дето бе зърнала младия човек.

— Какво става тук? — запита тя, като прехвърли погледа си от шуаните върху вожда им.

— Представете си, госпожо, чакат пощата от Майен за Фужер, с намерение да я ограбят. А току-що се сражавахме, за да освободим нашите фужерски момчета, и понесохме големи загуби, без да унищожим сините!

— Е добре, но какво лошо има тук? — запита младата дама, отгатнала с вродената си женска интуиция тайната на тази сцена. — Загубили сте хора, но хора никога не ще ни липсват. Пощата носи пари, а пари всякога ни липсват! Ще погребем нашите убити, те ще отидат на небето, а парите ще вземем, за да отидат по джобовите на всички тези храбреци. Е, толкова ли е трудно това?

Шуаните с усмивка одобриха тези думи.

— Но няма ли тук нещо, което да ви накара да се червите? — тихо попита младият човек. — И толкова много ли се нуждаете от пари, че трябва да ги търсите по пътищата?

— Толкова съм петимна за пари, маркизе, че бих заложила и сърцето си, ако не бяха ми го взели! — каза тя, като му се усмихна кокетливо. — Но откъде идвате вие, щом мислите, че ще използвате шуаните, без да им позволите тук и там да поограбят някои сини? Не знаете ли поговорката: „Краде като сова“? А какво е шуанът? Впрочем това е съвсем справедливо. Не отнеха ли сините всичкото имущество на църквата, както и нашето?

Тези думи бяха посрещнати с друг шепот, съвсем различен от онова ръмжене, с което шуаните отвърнаха на маркиза. Лицето на младия човек помръкна; той отведе дамата настрана и я запита с явно недоволство, но с тон на благовъзпитан човек:

— Господата ще дойдат ли във Вивтиер в определения ден?

— Да — отвърна тя, — ще дойдат всички — Ответника, Големия Жак, а може би и Фердинанд.

— Разрешете ми да се върна. Аз не мога да позволя такива грабежи в мое присъствие. Да, госпожо, казвам „грабежи“! Да станеш жертва на нещо подобно — в това има някакво благородство, но...

— Добре — прекъсна го тя, — аз ще получа вашия дял и ви благодаря, че ми го оставяте... Тази добавка към моята плячка идва тъкмо навреме. Майка ми толкова закъсна да ми изпрати пари, че вече съм се отчаяла.

— Сбогом! — каза маркизът.

И тръгна, но младата дама бързо го догони.

— Защо не останете с мен? — запита тя, като му хвърли деспотичен и ласкав поглед, с какъвто жените, имащи право на мъжкото уважение, така добре умеят да изразяват желанията си.

— Но вие се готвите да ограбвате пощата?

— Да ограбвам? — възрази тя. — Каква странна дума! Позволете да ви обясня...

— Не е нужно — каза той и като взе ръката ѝ, целуна я с небрежната галантност на царедворец. — Чуйте — продължи той след кратко мълчание, — ако аз бъда тук, когато заловят пощата, нашите хора ще ме убият, защото ще ги...

— Няма да ги убиеете — живо възрази тя, — защото те ще ви вържат ръцете при всичкото почитание към вашия ранг. А след като вземат от републиканците контрибуция, необходима за тяхното снаряжение, препитание и за покупка на барут, те отново сляпо ще ви се подчиняват...

— И вие искате да командувам тук? Щом моят живот е нужен на делото, което защитавам, то позволете ми да остана господар на честта си. Ако се оттегля оттук, мога и да не зная за тази подлост. Ще се върна по-късно да ви съпровожда.

И той бързо се отдалечи. Младата дама с видимо огорчение гледаше след него, вслушвайки се в шума на стъпките му. Шумоленето на сухите листа постепенно стихна, но тя все още продължаваше да стои на мястото си като омагьосана. После побърза да се върне при шуаните. И като направи презрителен жест, каза на Скитника по Земята, който ѝ помагаше да слезе от коня:

— Този млад човек иска да води редовна война с Републиката!... Ще минат ден-два и ще промени мнението си!...

— „Но как се държи с мен!“ — си каза тя, след като помълча.

Тя седна на гранитния блок, дето преди нея беше седял маркизът, и мълчаливо зачака дилижанса. Твърде знаменателно явление на епохата бе тази млада аристократка, която бурните страсти бяха хвърлили в борбата за монархията, противно на духа на времето, а необуздани чувства тласкаха към осъдителни постъпки, макар тя, ако може така да се каже, да не беше съучастница; в това отношение приличаше на толкова други, които екзалтацията често тласкаше към подвизи. Немалко жени, грабнати, подобно на нея, от урагана на събитията, играеха тогава героична или осъдителна роля. Роялистите нямаха по-предани, по-активни ратници от тези смели жени, но ни една от тях не изкупваше така жестоко заблужденията на своята преданост и своето трагично положение, запретено за женския пол, не ги изкупваше с такова отчаяние, каквото изпитваше тази дама, когато, седнала на гранитната скала край пътя, неволно се възхищаваше от благородното презрение и честността на младия шуански вожд. Постепенно тя потъна в дълбок размисъл. Горчиви спомени пробудиха в нея стремеж към изгубената невинност на детските години и тя съжали, че не бе станала жертва на революцията, чието победоносно шествие не можеха да спрат такива слаби ръце като нейните.

ПЕТА ГЛАВА

Пощенската кола, която имаше някакъв дял в причините за нападението на шуаните, бе напуснала малкия град Ерне само минути преди започването на схватката между двата отряда. Нищо не може да обрисова една страна по-добре от състоянието на материалния ѝ бит. В този смисъл въпросната пощенска кола заслужава няколко думи. Самата революция не намери сили да я премахне — тя си пътува и в наши дни.

Когато Тюрго изкупи правото, извоювано от една компания през времето на Луи XIV, да превозва пътници по цялата страна, той създаде така наречените „тюрготини“, а старите екипажи на господата Вуж и Шантеклер, както и на вдовицата Лакомб, бяха изпратени в провинцията. Една от тези разнебитени коли поддържаше съобщенията между Майен и Фужер. Някои дебелоглавци с насмешка я наричаха „тюрготина“, за да дразнят парижани или от ненавист към министъра, стремящ се към нововъведения.

Тюрготината представляваше грозен кабриолет на две грамадни колела, в който с мъка се поместваха двама по-дебели пътника. Теснотията на този крехък екипаж не позволяваше да го товарят много; сандъче, служещо за седалка, беше предназначено за пощенската служба, а ако пасажерите имаха багаж, трябваше да го държат между коленете си, и без това достатъчно присвити в тясната каросерия, по форма твърде прилична на ковашко духало. Първоначалният цвят на каретата и на колелата представляваше за пътниците неразрешима загадка. Две кожени завески, които се сгъваха трудно въпреки продължителното им използване, трябваше да пазят мъчениците-пасажери от студ и дъжд. Кочияшът седеше на висока скамейка, подобна на капрата на най-калпавите парижки „куку“, и по неволя вземаше участие в разговорите, тъй като се намираше между своите двуноги и четириноги жертви. Този екипаж напомняше невероятно грохналите старци, претърпели множество възпаления и апоплектични удари, но убягнали от смъртта, която като че ли ги щади: като тях охкаше, стенеше, а от време на време и поизвикваше. Като пътник,

потънал в дълбок сън, се навеждаше ту назад, ту напред, сякаш се опитваше да се съпротивлява на яростните усилия на двете бретонски кончета, влачещи го по доста неравния път. В този паметник на миналия век се намираха трима пасажери; излезли от Ерне, където бяха сменили конете, те продължаваха да водят с кочияша разговор, започнал още преди почивката.

— Защо мислите, че тук са се появили шуани? — запита кочияшът. — В Ерне хората казваха, че командирът Юло още не бил излязъл от Фужер.

— О, приятелю — отвърна един от пасажерите, по-млад от другите, — ти рискуваш само кожата си. Но ако носеше като мене триста екю и минаваше за добър патриот, нямаше да си така спокоен.

— Във всеки случай вие сте много бърбтив — отвърна кочияшът, като поклати глава.

— Броените овце вълкът ги яде — настави втори пасажер.

Този човек, четиридесетгодишен на вид, облечен в черно, вероятно бе директор на семинария някъде в околността. Тройната брадичка и пълните, румени бузи явно свидетелстваха за принадлежността му към духовенството. Макар нисък и дебел, той показваше сръчност всеки път, когато трябваше да слиза от каретата и отново да се качва в нея.

— А вие какви сте? Да не сте шуани? — извика притежателят на тристата екю, по чиито дрехи — топъл кожух, панталони от хубаво сукно и много чиста куртка — можеше да се съди, че бе богат селянин. — Кълна се в душата на свети Робеспьер, че вас няма да ви поздравят, ако...

И прехвърли сивите си очи от кочияша на пасажера, като им показва два пистолета, затъкнати на пояса му.

— Няма да уплашите бретонците с това — презрително каза духовникът. — А имаме ли вид на хора, заритали за вашите пари?

Всеки път, когато се произнасяше думата „пари“, кочияшът млъкваше и духовникът беше достатъчно съобразителен, за да си помисли, че златни екю носеше не патриотът, а кочияшът.

— Ти носиш ли стока, Купио? — запита абатът.

— О, господин Гюден, считай, че нямам нищо — отвърна коларят.

Абат Гюден изпитателно погледна Купио и патриота, но лицата и на двамата бяха невъзмутими.

— Толкова по-добре за теб — забеляза патриотът, — а в случай на беда ще взема мерки, за да спася богатството, което нося.

Такова деспотично посегателство на една диктатура възмути Купио и той грубо възрази:

— Аз съм господар на колата си и щом ви возя...

— Ти какъв си? Патриот или шуан? — разгорещено го прекъсна противникът му.

— Ни едното, ни другото — отвърна Купио. — Аз съм пощальон и преди всичко бретонец, което ще рече, че не се боя ни от сините, ни от аристократите.

— Искаш да кажеш, аристокрадите — с ирония подхвърли патриотът.

— Те само си вземат обратно онова, което са им отнели — живо каза духовникът.

Двамата пасажери буквално се изядоха един друг с очи, ако ни е позволено да употребим този израз. В ъгъла на екипажа седеше трети пасажер, запазил през цялото време на разговора най-дълбоко мълчание. Кочияшът, патриотът и дори Гюден не обръщаха никакво внимание на тази безмълвна фигура. Това беше наистина един от ония неудобни и необщителни пасажери, които напомнят безсловесни телета с вързани крака, когато ги водят на близкия пазар да ги продават. Те започват с това, че заемат цялото полагаемо им се място и свършват, като безцеремонно заспиват на рамото на своя съсед. Патриотът, Гюден и кочияшът бяха предоставили този пасажер на самия себе си, като предполагаха, че спи, а освен това се бяха убедили в безполезността на всички техни опити да поведат разговор с този човек, чието вкаменено лице говореше за живот, преминал в мерене на аршини платно, и за ум, зает единствено с мисли как по-скъпо да го продаде. Този шишко, закован в ъгъла, изрядко отваряше малките си порцелановосини очи и подред устремяваше към спорещите поглед, изпълнен със страх, съмнение и недоверие. Но по всичко личеше, че се страхува от спътниците си и че съвсем не мисли за шуаните. Когато гледаше кочияша, можеше да се предположи, че това са двама франкмасона.

Междувременно започна престрелката на връх Пелрин. Объркан, Купио спря конете.

— Охо — каза свещеникът, който, изглежда, разбираше от тия работи, — сериозен бой е това, хората са много.

— Трудното, господин Гюден, е да разберем кой ще победи — извика Купио.

Сега по всички лица бе изписана еднаква тревога.

— Да свием към този хан — каза патриотът — и да скрием колата там, докато узнаем как е свършило сражението.

Съветът изглеждаше твърде благоразумен и Купио се вслуша в него. Патриотът помогна на кочияша да скрие екипажа от чужди погледи зад купчина вършини. Предполагаемият абат, издебнал удобна минута, шепнешком запитва Купио:

— У него наистина ли има пари?

— Ее, господин Гюден, ако туй, което е у него, попадне в джобовете на ваше преподобие, от това те няма да станат по-тежки.

Републиканците, които бързаха да стигнат Ерне, минаха край хана, без да влязат в него. Като чува техния бърз тропот, Гюден и ханджията излязоха на вратата да ги погледат. Изведнъж дебелият абат се затича към войника, който вървеше зад колоната.

— Гюден, какво е това! — извика той. — Дебелоглавецо, ти тръгваш със сините? Сине, мислиш ли какво правиш?

— Да, чичо — отвърна ефрейторът. — Аз съм се заклел да браня Франция.

— Ах, нещастнико! Погубваш душата си! — извика абатът, опитвайки се да пробуди в племенника си религиозни чувства, толкова силни в сърцата на бретонците.

— Чичо, ако кралят бе застанал начело на армиите си, не казвам, че...

— Глупак! Кой ти говори за краля? А нима твоята Република раздава абатства? Тя всичко обърна наопаки. На какво се надяваш? Остани с нас, рано или късно ние ще победим и ти ще станеш съветник в някой парламент.^[1]

— Парламенти!? — насмешливо го прекъсна Гюден. — Сбогом, чичо.

— Няма да получиш от мен нито грош! — гневно извика чичото. — Лишавам те от наследство!

— Благодаря! — отвърна републиканецът.

И те се разделиха.

Докато минаваше малкият отряд на сините, парите на сидера, с който патриотът черпеше Купио, позамаяха главата на кочияша, но той скоро изтрезня и се развесели, когато ханджията съобщи, че сините спечелили победа. Купио отново излезе на големия път и неговата карета скоро се появи в долината на Пелрин, където лесно можеше да бъде забелязана от платата на Мен и на Бретан, подобна на отломък от кораб, носен от вълните след буря.

Стигнал върха на хълма, по който възлизаха сините и откъдето в далечината се виждаше Пелрин, Юло се обърна да погледне дали шуаните още не са там и видя светещи точки — слънчевите отражения по цевите на техните оръжия. И като хвърли последен поглед на долината, с която се разделяше, за да тръгне по низината на Ерне, Юло, както му се стори, забеляза на големия път екипажа на Купио.

— Не е ли това майенската пощенска кола? — запита той двамата свои приятели.

Двамата офицери се вгледаха в старата тюрготина и я познаха.

— Странно! — каза Юло. — Как така не се срещнахме с нея?

Тук и тримата се спогледаха мълчаливо.

— Ето още една загадка! — възкликна командирът. — Но аз започвам да я отгадавам.

Междувременно Скитника по Земята също забеляза тюрготината и съобщи за нея на другарите си. Изблик на всеобща радост изтръгна младата дама от нейната замисленост. Непознатата пристъпи към шуаните и видя дилижанса да се приближава с фатална скорост към склона на Пелрин. Скоро злополучната тюрготина бе вече на платото. Шуаните, които отново се бяха скрили там, се нахвърлиха върху жертвата си с бързината на хищници. Немият пасажер се търкулна на дъното на каретата, сви се и замря, като се мъчеше да си придаде вид на пътническа торба.

— А! Подушихте! — извика Купио от капрата и показва на шуаните селянина. — Ето, у този патриот има пълна чанта със злато.

Шуаните посрещнаха тези думи с взрив от дружен смях и завикаха:

— Пипникравай! Пипникравай! Пипникравай!

След това кикотене, на което сам Пипникравай отговори като ехо, засраменият Купио слезе от капрата. Прословутият Сибо, с прякор Пипникравай, помогна на съседа си да излезе от каретата. Понесе се почтителен шепот.

— Абат Гюден! — извикаха с изненада няколко мъже.

При произнасянето на това име всички снеха шапки; шуаните коленичиха пред свещеника и го помолиха да ги благослови, което той важно стори.

— Този и свети Петър ще излъже, че и ключовете за рая ще му открадне — каза духовникът, като тупна Пипникравай по рамото. — Без него сините да са ни видели сметката.

Забелязал младата дама, абат Гюден пристъпи няколко крачки напред и поведе разговор с нея. Скитника по Земята чевръсто разтвори сандъчето в дилижанса и с дива радост показва на всички торбата, от чиято форма можеше да се съди, че е пълна със златни монети. Той не закъсня с подялбата на плячката. Всеки шуан получи от него своя дял и разпределението бе извършено с такава точност, че не предизвика каквато и да било свада. После Скитника по Земята се приближи към младата дама и свещеника и им предложи около шест хиляди франка.

— Мога ли с чиста съвест да взема тези пари, господин Гюден? — попита младата дама, чувствавайки необходимост от нечие разрешение?

— Защо не, госпожо? Нима църквата не одобри някога конфискацията на протестантските имуществва? И толкова повече това е позволено в отношенията с революционерите-богоотстъпници, които разрушават храмовете и преследват религията.

Абатът подкрепи тази проповед с личен пример, като безцеремонно прие полагащите му се нови монети, които Скитника по Земята му предложи.

— Впрочем — продължи той — аз мога сега да отдам цялото свое състояние в защита на Бога и краля; моят племенник отиде при сините!

Купио се окайваше, че е разорен.

— Ела с нас — каза Скитника по Земята, — тогава и ти ще получиш дял.

— Но ако няма следи от нападение, ще помислят, че аз нарочно съм оставил да ме ограбят.

— Това няма да стане! — каза Скитника по Земята. Той подаде знак и мигом пушечен залп направи на решето тюрготината. При този неочакван обстрел старият екипаж издаде такъв жалостен звук, че суеверните по природа шуани се стъписаха от страх. Но Скитника по Земята забеляза, че в ъгъла на каретата се бе надигнало и отново скрило бледото лице на мълчаливия пасажер.

— Ала ти, изглежда, имаш в курника още едно пиленце? — запита тихичко Скитника по Земята Купио.

Разбрал въпроса, Пипникравай многозначително присви очи.

— Да — отвърна кочияшът, — но ако искате да тръгна с вас, позволете ми да откарам този добър човек здрав и читав до Фужер. Аз му обещах това в името на света Ана Орейска.

— А кой е той? — запита Пипникравай.

— Това не мога да кажа — отсече Купио.

— Остави го — каза Скитника по Земята, като бутна Пипникравай по лакътя. — Заклел се е в света Ана Орейска, трябва да изпълни обещанието си.

— Само чуй какво — продължи шуанът и погледна Купио, — не се спускай много бързо надолу по планината, ние ще те настигнем и да ти кажа защо: искам да видя муцуната на твоя пътник, а после ще му дадем пропуск.

В тази минута се дочу конски тропот, който все повече и повече се приближаваше към Пелрин. Скоро се появи младият вожд на шуаните. Дамата бързо скри зад гърба си торбичката, която държеше в ръка.

— Спокойно можете да вземете тези пари — каза младият човек и изтегли ръката ѝ иззад гърба. — Ето ви и писмо; намерих го между своите, които ме очакваха във Вивтиер — писмото е от госпожа майка ви.

След като погледна шуаните, които се отправяха към гората, а после и дилижанса, навлизащ в долината Куенон, той добави:

— Въпреки че бързах, не успях да дойда навреме. Дай Боже подозренията ми да се окажат неверни.

— Тези пари са на бедната ми майка! — извика дамата, след като разпечати писмото и прочете първите няколко реда.

От гората се дочу едва сдържан смях. Младият човек също не можа да се въздържи да не се усмихне, като видя дамата с торбичката в

ръка — нейния дял от грабежа на собствените ѝ пари. Накрая тя сама започна да се смее:

— Е, добре, маркизе. Слава богу, този път излязох с чест.

— Приемате с лекота всичко, дори и угризенията на съвестта — каза младият човек.

Тя се изчерви и погледна маркиза с такова искрено смущение, че това го обезоръжи. Абатът вежливо, но доста хладно ѝ върна току-що получения свой дял и тръгна след младия вожд по околния път, по който бе дошъл. Преди да се присъедини към тях, дамата със знак извика Скитника по Земята.

— Сега устройте засада пред Мортан — тихо каза тя, когато шуанът дотича до нея. — Научих, че сините днес-утре изпращат в Алансон за подготовка на войната голяма сума в звонкови пари. Оставям на твоите другари днешната плячка, но при условие че ще ми върнат дължимото. Само гледай Юнака да не разбере защо тръгвате натам; може да се възпротиви, но в такъв случай аз ще се постарая да го склоня.

— Госпожо — каза маркизът, когато тя седна на коня зад него, предоставяйки своя на абата, — от Париж ми пишат да бъдем внимателни. Републиката възнамерява да се бори с нас чрез хитрост и предателство.

— Това не е така глупаво — отвърна тя. — Тези хора имат понякога доста добри идеи. Аз мога да взема участие в такава война и да намеря в нея достойни противници.

— Разбира се! — възкликна маркизът. — Пишегрю ме съветва да бъда много наблюдателен и предпазлив при всяко ново познанство. Републиката ми оказва чест, като ме счита за по-опасен от всички вандейци, взети заедно, и разчита на моите слабости, за да ме заловят.

— Нима и от мен ще се пазите? — запита тя, като го потупа по сърцето с ръката, с която се беше уловила за него.

— Как можете да допуснете това, госпожо? — възрази той и обърна към нея челото си, което тя целуна.

— И тъй — заговори абатът, — полицията на Фуше ще бъде по-опасна за нас от подвижните батальони и от контрашуаните.

— Напълно вярно, ваше преподобие.

— О! — възкликна дамата. — И така, Фуше ще изпраща жени срещу вас?... Аз ги чакам — добави тя след късо мълчание.

А на разстояние три-четири пушечни изстрела от опустялото плато, изоставено от предводителите на шуаните, се разигра една от сцените, които в тези времена нерядко се разиграват по големите пътища. В покрайнините на селцето Пелрин, в неголяма падина, Пипникравай и Скитника по Земята отново спряха пощенската кола. Оказвайки слаба съпротива, Купио слезе от капрата. Мълчаливият пътник, когото шуаните извлякоха от ъгъла на каретата, се озова на колене сред високи жълтуги.

— Кой си ти? — го запита със зловец тон Скитника по Земята.

Пътникът мълчеше. Пипникравай го удари с приклада на пушката си и повтори въпроса.

— Аз съм — захвана той, като хвърли поглед към Купио — Жак Пино, беден търговец на платове.

Купио отрицателно поклати глава, без да смята, че с това нарушава обещанието си. Този знак доубеди Пипникравай, който се прицели в пътника, а Скитника по Земята грозно му изрева:

— Ти си твърде дебел, за да познаваш неволята на бедния. Ако още веднъж ни накараш да те питаме за истинското ти име, моят другар Пипникравай с един куршум ще заслужи уважението и благодарността на наследниците ти... Кой си ти? — запита той след кратко мълчание.

— Д'Оржемон от Фужер.

— Аха! — възкликнаха двамата шуани.

— Аз не съм издал името ви, господин Д'Оржемон — каза Купио. — Пресветата Дева ми е свидетелка, че честно ви защитавах.

— Е, щом сте Д'Оржемон от Фужер — подхвана с почтително ироничен вид Скитника по Земята, — ще ви оставим да си отидете мирно и тихо. Но тъй като не сте ни добър шуан, ни истински син, макар че купихте земите на жювинийското абатство, ще ни заплатите откуп — добави шуанът, като си даваше вид, че смята на пръсти другарите си; — триста екю по шест франка. Неутралитетът струва тия пари.

— Триста екю по шест франка! — в хор повториха нещастният банкиер, Пипникравай и Купио, но и тримата с различни интонации.

— Уви, драги господине — каза Д'Оржемон, — аз съм разорен. Тази дяволска Република обяви принудителен заем от сто милиона

франка, а мен обложиха о огромен данък, което ме доведе до просяшка тояга.

— Какво поиска от тебе своята Република?

— Хиляда екю, драги господине — отвърна жално банкерът, като се надяваше да си издействува отстъпка от шуана.

— Виж какви пари взема от теб своята Република с принудителни заеми! С нас ще ти бъде по-изгодно, нашето правителство е по-евтино. Триста екю — много ли е това за своята кожа?

— Откъде да ги взема?

— От касата си — каза Пипникравай. — И гледай да не бъдат ощърбени твоите екю или ще ощърбим ноктите ти на огъня.

— Къде трябва да ви ги платя? — запита Д'Оржемон.

— Твоята вила във Фужер не е далеч от фермата Жибари, а там живее моят братовчед Налейстакан, иначе казано — Сибо Големия, на него ще предадеш парите — каза Пипникравай.

— Но това не е редно — възрази Д'Оржемон.

— Какво ни влиза в работата! — отвърна Скитника по Земята. — Помни, че ако до две седмици не предадеш парите на Налейстакан, ще наминем към теб и ще те излекуваме от подаграта, ако имаш подагра. А ти, Купио — продължи той, като се обърна към кочияша, — занапред ще се казваш Карай на Добро.

След тези думи двамата шуани си отидоха. Пътникът отново седна в каретата, а кочияшът шибна конете и ги подгони към Фужер.

— Ако имахте оръжие — каза Купио, — по-добре можехме да се защитим.

— Глупак! Аз имам тук десет хиляди франка — възрази Д'Оржемон, като показва подкованите си обувки. — Може ли да се отбранява, човек, когато носи в себе си такава сума!

Карай на Добро се почеса зад ухото и се обърна назад, но двамата му нови другари вече бяха изчезнали.

[1] *Парламент* — висше съдебно учреждение в Париж, а така също и в редица големи градове на Франция, с предаващи се по наследство длъжности на съдия и съветник; същите длъжности можели да бъдат и купени. В 1790 година тези парламенти били превърнати в съдилища с избираеми съдии. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

Юло и войниците му спряха в Ерне, за да оставят ранените в болницата на това градче; после продължиха нататък и без злополучни премеждия стигнаха в Майен. На следващия ден командирът разреши съмненията си относно маршрута на пощенската кола, тъй като още от сутринта градът знаеше, че дилижансът е ограбен. След няколко дни властите изпратиха в Майен доста голяма група новобранци-патриоти за попълнение на полубригадата. Скоро след това се пръснаха обезпокоителни слухове: въстанието отново обхванало всички ония места, които в последната война шуани и вандейци бяха превърнали в свои главни огнища. В Бретан роялистите завладели Понторсон, за да получат достъп до морето. Превзели също и градеца Сен Джеймс между Понторсон и Фужер и изглежда били решили временно да го превърнат в свой плацдарм, средище на складове и център на военни операции. Оттук те безопасно можеха да се свързват с Нормандия и Морбиан. По-дребни началства кръстосвали тези провинции, за да вдигнат на въстание привържениците на монархията и се опитат да обединят действията им. Тези замисли съвпадаха с известията от Вандея, където из пелия край бяха плъзнали подобни слухове, разпалвани от четирима известни роялисти: абат Вернал, граф Дьо Фонтен, Дьо Шатийон и Сюзане. Разказваха, че благородникът Дьо Валоа, маркиз Д'Егриньон и господата Троавил станали техни съюзници в департамента Орн. Ръководител на целия широк план на действия, който бавно, но неотстъпно се осъществяваше, действително бе Юнака, прякор, даден от шуаните на господин маркиз Дьо Монторан по време на пребиваването му във Франция. Сведенията, съобщени от Юло на министрите, бяха напълно верни. Авторитетът на този ръководител, изпратен зад граница, тозчас получи признание. Маркизът придоби голяма власт над шуаните, стараше се да им обясни истинската цел на войната и да ги убеди, че техните жестокости позорят благородното дело, на което служат. Смелият характер, мъжеството, хладнокръвието, способностите на този млад аристократ пробуждаха надеждите на враговете на Републиката и така разпалваха

мрачната екзалтация в тези области, че даже най-малко ревностните съдействуваха сега за подготовката на събития, които можеха да имат решително значение за съборената монархия.

Юло не получаваше от Париж никакъв отговор на многократните си запитвания и доклади. Това учудващо мълчание несъмнено свидетелствуваше за нова криза на революцията.

— Може би при тях, там, в правителството, както и в хазната, мястото е празно и всички наши искания пропадат вдън земя — казваше старият командир на другарите си.

Но скоро се пръсна новината за неочакваното връщане на генерал Бонапарт и за събитията от 18-и брюмер. Войсковите командири в Западна Франция си обясниха тогава това мълчание. Но то и усили в тях желанието да се освободят от отговорността, която тежеше върху тях, и те с любопитство очакваха какви мерки ще вземе по-нататък новото правителство. Научили, че генерал Бонапарт е станал пръв консул на Републиката, военните от все сърце се зарадваха — те за пръв път виждаха едного от своите да поема кормилото на властта. Франция, която бе превърнала в свой идол младия генерал, бе дълбоко обнадеедена. Силите на нацията се възродиха. Столицата, уморена от мрачното си униние, се отдаваше на празненства и удоволствия, от които така дълго бе лишена. Първоначалните мероприятия на консула ни най-малко не разколебаха надеждите и съвсем не изплашиха свободата. Първият консул се обърна с прокламация към жителите на Западна Франция. Тези красноречиви възвания към масите, изобретени, така да се каже, от Бонапарт, оказваха в тези времена на родолюбие поразително въздействие. Гласът му отекваше в света като глас на пророк, тъй като всяко негово възвание неизменно се потвърждаваше от победа.

„Граждани,
Нечестива война отново обхваща западните
департаменти.

Подпалвачи на тези метежи са изменниците, продали се на англичаните, или разбойници, които в гражданските раздори търсят храна и безнаказаност за злодеянията си.

За такива хора правителството не е задължено да се грижи, нито е задължено да им разяснява принципите си.

Но има граждани, скъпи на родината, които метежниците с хитрост съумяха да примамят; тези граждани трябва да бъдат осветлени и въведени в истината.

Бяха издадени и приведени в действие несправедливи закони; гражданите бяха разтревожени от своеволия, посягащи на тяхната безопасност и на свободата на съвестта; на мнозина граждани бе нанесен удар чрез необоснованото им включване в емигрантските списъци; с други думи, нарушени бяха великите принципи на обществения ред.

Консулите заявяват, че по силата на конституцията, гарантираща свободата на вероизповеданието, ще бъде възстановен законът от 11 прериал III година, предоставящ на гражданите право да ползват сгради, предназначени за извършване на религиозни култове.

Правителството ще опрости и ще помилва разкаялите се, неговото помилване ще бъде пълно и безусловно, но то ще накаже всеки, който след тази декларация отново дръзне да се съпротивлява на върховната власт на нацията.“

— Е, какво — казваше Юло, след като публично бе прочетено консулското възвание, — не е ли казано по бащински? Но ще видите, че нито един разбойник-роялист не ще измени възгледите си.

И Юло се оказа прав. Прокламацията доведе до рязко очертаване на вододела между републиканци и роялисти. След няколко дни Юло и събратята му получиха подкрепления. После новият министър на войната съобщи, че при тях ще пристигне генерал Брюн, назначен за командувач войските в Западна Франция. Известен със своята опитност, Юло временно бе натоварен с командване на войските в Орнския и в Майенския департамент. Скоро правителството разгърна небивала, всестранна деятелност. Окръжно от военния министър и от министъра на полицията съобщи, че за потушаване на въстанието в зародиша му са предвидени енергични мерки, чието изпълнение е

възложено на войсковите командири. Но шуани и вандейци, възползували се вече от предишното бездействие на Републиката, вдигнаха на крак цели села и напълно ги овладяха; ето защо се появи второ консулско възвание. Този път генерал Бонапарт се обръщаше към войската.

„Войници!

В Западна Франция останаха само разбойници, емигранти и наемници на Англия.

Нашата армия наброява повече от шейсет хиляди храбреци; дано скоро науча, че главатарят на метежа не е вече жив. Славата се добива само с тежък труд; ако можеше да се доберем до нея, като държим щабове си в големите градове, кой не би постигнал слава?...

Войници, какъвто и чин да имате в армията, всички ви очаква признателността на нацията. За да станете достойни за нея, трябва да пренебрегвате несгодите на времето, поледицата, снеговете, жестокия нощен студ, да изненадвате врага на разсъмване, да изстребвате негодяите, които позорят името «французин».

Действайте бързо и смело. Бъдете безпощадни към разбойниците, но съблюдавайте строга дисциплина.

Национални гвардейци, обединете усилията си с усилията на линейните войски.

Ако сред обкръжението си откриете привърженици на разбойниците, арестувайте ги! Нека те не намерят нийде убежище от войника, който ги преследва, а ако се намерят предатели, които дръзват да ги приютяват и защитават, да загинат и те с тях!“

— Каква глава! — възкликна Юло. — Точно като в италианската армия: сам биеш камбаните и сам отслужваш литургия. Това ще рече да знаеш да говориш, а!

— Да, но говори сам и единствено от свое име — забеляза Жерар, започнал вече да се опасява от последствията на 18-и брюмер.

— Ех, поврага, че какво от това, нали човекът е военен? — възкликна Мерл.

На няколко крачки от офицерите, пред залепеното на стената възвание се бяха насъбрали войници, но тъй като никой от тях не умееше да чете, всички само гледаха обявата — едни безгрижно, други с любопитство, а двама-трима търсеха между минаващите някой пограмотен на вид.

— Я виж, Сърцеведе, какво пее тази книжка — с насмешлива усмивка каза Бързохода на своя другар.

— Не е трудно да се отгатне — отвърна Сърцеведа.

При тези думи всички отпратиха погледи към двамата приятели, винаги готови да изиграят ролята си на шегобийци.

— Погледни тук. Виждаш ли? — продължи Сърцеведа, като посочи грубата винетка над заглавието на възванието, където отскоро пергел заменяше нивелира от 1793 година. — Това значи, че брата нашего пехотинеца доста път ще има да бие. Ето, оставили са пергела отворен. Това се казва емблема.

— Ей, хлапако, не ти приляга да се правиш на учен! Не емблема, а проблема. По-рано служех в артилерията — каза Бързохода, — моите офицери само проблеми дъвчеха.

— Това е емблема.

— Не, проблема.

— Да се обзаложим!

— На какво?

— На немската ти лула!

— Дадено!

— Извинете за безпокойството, гражданино майор, нали това е емблема, а не проблема? — запита Сърцеведа Жерар, който вървеше замислен след Юло и Мерл.

— И едното, и другото — отвърна сериозно той.

— Майорът се подиграва с нас — рече Бързохода. — Тази книжка иска да каже, че нашият генерал от командущ армията стана в Италия консул — чин много важен — и че сега ще получим и обуца, и шинели.

II. ИДЕЯ НА ФУШЕ

Към края на месец брюмер, една сутрин, когато Юло бе извел на учение полубригадата, вече напълно установена в Майен, куриерът от Алансон му подаде депеши; Юло започна да ги чете и по лицето му се изписа явно неудоволствие.

— В поход! — сърдито извика той, като сгъна депешите и ги набута в дъното на шапката си. — Две роты ще тръгнат с мен за Мортан. Шуаните са там. Вие също ще дойдете с мен — каза той на Жерар и Мерл. — Но да стана царедворец, ако разбирам бъкел от тези депеши. Може и да съм оглупял! Все едно. Да вървим! Няма време за губене.

— А що за дивеч имаше в тази ловджийска чанта, командире? — запита Мерл, като с носа на ботуша си показва министерския плик.

— Гръм да ги убие! Нищо особено. Отново тревоги!

Когато командирът подхвърляше тази войнишка ругатня, която ние предаваме в смекчен вид, тя всякога възвестяваше буря. Нейните различни интонации представляваха за полубригадата нещо като градуси в термометъра на командирското търпение и откритият нрав на стария воин даваше възможност да се ориентират в тази скала така лесно, че и най-изпадналият барабанчик я знаеше наизуст, така както и всички разновидности на присъщата му гримаса, когато свиваше дясната си буза и примигваше с очи. Но този път в тона, с който произнесе тия думи, се прокрадваше глух гняв и двамата му приятели млъкнаха и наостриха уши. Дори следите от шарка по смуглото, войнствено лице на командира сякаш станаха по-дълбоки и то потъмня. Гъстият кичур коса, събрана на плитка, се свлече по еполетите, когато той нахлузи триъгълната си шапка, и с такава ярост бе отхвърлен назад, че плитката се разплете. Мустаците му настръхнаха, той стисна юмруци и като скръсти здраво ръце на гърдите си, дълго стоя неподвижен, докато накрая Жерар се осмели да го запита:

— Веднага ли тръгваме?

— Да, ако патрондашите са пълни — измърмори Юло.

— Пълни са.

— Пушки на рамо! Ходом марш! — изкомандува Жерар по знак на началника си.

И барабанчиците изтичаха пред двете роти, посочени от Жерар. Забиха барабани. Потънал в размисъл, командирът като че се сепна и излезе от града с двамата свои приятели, без дума да размени с тях. Мерл и Жерар мълчаливо се споглеждаха, сякаш се питаха един друг: „Дълго ли още ще ни се сърди?“ Пътем двамата скришно го наблюдаваха, но той не им обръщаше внимание и мърмореше нещо през зъби. На няколко пъти до слуха на войниците достигнаха ругатни, но никой не смееше да произнесе нито дума, тъй като в сериозни случаи всички умееха да пазят строга дисциплина, обичайна за войниците, воювали някога в Италия под командването на Бонапарт. Повечето от тях, както и самият Юло, принадлежаха към остатъците от знаменитите батальони, пуснати от Майнц при капитулацията на крепостта, при условие да не се сражават на границите и наричани в армията „майнци“. Трудно можеше да се срещнат войници и командири, които така добре да се разбират един друг, както тези майнци.

СЕДМА ГЛАВА

На следващия ден след тръгването им командирът Юло и двамата му приятели рано сутринта вече крачеха към Алансон, на около една левга от града, близо до Мортан, в тази част на пътя, която върви покрай пасбища, оросявани от Сарта. Отляво се простират живописни ливади, а вдясно като нанесена с тежки маслени бои се очертава смолисто зелената ивица на гора чак до горския масив Менил-Бру, представляващ, ако ни е позволено да заимствуваме този термин от художниците, контрастен фон за чудесните речни пейзажи. По края на пътя са изкопани дълбоки канавки и пръстта, която постоянно изхвърлят от тях на полетата, е образувала високи насипи, обрасли с „ажон“, както в Западна Франция наричат дивата жълтуга. Тези гъсти храсти служат за храна на конете и останалия добитък, но докато тъмнозелените клонки още не биваха изрязвани и отнасяни в оборите, зад тях се криеха шуани. Ето защо насипите и жълтугите, възвестяващи на пътника близостта на Бретан, правеха по това време тази част на пътя толкова опасна, колкото и красива. Именно заради опасностите, дебнещи пътниците от Мортан до Алансон и от Алансон до Майен, беше тръгнала дружинката на Юло; и тук най-последно се разкри скритата причина за неговия гняв: той трябваше да конвоира старата пощенска карета, впрегната с чифт коне, влачещи се бавно зад уморените войници. Две роти сини, съставляващи част от мортанския гарнизон и съпровождали безобразната карета до края на прехода ѝ, когато Юло на свой ред дойде да подхване това задължение, справедливо наричано от войниците „патриотична бичкия“, се връщаха сега в Мортан и се виждаха в далечината като черни точки. Едната рота на стария републиканец се движеше няколко крачки пред каретата, а другата — също толкова зад нея. Юло, който вървеше между Мерл и Жерар, по средата на разстоянието между авангарда и екипажа, изведнъж каза:

— Гръм да ме убие! Смятате ли, че генералът ни изпрати от Майен само за да съпровождаме двете фусти, които пътуват с тази таратайка?

— Но, командире, вие току-що се поклонихте на тези две гражданки, когато сменяхме конвоя, и поклонът ви съвсем не беше лош.

— Та тъкмо туй е срамно! Ами че тези парижки франтове ни нареждат да оказваме най-голямо внимание на проклетите им жени. Как е възможно да се унижават честни и храбри патриоти като нас! Да ни превръщат в свита на някакви си фусти! О, аз си вървя по правия път и не ми е драго, когато другите клинчат! Щом видях у Дантон куп любовници, у Бара куп любовници, рекох им: „Граждани, Републиката ви натовари да я управлявате не за да търсите забавленията на стария режим.“ На това вие ще ми кажете, че жените... Е, разбирам, без жени не може! Така е. За юначагите, дума да няма, трябва жени, и то не какви да е! Но дойде ли опасност, край на всички лудории. За какво тогава изметохме старите безобразия, щом патриотите са намислили да ги повтарят? Вижте първия консул — това е човек! Никакви жени, всякога на линия! Готов съм да заложа левия си мустак, че той не знае с каква глупава работа ни карат да се занимаваме тук.

— Честна дума, командире — със смях отвърна Мерл, — аз току-що зърнах нослето на младата дама в дъното на каретата и признавам, че всеки може, без да плюе на честта си, да усети като мен желание да се позавърти край тази карета, за да размени някоя и друга дума с пътничките.

— Пази се, Мерл! — каза Жерар. — Тези кокони са съпровождани от някакъв гражданин, достатъчно хитър на вид, за да те натопи в някоя каша.

— Кой? Този невъзможен тип с мънички очички, които непрекъснато шарят от едната страна на пътя към другата, сякаш вижда шуани! Това конте, чиито крака едва се забелязват! А когато каретата закрива нозете на коня му, прилича на паток, показал глава от млин. Ако този будала ми попречи да погоя хубавото синигерче...

— „Паток“, „синигерче“!... О, горкият Мерл, ами че ти здраво си хлътнал по пернатите! Но слушай, не се доверявай на „патока“ — очите му са зелени и предателски като у пепелянка и хитри като у жена, когато „прощава“ на мъжа си. Аз по-малко се боя от шуаните, отколкото от такива съпровождачи, с лица като гарафа за лимонада.

— Хайде де! — весело извика Мерл. — С разрешение на командира ще рискувам! Тази жена има очи като звезди. Всичко

можеш да поставиш на карта, за да ги видиш.

— Запалил се е нашият приятел — каза Жерар на Юло, — вече започва да говори глупости!...

Юло направи гримаса и като вдигна рамене, отвърна:

— Преди да сръбнеш от чорбата, съветвам те да я помиришеш.

— Добър момък е нашият Мерл, веселяк! — подхвана Жерар, като забеляза, че Мерл изостава, за да го настигне каретата. — Единствен той може да се пошегува със смъртта на другаря, без да бъде обвинен в безчувственост.

— Истински френски войник! — сериозно забеляза Юло.

— Охо-о-о! Гледай го ти, придръпва на рамене еполетите си, за да се види, че е капитан — викна през смях Жерар, — като че чинът има някакво значение в тия работи.

В каретата, около която се въртеше Мерл, наистина пътуваха две жени, едната от които изглеждаше прислужничка на другата.

— Такива жени всякога вървят по две — измърмори Юло.

Слаб, мършав, невисок човек препускаше на кон ту пред, ту зад каретата; по всичко личеше, че съпровожда тези привилегировани пътнички, но никой още не беше го виждал да се обърне макар с една дума към тях. Това негово мълчание, доказателство за презрение или почтителност, многобройните чанти и кутии на тази жена, която Юло наричаше „принцеса“, всичко, до костюма на придружителя ѝ, още повече дразнеше стария командир. Костюмът на непознатия представляваше образец на модата по това време, която беше породила безброй карикатури на така наречените „невероятни“ франтове. Представете си човек, облечен във фрак с толкова къси поли отпред, че жилетката се показва на пет-шест пръста под него, а задните поли са толкова дълги, че напомнят „рибена опашка“, както тогава ги наричаха; дългият шал бе увит около врата толкова пъти, че малката глава, която се показваше от този муселинен лабиринт, почти оправдаваше гастрономическото сравнение на капитан Мерл. Непознатият носеше опънат панталон и високи „суворовски“ ботуши. Огромна камея, бяла на син фон, служеше за игла на шала. Две часовникови верижки висяха една до друга от пояса му; после идеше ред на косата, която падаше на кичури от двете страни на лицето и почти закриваше челото му. И накрая, като последно украшение, яките на ризата и фрака стърчаха така високо, че главата му приличаше на

букет в книжна опаковка. Към тези превзети допълнения на тоалета, които си противоречаха едно на друго, а не създаваха хармонично цяло, прибавете забавните контрасти на цветовете: жълти панталони, червена жилетка, кафеникав фрак, и ще получите вярна представа за високите изисквания на модата, на която се подчиняваше елегантният свят в началото на Консулския период. Този чудноват костюм бе сякаш измислен, за да постави на изпитание естествената грация и да докаже, че няма нищо толкова смешно и нелепо, което модата да не може да узакони.

Конникът изглеждаше трийсетгодишен мъж, макар всъщност да бе само на двайсет и две; може би на външността му се бе отразил разпуснатият живот или опасностите на епохата. Въпреки комичното му облекло, в неговите маниери имаше известна елегантност, свойствена на благовъзпитания човек. Когато капитанът се озова близо до каляската, франтът като че отгатна намеренията му и поиска да го улесни, като задържа коня си. Мерл го стрелна с острия си поглед и видя непроницаемостта му лице на човек, приучен от превратностите на революционните времена да скрива всички свои вълнения. Когато дамите забелязаха подгънатия край на триъгълната шапка и еполета на капитан Мерл, един ангелски нежен гласец запита:

— Господин офицер, ще бъдете ли така любезен да ни кажете къде се намираме сега?

Неизразимо е очарованието във въпроса, който случайно задава млада, непозната пътница: в най-незначителната нейна дума сякаш се таи цял роман, а ако тя, позовавайки се на женската си слабост или на непознаването на живота, помоли за някакво покровителство, нима у всеки мъж не възниква желание да създаде неосъществима идилия, в която да приеме ролята на щастливец? Ето защо обикновените думи „господин офицер“ и учтивата форма на въпроса внесоха небивало смущение в сърцето на капитана. Той се опита да разгледа пътницата, но бе много разочарован: ревнивият воал скриваше чертите ѝ и Мерл успя да види само очите, грейнали под коприненото було като два озарени от слънцето ахата.

— Сега сме на една левга от Алансон, госпожо.

— Алансон? Вече?

И без повече да прибави дума, непознатата се отдръпна, или по-скоро се отпусна, в дъното на каретата.

— Алансон? — повтори другата жена, вероятно пробудила се от сън. — Отново ще видите родния край...

Тя погледна капитана и замълча. Излъган в надеждите си да се полюбува на прекрасната непозната, Мерл започна да разглежда нейната спътница. Тя бе девойка на около двајсет и шест години, руса, стройна, с оная свежест и блясък на кожата, с които се отличават жените от Валон, Байо и околностите на Алансон. Погледът на сините ѝ очи не говореше за голям ум, но изразяваше несъмнена твърдост на характера, съчетана с нежност на душата. Роклята ѝ бе от обикновена материя. Косите бяха събрани по нормандски обичай под малка шапчица и тази непретенциозна прическа придаваше на лицето ѝ прелест и миловидна простота. Държането ѝ, чуждо на условната салонна аристократичност, не беше обаче лишено от естественото достойнство на скромна млада девойка, която спокойно може да погледне миналото си, без да намери повод за разкаяние. Капитан Мерл от пръв поглед отгатна в нея полско цвете, пренесено в парижки оранжерии, където се събират толкова лъчи, изсушаващи душата, но без да загуби там нито чистотата на своята природа, нито прелестта на провинциалната си естественост. Наивният вид на младото момиче и смиреният му поглед говореха, че не търси събеседник. И наистина, щом офицерът се отдалечи от каретата, двете непознати започнаха да разговарят и техните тихи гласове едва достигаха до слуха му.

— Тръгнахте толкова набързо, че дори не успяхте да се облечете за път — каза младата селянка. — На какво приличате! Ако продължим по-далеч от Алансон, непременно трябва да си смените тоалета...

— О, Франсин! — възкликна непознатата.

— Моля, госпожо?

— Вече трети път се опитвате да узнаете къде и защо пътуваме.

— Казала ли съм за това думица, за да заслужи този упрек?

— О, аз добре забелязах твоите номера! Не си вече такава хрисима и наивна както преди, понаучи се да хитруваш в моето училище. Започваш да ненавиждаш преките въпроси. И си права, дете мое. От всички съществуващи способности да се изтръгва тайна, този според мен е най-глупавият.

— Е, добре — подхвана Франсин, — ясно е, че от вас човек нищо не може да скрие. Но съгласете се, Мари, че поведението ви

може да извика любопитство дори у светеца. Вчера сутринта бяхте без пари, а сега шепите ви са пълни със злато. В Мортан ви дават ограбената пощенска карета, заменят убития кочияш с друг, охранява ви правителствена войска и ви съпровожда човек, когото смятам за ваш зъл гений.

— Кой? Корантен? — запита младата непозната, като показва с ръка конника и изговори тези две думи с дълбоко презрение, което се почувствува дори в жеста. — Слушай, Франсин, спомняш ли си моята маймуна Патриот? Бях я научила да дразни Дантон. Как ни забавляваше!

— Спомням си, госпожо.

— Е, какво, боеше ли се от нея?

— Тя беше на верижка.

— А Корантен е с намордник, дете мое.

— Зная, ние с часове се забавлявахме с Патриот, но накрая тя всякога ни изиграваше някаква зла шега.

При тези думи Франсин живо се прехвърли в дъното на каретата до своята господарка, улови я за ръцете и като ги помилва ласкаво, развълнувано ѝ каза:

— Вие ме разбрахте, Мари, но не ми отговорихте. Какво се е случило? Бяхте толкова тъжна, че ми беше много, много болно за вас и как след това можахте изведнъж, в едно денонощие, да станете съвсем друга? Сега сте весела, безумно весела, като в дните, когато искахте да свършите със себе си... На що се дължи тази промяна? Имам право да искам от вас отчет, да узная какво става в душата ви. Тя принадлежи преди всичко на мен, а после на когото и да било друго, защото никой не ще ви обича повече от мен. Говорете, госпожице...

— Добре, Франсин. Нима не виждаш около нас тайната на моята радост? Погледни около нас пожълтелите върхове на дърветата: ни едно не си прилича с друго. Когато ги наблюдаваш отдалече, сякаш виждаш стар гоблен в някой замък. Вгледай се в тези живи плетища: зад тях всяка минута може да изскочат шуани. А когато отправя поглед към гъстите жълтуги, струва ми се, че виждам цеви на пушки. Обичам тази постоянно възраждаща се опасност, която ни заобикаля. Всякога, когато пътят придобие мрачен вид, аз все чакам да загърмят изстрели, сърцето ми бие тревожно и непознати усещания ме вълнуват. И това не е страх, не е и радостно опиянение, не, това е нещо друго, много по-

силно, това е вълнението на всички чувства, на всичко, което се движи в мен, това е животът! Как да не се радвам, когато разбудих живота си!

— Ах, жестоко създание, нищо не желаете да ми кажете! — добави Франсин, като скръбно вдигна очи към небето. — Кому ще се разкрие тя, щом се пази от мен!

— Франсин — подхвана сериозно непознатата, — не мога да ти разкрия намеренията си: този път те са ужасни.

— Защо да вършим зло нарочно?

— Какво да се прави? Аз често се улавям в това, че мисля едва ли не като петдесетгодишна, а постъпвам буквално като петнайсетгодишно девойче. Ти всякога си била моят разум, бедна моя Франсин, но в тази работа аз трябва да потисна гласа на съвестта... А това не ми се удава! — прошепна тя, като помълча и дълбоко въздъхна. — Как искаш — отгоре на всичко да си навлека и такъв строг изповедник като тебе?

И тя ласкаво я погали по ръката.

— А нима някога съм ви упрекувала за ваши постъпки? — извика Франсин. — У вас дори и злото е мило. Но вие сте всякога в молитвите ми и света Ана Орейска сигурно ще ви даде опрощение на греховете. Ето, виждате, не съм ли тръгнала с вас по този път, без да зная къде отивате?

И в порив на нежност тя целуна ръката ѝ.

— Но, моля те — промълви Мари, — можеш да ме оставиш, ако съвестта ти...

— Стига, замълчете, госпожо — прекъсна я Франсин, като обидено се нацупи. — Но няма ли да ми кажете?

— Не, нищо няма да ти кажа — твърдо отсече девойката. — Само знай, че ненавиждам тази работа много повече от човека, който със своята медена уста ми я разясни... Ще бъда откровена и ще ти призная, че не бих се оставила да ме подведат, ако не бях видяла в този гнусен фарс съчетание на ужас и любов, а това ме блазни. И после, не искам да си отида от този мръсен свят, преди да откъсна в него цветята, които желая, дори ако трябва да загина. Но заради доброто ми име не забравяй, че ако съм била щастлива, не техният страшен нож, готов да се стовари върху главата ми, ме е накарал да приема някаква роля в тази трагедия, защото това наистина е трагедия... А сега — добави тя с неволен жест на отвращение, — ако ме лишат от нея, ще се

хвърля в Сарта и това няма да бъде самоубийство, та аз още не съм живяла...

— Света Ана Орейска, прости й!

— От какво се изплаши? Знаеш, че плоските наслади на домашния живот не възбуждат страстите ми. Това не е хубаво за жената, но моята душа съзря сега за много по-високи чувства, за най-тежки изпитания. Може би и аз бих станала кротко създание, подобно на теб. Защо се издигнах по-високо или паднах по-ниско от положението, отредено на моя пол? Ах, как щастлива е жената на генерал Бонапарт! Не, аз сигурно ще умра млада, щом стигнах дотам да не се боя от игри, при които ще трябва да се пие кръв, както казваше злочестият Дантон. Но моля те, забрави всичко, което ти казах — това го е казала петдесетгодишната старица. Слава богу, петнайсетгодишното девойче отново ще се появи.

Младата селянка потръпна. Само тя познаваше буйната и поривиста природа на своята господарка, само тя бе посветена в съкровените и възторжени чувства на това създание, видяло дотогава бледата сянка на живота, която напразно се мъчеше да улови. Тази жена сееше с щедра ръка и като не пожъна плодове, сърцето ѝ остана девствено, но огорчено от множество излъгани надежди. Уморена от безплодната борба, тя стигна в отчаянието си дотам, че започна да предпочита доброто пред злото, когато доброто ѝ се представяше като удоволствие, злото пред доброто, когато злото приемаше политически облик, беднотата пред духовната нищета като нещо по-висше, а страшното, неведомо царство на смъртта пред живота, лишен от надежди и дори от страдания. Никога още не бе натрупван толкова барут, очакващ само една искра, никога още на пламенната любов не бе предстояло да погълне толкова съкровища, никога още ни една Евина дъщеря не е била създавана от глина, криеща толкова зло. Подобна на земен ангел, Франсин бдеше над това създание, прекланяйки се пред неговото съвършенство, и вярваше, че ще изпълни волята небесна, ако съхрани тази душа за серафимския хор, откъдето ѝ се струваше изгонена за изкупление на греховете на честолюбието.

— Ето алансонската камбанария — каза конникът, като се приближи до каретата.

— Виждам — сухо отвърна младата дама.

— А, добре — отвърна той и се отдалечи с изражение на робска покорност, въпреки разочарованието си.

— Хайде, карайте по-бързо — каза дамата на пощальона. — Сега няма от какво да се страхувате. Пуснете конете в тръс, а ако може — и в галоп. Вече сме по алажонските улици.

Когато минаха край командира, тя нежно му извика:

— Довиждане, командире! Ще се срещнем в гостоприемницата. Елате да се видим.

— Туйто! — възмути се Юло. — „В гостоприемницата. Елате да се видим!“ Как разговаря с водач на полубригада!

И той заплаши с юмрук каретата, която бързо се отдалечаваше по пътя.

— Не се обиждайте, командире. Тя крие в ръкава си вашия генералски чин — със смях каза Корантен и пусна коня си в галоп, за да догони каретата.

— А, не, аз не ще позволя на всички негодйи да се подиграват с мен — сърдито каза Юло на другарите си. — Предпочитам да захвърля генералския мундир на боклука, нежели да го спечеля в леглото. Що за птици са това и какво искат? Вие разбирате ли тук нещо?

— О, да — каза Мерл, — аз зная, че никога още не съм виждал по-красива жена. И според мен вие зле разбирате алегорията. Може би това е жената на първия консул.

— Ами! Жената на първия консул е стара, а тази — млада — възрази Юло. — Впрочем в заповедта, която получих от министъра, е написано, че се казва госпожица Дьо Верной. Тя сигурно е от бившите. Не ги ли знам аз? До революцията всички се занимаваха със занаята. Тогава преброиш до две и току-виж, си станал началник на полубригада, стига само веднъж-дваж да им подхвърлиш: „Сърце мое!“

ОСМА ГЛАВА

Докато всеки войник се стараеше, по думите на командира, да си отваря по-широко пергела, старата таратайка, служеща за пощенска карета, бързо стигна до гостоприемницата „Три маври“, някъде по средата на главната улица на Алансон. Щом чу грохота и тракането на тази безформена кола, стопанинът тозчас се появи на прага на гостоприемницата си. Никой от жителите на Алансон не можеше да си представи, че пощенската кола ще се спре в хана „Три маври“; но ужасното произшествие в Мортан вече беше привлякло толкова зяпльовци, че двете пътнички, в желанието си да се укрият от всеобщото любопитство, побързаха да отидат в кухнята — неизменното преддверие на всяко ханче в Западна Франция. Като огледа екипажа, стопанинът понечи да тръгне след гостите, но кочияшът го улови за ръка и го спря:

— Внимавай, гражданино Брут — каза той, — зад нас иде конвой на сините. Тъй като няма нито пощальон, нито депеши, аз ти водя гражданките. Те сигурно ще ти платят като бивши принцеси. И така...

— И така, ние с теб, момчето ми, ще изпием сега по чашка винце заедно — прекъсна го стопанинът.

След като хвърли поглед на опушената, почерняла кухня, с кървави петна от сурово месо по масата, госпожица Дьо Вернхой се стрелна лека като птица в съседната стая, изплашена от вида и миризмата на тази кухня, а така също от любопитството на нечистия готвач и на някаква ниска, дебела жена, която вече започна внимателно да я разглежда.

— Как да направим, жено? — обърка се стопанинът. — Кой, дявол го взел, можеше да си помисли, че в такова време при нас ще дойде толкова народ! Докато приготвим прилична закуска на тази жена, тя ще изгуби търпение. Аха! Сетих се: щом това са благородни гости, ще им предложи да хапнат заедно с дамата, която се настани горе. Добре е така, нали?

И стопанинът отиде да преговаря с новите си клиенти, но видя само Франсин. Той я отведе в дъното на кухнята, откъм двора, за да не го чуе никой, и полугласно ѝ каза:

— Ако вие и другата дама желаете да ви се сервира отделно, в което не се съмнявам, имам много изискано меню, напълно готово за една дама и за нейния син. Те, надявам се, не ще имат нищо против да поделят закуската си с вас — добави той с тайнствен вид. — Това са знатни особи.

Ханджията едва бе завършил предложението си, когато някой леко го бутна по гърба с камшик; той бързо се обърна и видя пред себе си нисък, набит човек, който безшумно бе излязъл от съседната стая, където при неговото появяване дебелият жена, готвачът и неговият помощник се бяха вцепенили от ужас. Ханджията се обърна и побледня. Ниският човек разтърси косите си, покрили цялото му чело и очите, повдигна се на пръсти, за да стигне до ухото на ханджията, и каза:

— Знаеш колко струва предателството и дори обикновеното невнимание и как плащаме за това. Ние сме хора щедри...

И подкрепи думите си с жест, който бе техен ужасяващ коментар. Макар Франсин да не бе видяла този човек, тъй като заоблената фигура на ханджията го скриваше, тя долови някои от думите му, произнесени с рязък тон — хрипливият глас и бретонският изговор я поразиха като гръм. Тя се хвърли към ниския човек, довел всички до ужас, но той сякаш притежаваше ловкостта на див звяр и през страничната врата успя да се измъкне на двора. Франсин допусна, че се е излъгала в предположенията си, защото беше забелязала само тъмнокафявата кожа на средно голяма мечка. Озадачена, тя изтича към прозореца. През пожълтелите от дима стъкла видя как непознатият се отправи към конюшната, като тътрюзеше нозете си. Преди да влезе в нея, той устреми черните си очи към първия етаж на гостоприемницата, а после и към пощенската карета, сякаш искаше да отнесе на приятели някакви важни свои открития относно нея. Благодарение на това движение на непознатия Франсин можа да разгледа лицето му и въпреки козята кожа, която го покриваше от глава до пети, позна в него шуана, наричан Скитника по Земята; позна го също по огромния камшик и по неговата привлечена походка, която в случай на нужда ставаше извънредно бърза. Вглеждайки се втренчено в тъмния ъгъл на

конюшната, Франсин само смътно видя шуана: той легна на сламата, като зае такова място, откъдето можеше да наблюдава всичко, което ставаше в гостоприемницата. Скитника по Земята така се сви, че отдалеко, а дори и отблизо, и най-хитрият шпионин би го взел за голямо, уморено куче, свило се на кълбо и заспало с муцуна на лапите. Поведението на шуана ясно показваше, че не бе познал Франсин. И Франсин не можеше да реши дали да се радва на това, или да съжалява, припомняйки си в какво особено положение се намираше господарката ѝ. Но любопитството ѝ бе подразнено от тайнствената връзка между заплашителните думи на шуана и предложението на ханджията, доста обичайно за хора като него, готови всякога да смъкнат от един вол две кожи. Отдръпнала се от страшния прозорец, през който бе видяла в конюшната безформеното, тъмно петно на мястото, където се бе притаил Скитника по Земята, Франсин се върна при съдържателя на гостоприемницата и разбра по неговия вид, че е извършил отчаяна грешка и не знае как да я поправи. Поведението на шуана бе поразило бедния човек. Всеки в Западна Франция знаеше на какви жестоки изпитания „кралските егери“ подлагат дори само заподозрените в бърбировост и ханджията вече усещаше ножа на гърлото си. Готвачът с ужас се взираше в огнището, където шуаните неведнъж бяха сгривали краката на доносниците.

Ниската, дебела жена, взела в едната си ръка кухненски нож, а в другата срязан наполовина картоф, уплашено гледаше мъжа си. Недоумяващ, помощник-готвачът се опитваше да отгатне причината на всеобщия ужас.

Тази няма сцена, в която главното действащо лице отсъствуваше, макар да бе видяно от всички нейни участници, напълно естествено усили любопитството на Франсин. Страшната власт на шуана бе съблазнителна за нея и макар хитрите игри на лукавите камериерки да бяха чужди на кроткия ѝ характер, сега така ѝ се прииска да разгадае тайната, че реши да се възползува от изгодното си положение.

— Е добре, госпожицата приема вашето предложение — важно каза тя на ханджията, когото тези думи сякаш внезапно пробудиха от сън.

— Какво предложение? — запита той искрено учуден.

— Какво? — запита неочаквано появилият се Корантен.

— Какво? — запита госпожица Дьо Верной.

— Какво? — запита четвърти човек, стоящ на последното стъпало на стълбата, който леко скочи от него в кухнята.

— Ами вашето предложение да закуси с някакви знатни гости — нетърпеливо отвърна Франсин.

— Знатни? — с язвителна ирония подхвана човекът от стълбата. — Това, мили мой, е лоша ханджийска игра; но ако искаш да ни предложиш за сътрапезница тази млада гражданка, човек трябва да е луд, за да се откаже от такова удоволствие — каза той, като погледна госпожица Дьо Верной. — В отсъствие на моята майка аз сам приемам твоето предложение — добави той, като тупна по рамото смаяния ханджия.

Грациозното лекомислие на младостта скриваше дръзкото високомерие на тези думи, които съвсем естествено привлякоха към говорещия вниманието на всички участници в описваната сцена. Ханджията тогава постъпи като Пилат, умил ръцете си в знак на непричастност в смъртта на Христос — той отстъпи на две крачки и пошепна в ухото на дебелата жена:

— Ако нещо стане, аз нямам вина, ти си свидетелка. А най-важното — настави той още по-тихо, — иди веднага да предупредиш за всичко Скитника по Земята.

Пътникът, млад, среден на ръст човек, носеше син редингот, платнени къси панталони в същия цвят и високи, стигащи до над коляното гетри. Това просто униформено облекло без еполети носеха тогава питомците на морско-техническото училище. С един само поглед госпожица Дьо Верной забеляза под скромните дрехи стройната фигура на този младеж и още нещо в неговата външност, което говореше за вродено благородство. Лицето му отначало й се стори доста обикновено, но скоро я привлече с някои черти, които разкриваха душа, способна на велики дела. Загарът, къдравите светлоруси коси, искрящите сини очи, тънкият нос, непринудените движения, с една дума — всичко в него свидетелствуваше за живот, ръководен от възвишени чувства, а така също и за навик да заповядва. Но най-характерните белези на одухотвореност бяха неговата бонапартовска брадичка и долната устна, която се съединяваше с горната чрез грациозно извита линия, наподобяваща акантовия лист

под капитела на коринтска колона. Природата бе вложила в тези две черти неотразимо обаяние.

„Този млад човек е прекалено изящен за един републиканец“ — си каза госпожица Дьо Верной.

Да види всичко това в едно мигновение, да се въодушеви от желанието да се хареса, леко да склони глава на тези мъжки гърди, кокетливо да се усмихне, да хвърли кадифен поглед, способен да възкреси дори сърце, мъртво за любов, да притвори удължените си бадемови очи под гъстите мигли, чиито дълги и извити ресници хвърляха сянка върху бузите, да намери най-съкровениите, най-сладостно трептящите звуци на гласа си, за да придаде дълбоко очарование на баналната фраза: „Ние сме ви много задължени, господине!“ — всички тези уловки отнеха на младата дама по-малко време, отколкото ако трябваше да ги описвам. После госпожица Дьо Верной се обърна към ханджията, запита къде е стаята ѝ, видя стълбата и изчезна заедно с Франсин, предоставяйки на младия чужденец грижата да разгадае дали този отговор означава съгласие или отказ.

— Коя е тази жена? — запита бързо ученикът от морско-техническото училище застаналия неподвижно и слисан донемайкъде ханджия.

— Това е гражданката Верной, една от бившите — припряно отвърна Корантен и с ревнив поглед измери младия човек от глава до пети... — А защо искаш да знаеш това?

Непознатият, който си тананикаше някаква републиканска песен, гордо изправи глава и погледна Корантен. Младите мъже се погледнаха един друг като петли, готови да скочат в бой, и този поглед пробуди в двамата омраза за цял живот. Сините очи на непознатия изразяваха прямодушие, докато зелените очи на Корантен издаваха хитрост и лицемерие; единият се отличаваеше с вродено благородство на обноските, другият — само с преднамерени похвати; единият се устремяваше нагоре, другият се свиваше; единият внушаваше уважение, другият се стремеше да го получи; единият сякаш казваше: „Да завоюваме!“, другият: „Да поделим!“

— Тук ли е гражданинът Гуа Сен Сир? — запита влезлият в стаята селянин.

— Защо ти е? — запита на свой ред младият човек, като пристъпи напред.

Селянинът се поклони дълбоко и подаде писмо на младия питомец на морско-техническото училище, който прочете писмото и го хвърли в огъня. Вместо отговор той кимна с глава и селянинът излезе.

— Ти вероятно идваш от Париж, гражданино? — запита тогава Корантен, като се приближи към чужденеца безцеремонно и в същото време угодливо и мазно, което, по всичко личеше, бе непоносимо за гражданина Гуа.

— Да — отвърна той сухо.

— Ти, изглежда, си произведен в някакъв чин в артилерията?

— Не, гражданино, във флота.

— Аха! Значи, пътуваш за Брест? — запита Корантен небрежно.

Но младият моряк, не желаейки да отговори, бързо му обърна гръб и скоро опроверга хубавите надежди, които неговата външност бе събудила у госпожица Дьо Верной. С почти детинско безгрижие той започна да закусва, като разпитваше готвача и стопанката за техните кулинарни рецепти, удивляваше се на провинциалните привички като същински парижанин, изтръгнат от вълшебната си раковина, и прояви гнусливост на изнежена кокетка — накъсо казано, показва пълно отсъствие на ония черти на характера, за които говореха неговите маниери и лицето му. Корантен се усмихна горчиво, когато го видя да се мръщи и да отстранява с отвращение най-хубавото нормандско ябълково вино.

— Пфу! — извика той. — Нима е възможно да се преглътне тази гадост? Това пие ли се, или се яде? Републиката е права, като не се доверява на такава провинция, където събират гроздето с пръти, а пътниците тихомълком избиват по пътищата. И внимавайте да не ни поставят на масата гарафа с тази мътилка, дайте ни хубаво бордо, бяло и червено. Я идете, моля, да видите дали горе камината е запалена. Тези хора ми изглеждат много изостанали от цивилизацията. Ах — продължи той, като въздъхна, — Париж! В целия свят няма по-хубав от него! Колко жалко, че човек не може да го вземе със себе си на море! Но как тъй ти, готвачо, слагаш оцет в пилешкото фрикасе, когато имаш лимони?... А вие, госпожо — заяви той на стопанката, — вие ми дадохте такива дебели чаршафи, че цяла нощ се въртах в леглото си и не можах да затворя очи.

После грабна дебелия си бастун и с детско увлечение започна да прави всякакви фокуси, чиято по-малка или по-голяма сложност и точност свидетелствуваше за по-голямото или по-малко почетно положение на младите хора в категорията на „невероятните“.

— И с такива хора като този развейпрах искат да укрепят флота на Републиката — пошепна Корантен на стопанина, вглеждайки се в лицето му.

— Този е някакъв шпионин на Фуше — каза младият моряк на ухото на стопанката, — от лицето му се вижда, че е от полицията. Кълна се, че петното на брадичката му е парижка кал. Но почакайте, на такава глава — такава капа.

В тази минута в кухнята влезе някаква дама и младият моряк изтича към нея с най-почтителен вид.

— Скъпа майко — каза той, — дойдохте ли най-последно! Аз май без вас поканих гости.

— Гости! — прекъсна го тя. — Какво лекомислие!

— Става дума за госпожица Дьо Верной — тихо обясни той.

— Госпожица Дьо Верной загина на ешафода след случая „Савне“. Бе дошла в Ман да спаси брат си, принц Дьо Лудон — рязко отвърна майка му.

— Вие се заблуждавате, госпожо — меко каза Корантен, като подчерта думата „госпожо“. — Има две госпожици Дьо Верной — при старите, големи родове това е съвсем обикновено.

Изненадана от такова безцеремонно вмешателство, непознатата отстъпи няколко крачки назад, сякаш за да разгледа неочаквания си събеседник; тя устреми към него живите си черни очи, изпълнени с чисто женска проникателност, и се помъчи да отгатне в чий интерес той обявяваше съществуването на някаква втора госпожица Дьо Верной. В същото време Корантен, който скришом наблюдаваше тази дама, реши в себе си, че не майчините радости, а радостите на любовта се полагат на такава млада особа; той галантно отрече щастието да има двайсетгодишен син жена като нея с такава ослепително бяла кожа, с тъмни, изписани вежди, дълги, гъсти ресници и пищни черни коси, сресани над челото, подчертаващи младоликото ѝ, умно лице. Едва забележимите бръчици на челото далеч не говореха за преживени дълги години, а по-скоро издаваха младежки страсти. И ако блясъкът на пронизващите очи бе малко потъмнял, трудно можеше да се каже

дали това се дължи на умората от пътя или на злоупотребата с удоволствия. И накрая Корантен забеляза, че непознатата бе загърната с наметало от английски плат, а шапката ѝ, несъмнено от чужбина, не се отнасяше към никоя разновидност на така наречената гръцка мода, която през тези години още господствуваше в парижките тоалети. Корантен принадлежеше към хората, всякога склонни да предполагат по-скоро лошото, нежели доброто, и веднага се усъмни в благонадеждността на двамата пътници. От своя страна и дамата бе огледала със същата бързина Корантен и като се обърна към сина си, го погледна многозначително, което доста точно може да бъде предадено със следните думи: „Що за птица е този човек? Дали е от нашите?“ На тези безмълвни въпроси младият моряк отвърна с поза, вид и жест, които казваха: „Честна дума, не зная нищо за него и го намирам за по-подозрителен, отколкото вие.“ После, като предостави на майка си сама да си блъска главата с тази тайна, се обърна към стопанката и пошепна на ухото ѝ: — Опитайте се да узнаете кой е този човек, дали наистина съпровожда госпожица Дьо Верной и защо.

— И така, гражданино — подхвана госпожа Дьо Гуа, като гледаше втренчено Корантен, — ти си уверен, че госпожица Дьо Верной съществува?

— Съществува, мадам, съществува телом и духом така, както и гражданинът Дьо Гуа Сен Сир.

Госпожа Дьо Гуа прекрасно долови затаената дълбока ирония на този отговор и всяка жена на нейно място би загубила самообладание. Нейният син внезапно хвърли изпитателен поглед към Корантен, но той хладнокръвно извади от джоба часовника си, без сякаш да забелязва смущението, предизвикано от неговия отговор. Обезпокоена и желаеща начаса да узнае дали тази фраза крие коварен умисъл, или е подхвърлена случайно, дамата с най-естествен тон каза на Корантен:

— Боже мой, колко несигурни са пътищата днес! Малко преди Мортан ни нападнаха шуани. Моят син едва не загина, когато ме отбраняваше: два куршума пробиха шапката му.

— Как, госпожо? Вие сте били в каретата, която разбойниците ограбиха, въпреки че я съпровождаше конвой? Представете си, ние пристигнахме тук със същата карета! Вие сигурно ще я познаете. Когато минавах през Мортан, чух, че шуаните били не по-малко от две

хиляди и че загинали всички, дори и кочияшът. Ето как се пише история!

Лекомисленият тон и глупавият вид на Корантен му придаваха в тази минута голямо сходство с постоянните посетители на „Малкият Прованс“^[1], когато те с болка научават, че някаква важна политическа новина се оказва лъжлива.

— Уви, госпожо — продължи той, — ако убиват пътници така близо до Париж, съдете сама какви опасности ни чакат по пътищата на Бретан! Право да си кажа, не ми се ще да пътувам по-нататък и ще взема да се върна в Париж.

— Кажете, хубава и млада ли е госпожица Дьо Верной? — обърна се към стопанката госпожа Дьо Гуа, поразена внезапно от някаква мисъл.

Отговор обаче тя не получи, тъй като в тази минута стопанинът съобщи, че закуската е готова, и това прекъсна разговора, криещ нещо мъчително и за тримата събеседници.

Младият моряк предложи на майка си ръка с престорена фамилиарност, потвърждаваща подозренията на Корантен, и като се отправи към стълбата, високо каза:

— Гражданино, ако ти съпровождаш гражданката Верной и ако тя приема предложението на съдържателя, не се стеснявай, моля...

Макар тези думи да бяха казани набързо и с не особено любезен тон, Корантен също тръгна към стълбата. Младият моряк силно стисна ръката на дамата и когато се изкачиха на седем-осем стъпала пред парижанина, едва чуто каза:

— Ето на какви опасности ни излагат вашите безразсъдни постъпки. Ако открият кои сме, как ще се спасим? И каква роля ме карате да играя?

Тримата влязоха в доста просторна стая. Дори този, на когото не се е случвало да пътува често из Западна Франция, би разбрал, че стопанинът на ханчето щедро бе извадил всички свои съкровища за приема на гостите и й бе придал необикновена тържественост. Масата беше старателно подредена; буйният огън в камината бе пропъдил от стаята всякаква влага; покривка, кърпи, съдове, столове бяха не много мръсни. Корантен разбра, че в желанието си да угоди на гостите стопанинът, нека тук си послужим с този народен израз, се бе разчекнал от старание. „И тъй, тези хора съвсем не са това, за което

искат да минат — каза си той. — Младият човек е хитър; мислех го за глупак, но сега виждам, че е хитър едва ли не колкото мен.“

Младият моряк, неговата майка и Корантен чакаха госпожица Дьо Верной, за която беше отишъл стопанинът. Но хубавата пътница не идваше. Ученикът от морско-техническото училище, подозирайки, че тя се глези, стана и като си затананика патриотичната песен „Да бдим за спасението на империята“, се отправи към стаята на госпожица Дьо Верной, горящ от желание да преодолее болезнения свян на девойката и да я доведе със себе си. Може би той искаше да разреши тревожните си съмнения, а може би възнамеряваше да изпита над тази непозната властта, за която претендира всеки мъж при среща с красива жена.

„Да ме обесят, ако този е републиканец! — помисли си Корантен, когато младият човек излезе от стаята. — Така изправени държат плещите си само царедворци... А пък тази ако е негова майка — продължи да размишлява той, като погледна госпожа Дьо Гуа, — тогава аз съм римският папа. Шуаните са прави. Трябва да се удостовери самоличността им.“

[1] „Малкият Прованс“ — така се е наричала терасата за разходка в парка при двореца Тюйлери. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

Скоро вратата се отвори, младият моряк влезе в стаята с госпожица Дьо Верной и със самодоволна галантност я поведе към масата. Изтеклият час не беше минал на вятъра. Подпомогната от Франсин, госпожица Дьо Верной бе облякла пътническа дреха, може би по-предизвикателна от бална рокля. В нейната простота се криеше онази особена прелест, дължаща се на голямото изкуство, с което жената, достатъчно красива, за да пренебрегва пищните украшения, умее да придаде второстепенно значение на своя тоалет. Зелената рокля с красива кройка и обшитото с гайтани елече очертаваха и изтъкваха нейните форми, което не бе съвсем благопристойно за млада девойка, но хубаво открояваха гъвкавото ѝ тяло, изящния ѝ бюст и грациозните ѝ движения. Тя влезе мило усмихната, нещо напълно естествено за жена, която може да покаже румени устни, равен низ на бели, прозрачни като фарфор зъби и две трапчинки на страните, свежи като на бебе. Тя сне шапката си, скрила почти напълно лицето ѝ от погледите на младия моряк, и сега нищо не ѝ пречеше да пусне в ход множеството дребни и на вид невинни уловки, с които жената умее да показва красотата си и да извиква възхищение. Някаква хармония между тоалета и маниерите ѝ я подмладяваше дотолкова, че госпожа Дьо Гуа не се решаваше да ѝ даде и дваисет години. Кокетният ѝ вид ясно говореше за желание да се понрави и това вдъхна надежди на младия моряк; но госпожица Дьо Верной дори не го погледна, поблагодари му с леко кимване на глава и със закачливо нехайство се оттегли настрана, което го обезсърчи. Подобна сдържаност чуждите хора не можеха да вземат ни за благоразумие, ни за кокетство, тя по-скоро издаваше равнодушие — естествено или престорено. Младата пътничка придаде на лицето си непроницаемо-наивно изражение. Тя не проявяваше никакво стремление да покорява сърца, но самата природа я бе надарила с мили, очарователни маниери, които вече бяха пленили младия моряк. Ето защо той с досада се върна на мястото си.

Госпожица Дьо Верной улови Франсин за ръка и като се обърна към госпожа Дьо Гуа, учтиво запита:

— Госпожо, ще бъдете ли така добра да разрешите тази девойка да се храни с нас. Аз имам в нейно лице по-скоро приятелка, отколкото прислужница. В тези бурни времена предаността се заплаща само със сърцето... впрочем това е всичко, което ни остава.

Госпожа Дьо Гуа отвърна на тая последна фраза, произнесена тихо, с лек, церемониален поклон, показващ неудоволствието ѝ от среща с такава красива жена, а после се обърна към сина си и му пошепна:

— Охо! „Бурни времена, преданост, госпожа, прислужничка“... Ясно, това не е госпожица Дьо Верной, а момиче, изпратено от Фуше.

Всички вече се готвеха да седнат около масата, но тук госпожица Дьо Верной забеляза Корантен, който не преставаше да се взира внимателно в двамата непознати и ги тревожеше с втренчените си погледи.

— Гражданино — каза тя на Корантен, — ти, разбира се, си достатъчно добре възпитан, за да не вървиш по петите ми. Когато изпрати моите родители на ешафода, Републиката и не помисли да ми даде такъв великодушен опекун. Ако от нечувана рицарска любезност ме съпровождаш против волята ми (тук тя въздъхна), аз все пак не мога да допусна твоето покровителство и грижите, с които така щедро ме обграждаш, да те притесняват. Тук аз съм в безопасност, спокойно можеш да ме оставиш.

И тя му хвърли остър и презрителен поглед. Корантен разбра и като пропъди усмивката, която предателски надничаше в ъглите на хитрата му уста, почтително се поклони.

— Гражданико — каза той, — всякога ще считам за чест да ти се покорявам. Красотата е единствената кралица, на която републиканецът с удоволствие служи.

Когато госпожица Дьо Верной видя, че Корантен излиза, очите ѝ светнаха от такава простодушна радост и тя с такава красноречива и щастлива усмивка погледна Франсин, че госпожа Дьо Гуа, която от ревност бе станала предпазлива, почти бе готова да отхвърли всички подозрения, извикани у нея от безупречната красота на госпожица Дьо Верной.

— Може би тя действително е госпожица Дьо Верной — пошепна госпожа Дьо Гуа на сина си.

— А конвоят? — отвърна младият човек, когото огорчението бе направило благоразумен. — Каква е тя — пленница или покровителствувана? Поддръжница или враг на правителството?

Госпожа Дьо Гуа примигна с очи, сякаш искаше да каже, че ще разкрие тази тайна. С излизането обаче на Корантен подозренията на моряка като че се разсеяха и неговото лице загуби суровото си изражение; но погледите, които той хвърляше на госпожица Дьо Верной, говореха за несдържана любов към жените въобще, а не за почитителната пламенност на зараждащото се чувство. Девојката стана от това още по-предпазлива и продължи да разговаря любезно само с госпожа Дьо Гуа. Недоволен от себе си, младият човек се опита да скрие горчивото си разочарование и да се покаже равнодушен. Госпожица Дьо Верной като че не забелязваше играта му и се държеше просто и сдържано, без свян и без превзетост.

И тъй, тази среща на хора, които явно не бяха белязани от съдбата да се свържат чрез тясно приятелство, не събуди в никого от тях големи симпатии. Отначало дори цареше някаква неловкост, някаква стеснителност, които разрушиха всички удоволствия, очаквани допреди минута само от госпожица Дьо Верной и от младия моряк. Но жените проявяват в обществото такъв изумителен такт и познаване на условностите, тях така ги сближава съкровено взаимно разбиране или горещата жажда за вълнения, че в подобни случаи те всякога умеят да строят леда. Преизпълнени като че ли от една и съща мисъл, двете прекрасни събеседнички внезапно започнаха да се шегуват невинно със своя единствен кавалер, като се надпреварваха да го отрупват с мили насмешки, внимание и грижи; такова единогодушие им предоставяше свобода. Поглед или дума, които придобиват дълбок смисъл, когато са случайно изтръгнати в минута на смущение, сега губеха значение. Накъсо казано, след половин час двете жени, дълбоко в себе си ненавиждащи се вече една друга, изглеждаха най-добри приятелки на света. Младият моряк си даде сметка, че безгрижното лекомислие на госпожица Дьо Верной извикваше в него такова неудоволствие, каквото и предишната ѝ сдържаност. Той скриваше зле затаения си гняв и съжаляваше, че се бе съгласил да се хранят заедно.

— Мадам — каза госпожица Дьо Верной, като се обърна към госпожа Дьо Гуа, — вашият син всякога ли е толкова печален както сега?

— Госпожице — намеси се той, — аз се питам: защо съдбата изпраща щастие, което миг след това изчезва? Тайната на моята скръб е в твърде голямата наслада.

— Ах, какви мадригали! — със смях подхвана госпожица Дьо Верной. — Те повече подхождат на царедворец, нежели на питомец на морско-техническо училище.

— Госпожице, моят син изрази напълно естествена, мисъл — каза госпожа Дьо Гуа, която имаше свои основания да подчертае това.

— Но усмихнете се тогава — продължи госпожица Дьо Верной, като сама се усмихна на младия човек. — Интересно, какво правите, когато трябва да се плаче, ако така ви опечалява това, което пожелаете да наречете щастие?

Тази усмивка и предизвикателният поглед, разрушили хармонията на престорено-наивния неин облик, възвърнаха донякъде надеждите на младия моряк. Но подчинявайки се на женската природа, която всякога и във всичко тласка жената да губи мярка, тоест да прави прекалено много или прекалено малко, госпожица Дьо Верной ту като че искаше да завладее този юноша и го даряваше с поглед, блестящ от щедри обещания, ту в отговор на галантната му фраза го обливаше със студенината на някаква строга скромност — обичайна маска, под която жените крият истинските си чувства. И само в едно-единствено мигновение, когато и двамата мислеха, че очите на другия са сведени, те с поглед споделиха мислите си, но веднага побързаха да угасят сиянието на този поглед, който озари сърцата им и ги потресе. И повече не се осмелиха да се погледнат, срамувайки се, че с един поглед си бяха казали толкова много. В желанието си да измами надеждите на непознатия, госпожица Дьо Верной се затвори в хладната си учтивост и си даде вид, че с нетърпение очаква края на закуската.

— Госпожице, вие трябва много да сте страдали в затвора? — запита госпожа Дьо Гуа.

— Да, госпожо, но на мен ми се струва, че и сега съм там.

— А за какво е предназначен вашият конвой: да ви пази или да ви наблюдава? Държи ли на вас Републиката, или ни подозира?

Госпожица Дьо Верной инстинктивно разбра, че госпожа Дьо Гуа е твърде малко разположена към нея и се възмути от въпросите ѝ.

— Мадам — отвърна тя, — аз сама не зная добре какъв е сега характерът на моите отношения с Републиката.

— Вие може би я карате да трепери? — с ирония подхвърли младият човек.

— Защо да се отнасяме така нескромно към тайните на госпожица Дьо Верной — промълви госпожа Дьо Гуа.

— О, мадам, какво любопитно може да има в тайните на младо момиче, което до днес е познавало в живота само нещастия?

— Но — отвърна госпожа Дьо Гуа в желанието си да възобнови разговора, който можеше да доведе до онова, което тя желаше да научи, — първият консул като че ли има прекрасни намерения. Казват, че се готви да преустанови действието на законите против емигрантите.

— Това е вярно, госпожо — отвърна госпожица Дьо Верной може би твърде разгорещено. — Но защо тогава подстрекаваме Вандея и Бретан? Защо разпалваме пожари във Франция?

От този великодушен, неволен повик, чрез който сякаш сама се укоряваше, морякът изтръпна. Той много внимателно погледна госпожица Дьо Верной, но в лицето ѝ не можа да прочете ни любов, ни омраза: то оставаше непроницаемо, непроменило дори цвета на тънката си кожа. Непреодолимо любопитство внезапно го притегли към това странно същество, към което вече го влечаха бурни желания.

— Но кажете, госпожо — попита госпожица Дьо Верной след кратка пауза, — за Майен ли пътувате?

— Да, госпожице — отвърна младият човек и въпросително я погледна.

— Е, добре, госпожо — продължи госпожица Дьо Верной, — щом вашият син служи на Републиката...

Тя произнесе тези думи с външно безразличие, но хвърли и на двамата непознати един от ония бегли погледи, които са присъщи само на жени и дипломати.

— Вие трябва да се пазите от шуани — продължи тя — и не би следвало да пренебрегвате конвоя. Ние сме вече почти спътници, нека тръгнем заедно за Майен.

Майка и син мълчаха, видимо съветвайки се един друг с погледи.

— Госпожице — отвърна младият човек, — не зная, може би това не е много благоразумно от моя страна, но ви признавам, че извънредно важни интереси изискват нашето присъствие тази нощ в околностите на Фужер, а ние още не сме намерили начин да тръгнем

оттук. Жените по природа са така великодушни, че бих се срамувал, ако не ви се доверя. Но преди да се предоставим на вашите ръце, ние все пак трябва да знаем ще излезем ли от тях живи и невредими. Коя сте вие? Повелителка или робиня на вашия републикански конвой? Извинете откровеността на моряка, но във вашето положение аз намирам нещо неестествено.

— Живеем в такова време, господине, когато нищо от това, което ни обкръжава, не е естествено. Повярвайте, напълно спокойно можете да приемете моето предложение. А главно — добави тя, като подчертаваше думите си, — не се опасявайте от каквото и да било предателство: предложението е направено без умисъл от жена, чужда на всякакви политически страсти.

— Вашето пътуване няма да бъде лишено от опасности — забеляза той и с лукав поглед придаде тънък смисъл на този банален отговор.

— От какво още се боите? — с подигравателна усмивка запита тя. — Не виждам опасност за никого...

„Нима така говори същата тази жена, която с поглед като че споделяше желанията ми? — питаше се младият човек. — И какъв тон! Тя сигурно ми готви клопка.“

В тази минута като мрачно предупреждение се разнесе пронизителният писък на сова, и то така близо, сякаш беше кацнала на комина.

— Какво е това? — сепна се госпожица Дьо Верньой. — Лош знак! Нашето пътуване не започва щастливо. Но защо тази сова крещи посред бял ден? — запита тя учудена.

— Случва се понякога — хладно отвърна младият човек. — Госпожице — каза той, като помълча, — може би ние ще ви донесем нещастие, нали това си помислихте сега? Не, няма да тръгнем с вас.

Тези думи бяха казани с голямо спокойствие и сдържаност. Госпожица Дьо Верньой с учудване го погледна.

— Господине, аз съм далеч от желанието да ви принуждавам — каза тя с чисто аристократична надменност. — Нека запазим тази нищожна частица свобода, която Републиката ни остави. Ако вашата майка пътуваше сама, аз, разбира се, бих настоявала...

В коридора се раздадоха тежки стъпки на военен и скоро на вратата се показа намръщеното лице на Юло.

— Елате тук, полковнико — каза с усмивка госпожица Дьо Вернъой и показа с ръка стола до себе си. — Елате да се занимаем с държавни въпроси, щом това е необходимо. Че усмихнете се де! Какво ви е? Нима тук има шуани?

Командирът бе поразен от вида на младия човек и разтворил широко очи, го гледаше с необикновено внимание.

— Мамо, още малко заешко? Госпожице, вие нищо не ядете — обърна се морякът към Франсин, занимавайки се със сътрапезниците си.

Но в изненадването на Юло и в напрежението на госпожица Дьо Вернъой се чувствуваше нещо ужасно заплашително и да не се отчете това, бе опасно.

— Какво става с теб, командире? Да не би да ме познаваш? — рязко запита младият човек.

— Може би — отвърна републиканецът.

— Всъщност струва ми се, че си идвал при нас в училището.

— Никога не съм ходил на училище — възрази Юло. — А ти от кое училище си?

— От морско-техническото!

— А, така, значи, тази казарма, дето искат да възпитават войници в спални — извика Юло, който изпитваше непреодолимо отвращение към офицерите, излезли от този претенциозен разсадник. — А къде служиш?

— Във флота.

— Така ли? — засмя се ехидно Юло. — А знаеш ли други възпитаници от вашето училище да са служили във флота? От морско-техническото училище — каза тен строго — излизат само артилерийски офицери и офицери от инженерните войски.

Младият човек не се смути.

— За мене направиха изключение от внимание към името, което нося — отвърна той. — В нашия род всички са били моряци.

— Виж ти, виж! И как е фамилното ти име, гражданино?

— Дьо Гуа Сен Сир.

— А не те ли убиха при Мортан?

— Ах, там само дето не загина — побърза да каже госпожа Дьо Гуа. — Два куршума пробиха шапката на моя син...

— Вашите документи, моля! — продължи Юло, без да слуша госпожа Дьо Гуа.

— Вие какво, да не би да искате да ги проверявате? — дръзко се противопостави морякът, като устремяваше насмешливия поглед на сините си очи ту към смръщеното лице на командира, ту към госпожица Дьо Верной.

— А ти, хлапе, да не си намислил случайно да ми пречиш? Давай документите или тръгвай пред мен!

— По-кратко, любезни! Не съм глупак. Защо трябва да ти отговарям? Кой си ти?

— Командуващ войските на департамента — отвърна Юло.

— Охо! Тогава моята работа ще се окаже може би сериозна! Ще бъда заловен с оръжие в ръка.

И той протегна към офицера чаша бордо.

— Не съм жаден — отвърна Юло. — Хайде, покажи документите.

В тази минута на улицата дръннаха оръжия и се дочуха стъпки на няколко войници. Юло се приближи до прозореца и госпожица Дьо Верной изтръпна, когато видя доволната усмивка по лицето му. Явното съчувствие на девойката ободри младия човек, чието лице бе придобило студено и гордо изражение. След като порови в джоба на редингота си, той извади от елегантен портфейл документите си и ги подаде на офицера. Юло започна да ги чете бавно, като сравняваше посочените в паспорта белези с чертите на лицето на този подозрителен пътник. По време на проверката отново писна сова, но този път не беше трудно да се доловят в нейния вик интонациите и оттенъците на човешки глас. Гледайки насмешливо, командирът върна документите на младия човек.

— Всичко това е прекрасно — каза той, — но все пак трябва да дойдете с мен в интендантството. Не обичам музика!

— Защо ще го водите в интендантство? — запита с променен глас госпожица Дьо Верной.

— Момиченце — отвърна командирът, като направи обичайната си гримаса, — това съвсем не ви засяга.

Подразнена от тона, от думите на стария воин и най-вече от унижението, на което я подлагаха в присъствието на човека, комуто се

нравеше, госпожица Дьо Верной пламна, очите ѝ светнаха и внезапно смъкнала от себе си маската на наивна скромност, стана от мястото си:

— Кажете, документите на този млад човек отговарят ли на всички изисквания на закона? — тихо запита тя с леко треперещ глас.

— Да, привидно.

— Е, добре. Аз искам „привидно“ да го оставите на мира — продължи девойката. — Страхувате се, че ще избяга? Но вие ще го конвоирате така, както и мене, до Майен. Той ще тръгне с пощенската карета заедно с майка си. Без възражения! Аз искам така! Е, какво? — сопна се тя, като забеляза, че Юло прави недоволна гримаса. — Все още го намирате подозрителен, така ли?

— Да, така.

— И какво искате да правите с него?

— Нищо особено. Само да поохладим с парче олово главата на този безделник — с ирония отвърна Юло.

— Вие се шегувате, полковник! — извика госпожица Дьо Верной.

— Да вървим, приятелю! — каза Юло и кимна с глава на моряка. — Хайде, по-живо!

Тези безцеремонни думи възвърнаха самообладанието на госпожица Дьо Верной и тя се усмихна.

— Нито крачка! — каза тя на младия човек, като с горд жест го възпря.

— Какво прекрасно лице! — каза морякът на ухото на майка си и тя смръщи вежди.

Огорчението и множеството възбудени, ала потиснати чувства придаваха в тази минута нова прелест на лицето на парижанката. Франсин, госпожа Дьо Гуа и синът ѝ станаха от местата си; госпожица Дьо Верной бързо се изправи между тях и усмихващия се командир и чевръсто разпра два гайтана на елека си. После, изпаднала в онова заслепление, което обхваща жената, когато засегнат жестоко самолюбието ѝ и когато тя нетърпеливо се стреми да упражни властта си като дете, мечтаещо час по-скоро да изпробва подарената му играчка, мигновено измъкна от корсажа си разпечатано писмо и го подаде на командира.

— Четете — каза тя с язвителна усмивка.

Госпожица Дьо Верной се върна при младия моряк и в опиянението на тържеството си го погледна с лукав и влюбен поглед. Развълнуваните лица и на двамата просветнаха, оживиха се с руменеца на радостта, а в душите им се надигнаха рояк противоречиви чувства. Госпожа Дьо Гуа с един поглед отгатна, че великодушието на госпожица Дьо Верной по-скоро бе извикано от любов, нежели от милосърдие. И, разбира се, бе права. Прекрасната пътничка почервения и смирено сведе очи, догаждайки всичко, което говореше този женски поглед, а после, в отговор на безмълвните обвинения и заплахи гордо изправи глава и предизвикателно изгледа всички. Смаяният командир мълчаливо ѝ върна писмото, подписано от министри: в него се нареждаше на всички власти да се подчиняват на заповедите на тази тайнствена личност. Командирът обаче изтегли сабята си от ножницата, строши я на две в коляното си и я захвърли на пода.

— Госпожице, вие навярно добре знаете какво трябва да сторите, но истинският републиканец има свои убеждения и гордост — каза той. — Аз не мога да служа там, където командуват красиви девойки; първият консул още тази вечер ще получи моята оставка и на вас ще се подчиняват други, но не и Юло. Там, където преставам да разбирам, аз спирам и особено когато съм длъжен да разбирам.

Той млъкна. Настъпи тишина; но младата парижанка скоро я наруши. Тя пристъпи към Юло и като му протегна ръка, каза:

— Полковнико, макар и малко длъжка да е брадата ви, можете да ме целунете. Вие сте истински мъж.

— И се гордея с това, госпожице — отвърна Юло, целувайки несръчно ръката на тази странна девойка. — А ти, приятелю — добави той, като заплаши с пръст младия човек, — този път се отърва евтино, ама де да видим.

— Командире — отвърна със смях непознатият, — време е да сложим край на шегата. Ако искаш, ще дойда с теб в интендантството.

— Ще вземеш ли и твоя невидим свирчо, Скитника по Земята?

— Скитника по Земята ли? Този пък какъв е? — запита морякът, искрено учуден.

— Не подсвирнаха ли преди малко откън?

— Е, и какво? — смая се морякът. — Кажи, какво общо има между това подсвиркване и мен? Мислех, че по този начин те

предупреждават войниците, които ти вероятно си извикал да ме арестуват.

— Така ли си мислел? Наистина ли?

— Е, Боже мой! Разбира се! Но изпий чашка бордо. Превъзходно е!

Неподправената изненада на моряка, безгрижната непринуденост на неговите обноски, младото му лице, тъй детски свежо в рамката на грижливо завитите светлоруси къдрици, всичко това объркваше командира и той се колебаеше, губейки се сред множество догадки. Забелязал, че госпожа Дьо Гуа като че се мъчи да разчете тайната на погледите, които нейният син хвърляше на госпожица Дьо Верной, той запита:

— На колко години сте, гражданко?

— Уви! Господин офицер, законите на нашата Република стават твърде жестоки. Аз съм на трийсет и осем години.

— Да ме убият, ако вярвам. Скитника по Земята е някъде тук, той изсвири. Вие сте предрешени шуани. Гръм да ви удари! Ще заповядам да обкръжат гостоприемницата и да я обискират...

Тези думи бяха прекъснати от ново, дошло от двора изсвирване, отривисто и подобно на това, което неотдавна всички бяха чули. Юло изтича към коридора и за щастие на госпожа Дьо Гуа не видя как тя побледня, като чу заплахата му. Оказа се, че бе свирнал пощальон, който запрягал конете в пощенската карета, и Юло отхвърли подозренията си, дотолкова невероятно му се стори шуани да се осмелят да действуват в самия център на Алансон.

— Прощавам му, но по-късно той ще ми плати скъпо за това, че ни застави да преживеем тук такива мигове — сърдито пошепна майката на ухото на сина си, когато Юло се появи отново на прага на стаята. Смутеното лице на храбрия офицер отразяваше борбата в душата му между суровия дълг и вродената му доброта. Той все още изглеждаше мрачен може би защото трябваше да признае грешката си, но взе чашката бордо и каза:

— Извини ме, друже. Ала твоето училище пуска в армията такива млади офицери...

— А разбойниците сигурно имат и по-млади? — прекъсна го със смях мнимият моряк.

— За кого взехте моя син? — подхвана госпожа Дьо Гуа.

— За Юнака, главатаря на шуани и вандейци, който им бе изпратен от лондонското правителство. Същинското му име е маркиз Дьо Монтوران.

Юло отново впи изпитателен поглед в двамата подозрителни пътници, но те се гледаха един друг с такова особено изражение на лицето, свойствено на високомерни невежи, което може да се предаде със следния диалог: „Разбираш ли каква е работата?“ — „Не, а ти?“ — „Понятие си нямам!“ — „Какво приказва този?“ — „Бълнува!“ А после се разнесе оскърбителният ехиден смях на глупци, въобразяващи си, че са победили.

Едничка Франсин, която дебнеше всички неуловими отсенки в изражението на младото лице на господарката си, забеляза как то отведнъж се промени и сякаш вкамени, когато чу името на роялисткия вожд. Крайно озадачен, Юло взе от пода строшената шпага, погледна госпожица Дьо Верной и като си припомни как го беше трогнала с горещия порив на сърцето си, каза:

— Що се отнася до вас, госпожице, не се отричам от думите си и утре остатъците от моята шпага ще бъдат при Бонапарт, освен ако...

— Какво ми влизат в работата Бонапарт, вашата Република, шуаните, кралят, Юнака! — извика тя, надмогвайки зле безсилната ярост, изпълнила внезапно сърцето ѝ.

Някакъв неведом каприз или страст оживи дълбоко лицето ѝ и беше ясно, че целият свят престана да съществува за тази девойка от минутата, когато спря погледа си на едно-единствено създание. Но изведнъж си наложи принудително спокойствие, чувствавайки, подобно на голям актьор, че към нея са насочени погледите на всички зрители. Командирът рязко се обърна и излезе от стаята. Развълнувана, разтревожена, госпожица Дьо Верной тръгна след него и като го спря в коридора, тържествено го запита:

— Кажете, моля, имате ли сериозни основания да подозирате, че този човек е Юнака?

— Гръм да ме порази, госпожице, но при мен дойде пехотинецът, оня, дето ви съпровожда, и каза, че пътниците, пътували с пощенската карета, и пощальонът били убити от шуани. Това аз вече знаех, но не знаех фамилното име на пътниците, а те, оказва се, се наричали Дьо Гуа Сен Сир.

— О, ако тук е намесен Корантен, аз повече на нищо не се учудвам — с отвращение извика девойката.

Командирът се отдалечи, без да се осмели да погледне госпожица Дьо Верной, чиято опасна красота вече смущаваше сърцето му.

„Остана ли две минути повече, току-виж, съм грабнал сабята си да ескортирам тази девойка“ — си казваше той, като слизаше по стълбата.

Забелязала, че младият човек не сменя очи от вратата, отдето бе излязла госпожица Дьо Верной, госпожа Дьо Гуа му пошепна на ухото:

— Всякога верен на себе си! Вие от жени и ще загинете. Заради някаква кукла сте готов всичко да забравите! Защо допуснахте да се храни с нас? Каква е тази госпожица Дьо Верной, която приема да сяда на трапеза с непознати хора, да я конвоират сини и да ги обезоръжава с писма, скрити в пазвата ѝ като любовна бележчица? Тя е една от ония, с помощта на които Фуше иска да ви пипне, а писмото, което показва, ѝ е дадено, за да ѝ съдействуват сините в нейните кроежи против вас.

— Но, госпожо, великодушието на тази девойка опровергава вашите предположения — отвърна младият човек с такъв язвителен тон, че сърцето ѝ се сви и тя побледня. — Не забравяйте, моля, че нас ни свързват само интересите на краля. Вие видяхте Шарет^[1] в нозете си и нима не е опустяла сега вселената за вас? Нима сега не живеете само за да отмъстите за него?

Дамата стоеше замислена като човек, който вижда от брега как морето поглъща съкровищата му и това още повече усилва жаждата му да си възвърне изгубеното богатство. В стаята влезе госпожица Дьо Верной. Младият моряк размени с нея усмивка и ласкаво-насмешлив поглед. Колкото по-несигурно им изглеждаше бъдещето и помимолетна близостта им, толкова повече ги радваха виденията на тази надежда. Макар и бърз, този поглед не можа да се изплъзне от зорките очи на госпожа Дьо Гуа и тя го разбра — челото ѝ леко се намръщи и лицето ѝ не успя да скрие напълно ревнивите мисли. Франсин наблюдаваше непознатата: тя видя как искряха очите ѝ, видя как пламнаха страните ѝ и сякаш долови адска злоба по лицето на тази жена, разтърсвана от мъчително преживяване. Ала този израз пробягна

по-бързо от мълния, по-бързо от мигновението на смъртта. Госпожа Дьо Гуа отново придоби весел вид, лъхащ такава спокойна самоувереност, че Франсин бе готова да повярва, че е сънувала. Но тя усети в тази жена опасни сили, едва ли не равни на тези на госпожица Дьо Верной, и потрепери при мисълта за ужасните стълкновения, до които могат да бъдат доведени два такива характера, и ето защо остра мъка потисна сърцето ѝ, когато видя, че госпожица Дьо Верной се приближи до младия офицер, улови ръцете му и като го обърна с лице към светлината, с кокетливо лукавство се загледа в него.

— А сега признайте — каза тя, стараейки се да прочете истината в неговите очи, — че не сте гражданинът Дьо Гуа Сен Сир.

— Как да не съм, госпожице!

— Но гражданинът Дьо Гуа Сен Сир и неговата майка вчера са били убити.

— Много съжалявам! — каза той, като се усмихна. — Но както и да е, аз съм ви безкрайно задължен. Завинаги ще запазя към вас чувство на дълбока признателност и бих желал да мога да ви докажа това.

— Мислех, че съм спасила емигрант, но в образа на републиканец ми се нравите повече.

При тези необмислени думи, изтръгнали се сякаш неволно от устата ѝ, тя изведнъж се смути, изчерви се до корените на косите си и целият ѝ вид говореше сега само за пленителна наивност на чувствата; после бавно отпусна ръката на младия офицер, сконфузена не защото я беше задържала в своята, а от някаква мисъл, легнала като камък на сърцето ѝ. А той стоеше пред нея, опиянен от надежди. И изведнъж, като че недоволна от себе си, от тази своя волност, допустима може би в мимолетните пътни приключения, тя отново придоби обичайния си сдържан вид, поклони се на двамата си спътници и изчезна с Франсин. Когато се прибраха в стаята си, Франсин в отчаяние закърши ръце и като погледна господарката си, каза:

— О, Мари, колко събития за такова кратко време! Само с вас могат да се случат подобни истории!

Госпожица Дьо Верной се хвърли на врата ѝ.

— Ах, ето, това е животът! Аз съм в рая!

— Може би в ада — възрази Франсин.

— Нека бъде адът — съгласи се весело госпожица Дьо Верной.
— Почакай, дай си ръката, чуй как бие сърцето ми! Аз просто горя! Какво значи за мен сега целият свят! Колко пъти съм виждала в мечтите си този човек! О, какво красиво лице, какъв искрящ поглед!

— Но той ще ви обича ли? — с отпаднал глас запитва простодушната селянка и на лицето ѝ легна тъга.

— И още питаш? — възкликна госпожица Дьо Верной. — Нима това е така трудно? — запитва тя полушеговито, полусериозно.

— О, разбира се, че не! — с усмивка отвърна Франсин. — Но ще ви обича ли вечно?

За миг се спогледаха в недоумение: Франсин се удивляваше на своята неочаквана предвидливост, а Мари за първи път виждаше щастливо за себе си бъдеще в любовта; тя сякаш стоеше надвесена над някаква пропаст, очаквайки безгрижно хвърления там камък да покаже със звука от падането си нейната дълбочина.

— Това зависи от мен! — възкликна тя с тон на отчаян картоиграч. — Никога не бих съжалявала измамена жена. Ако са я оставили, нека се сърди на себе си. Жив или мъртъв, но аз ще съумея да запазя човека, който ми е отдал сърцето си. — И като помълча, добави с удивление: — А откъде се е взела у тебе толкова опитност, Франсин?

— Мари — бързо каза бретонката, — чувам стъпки в коридора...

— Уви! Не е той! — каза Мари, като се послуша. — Но ето как отговаряш на моя въпрос — продължи тя. — Разбирам, чакам признания или ще те разгадая.

Франсин беше права. Три почуквания на вратата прекъснаха техния разговор. Мари извика „влезте“ и пред нея застана капитан Мерл.

[1] *Шарет Франсоа* — бретонски благородник; от март 1793 година оглавявал контрареволуцията в Долна Вандея. Убит в 1796 година. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

Като поздрави по войнишки госпожица Дьо Верной, той се осмели да я погледне и бе така ослепен от красотата ѝ, че в смущението си можа само да каже:

— Госпожице, аз съм на вашите заповеди!

— И така, сега вие сте мой покровител, след като командирът на полубригадата подаде оставка. Нали така се казва вашата част?

— Мой началник е майор Жерар, той ме изпрати.

— Значи, вашият командир се страхува от мен? — запита тя.

— Извинете, госпожице, Юло не се страхува, но разбирате ли... жени... това не е в характера му; за него е обидно да го командуват генерали с корделки...

— Но това е негов дълг — да се подчинява на началството — възрази госпожица Дьо Верной. — Предупреждавам ви, аз обичам послушанието и не търпя съпротива. Чувате ли?

— Да се съпротивлява човек на вас? Това би било твърде трудно — отвърна Мерл.

— Да си поговорим малко — предложи госпожица Дьо Верной. — Вие имате тук резерви, конвойт ще ме придружи до Майен, където мога да стигна тази вечер. Ще намерим ли в Майен нова войскова част, за да продължим нататък, без да се бавим? Шуаните не знаят за нашата малка експедиция. Ако пътуваме нощем, малко вероятно е да срещнем многочислени шуански групи, които да се осмелят да ни нападнат. Вярвате ли, че това е възможно?

— Да, госпожице.

— А какъв е пътят от Майен до Фужер?

— Тежък. През цялото време ту нанагорница, ту падини — същински рай за катерички.

— Да тръгваме, да тръгваме! — каза тя. — А тъй като при излизане от Алансон няма от какво да се опасяваме, вървете напред, ние ще ви догоним.

„Човек би казал, че от десет години е на командирски пост! — помисли си Мерл. — Юло се лъже, тази девойка съвсем не е от ония,

които се препитават чрез хоризонталния занаят. И дявол го взел, ако капитан Мерл желае да стане майор, не го съветвам да вземе архангел Михаил за дявол.“

Докато госпожица Дьо Верной разменяше мисли с капитан Мерл, Франсин излезе в коридора да погледне от прозореца оня ъгъл в двора, към който някакво непреодолимо любопитство я влечеше от самото ѝ пристигане в гостоприемницата. Тя гледаше сламата в конюшната с такова съсредоточено внимание, сякаш се молеше пред икона на света Богородица. Скоро девойката забеляза госпожа Дьо Гуа, която отиваше при шуана, пристъпвайки предпазливо като котка, бояща се да не намокри лапичките си. Щом я зърна, Скитника по Земята се изправи и почтително застана пред нея. Тази подозрителна среща разпали любопитството на Франсин, тя изскочи на двора, промъкна се край стената и се скри зад вратата на конюшната, като се стараеше госпожа Дьо Гуа да не я забележи; затаила дъх, тя пристъпи на пръсти съвсем безшумно и успя да стигне много близо до шуана, без да привлече вниманието му.

— ... и ако се окаже, че си е присвоила това име, застреляй я без жал като бясна кучка — казваше непознатата на шуана.

— Разбрано — отвърна Скитника по Земята.

Госпожа Дьо Гуа си отиде. Шуанът отново надяна на главата си червения вълнен калпак и се почеса зад ухото, както обикновено правят хора, сериозно озадачени. Неочаквано, като по чудо, пред него се появи Франсин.

— Света Ана Орейска! — извика шуанът, а после захвърли камшика, скръсти молитвено ръце и замря в екстаз. Слаб руменец озари грубото му лице, очите светнаха като елмази, захвърлени в калта.

— Вие ли сте момичето от Котен? — каза шуанът с глух, едва доловим глас. — Каква сте кипра! — настави той, като помълча.

Старинната дума „киправ“, „кипра“ е в местното наречие прилагателно в превъзходна степен; влюбените обозначават с него съчетание на красота и пищна премяна.

— Аз не смея сега да се докосна до вас — продължи Скитника по Земята, но при все това протегна голямата си ръка, сякаш искаше да претегли на дланта си тежката златна верижка, обвила шията на Франсин и стигаща чак до кръста ѝ.

— И добре правите, Пиер! — отвърна Франсин, ръководена от инстинкта, който прави жената деспот, когато не е подчинена.

Тя надменно отстъпи назад, макар с ласкавия си поглед да бе смекчила суровостта на своите думи, и като се наслаждаваше на смущението на шуана, отново се приближи към него.

— Пиер — продума тя, — тази дама ти говори за госпожицата, при която работя, нали така?

Скитника по Земята млъчеше и на неговото лице светлината на утринната зора сякаш се бореше със сумрака на нощта. Той поглеждаше ту Франсин, ту дебелия камшик, паднал от ръцете му, ту златната верижка, очевидно привличаща го не по-малко от девичата прелест на бретонката, после, желаещ сякаш да надвие смущението си, грабна камшика и застина в млъчание.

— О, не е трудно да се досети човек, че тази жена ти заповяда да убиеш моята господарка — каза Франсин, която познаваше млъчаливата преданост на шуана и искаше да разсее колебанията му.

Скитника по Земята многозначително кимна с глава. За момичето от Котен това бе достатъчно ясен отговор.

— Е, добре, помни, Пиер, ако с нея се случи и най-малката беда, ако макар и един косъм падне от главата ѝ, ние с теб се виждаме тук за последен път и вече завинаги ще се разделим, защото аз ще бъда в рая, а ти — ти ще отидеш в ада!

Дълбоката вяра придаваше на това предсказание суровостта на нещо неотменимо и като го слушаше, Скитника по Земята трепереше не по-малко от лудите, от които някога църквата с пищни церемонии е прогонвала злите духове. Неговият вид, изпълнен отначало със сурова нежност, изведнъж стана свиреп, когато шуанът забеляза властната осанка на невинната възлюблена, която някога бе избрал за себе си. Франсин изтълкува посвоему млъчанието на шуана.

— Ти като че не искаш да направиш нищо за мен? — запита тя с упрек.

В отговор на тези думи шуанът я стрелна с поглед, по-тъмен от гарваново крило.

— А ти свободна ли си? — запита той с ръмжене, което едничка Франсин можеше да разбере.

— Щях ли иначе да съм тук? — възмутено каза Франсин. — А ти? Какво правиш тук ти?! Пак си хукнал с шуаните? Пак търчиш по

пътищата като бесен звяр, който иска да хапе! О, Пиер, време е да се вразумиш! Ела с мен. Тази красива госпожица, моята господарка, бе отгледана в нашето семейство и сега се грижи за мен. Вече имам двеста ливри годишен доход. Тя заплати за голямата къща на чичо Тома петстотин екю и я записа на мое име, а освен това сама съм спестила две хиляди ливри.

Но нито усмивката, нито съблазънта на парите ѝ можаха да разколебаят Скитника по Земята, чието лице оставаше непроницаемо.

— Свещениците заповядаха да се вдигнем на война — отвърна той. — За всеки убит от сините получаваш опрощение на греховете.

— Ами ако сините те убият?

Вместо отговор шуанът само повдигна рамене и махна с ръка, съжалявайки сякаш за нищожеството на жертвата, която би принесъл на Бога и краля.

— А какво ще стане тогава с мен? — тъжно запита девойката.

Скитника по Земята смаяно погледна Франсин; очите му се разшириха, две сълзи се търкулнаха по косматите му бузи чак до козята кожа, в която бе загърнат, а от гърдите му се изтръгна глух стон.

— Света Ана Орейска!... Пиер, това е, значи, всичко, което имаш да ми кажеш след седемгодишна раздяла!... Колко много си се променил!...

— Обичам те както преди — рязко отвърна той.

— Не — пошепна тя на ухото му, — на първо място у тебе е кралят.

— Не ме гледай с такива очи, иначе ще си отида — подхвърли той.

— Е, добре, сбогом — тъжно промълви тя.

— Сбогом — повтори Скитника по Земята.

После хвана ръката на Франсин, целуна я, прекръсти се и се шмугна в конюшната като куче, току-що задигнало кокал.

— Пипникравай — обърна се той към своя другар, — у тебе ли е рогчето ми?

— О, дявол го взел! Здрава верижка! — отвърна Пипникравай, като ровеше в джоба, пришит под козята кожа. Той протегна на Скитника по Земята малък конус от бичи рог: бретонците държат в такова приспособление ситен тютюн, който сами стриват у дома си през дългите зимни вечери; шуанът сви палеца си така, че на лявата му

китка се образува вдлъбнатината, с която инвалидите си измерват енфие за едно смъркане, и енергично разтърси рогчето, на което Пипникравай вече беше отвинтил острото крайче. Ситна, зеленикава прах бавно се изсипа от тясното отворстие на тази бретонска табакера. Скитника по Земята седем или осем пъти мълчаливо повтори тази операция, сякаш тютюневият прашец притежаваше свойството да променя характера на мислите му. Тук изведнъж направи отчаян жест, захвърли рогчето на Пипникравай и измъкна карабината си, скрита в сламата.

— Седем, че и осем щипки подред! Така не бива! — измърмори скъперникът Пипникравай.

— На път! — извика с хриплив глас Скитника по Земята. — Работа ни чака!

Трийсетина шуани, дремещи под яслите и в сламата, вдигнаха глави, видяха Скитника по Земята прав и тозчас изскочиха през една врата, която водеше към градината, отгдето можеше да се измъкнат в полето. Когато Франсин излезе от конюшната, пощенската карета беше впрегната. Госпожица Дьо Верной и двамата ѝ нови спътници вече седяха там. Бретонката изтръпна, като видя на задната седалка на каретата, редом с госпожица Дьо Верной, жената, която току-що бе заповядала да я убият. Подозрителният непознат се настани срещу Мари; Франсин седна на оставеното за нея място, тежката карета се разтърси и конете побягнаха в тръс.

Слънцето се прокрадваше през сивите есенни мъгли и някакво младо, празнично сияние оживяваше унилото поле. Влюбените често вземат за щастливи предзнаменования такива случайни промени в небето. Франсин се учудваше на странното мълчание, възцарило се в каретата от първите минути на пътуването. Госпожица Дьо Верной отново си възвърна сдържания вид, отпусна глава, сведе очи и загънала се в плащ, седеше неподвижно. Ако от време на време вдигаше поглед, то бе само за да погледа как пейзажът се мени и бързо бяга назад. Тя бе уверена, че ѝ се любуват, но това като че съвсем не я ласкаеше; ала привидното ѝ безразличие говореше по-скоро за кокетство, нежели за простодушие. Трогателната чистота, придаваща такава хармония на многообразните оттенъци в изразенията на женското лице — огледало на слабите души, като че ли не можеше да осени със своето очарование същество, чиято жива впечатлителност го обричаше на

бури на любовта. Преизпълнен с приятни усещания, обичайни за началото на любовна интрига, непознатият още не се опитваше да си изясни противоречието между възторжеността и кокетството на тази странна девойка. Но тъкмо това престорено простодушие му позволяваше свободно да се любува на лицето ѝ, толкова прекрасно в минути на спокойствие, колкото и в минути на вълнение! Ние никога не съдим източниците на радостите си.

В пощенската карета красивата жена трудно се укрива от любопитството на спътниците: техните очи се приковават към нея, сякаш за да търсят развлечение в пътната скука. И така, младият офицер, виждайки, че непознатата не се опитва да избягва погледите му и не се дразни от тяхната настойчивост, се радваше от все сърце на възможността да утоли жадното любопитство на зараждащата се страст и с удоволствие се зае да изучава чистите, блестящи очертания на лицето ѝ. Тя бе за него като картина. Понякога на светлината се открояваше прозрачността на розовите ноздри или двете тънки линии на дъгата от носа към горната устна; понякога бледен лъч подчертаваше всички оттенъци на кожата — седефен около очите и устните, бледорозов на страните и матовобял на слепите очи и на врата. Той се любуваше на играта на слънчевите петна и сенките от черните къдрици, придаваща нова, въздушна и мимолетна прелест на лицето ѝ — всичко е така променчиво в жената! Често красотата ѝ днес е различна от вчера, може би за щастие на жените. Мнимият моряк още не бе излязъл от възрастта, когато мъжът може да се наслаждава на дребните неща, които така много значат в любовта, и замирайки от щастие, наблюдаваше как трептят клепачите ѝ, как съблазнително се надига от диханията корсажът на гърдите. Или пък, следвайки капризите на мисълта си, се стараеше да улови как изменилото се изражение на очите извиква едва доловимо присвиване на устните. Всеки жест, всяко движение му откриваха душата на тази девойка, показваха нови нейни страни. Когато подвижните ѝ черти издаваха вълнение от някаква мисъл, когато лицето ѝ внезапно поруменяваше или изведнъж се оживяваше от усмивка, той изпитваше безкрайно наслаждение, опитвайки се да разбули тайната на тази загадъчна жена. Всичко в нея беше уловка за душата, уловка за чувствата. И тъй, мълчанието не само не пречеше на сближаването на сърцата, но напротив — създаваше връзки между мислите. Вече

няколко пъти Мари дьо Верньой срещна очите на младия моряк и виждайки как я гледа, разбра, че мълчанието става за нея опасно; тогава тя се обърна към госпожа Дьо Гуа с някакъв незначителен въпрос, за да завърже разговор, в който не можа да се въздържи от намеса и нейният син.

— Как сте се решили, госпожо, да дадете сина си във флота? — запита тя. — С това вие сте се обрекли на постоянни тревоги.

— Госпожице, съдбата на жените, искам да кажа — на майките, е да страдат вечно за най-скъпите свои съкровища.

— Вашият син много прилича на вас.

— Намирате ли, госпожице?

Такова простодушно утвърждаване на възрастта, която госпожа Дьо Гуа си приписа, накара младия човек да се усмихне и отново породил гняв у мнимата му майка. Злобата на тази жена растеше от всеки страстен поглед, хвърлен от „сина“ ѝ на Мари. Тяхното мълчание, техните разговори, всичко разпалваше в нея яростта, скрита зад най-изтънчена любезност.

— Госпожице — намеси се непознатият, — заблуждавате се, моряците са изложени на опасности не повече от другите военни. А жените не бива да ненавиждат флота, тъй като ние, моряците, имаме огромно преимущество пред сухопътните войски: верни сме на своите възлюблени.

— О, вярност по неволя! — засмя се госпожица Дьо Верньой.

— И при все това вярност! — каза госпожа Дьо Гуа мрачно.

Разговорът се оживи и премина на теми, интересни само за тримата наши пътници: при такива обстоятелства умните хора придават на баналностите нови значения. Но зад външния лекомислен разговор, в който тези чужди помежду си хора се стараеха да узнаят нещо за противната страна, се криеха вълнуващите ги желания, страсти и надежди. Мари през цялото време бе нащрек и нейната тънка ирония показва на госпожа Дьо Гуа, че само клеветата и предателството ще ѝ помогнат да възтържествува над съперница, опасна толкова с красотата си, колкото със своя ум. Пътешествениците догониха конвоя и каретата тръгна бавно. Младият моряк видя напред дълъг планински скат, по който трябваше да възлязат, и предложи на госпожица Дьо Верньой да тръгне с него пешком. Изискаността, приветливата

учтивост на този млад човек склониха парижанката да приеме предложението му и това го поласка.

— А вие как мислите? — запита Мари госпожа Дьо Гуа. — Не желаете ли да се поразходите?

— Каква кокетка! — процеди през зъби госпожа Дьо Гуа, когато слизаше от каретата.

Мари и непознатият тръгнаха редом, но не под ръка. Морякът считаше сдържаността на своята спътница за престорена и жадуваше да преодолее тази преграда, която се изпречваше пред надигащите се в него бурни желания. Надяваше се да постигне това още сега; и поведе разговор, като се стремеше да блесне в него с оная чисто френска галантност и остроумие, понякога лекомислени, понякога дълбоки, често иронични и всякога рицарски, с които се отличаваха поизтъкнатите представители на изгнаническата аристокрация. Но лукавата парижанка така тънко се надсмя на младия републиканец, така презрително го упрекна за лекомислието му, показвайки същевременно ярко предпочитание към възвишените мисли и чувства, прокраднали се мимо волята на непознатия в думите му, че той лесно намери начин да ѝ се понрави. Тогава характерът на техния разговор се измени: непознатият оправда надеждите, които будеше изразителното му лице. Но той се натъкваше на все нови и нови трудности, като се опитваше да разгадае сирената, по която се увеличаваше все повече и повече, и бе принуден да се откаже от каквито и да било съждения за тази девойка, тъй като тя, шегувайки се, го опровергаваше. Отначало той бе пленен от красотата ѝ, сега го влечеше към толкова загадъчната ѝ душа любопитство, а на Мари се нравеше да дразни това любопитство. Разговорът постепенно придоби интимна топлота, твърде чужда на равнодушния тон, който Мари напразно се опитваше да му придаде. Госпожа Дьо Гуа следваше влюбените по петите, но те, неусетно за самите себе си, забързаха и скоро вече бяха на стотина крачки пред нея. Тези две прелестни същества вървяха по песъчливия път, обхванати от детска радост от това, че леките им стъпки се сливаха в един звук, че и над двамата светеше един и същи лъч като пролетно слънце, че заедно дишаха тези есенни ухания, примесени с мирис на увехнали листа, разнасяни във въздуха при всеки полъх на вятъра и като че ли създадени за меланхолията на зараждащата се любов. Макар и двамата да виждаха в тази мимолетна близост само

обикновена любовна интрига, небето, пейзажът и есента придаваха на техните чувства строга окраска, привидност на любов. Отначало те се радваха на хубавия ден, на красивите гледки, после заговориха за своята странна среща, за това, че скоро ще се прекъсне тъй приятното познанство, и за това, че при такива обстоятелства е така лесно да излееш душата си в разговор със спътник, когото виждаш за пръв и последен път. Тук младият човек видя скрито разрешение за сладостна откровеност и като човек, привикнал с подобни положения, се опита да премине към косвени признания.

— Забелязали ли сте, госпожице — каза той, — какъв необичаен път изминават чувствата в нашето страшно време? Всичко около нас поражда някаква необяснима внезапност. Не е ли така? Днес ние любим и ненавиждаме от пръв поглед. Хората се събират за цял живот или се разделят с такава бързина, с каквато отиват срещу смъртта, бързат във всичко, както и самата нация в своите вълнения. При бури прегръдките трябва да бъдат по-горещи, отколкото в обикновените дни на живота. Съвсем неотдавна в Париж всеки, като на полесражение, разбра колко много може да изрази едно ръкостискане.

— Хората чувстваха необходимост да живеят бързо и да преживяват много — отвърна тя, — защото така малко им оставаше да живеят.

И след като хвърли на младия си спътник поглед, сякаш за да му напомни недалечния край на съвместното им пътуване, тя лукаво добави:

— За младеж, току-що напуснал училищната скамейка, вие имате голям жизнен опит!

— Какво мислите за мен? — запита той, като помълча. — Кажете вашето мнение, не се стеснявайте.

— Вие искате, разбира се, да получите по този начин право да поговорите за мен — отвърна тя със смях.

— Не желаете да ми отговорите — отново настоя той след кратка пауза. — Внимавайте, мълчанието често бива отговор.

— Нима не отгатнах всичко, което бихте искали да ми кажете? Ах, Боже мой, вие и така казахте твърде много...

— О, ако се разбираме един друг — забеляза той със смях, — аз съм успял повече, отколкото се надявах.

Тя се усмихна мило, приемайки сякаш поканата за галантния дуел, в който всеки мъж обича да въвлеча жената. И тогава започнаха полушеговито, полусериозно да се убеждават, че отношението им един към друг никога не ще бъде по-различно, отколкото в този миг. На младия човек се предоставяше правото да се предаде на безнадеждната си страст, а на Мари — да се надсмива над него. И когато издигнаха между себе си тази въображаема преграда, и двамата побързаха да се възползват от опасната свобода, която току-що си бяха обезпечили. Неочаквано Мари се олюля, препънала се в камък.

— Облегнете се на ръката ми — предложи непознатият.

— Непременно, безумецо... Ако откажа, твърде много ще се възгордеете. Та нали ще си помислите, че се боя от вас?!

— А, госпожице — отвърна той, като притисна ръката ѝ към гърдите си, за да усети тя ударите на сърцето му, — вие ме правите горд с такова внимание.

— Но аз така леко го проявих, че това трябва да ви лиши от илюзии.

— Отсега ли искате да ме предпазите от опасните вълнения, които неволно предизвиквате?

— Моля ви, престанете — каза тя — да ме оплитате в тези дребни салонни любезности, в тези будоарни брътвежи. Неприятно ми е, че човек като вас се старае да блесне с остроумие, на каквото са способни и глупците. Погледнете — ние сме в открито поле, под синьо небе, около нас и над нас всичко е така красиво. Искате да ми кажете, че съм хубава, нали? Но вашите очи го потвърждават, а и аз самата го зная. Не съм от тези жени, които комплиментите могат да прелъстят. А може би искате да ми говорите за вашите чувства? — добави тя с язвителна ирония. — Нима си мислите, че съм такава наивница, та да повярвам във внезапни симпатии, толкова силни, че човек за цял живот да запази спомена за едно утро?...

— Не за едно утро — отвърна той, — а за една жена, колкото красива, толкова и великодушна.

— Забравяте нещо много по-примамливо — смеейки се, възрази тя, — жена непозната, в която всичко трябва да изглежда необикновено: име, положение, свобода на мисълта и държане.

— Съвсем не ми изглеждате непозната! — възкликна той. — Аз ви открих и не бих искал да прибавя нищо към вашето съвършенство,

освен малко повече вяра в любовта, която внушавате от пръв поглед.

— Ах вие, бедно седемнайсетгодишно момче! Нима вече говорите за любов! — каза тя, като се усмихна. — Е добре. Защо двама души да не могат да побеседват на тази тема, тъй както говорим за времето, когато сме на гости? Да побеседваме! Вие не ще намерите в мен фалшива скромност, нито дребнавост. Аз мога да слушам тази дума, без да се червя: толкова пъти ми е казвана без искрена сърдечност, че тя почти изгуби за мен своето значение. Повтарят я в театъра, в книгите, в обществото — навсякъде, но още никога не съм срещала нещо, което да прилича на това велико чувство.

— А вие търсили ли сте го?

— Да.

Това „да“ бе произнесено така непринудено, че младият непознат неволно трепна: той втренчено погледна Мари, сякаш внезапно бе изменил мнението си за характера и положението ѝ в обществото.

— Госпожице — каза той със зле прикрито вълнение, — каква сте вие? Девойка или жена? Ангел или дявол?

— И едното, и другото — отвърна тя със смях. — Нима няма нещо дяволско и ангелско във всяка млада девойка, която още не е любила, не люби и може би никога не ще люби?

— И какво? Вие все пак сте щастлива? — запита той. По неговия тон и маниери се забелязваше, че вече чувства по-малко уважение към своята избавителка.

— Щастлива? Не! — отвърна тя. — Когато мисля за това, че съм сама, че съм робиня на условностите на обществото, които неизбежно ме правят изкуствена, завиждам на предимствата на мъжете. Но когато си спомня какви средства ни е дала природата, за да оплитаем мъжете в невидимите мрежи на властта, на която нито един от вас не може да се противопостави, тогава моята роля тук, на земята, ми се нрави; но после ми се струва жалка и чувствавам, че бих презряла мъжа, станал жертва на евтини илюзии. Та искам да кажа, че ту съзнавам нашето иго и то ми се нрави, ту ме ужасява и аз се отказвам от него; ту чувствавам в себе си жажда за самопожертвование, което придава на жената толкова благородство, ту ме изгаря желание да властвувам. Може би това е напълно естествена борба между двете начала — доброто и злото, основа на живота на всички земни твари.

Ангел и дявол, така ли казахте? Ах, не само сега откривам аз тази двойственост на моята природа. Обаче ние, жените, по-добре от вас разбираме нашата непълноценност. У нас има инстинкт, който ни помага да търсим във всичко съвършенство, разбира се, съвършенство на недостижимото. Но — добави тя и въздишайки, погледна към небето — в нас има и друго, което трябва да възвиси жената във вашите очи.

— Какво именно? — запита той.

— То е... всички ние, едни повече, други по-малко, но всички се борим против несправедливия си жребий.

— Госпожице, защо трябва да се разделим тази вечер?

— Ах, да седнем в каретата — усмихвайки се, промълви тя в отговор на страстния поглед на младия моряк, — чистият въздух не ни действа добре.

И Мари внезапно тръгна обратно. Непознатият я догони и ѝ стисна ръката не много почитателно, но преизпълнен от властно желание и възторг. Тя забърза; морякът догади, че иска да избегне признания, неприятни може би за нея, но това го възпламени още повече и бе готов да рискува всичко, за да изтръгне от тази жена първия знак на благосклонност; той многозначително я погледна и каза:

— Искате ли да ви открия една тайна?

— О, говорете по-бързо, ако тя се отнася до вас!

— Аз не служа на Републиката. Къде отивате вие? Ще дойда и аз.

Мари потрепери, изтръгна ръката си и захлупи лице в шепи, за да скрие внезапната червенина или може би бледността, издаваща възлението ѝ, но изведнъж отпусна ръце и с отпаднал глас каза:

— И така, започнахте с това, с което можехте да свършите: измамахте ме!

— Да — каза той.

Тя му обърна гръб и почти тичешком се отдалечи от пощенската кола, към която се бяха запътили.

— Но защо? — запита непознатият. — Нали чистият въздух не ни действа добре?

— О, той се промени — сериозно отвърна тя и продължи бързо по пътя, погълната от неспокойни мисли.

— Защо мълчите — запита той и сърцето му се изпълни с радостно томление, в предвкушане на близка радост.

— Ах, трагедията започна твърде скоро — отривисто каза тя.

— Каква трагедия? — учудено запита той.

Тя се спря, измери го с поглед, в който имаше и ужас, и любопитство, но веднага скри под маската на непроницаемо спокойствие вълнуващите я чувства, показвайки с това, че за млада девойка тя притежава голям жизнен опит.

— Аз зная, зная кой сте вие! — заговори тя отново. — Щом ви видях, заподозрях, че сте роялисткият главатар с прозвище Юнака. Прав беше бившият Отенски епископ, като ни учеше, че всякога трябва да вярваме на лошите си предчувствия.

— Защо ви трябва да познавате този хлапак?

— А защо той трябва да се крие от мене, след като веднъж вече му спасих живота? — И тя насила се засмя. — Постъпих разумно, като попречих на вашето любовно признание. Запомнете добре, господине, аз ви ненавиждам. Аз съм републиканка, вие — роялист и бих ви издала, ако не бях ви дала честната си дума, ако вече не бях ви спасила веднъж, ако...

Тя млъкна. Тази внезапна промяна, тази душевна борба, която вече не се и стараеше да крие, разтревожиха непознатия; той напразно се опитваше да я разбере.

— Да се разделим сега — каза тя, — така искам, сбогом.

И бързо тръгна, но едва направила няколко крачки, отново се върна при него.

— Ах, не! За мен е много, много важно да узная кой сте — захвана тя отново. — Не скривайте от мен нищо, кажете истината. Кой сте вие? Разбира се, не сте възпитаник на морско-техническото училище, нито сте на седемнайсет години...

— Аз съм моряк, готов да се разделя с океана и да ви последвам навсякъде, където вашата фантазия ме поведе. Ако за мое щастие представлявам за вас някаква загадка, ще се постарая да не ви разочаровам. Защо да смесваме сериозните неща от реалния живот с живота на сърцето? Та ние така добре започнахме да се разбираме един друг!

— Нашите души биха могли да се разберат — строго каза тя, — но нямам право да търся от вас доверие, господине, и вие също никога

няма да узнаете в какво сте ми задължен — не ще говоря за това.

Те направиха няколко крачки в пълно мълчание.

— Защо моят живот ви занимава толкова много? — заговори непознатият.

— За Бога, господине, кажете си името или замълчете. Вие сте дете — добави тя, като вдигна рамене — и право да си кажа, жал ми е за вас...

Младият моряк добре виждаше упорития стремеж на прекрасната пътница да узнае тайната му и в неговата душа се надигна борба между благоразумието и любовната страст. Тревожните вълнения на любимата жена са могъща съблазън: нейният гняв и нейното покорство са изпълнени с такава власт, те докосват толкова струни на мъжкото сърце, проникват в него и побеждават!... Не бяха ли тревогите на госпожица Дьо Верной само нова примамка на кокетството? Въпреки своята страст младият моряк намери в себе си сили да не се довери на жената, така настойчиво поискала да изтръгне тайната, от която зависеше животът му.

— Защо — каза той, улавяйки я за ръка, без Мари в разсеяността си да забележи това, — защо моята непредпазливост разруши очарованието на този ден, обещаващ щастие?

Госпожица Дьо Верной мълчеше, на лицето ѝ беше изписано страдание.

— С какво мога да ви огорча? — запита той. — И с какво мога да ви успокоя?

— Кажете ми името си.

Тогава и той млъкна и така повървяха няколко крачки. Изведнъж госпожица Дьо Верной се спря и ясно се виждаше, че бе взела важно решение.

— Маркиз Дьо Монтوران — произнесе тя с достойнство, макар и да не можеше напълно да прикрие вълнението, което издаваха нервните тръпки по лицето ѝ, — каквото и да ми струва, ще бъда щастлива да ви окажа услуга. Тук ще се разделим. Конвойт и пощенската карета са необходими за вашата безопасност и вие трябва да се възползвате от тях. Не се опасявайте от републиканците: виждате ли, всички тези войници са честни хора. Ще дам нареждания на майор Жерар и той точно ще ги изпълни. Аз мога да се върна в Алансон пеша със своята прислужничка: ще ни съпроводят няколко

войници. Слушайте ме внимателно — става дума за вашата глава. Ако срещнете, преди да бъдете в безопасност, този ужасен франт, когото видяхте в гостоприемницата, бягайте — той непременно ще ви издаде. А аз... — тя замълча — а аз отново ще се хвърля в жалката пропаст на живота — тихо промълви тя, сдържайки сълзите си. — Сбогом, господине. Желая ви щастие. Сбогом!

И тя даде знак на капитан Мерл, който вече се показваше на върха на хълма. Младият непознат не очакваше такава развръзка.

— Почакайте! — извика той с доста добре изиграно отчаяние.

Странният каприз на девойката, заради която бе готов в тази минута да пожертвува живота си, така го порази, че той реши да прибегне до низка хитрост, за да скрие името си и заедно с това да удовлетвори любопитството на госпожица Дьо Верной.

— Вие почти отгатнахте — каза той. — Аз съм емигрант, осъден на смърт, моето име е виконт Дьо Бован. Любовта към родината ме доведе във Франция, при брат ми. Надявам се, че скоро ще ме зачеркнат от списъка на осъдените благодарение на госпожа Дьо Боарне, сега жена на първия консул; но ако ме стигне беда, бих искал да умра на родна земя, сражавайки се редом с моя приятел Монтوران. Снабдиха ме с чужд паспорт и сега отивам в Бретан да разбера дали не са ми останали някои имоти.

Докато младият човек говореше, госпожица Дьо Верной го гледаше с пронизващ поглед. Тя се опита да се усъмни в истинността на неговите думи, но доверчивостта, та дори и лековерието взеха връх, лицето ѝ постепенно доби спокойно изражение и тя възкликна:

— Господине, вярно ли е това, което ми казвате сега?

— Вярно е! — отвърна непознатият, който очевидно твърде малко държеше на честността в отношенията си с жените.

Госпожица Дьо Верной дълбоко въздъхна — като човек, възвръщащ се към живота.

— Ах! — възкликна тя. — Колко съм щастлива!

— Вие, значи, много ненавиждате моя беден Монтوران?

— Не, не това!... Не ме разбирате. Аз просто не бих искала вие да бъдете застрашен от опасностите, от които ще се постарая да избавя и него, щом е ваш приятел.

— Кой ви каза, че Монтوران е застрашен от опасности?

— Дори и да не идвах от Париж, където всички говорят за неговите изстъпления, струва ми се, че в Алансон командирът Юло ни каза достатъчно.

— Тогава, разрешете ми да запитам, как можете да го запазите от опасностите?

— А ако не искам да отговоря — каза тя с пренебрежителен вид, зад който жените така добре умеят да скриват вълненията си. — С какво право настоявате да узнаете моите тайни?

— С правото на човек, който ви обича.

— Вече?... — каза тя. — Не, господине, не ме обичате... Вие виждате в мен предмет на мимолетно увлечение, това е всичко. Нима за мен бе трудно да ви разбере от първата минута? Нима жената, ако е привикнала що-годе към добро общество и познава днешните нрави, би могла да се излъже, когато вижда възпитаник на морско-техническото училище да употребява изискани фрази и така зле, както вие правите това, да скрива дворянските си маниери под облика на републиканец? По вашите коси има следи от пудра, от вас лъха царедворство и жена от висшите кръгове веднага чувства това. Ето защо побързах да отдалеча моя надзирател — той е хитър като жена и се изплаших за вас. Господине, истинският офицер републиканец, завършил морско-техническото училище, не би разчитал на моята лесна благосклонност и не би ме взел за хубавичка интригантка. Позволете ми, виконт Дьо Бован, да ви изложа по този повод моите повърхностни, женски съждения. Може би поради младата си възраст вие не знаете, че от всички жени най-трудно е да плените оная, чиято ценност се изразява в цифри и на която са дотегнали удоволствията. Такива създания, доколкото съм чувала, отстъпват само пред най-големи съблазни, следват само своите капризи и претенцията да им се понравят е от страна на мъжете голямо самомнение; да оставим тази категория жени, към която вие любезно ме причислихте, тъй като на всички тях се полага да бъдат красиви; но трябва да признаете, че една млада жена, благородна, красива, умна (а нали вие ми признавате тия качества), не се продава и нея можеш да покориш само по един начин: като я обикнеш. Разбирате ли ме? Ако тя се влюби и поиска да извърши безразсъдна постъпка, тази постъпка трябва да намери своето оправдание в нещо велико. Извинете това разточителство на логика, но заради вашата чест... и заради моята — добави тя след поклон — не

бих искала да бъдете твърде самоуверен и да мислите, че госпожица Дьо Верной е ангел или дявол, девойка или жена, способна да попадне в примамките на баналните любезности.

— Госпожице — каза мнимият виконт, като се стараеше да скрие крайното си удивление и веднага отново се превърна в светски човек, — моля ви, повярвайте, че съм готов да ви считам за крайно благородна дама, преизпълнена с достойнства и високи чувства, или пък... за добродушна девойка — това вече по ваш избор!

— Не искам да стигате дотам, господине — каза тя с усмивка. — Оставете ме да запазя моето инкогнито. Впрочем моята маска ми отива по-добре от вашата и аз не възнамерявам да я сменя, дори и за да узная доколко са искрени хората, които ме уверяват в любовта си... И така, не бъдете с мен твърде смел и лекомислен. Господине, чуйте — каза тя и силно го стисна за ръката, — ако можехте да ми докажете, че действително ме обичате, никакви човешки сили не биха ни разделили. Да, аз мечтая да свържа съдбата си с живота на някой доблестен мъж, да споделя неговите широки, честолюбиви планове, възвишените му мисли... Благородното сърце не може да бъде невярно, тъй като на силните натури е свойствено постоянството, и следователно аз всякога бих била обичана, всякога бих била щастлива. Но нима и аз не ще бъда готова в коя да е минута да направя от себе си стъпало, за да издигна човека, комуто съм отдала своята привързаност, заради него да принеса себе си в жертва, всичко да изтърпя заради него и вечно да го обичам, дори ако той ме разлюби?... Никога никому не съм се решавала да доверя желанията на сърцето си, страстните пориви на възторжената си природа, но с вас мога да ги споделя отчасти, тъй като, щом бъдете в безопасност, ще се разделим.

— Ще се разделим?... За нищо на света! — възкликна той, наелектризиран от думите, в които звучеше силата на тази душа, стремяща се, изглежда, да се пребори с някаква необятна мисъл.

— А вие свободен ли сте? — запита тя и му хвърли презрителен, унищожаваш поглед.

— Свободен? Да, ако забравим смъртната присъда.

Тогава тя каза с глас, изпълнен с дълбока горчивина:

— Ако всичко това не беше само сън, колко прекрасен можеше да бъде нашият живот!... Но макар и да наговорих толкова глупости,

нека поне не ги вършим. Когато си мисля какъв трябва да бъдете, за да ме оцените по достойнство, започвам да се съмнявам във всичко.

— А аз в нищо няма да се съмнявам, ако вие поискате да ми прина...

— Мълчете! — извика тя, като чу тези думи, проникнати от истинска страст. — Чистият въздух явно не ни действа добре. Да се върнем при нашите опекуни.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Скоро каретата догони пешеходците; те седнаха в нея и няколко левги преминаха в мълчание. Сега имаха обширна тема за размишления, но очите им вече не се бояха да се срещнат. Изглеждаше, че двамата с еднакъв интерес се наблюдаваха един друг, като криеха някаква важна тайна, но и двамата знаеха, че взаимно ги влече чувството, превърнало се след разговора им в страст, тъй като всеки видя в неочаквания си спътник черти, усилващи в неговите очи радостта, която им обещаваха тяхната борба или съюз. Може би и двамата в своя бурен живот бяха дошли до това странно душевно състояние, когато от умора или от желание да предизвика съдбата човек се отказва да разсъждава сериозно над захванатото дело и го продължава, като се предоставя на волята на случая именно защото това дело е безнадеждно и той иска да види неизбежната развръзка. Нравствената същност, както и физическата, има свои пропасти, свои бездни и силните духом обичат да се хвърлят в тях, рискувайки живота си, както комарджията поставя на карта цялото свое състояние.

Такива мисли, резултат от неотдавнашния разговор между госпожица Дьо Верной и младия царедворец, бяха за тях като откровение и с това и двамата направиха огромна крачка един към друг, тъй като след влечението на чувствата следва влечението на душите. И при все това колкото повече изпитваха взаимно съдбовно притегляне, толкова по-внимателно се изучаваха един друг, може би за да умножат чрез неволни сметки бъдещите си наслади. Изненадан от дълбочината на мисълта на тази странна девойка, младият непознат неочаквано се запита как може да се съчетават в нея толкова познания с такава свежест и младост. И тогава той намери за пресилено това целомъдрие, което Мари придаваше на всеки свой жест и поза, откри в нея прекомерно желание да изглежда целомъдрена, заподозря притворство и като се упрекна за своето възхищение от тази непозната жена, реши оттук нататък да вижда в нея само изкусна актриса. Беше прав. Като всички девойки от висшето общество, госпожица Дьо Верной ставаше толкова по-скромна, колкото повече се

възпламеняваше и напълно естествено придобиваше она свенлив вид, зад който жените така добре умеят да прикриват своите бурни чувства. Всички жени желаят да стигнат до страстта девствени и ако това не всякога е възможно, тяхното притворство все пак е почетна дан, която те отдават на любовта. Тези съждения бързо пробягнаха в съзнанието на младия царедворец и възрадваха душата му. Всъщност този анализ завлече и двамата влюбени твърде далеч и скоро нашият герой навлезе в оная фаза на страстта, когато мъжът съзира и в недостатъците на любимата жена основания още повече да я заобича.

Госпожица Дьо Верной се отдаде на по-продължителен размисъл от емигранта; може би нейното въображение ѝ рисуваше по-далечно бъдеще; младият човек се подчиняваше на едно от мимолетните увлечения, каквито вероятно вече бе изпитал хиляди пъти, а младата девойка виждаше пред себе си цял един живот, старейки се да си го представи хубав, изпълнен с щастие, с високи и благородни чувства. Отдадена на мечтите си, еднакво запленена и от своите химери, и от действителността, от настоящето и от бъдещето, Мари, действайки като всички жени инстинктивно, се опита да отстъпи крачка, за да укрепи властта си над младото сърце. Дълбоко в душата си тя бе решила да се отдаде всецяло, но желаше да отстъпва постепенно, крачка по крачка; искаше ѝ се да може да измени в миналото своите постъпки, думи, погледи, за да хармонират те с достойнството на жената, внушаваща любов. Понякога очите ѝ изразяваха уплаха, когато си припомняше неотдавнашния разговор, в който бе проявила такава дръзка смелост. Но вглеждайки се в белязаните с вътрешна сила черти на непознатия, тя си казваше, че властният човек трябва да бъде великодушен, и с радост си мислеше, че съдбата се бе показала много по-благосклонна към нея, отколкото към много други жени, тъй като нейният възлюблен бе човек с непреклонен характер, човек, осъден на смърт, който, рискувайки главата си, доброволно се бе върнал във Франция, за да воюва срещу Републиката. Мисълта, че може напълно да владее такава душа, скоро придаде друг облик на всички неща. Само пет часа бяха изминали от минутата, когато с изкуствена игра на лицето и на гласа тя се мъчеше да съблазни младия благородник, а сега с един поглед можеше да разтърси душата му — разлика, каквато съществува между мъртвата и живата природа. Звънливият смях и веселото кокетство скриха

огромната страст, която, подобно на нещастieto, се представяше с усмивка. В това състояние на душата, в което се намираше госпожица Дьо Верной, външният свят губеше реалните си очертания. Каретата оставяше зад себе си села, долини, гори и нито една картина не се запечата в паметта на Мари. Стигнаха в Майен, смениха конвоя, Мерл заговори с нея, тя му отвърна. Прекосиха целия град и каретата отново тръгна по пътя си, но лицата, къщите, улиците, пейзажите, хората — всичко минаваше край нея като насън. Настана нощ. Мари пътуваше сега по фужерския път, под елмазено небе, забулено в мека светлина, но не забеляза, че то се промени, не разбираше какво търси в Майен, във Фужер, нито знаеше къде отива. Тя не можеше и да допусне мисълта, че след няколко часа трябва да се раздели с човека, когото бе избрала и комуто, както ѝ се струваше, бе станала избраница. Любовта е единствената страст, която не признава ни минало, ни бъдеще. Когато понякога Мари изказваше с думи своя мисъл, тя изричаше фрази, почти лишени от смисъл, но в сърцето на нейния възлюблен те звучаха като обещания за любов. В очите на двамата безмълвни свидетели на тази зараждаща се страст тя растеше с ужасяваща бързина. Франсин познаваше Мари така добре, както непознатата познаваше мнимия виконт Дьо Бован и от предишен опит и двете очакваха някаква страшна развръзка. И наистина, те твърде скоро щяха да видят края на тази драма, която госпожица Дьо Верной с такава тъга, а може би и несъзнателно, наричаше трагедия.

Когато се отдалечиха от Майен на около една левга, четиримата пътници дочуха зад себе си конски тропот; скоро с каретата се изравни конник, наведе се към госпожица Дьо Верной и тя позна в него Корантен. Този зловещ спътник си позволи многозначително да ѝ намигне и се отдалечи; тя цялата се вледени от този тъй противно фамилиарен знак, в който съзираше нещо оскърбително. Този случай очевидно действа негативно на емигранта и, разбира се, не убягна от окото на неговата мнима майка, но Мари леко го докосна и с поглед сякаш се приюти в сърцето му като в единствено свое убежище на света. Лицето на младия човек просветля, радостно развълнуван от това неочаквано движение на любимата, което му разкриваше силата на нейната привързаност. Някакъв необясним страх бе пропъдил всякакво кокетство и за миг любовта бе смъкнала от себе си своето покривало: и двамата мълчаха в желанието си да продължат тази

блажена минута. За нещастие до тях бе госпожа Дьо Гуа; тя всичко виждаше, всичко разбираше и като скъперник, броящ хапките на гостите си, сякаш отмерваше часовете живот, които им оставаха. Опиянени от щастие, влюбените не забелязаха колко дълго бяха пътували, не видяха, че пътят вече минава по дълбоката долина на Ери, първата от трите речни долини, където бяха станали събитията, послужили за встъпление към нашия разказ. Но Франсин се взря в тъмнината и показа на спътниците си странни фигури, които като сенки се движеха между дърветата и в храсталаците покрай полето. Когато каретата се приближи към тези сенки, гръмна залп и куршумите, изсърскали над главите на пътниците, доказаха, че видението беше действителност. Конвойт бе попаднал в засада.

При тази неочаквана престрелка капитан Мерл дълбоко съжали, че бе споделил заблуждението на госпожица Дьо Верной за безопасността на бързото нощно пътуване и бе взел за конвой само шейсетина души. По командата на Жерар той тозчас раздели малкия отряд на две колони и офицерите тичешком се втурнаха към обраслото с жълтуги и трънки поле, решили да отбият нападението, без да подозират численото превъзходство на врага. С безразсъдна смелост сините се хвърлиха в храстите вляво и вдясно от пътя и отговориха на атаката на шуаните със силен огън по храсталаците, отгдето се бяха раздали изстрели. В първата минута на уплаха госпожица Дьо Верной скочи от каретата и побягна назад по пътя, по-далеч от мястото на престрелката; но тозчас се засрами и подчинявайки се на желанието си да израсне в очите на любимия човек, спря и се опита хладнокръвно да наблюдава сражението.

Емигрантът отиде при нея, взе ръката ѝ и я притисна към гърдите си.

— Уплаших се — каза тя усмихната, — но сега...

В тази минута камериерката ѝ неочаквано извика:

— Мари, пазете се!

Франсин поиска да скочи от каретата, но нечия силна ръка я спря. Тя пронизително изпищя, усетила тежестта на тази огромна ръка, обърна се и млъкна: пред нея стоеше Скитника по Земята.

— И така, само на вашия страх дължа отгатването на скъпи на сърцето ми тайни! — каза непознатият на госпожица Дьо Верной. — Благодарение на Франсин сега знаа, че носите прелестното име

„Мари“! Името Мари съм произнасял при всички свои тревоги, от днес то ще бъде на устните ми и в минути на радост и когато произнасям това име, неизбежно ще извършвам светотатство, съчетавайки религията и любовта. Но няма е престъпление да се молиш и заедно с това да любиш?

Те горещо си стиснаха ръцете и мълчаливо се гледаха, безсилни да изразят с думи бликналите чувства.

— За вас тук няма никаква опасност — грубо каза на Франсин Скитника по Земята с такъв зловещ упрек, прозвучал в неговия хрипкав, гърлест глас, като подчертаваше всяка своя дума, че простодушната селянка се вцепени.

Бедното момиче за пръв път забелязваше в погледа му свирепа жестокост. Сиянието на луната сякаш бе единствената светлина, подходяща за лицето му. Този див бретонец, който държеше в едната си ръка шапката, а в другата — тежката си карабина, дребен като гном и обгърнат в онази бяла светлина, чиито струи придават на всички форми такъв странен вид, принадлежеше по-скоро на приказния свят, нежели на реалния. В неговото неочаквано появяване и в упрека му имаше нещо от внезапността на призрака. Той рязко се обърна към госпожа Дьо Гуа и между тях започна припрян разговор, но Франсин нищо не можа да разбере: тя започваше вече да позабравя долнобретонското наречие. Госпожа Дьо Гуа явно даваше на шуана никакви нареждания. Краткият разговор завърши с повелителен жест на жената, която посочи двамата влюбени. Преди да ѝ се подчини, Скитника по Земята хвърли на Франсин последен поглед и в очите му сякаш блесна жалост; виждаше се, че му се иска да ѝ заговори, но бретонката знаеше, че на нейния любим е заповядано да мълчи. Грубата кожа на шуана, която изглеждаше като щавена, се набръчка на челото, веждите сурово се свиха. Може би се противеше на повторната заповед да убие госпожица Дьо Верной? Лицето му, изкривено от гримаси, несъмнено се струваше грозно на госпожа Дьо Гуа, но взирайки се в блестящите му очи, Франсин видя в тях почти нежност и по този поглед отгатна, че с женската си воля би могла да подчини енергията на този дивак и да продължи да властвува, след Бога, над грубата му душа.

Госпожа Дьо Гуа прекъсна приятния за Мари разговор: тя притича и като повлече девойката за ръка, сякаш я заплашваше

опасност, а всъщност искаше да даде възможност на някакъв конник, когото тя позна, да поговори с емигранта.

— Пазете се от девойката, която срещнахте в гостоприемницата „Три маври“ — каза полугласно Дьо Валоа, един от членовете на роялисткия комитет в Алансон, и като пришпори дребното бретонско конче, отново изчезна в жълтугите, отгдето внезапно се беше появил. Междувременно пушечната стрелба продължаваше, без обаче да се стигне до ръкопашен бой.

— Командире, това може би е лъжливо нападение, просто за да отвлекат нашите пътници и да вземат откуп от тях... — каза Сърцеведа.

— Дявол го взел! Ти ловил ли си бик за рогата?! — отвърна Жерар и полетя по пътя.

В тази минута изстрелите на шуаните стихнаха: съобщението, което Дьо Валоа предаде на емигранта, бе единствената цел на стрелбата. Като видя, че шуаните безредно бягат през храстите, Мерл счете за излишно да влиза с тях в опасен, а и безполезен бой. С две заповеднически думи Жерар отново построи войниците на пътя и конвоят тръгна, без да бе понесъл каквито и да било загуби. На капитана сега се представи случай да предложи на госпожица Дьо Верной ръка, помагайки ѝ да седне в колата, тъй като младият благородник стоеше като поразен от гръм. Учудена, парижанката се качи в каретата, без да се възползува от любезността на републиканеца: тя обърна глава, погледна своя любим, видя, че той все още стоеше неподвижен на същото място, и бе озадачена от внезапната промяна, която извикаха в него тайнствените думи на конника. Накрая младият емигрант бавно тръгна към екипажа и целият му вид говореше за чувство на дълбоко отвращение.

— Е, не бях ли права? — пошепна на ухото му госпожа Дьо Гуа, като го поведе към колата. — Ние явно сме в ръцете на безпътно същество, което е продало вашата глава. Но щом това момиче е толкова глупаво и се влюби във вас, вместо да си гледа занаята, моля, дръжте се по-умно и докато стигнем до Вивтиер, се преструвайте, че сте влюбен в нея... А там... „Но дали наистина той не се е увлякъл?“ — помисли си тя, като погледна емигранта, който седеше неподвижно и безмълвно, като че спеше.

Каретата с глух тропот се залюля по песъчливия път. Госпожица Дьо Верной хвърли поглед около себе си и ѝ се стори, че всичко мигновено се бе изменило. В нейната любов вече се прокрадваше смъртта. Може би разликата беше само в оттенъците, но когато жената обича, те изпъкват пред очите ѝ като ярки краски. Бледна, развълнувана, Франсин не можа да сдържи сълзите си, когато нейната господарка я погледна, защото по погледа на Скитника по Земята, когото бе помолила да бди над госпожица Дьо Верной, бе разбрала, че съдбата на Мари вече не е в негови ръце. Госпожа Дьо Гуа зле прикриваше с фалшивите си усмивки коварството на своята женска мъст и внезапната ласкавост към госпожица Дьо Верной, прокраднала се в маниерите, гласа и цялата ѝ физиономия, биха вдъхнали опасения на всеки проникателен човек. Госпожица Дьо Верной потрепери от необясним страх. „А наистина ли е негова майка?“ — запита се тя.

Пред нея внезапно зина пропаст и погледът, който Мари хвърли на непознатата, освети дълбочината ѝ.

„Тази жена го обича — помисли си Мари. — Но защо ме обсипва с любезности? Само преди малко проявяваше към мен такава студенина! Дали не съм осъдена? Или може би се бои от мене?“

Междувременно емигрантът ту бледнееше, ту руменееше, но запазваше спокойствие, свел очи, за да скрие бушуващите в него странни чувства. Плътено стиснатите устни загубиха изящните си очертания, лицето пожълтя от някаква страшна мисъл. Госпожица Дьо Верной не можеше да разбере дали има макар и искрица любов в неговата ярост. Пътят минаваше през гора и тъмнината пречеше на участниците в безмълвната драма да се питат един друг с погледи. Шепотът на вятъра, шумоленето на листата, звукът от равните крачки на конвоя придаваха на тази сцена тържественост, която ускоряваше ударите на сърцето. Госпожица Дьо Верной отгатна причините на внезапната промяна: образът на Корантен се мярна като мълния в съзнанието ѝ и тогава пред нея изпъкна истинската картина на съдбата ѝ. За прав път през този ден тя се замисли сериозно над своето положение. До тази минута се беше отдавала на щастието да обича, без да мисли ни за себе си, ни за бъдещето. Но сега не можеше да понася повече тревогата си, започна да търси и да чака с кроткото търпение на любовта поне един поглед от своя възлюблен и нямата молба в очите ѝ

бе толкова пламенна, толкова красноречиви бяха бледността и неудържимият трепет, че емигрантът се поколеба, но от това неговото отчуждение стана по-явно.

— Да не сте болна, госпожице? — запита той. Този глас, загубил внезапно мекотата си, самият въпрос, погледът, жестът — всичко убеди бедната девойка, че събитията през тоя ден бяха само мираж за душата, че той изчезваше като леките, едва появили се облачета, отнасяни от вятъра.

— Болна? — запита тя на свой ред и пресилено се засмя. — Аз тъкмо се канех да ви задам същия въпрос.

— А аз мислех, че се разбирате един друг — с лъжливо благодушие каза госпожа Дьо Гуа.

Царедворецът и госпожица Дьо Верной нищо не отговориха. Девойката бе уязвена двояко, тъй като с горчивина видя безсилието на своята всемогъща красота. Тя знаеше, че всяка минута, ако пожелае, може да си изясни причините за станалата промяна, но съвсем не се стремеше да стори това и може би за първи път жена отстъпваше пред разгадаване на тайна. В човешкия живот, за нещастие, често се създават положения, когато вследствие прекалено дълбок размисъл или разразила се катастрофа нашите мисли няма за какво да се уловят, те губят своята основа, у тях няма отправна точка и нашето нещастие тогава изгубва връзка и с миналото, и с бъдещето. В такова душевно състояние бе и госпожица Дьо Верной. Наведена в дъното на колата, тя седеше там като изтръгнато от корен дръвце. Мълчалива и страдаща, тя не погледна никого, затвори се в своята мъка и с такава твърдост се потопи в оня невидим свят, където намират убежище нещастниците, че нищо повече не забеляза. Над каретата с крясък прелетяха врани, но Мари не им обърна внимание, макар и у нея, както у всички силни натури, да се бе запазило в сърцето кътче за суеверията. Известно време пътниците се возиха мълчаливо.

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

„Вече чужди! — мислеше госпожица Дьо Верньой. — Но никой около мен не е казал нищо! Да не би Корантен?... Това не е в негов интерес. Кой може да ме наклевети? Страшно е, че едва дошла при мен, любовта вече ме напуска. Аз сея любов, а жъна презрение. Изглежда, така ми е съдено: вечно да съзирам щастието и вечно да го губя!“

И тя почувствува непознато смущение, защото наистина обичаше за първи път в живота си. Но не беше разкрила напълно сърцето си, за да не би да не намери поддръжка в гордостта, толкова естествена за младата и хубава жена. Не, тя не беше издала тайната на своята любов, тайна, която често се запазва дори при изпитания. Изправи се и нежелеайки да покаже в безмълвни страдания силата на любовта си, весело разтърси глава, показва на своите спътници усмихнато лице или по-точно — усмихната маска, после се помъчи да придаде твърдост на гласа си и заговори с капитан Мерл, който през цялото време се държеше недалеко от колата.

— Къде сме сега? — запита тя.

— На три и половина левги от Фужер, госпожице.

— Значи, скоро ще бъдем там? — каза тя, в желанието си да завърже разговор и окаже някакво внимание на младия капитан.

— Левгите не са кой знае колко дълги — радостно захвана Мерл, — но в тези краища те се точат до безкрай. Когато възлезем на тази височина и се озовем на билото, ще видите долина, подобна на тази, която скоро ще напуснем, а на хоризонта ще се покаже върхът на Пелрин. Дай Боже шуаните да не потърсят реванш! Но вие сами виждате: през цялото време ту се изкачваме, ту се спускаме — така не се стига бързо. От Пелрин ще видите още...

При думата „Пелрин“ емигрантът едва забележимо трепна, което не убягна от окото на госпожица Дьо Верньой.

— Какво е това Пелрин? — бързо запита девойката, като прекъсна капитана, увлякъл се в топографията на Бретан.

— Висока планина — отвърна Мерл, — по нейно име е наречена и долината Мен, където ще влезем сега; тя отделя тази провинция от долината на Куенон, в края на която се намира Фужер — главният град на Бретан. Към края на вандемиера у нас, около Пелрин, станаха схватки с Юнака и неговите разбойници. Откарахме новобранци в Майен, а на тях така не им се искаше да се разделят с родния си край, че на границата решиха да ни убият. Но Юло е як селянин и им даде да разберат...

— Тогава вие сигурно сте виждали Юнака? — запита девойката.
— Какъв човек е той?

Тя не изпускаше от проницателния си, подигравателен поглед мнимия виконт Дьо Бован.

— О, Боже мой! — отвърна Мерл, когато тя постоянно прекъсваше. — Гражданинът Дьо Гуа досущ прилича на него и ако не носеше мундира на морско-техническото училище, бих се обзаложил, че това е Юнака.

Госпожица Дьо Верной втренчено погледна студено, неподвижно лице на човека, унизил я с презрението си, но не можа да долови в него никакви признаци на страх; с горчива усмивка тя му даде да разбере, че в тази минута бе разкрила тайната, която той вероломно криеше от нея. После наклони глава, за да вижда едновременно и младия царедворец, и Мерл и с разширени от радост ноздри присмехулно каза на републиканеца:

— Капитане, този главатар на шуаните създава много тревоги на първия консул. Казват, че бил смел, но лекомислен в постъпките си, особено с жените.

— Ние на това разчитаме, за да си уредим сметките с него. И попадне ли ни в ръцете, макар и за два часа, ще пуснем в главата му парченце олово. Ако някой от Кобленц^[1] ни срещне, би постъпил с нас точно така и ние ще се преселим на онзи свят. Par pari...

— О, няма защо да се боим от такава среща! — каза емигрантът.
— Вашите войници не ще стигнат до Пелрин, прекалено са уморени. И ако се съгласите, те могат да си отдъхнат на две крачки оттук. Моята майка трябва да слезе във Вивтиер — ето пътя, който води натам. Не е далеко, съгласете се. Нашите две спътнички сигурно желаят да си отпочинат, те трябва да са капнали от непрекъснатото пътуване чак до Алансон. Благодарение великодушието на госпожица Дьо Верной —

каза той с принудена учтивост, като се обърна към девойката, — нашето пътуване бе толкова безопасно, колкото и приятно и се надявам, че тя ще ни направи честта да вечеря у моята майка. А освен това, капитане — добави той, поглеждайки към Мерл, — дори и в тези тежки времена, у нас, във Вивтиер, все ще се намери да пробием бъчонка за вашите хора. Хайде де, та Юнака не всичко е задигнал, така поне мисли моята майка.

— Вашата майка? — иронично възкликна госпожица Дьо Верньой, не отговорила нищо на странното му предложение.

— Как? Моята възраст тази вечер не ви ли изглежда правдоподобна? — извика госпожа Дьо Гуа. — Аз за нещастие се омъжих твърде рано и синът ми се роди, когато бях на петнайсет години.

— Не се ли лъжете, госпожо? Може би когато сте били на трийсет...

Госпожа Дьо Гуа побледня, но мълчаливо понесе тази насмешка. Искаше ѝ се да си отмъсти, но бе принудена да се усмихва, тъй като всячески желаше, дори с цената на най-жестоки издевателства, да узнае какви чувства се таят в душата на тази девойка. И се престори, че не е разбрала саркастичните ѝ думи.

— Ако трябва да вярваме на слуховете — каза тя, като се обърна едновременно към Франсин и нейната господарка, — никога досега шуаните не са имали такъв жесток главатар.

— Жесток? О, не вярвам да е жесток — възрази госпожица Дьо Верньой, — но той умее да лъже и ми се струва твърде лековерен. Глава на политическа партия не трябва да бъде играчка в ничии ръце.

— Вие познавате ли го? — студено запита младият емигрант.

— Не — отвърна тя, като му хвърли презрителен поглед. — Предполагах, че го познавам, но...

— О, госпожице, той сигурно е хитрец — каза капитанът, като вдигна глава и с изразителен жест придаде на тази дума особения смисъл, който тя загуби в наши дни. — У старите фамилии има понякога такива издънки. Той се върна от страната, където казват, че на бившите не им върви по мед и масло, а хората, разбирате ли, са като плодовете — дозряват на слама. Ако това момче е сръчно, дълго може да ни разиграва. Той много добре съумя да противопостави на нашите доброволни дружини своите летящи отряди и да неутрализира

усилията на правителството. Ако изгорят едно село у роялистите, той изгаря две у републиканците. Действува на огромна територия и ние сме принудени да използваме срещу него значителни сили, а засега нямаме излишни войски!... О, знае си работата човекът...

— Погубва родината! — високо каза Жерар, като прекъсна капитана.

— Но — отвърна дворянинът — щом неговата смърт е избавление за родината, разстреляйте го час по-скоро!

Тук той погледна проникновено госпожица Дьо Верной, изпитвайки сърцето ѝ, и тогава стана една от ония неми сцени, чиято остра драматичност и тънки мигновени нюанси почти не е възможно да се предадат с думи. Опасността прави човека интересен. Когато става дума за смърт, дори и най-низкият престъпник извиква известно състрадание. Макар да беше уверена, че любимият, който я изоставяше, е опасният вожд на шуаните, госпожица Дьо Верной не искаше смъртното наказание да потвърди това. В нея заговори съвсем друго любопитство. Тя предпочете да вярва или да се съмнява, в зависимост от своята страст, и започна да си играе с риска. С поглед, изпълнен с коварна ирония и тържество, тя посочи на младия човек войниците като опасност, грозяща тъкмо него; на нея ѝ доставяше удоволствие жестоко да му напомня, че неговият живот зависи от една нейна дума и устните ѝ сякаш трепнаха, готови да произнесат тази дума. Подобно на дивак в Америка, тя се вглеждаше във всяка чертица на лицето на врага, привързан към стълба, и грациозно размахваше томахащата, наслаждавайки се на безобидната си мъст и наказвайки оскърбителя като жена, която все още обича.

— Ако имах такъв син като вашия, госпожо — каза тя на изплашената непозната, — бих сложила траур от деня, в който го предоставя на волята на опасната съдба.

Тя не получи отговор. Двайсет пъти обърна глава към офицерите и внезапно поглеждаше към госпожа Дьо Гуа, но не можа да улови между нея и Юнака ни един потаен знак в потвърждение на интимната им близост, която подозираше и в която така ѝ се искаше да се съмнява. Жените обичат да се колебаят в борбата, когато животът на противника е в техни ръце. Младият вожд спокойно се усмихваше, като понасяше, без да трепне, изпитанията, на които го подлагаше госпожица Дьо Верной. Неговото държане и изражението на лицето

му говореха, че не се страхува от опасностите на избория от него път и понякога с поглед като че казваше: „Ето случай да отмъстите за оскърблението, нанесено на самолюбието ви. Възползвайте се! Ще съжалявам много, ако трябва да се откажа от презрението си към вас!“

Възползвайки се от изгодното си положение, госпожица Дьо Верной започна да разглежда вожд на шуаните с престорено високомерие и презрително достойнство, но дълбоко в сърцето си се възхищаваше от неговото мъжество и самообладание. Тя се радваше на откритието, че нейният възлюблен носи старинна титла, привилегия, която се нрави на всички жени, и дори изпитваше някакво удоволствие от това, че бидейки защитник на едно обречено, макар и облагородено от нещастията дело, този човек напругаше всички свои способности на силна душа и проявяваше в опасностите смелост, привличаща властно женското сърце. Двайсет пъти госпожица Дьо Верной го подложи на изпитание, подчинявайки се може би на инстинкта, който подбужда жените да си играят с жертвата си така, както котката играе с уловената мишка.

— По силата на кой закон осъждате шуаните на смърт? — запита тя Мерл.

— По силата на декрета от четиринайсети фруктидор тази година, който поставя въвн от закона разбунтувалите се департаменти; в тях сега са въведени военни съдилища — отвърна републиканецът.

— На какво дължа сега вниманието да ме удостоявате с такива погледи? — запита тя младия вожд на шуаните, който упорито я наблюдаваше.

— На чувство, което нито един благовъзпитан човек не би се решил да изрази пред жена, каквато и да била тя — тихо отвърна маркиз Дьо Монтوران, като наведе глава към нея. — Доживяхме дни — продължи той вече високо, — когато весели девойки изпълняват задълженията на палача и дори го превъзхождат в изкуството да въртят секирата.

Тя втренчено погледна Монтوران, после, възхитена от смелостта на този човек, който я оскърбяваше в минутата, когато държеше живота му в ръцете си, се усмихна с нежно лукавство и му каза на ухото:

— Вашата глава е твърде дебела, палачите няма да я харесат, аз ще я запазя за себе си.

Маркизът смаяно и продължително се вгледа в тази загадъчна девойка, чиято любов тържествуваше над всичко, дори над най-тежките оскърбления: за такава обида, която жената никога не прощава, тя отмъщаваше с разбиране и опрощение. Очите му станаха по-малко сурови, по-малко студени и сянка на тъга легна върху лицето му. Страстта му вече бе по-силна, отколкото мислеше. Доволна от този слаб белег на желаното примирение, госпожица Дьо Верной ласкаво го погледна и го дари с усмивка, подобна на целувка. После се облегна назад в каретата и не посмя повече да рискува щастливата развръзка на тази драма, уверена, че с усмивката си е възобновила началото ѝ. Та тя бе тъй красива, така добре умееше да побеждава препятствията в любовта, така бе свикнала да си играе с всичко и смело да върви напред напосоки! Така много обичаше непредвиденото, неочакваното, така се радваше на бурите на живота!

Скоро по заповед на маркиза каретата свърна от големия път и се отправи към Вивтиер, следвайки тясната пътечка, проточила се между два високи ската, засадени с ябълки, и подобна по-скоро на ров, отколкото на път. Пътниците догониха сините и конвойт бавно тръгна зад каретата към стария замък, чийто сивкав покрив ту се появяваше, ту изчезваше зад дърветата, окръжаващи пътя, по който неколцина изоставащи войници, нагазили в лепкавата кал, с мъка изтръгваха от нея обувката си.

— Това ужасно прилича на пътя за рая! — възкликна Бързохода.

Благодарение опитността на кочияша госпожица Дьо Верной много скоро видя замъка Вивтиер. Той бе разположен на върха на скалист хълм, щръкнал като нос между две дълбоки езера, така че до него можеше да се стигне само по тесен път. Тази част от полуострова, в която тук-там се виждаха сгради и градини, на известно разстояние от фасадата на замъка, бе защитена с широк и дълбок ров, където се изтичаше излишната вода от езерата и ето как бе изникнал този непристъпен остров, безценно съкровище за всеки пълководец, тъй като тук можеше да бъде заложен само чрез измяна. Когато заскърцаха ръждясалите панти на вратата и пътниците минаха под островърхия свод на портала, разрушен от предшествуващата война, госпожица Дьо Верной подаде глава от прозореца на каретата. От мрачните краски на картината, представила се пред нейния взор, като че изчезнаха унасящите я мечти за любов и наследии. Каретата влезе в широк, почти

квадратен двор, затворен от отвесните брегове на езерата. Единствени украшения на тези стръмни брегове, къпани от води, на места покрити със зелени петна, бяха оголените дървета, чиито хилави стебла и огромни, посивели корони, стърчащи над тръстиките, и храстите приличаха на смешни чудовища. Тази уродлива ограда сякаш оживя и заговори, когато жаби, с крякане заскачаха във водата, а изплашени патици, събудени от шума на колата, с плясък излетяха над повърхността на езерата. Дворът, обкръжен с висока увехнала трева, жълтуги, нискостеблени дървета и с всевъзможни паразитни растения, изключваше всяка мисъл за ред и красота. Замъкът изглеждаше отдавна изоставен. Покривите сякаш се огъваха под тежестта на избуялата по тях растителност. В стените, макар и построени от здрави шисти, които изобилствуват в Бретан, зееха пукнатини и бръшлянт се беше вкопчил в тях с пипалата си. Замъкът бе обърнат с фасадата си към езерото и се състоеше от две крила, съединени под прав ъгъл с висока кула; прогнилите врати и капаци, повиснали от пантите, ръждясалите чугунени перила и вехтите рамки на прозорците като че бяха готови да рухнат на земята при първото подухване на вятъра. Хладният бриз свистеше в тази развалина, а мъглявата светлина на луната ѝ придаваше мрачния облик на огромно провидение. Човек трябва да види с очите си сивосинкавите цветове на гранитните блокове, съчетани с черните и кафяви шисти, за да разбере колко верен е образът, който извиква у зрителя този пуст и мрачен скелет. Лишеите между камъните, прозорците с изпочупени стъкла, зъбчатата кула, продупчените покриви наистина придаваха на тази развалина вид на същински скелет и хищните птици, излитащи с крясък от нея, усиливаха още повече печалната прилика. Високите ели зад къщата поклащаха над покрива тъмните си клони, а подкастрените някога за украса на сградата тисове висяха като траурни гирлянди на погребален покров. И накрая, формата на вратите, грубите орнаменти, отсъствието на стройност в архитектурата — всичко говореше, че това е един от феодалните замъци, с които може би с право се гордее Бретан, тъй като представляват исторически паметници на ония мъгляви времена, предшествували установяването на монархията.

Госпожица Дьо Верньой, в чието въображение думата „замък“ всякога извикваше познатите традиционни представи, скочи грациозно от каретата и с ужас се вгледа в зловещата картина, мислейки

същевременно как да постъпи. Франсин чу с какво облекчение въздъхна госпожа Дьо Гуа, щом се озова далеч от сините; бедната девойка неволно извика, когато вратата хлопна зад нея и тя се видя затворена в крепост, издигната сякаш от самата природа. Монторан се спусна към госпожица Дьо Верной, догаждайки какви мисли я безпокоят.

— Този замък — каза той с лека тъга — бе разрушен от войната, както илюзиите ми за нашето щастие бяха разрушени от вас.

— Как така? — попита тя удивена.

— А нима вие действително сте *млада, благородна и умна жена*? — язвително запита той, като повтори думите, които така кокетливо бе произнесла, когато разговаряше с него на пътя.

— Кой ви каза, че това не е истина?

— Приятели, заслужаващи доверие, хора, които се грижат за моята безопасност и ме предпазват от предателства.

— От предателства? — повтори тя с подигравателна усмивка. — Нима Алансон и командирът Юло са така далече оттук? Имате лоша памет, а това е опасен недостатък за глава на политическа партия! Но щом приятелите ви така властно господствуват над вашето сърце — добави тя с рядка дързост, — обичайте тях. Нищо не може да се сравни с радостите на приятелството. Сбогом! Нито аз, нито републиканските войници ще влезем в този замък.

В порива на уязвена гордост и презрение тя се спусна към вратата и от цялата ѝ осанка лъхаше такова благородство и такова отчаяние, че мислите на маркиза се промениха; но той не можеше така внезапно да се откаже от желанията си и отново се поддаде на своето неблагоприятие и лековерие. Та нали и той вече я обичаше! Прочее никой от двамата влюбени нямаше намерение да удължава тази агония.

— Добавете само една дума, и ще ви повярвам! — каза той с умоляващ тон.

— Една дума — изсъска тя през зъби, — една дума, не, нито един жест!

— Поне ме наругайте — продължи да я умолява маркизът, като се опита да я улови за ръката, но тя се отдръпна, — щом се осмелявате да се сърдите на вожда на метежниците за това, че сега е станал толкова недоверчив и мрачен, колкото бе весел и доверчив преди.

Мари го погледна без гняв и той каза:

— Вие знаете моята тайна, а аз не зная вашата.

При тези думи алабастровото чело на девойката като че помръкна. Тя строго погледна Монторан и отсече:

— Моята тайна? Никога!

В любовта всяка дума, всеки поглед са изпълнени с особено красноречие, но госпожица Дьо Верной не изрази с отговора си нищо определено и колкото и досетлив да бе Монторан, той не можа да разкрие скрития смисъл на тези думи, макар вълнението, прозвучало в гласа на девойката, да бе засегнало живо любопитството му.

— Странен е вашият маниер да разсейвате подозрения! — подхвърли той.

— А у вас още ли са останали някакви подозрения? — запита тя, като го измери с поглед, който сякаш казваше: „Какви права имате вие над мен?“

— Госпожице — отвърна той покорно, но твърдо, — вашата власт над републиканските войски, този конвой...

— А, добре, че ми напомнихте! Кажете, моля, моят конвой и аз самата, тоест вашите защитници — промълви тя с лека ирония, — ще бъдем ли тук в безопасност?

— Да, давам ви за това честната си кавалерска дума! Които и да сте, госпожице, вие и вашите хора няма от какво да се боите в моя дом.

В това тържествено обещание прозвуча такова искрено благородство, че госпожица Дьо Верной се успокои напълно за съдбата на републиканците. Тя поиска да каже още нещо, но замълча, тъй като в тази минута дойде госпожа Дьо Гуа. Жената бе дочула или отгатнала част от разговора на влюбените и почувствува тревога, като ги видя в положение, което изключваше всякаква враждебност. Неприятно изненадан от появата ѝ, маркизът подаде ръка на госпожица Дьо Верной и бързо я поведе към дома, явно за да се избави от досадни преследвания.

„Аз му преча“ — си каза госпожа Дьо Гуа и продължи да стои неподвижно на мястото си.

Тя видя, че помирилите се влюбени се отправиха бавно към стълбището и се спряха да разговарят, след като се отдалечиха достатъчно от нея.

— Да, да, аз им преча — повтори тя, — но скоро тази твар ще престане да пречи на мен. Кълна се, че езерото ще бъде нейният гроб.

Аз сама ще удържа твоята „кавалерска дума“. Нима тя няма да бъде в безопасност, когато се озове под водата?

Тя втренчено гледаше спокойната, огледална повърхност на малкото езеро, вдясно от замъка, когато изведнъж дочу да шумолят крайбрежните храсти и на лунната светлина видя тромавата фигура на Скитника по Земята, появила се зад старата върба. Човек трябваше добре да познава шуана, за да го различи в купчината голи, възлести стволове, с които той се сливаше така лесно. Госпожа Дьо Гуа страхливо се огледа и видя, че кочияшът води конете в обора, в дясното крило на замъка, обърнато към брега, където се бе скрил Скитника по Земята, а Франсин се отправяше към влюбените, забравили в тази минута целия свят. Тогава госпожа Дьо Гуа се приближи към брега и постави пръст на устните си, с който знак изискваше пълно мълчание, а после шуанът по-скоро отгатна, отколкото чу следните думи:

— Колко сте тук?

— Осемдесет и седем.

— А те са само шейсет и пет. Аз ги преброих.

— Добре — отвърна със свирепо удовлетворение дивакът. Той внимателно гледаше всяко движение на Франсин и мигновено се скри зад върбата, щом видя, че девойката се обърна и затърси с поглед госпожа Дьо Гуа, която не преставаше да наблюдава, инстинктивно чувствайки в нея врага.

[1] *Кобленц* — немски град, чието име е станало синоним на „гнездо на контрареволуцията“: тук се е формирала емиграционната армия на принц Конде, а по-късно се е установила щабната квартира на пруската армия, стремяща се да задуши революционна Франция. ↑

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Седем-осем човека, очевидно привлечени от шума на екипажа, се появиха на главния вход и завикаха:

— Юнака дойде, Юнака! Ето го!

При тези викове дотичаха още хора и разговорът на влюбените бе прекъснат. Маркиз Дьо Монторан бързо се приближи към насъбралите се и с властен жест им заповяда да млъкнат, а после им показа алеята, в края на която вече се разхождаха републикански войници. При вида на толкова познатите сини мундири с червени ревери и на блестящите щикове смаяните заговорници извикаха:

— Да не сте дошли да ни предавате?

— Но тогава не бих ви предупредил за опасността — с горчива усмивка отвърна маркизът. — Сините — продължи той след кратко мълчание — конвоират ето тази млада дама; нейното великодушие като по чудо ни спаси сега, когато едва не загинахме в алансонската гостоприемница. После ще ви разкажем тази история. Уверил съм дамата и нейния конвой, че се намират тук в безопасност и ние сме длъжни да ги приемем като приятели.

Госпожа Дьо Гуа и Франсин се приближиха към входа: маркизът галантно предложи ръка на госпожица Дьо Верной, хората се разделиха в две редици, за да им сторят път да минат и всички се стараеха да видят лицето на непознатата, тъй като госпожа Дьо Гуа вече бе съумяла с няколко красноречиви знака да разпали любопитството им. В първата стая госпожица Дьо Верной видя голяма, прекрасно сервирана маса за около двайсетина гости. Трапезарията се свързваше с просторна зала, където скоро всички се събраха. Тези две стаи напълно хармонираха с картината на разрушение, каквато замъкът представляваше отвън. Лампериите от полиран орех, но дебели и груби на вид, бяха се надули, разсъхнали и заплашваха да се откъртят от стената. Мрачният им цвят подчертаваше още повече тъжната неугледност на тези зали без огледала и завеси, а оскъдната и вехта старинна мебел бе в пълно съответствие с полурухналата сграда. Мари забеляза планове и географски карти,

разтворени на голяма маса, а в ъглите на стаите лежаха, натрупани една върху друга, саби и карабини. Всичко това свидетелствуваше за някакво важно съвещание на предводителите на шуани и вандейци.

Маркизът поведе госпожица Дьо Верной към огромното, проядено от червен кресло до камината. Франсин застана зад господарката си, опряла се на гърба на старинното кресло.

— Разрешете ми за минутка да се заема със задълженията си на домакин — каза маркизът и остави двете дами, за да се присъедини към гостите, разделили се на групи.

Франсин видя как след няколко думи на Монтوران предводителите на метежниците чевръсто започнаха да крият оръжието, картите и всичко, което можеше да възбуди подозрението на републиканските офицери; някои дори смъкнаха от себе си широките кожени пояси с пистолети и ловджийски ножове. Маркизът помоли всички да бъдат особено внимателни и излезе, като каза, че е длъжен да се погрижи за неприятните гости, които случаят му бе изпратил. Госпожица Дьо Верной спокойно се грееше на камината, опънала нозе към огъня, и когато Монтوران излезе, тя дори не обърна глава и излъга с това очакванията на шуаните, които искаха да я видят, Едничка Франсин забеляза как се измени поведението на насъбралите се, когато младият вожд излезе. Те наобиколиха госпожа Дьо Гуа и докато тя им говореше нещо полугласно, всички, един през друг, извърщаха глави да гледат двете непознати.

— Нали познавате Монтوران — казваше тя, — той мигновено се увлече в това момиче и разбирате, че и най-разумните съвети от моята уста му се струваха подозрителни. И нашите парижки приятели, и господата Дьо Валоа и Д'Егриньон от Алансон — всички го предупреждаваха, че му готвят примамка, че искат да го пипнат, като му обещат на шията някоя продажна твар, а той тръгна подир първата срещната, ето това момиче, което, както научих, си присвоило благородно име, за да го опозори, което... — и т.н. и т.н.

В тази особа читателят сигурно вече е познал жената, подстрекавала нападението на тюрготината, и в нашия разказ тя ще запази това име, което ѝ помогна да избегне опасността, когато прекосяваше Алансон. Съобщим ли истинското ѝ име, ние само ще оскърбим благородното семейство, и без друго дълбоко огорчено от непристойните постъпки на тази млада дама, чиято съдба бе сюжет на

една от нашите „Сцени“^[1]. Скоро слушателите на госпожа Дьо Гуа започнаха да проявяват дръзко, почти враждебно любопитство и до слуха на Франсин долетяха няколко доста резки забележки; тя се извини на господарката си и се скри в нишата на прозореца. Мари стана и като се обърна към купчината нахалници, им хвърли поглед, изпълнен с достойнство и дори с презрение. Красотата, изяществото, гордата осанка на госпожица Дьо Верньой отведнъж промениха духовете: в залата се понесе шепот на възхищение. Двама-трима души, чието държане свидетелствуваше за усет към изискана учтивост, която се придобива само в придворните кръгове, се приближиха към нея с любезен вид. Нейната строга благопристойност им внуши почитание. Никой не се осмеляваше да заговори с нея, никой не се осмеляваше да я обвинява, напротив, тя сама се оказа техен съдия. Ръководителите на тази война в името на Бога и краля твърде малко приличаха на портретите, които тя обичаше да рисува във въображението си. Тая наистина голяма борба внезапно загуби величието си и придоби в очите ѝ жалки размери, когато видя физиономии на тези провинциални дворяни, лишени от живот и изразителност, освен две-три енергични лица. От висотата на поезията Мари отведнъж падна в света на действителността. Преди всичко тези лица като че говореха по-скоро за склонност към интриги, нежели за любов към слава, и наистина, всъщност користолюбието бе поставило оръжието в ръцете на всички тези дворяни; ако при други случаи действаха като героични воители, тук те се представяха във всичката си голота. Загубила илюзиите си, госпожица Дьо Верньой стана пристрастна и не разпозна тук малцината искрени хора, отличили се впоследствие със своята самоотверженост. Маниерите на повечето от гостите бяха вулгарни. Само няколко човека се открояваха сред досадната нищета на останалите, но условностите на аристократичния етикет смекчаваха тази разлика. Дори когато бе готова да им признае известна тънкость на ума и изисканост, Мари видя в тях пълно отсъствие на тази простота, това величие, към които я приучаваха привържениците на победоносната Република. Това нощно сбирание в старинния, полуразрушен замък с излинали украшения, така подходящи на тези безжизнени лица, извика неволна усмивка у нея, видяла в него символична картина на монархията. И с радост си помисли, че маркизът поне играеше главна роля сред тези хора, единственото

достойнство на които в нейните очи бе предаността им към дело, обречено на гибел. На този фон тя нарисува образа на своя възлюблен, като подчерта с възторг неговата необичайност, а във всички тези жалки, убоги фигури вече виждаше само оръдие на благородните му намерения.

В тази минута от съседната стая се дочуха стъпките на маркиза. Заговорниците тозчас се разделиха на множество групички и шепотът престана. Подобно на ученици, замислили в отсъствието на учителя някаква дяволия, те побързаха да го посрещнат с показан ред и тишина. Монторан влезе и Мари има щастието да му се полюбува: маркизът бе най-младият, най-красивият и най-главният сред тези хора. Като крал в своя дворец, той пристъпваше от една група към друга, раздаваше леки поклони, ръкостискания, погледи, одобрителни думи или порицания, изпълнявайки задълженията си на предводител с такава грация и увереност, каквито трудно можеше да се очакват от юношата, когото тя неотдавна бе упрекнала във вятърничавост. Появяването на маркиза бе сложило край на наглото любопитство към личността на госпожица Дьо Верньой, но злобните думи на госпожа Дьо Гуа скоро оказаха своето въздействие. Барон Дьо Геник, с прозвище „Ответник“, единствен сред всички тези хора, събрани тук за някакви важни дела, се ползуваше, на основание на името и на ранга си, с правото да се отнася фамилиарно към Монторан: той го улови за ръка и го отведе настрана.

— Слушай, драги мой маркизе — каза той, — за всички нас е много тъжно да гледаме, че се готвиш да извършиш невероятно безумие.

— Какво искаш да кажеш с това?

— Знаеш ли коя всъщност е тази девойка, откъде идва и какви са намеренията ѝ спрямо тебе?

— Драги мой Ответнико, между нас да си остане, но утре, щом съмне, моят каприз ще премине.

— Ами ако това същество те предаде, преди да съмне?

— Ще ти отговоря само ако ми кажеш защо не го е направила досега — отвърна Монторан, като на шега прие глупаво самодоволен вид.

— Но може би ѝ харесваш и не желае да те предаде, преди нейният собствен каприз да мине?

— Драги мой, погледни тази очарователна девойка, вгледай се в обноските ѝ и посмей да кажеш, че не е от висшите кръгове. Ако ти хвърли благосклонен поглед, нима дълбоко в душата си няма да се почувствуващ поласкан? Някоя дама вече те е настроила против нея; но след това, което си казахме един на друг, ако тя е едно от тези пропаднали същества, за които говориха нашите приятели, аз ще я убия...

— Нима считате Фуше за такъв глупак, та да изпрати при вас момиче от улицата — намеси се госпожа Дьо Гуа. — Той е осъразмерил силата на съблазнита с вашите достойнства. И ако вие сте сляп, вашите приятели трябва да си отварят очите на четири, за да бдят над вас.

— Слушайте, госпожо — отвърна Монторан, устремил към нея гневен поглед, — не се опитвайте да замисляте нещо против тази девойка и нейния конвой, в противен случай няма да избегнете моето отмъщение. Искам да оказвате на госпожицата най-голямо уважение и да се обръщате към нея като към близко на мен лице. Ние, изглежда, сме в родство с фамилията Дьо Верной.

Съпротивлението, срещнато от маркиза, упражни въздействието, каквото подобни препятствия упражняват върху младите хора. Макар на вид да се отнасяше твърде лекомислено към госпожица Дьо Верной и да се стараеше да убеди и себе си, и другите, че страстта му е само каприз, неговата гордост го завлече много далеко. Признавайки своите чувства към тази жена, маркизът считаше сега за въпрос на чест да внуши почитание към нея; той ходеше от група на група да уверява всички, като човек, когото би било опасно да засегнат, че тази непозната действително е госпожица Дьо Верной. И всички мълви тозчас утихнаха. Когато установи в залата известно съгласие и удовлетвори всички изисквания, Монторан бързо отиде при възлюблената си и тихо каза:

— Тези хора ми откраднаха минута щастие.

— Много се радвам, че отново сте при мен — засмя се Мари, видимо доволна. — Предупреждавам ви, че съм любопитна, затова нека не ви дотягат въпросите ми. Кажете ми най-напред кой е този старец със зелената куртка.

— Това е знаменитият майор Бриго от Блатото^[2], съратник на покойния Мерсие^[3], наричан „Вандея“.

— А кой е този дебел, червенобузест свещеник, с когото говорихте сега за мен? — продължи да разпитва госпожица Дьо Верной.

— Желаете ли да узнаете какво говорят?

— Дали желая? Разбира се!

— Но аз не мога да ви го кажа, без да ви обидя.

— Ах, така! Вие позволявате безнаказано да ме оскърбяват във вашия дом? Сбогом, маркизе! Не искам да остана минута повече тук. И без друго нямам спокойствие, че мамя бедните републиканци, такива честни и доверчиви хора.

И тя направи няколко крачки към вратата, но маркизът я догони.

— Скъпа Мари, изслушайте ме! Кълна се в честта си, че ги заставих да прекратят злите одумки за вас, дори не знаей дали са верни, или не. Но положението е такова, че съм длъжен да се пазя от всяка красива жена, изпречила се на моя път: наши доброжелатели в парижките министерства ни уведомиха, че Фуше възнамерява да изпрати при мен някаква улична Юдит и на моите най-добри приятели е позволено да мислят, че сте прекалено хубава, за да бъдете честна...

Когато говореше, маркизът втренчено гледаше в очите госпожица Дьо Верной. Тя почервения и не можа да сдържи сълзите си.

— Заслужавам тези оскърбления — каза Мари. — Бих искала да сте убеден, че съм презряно създание, и при все това да ме обичате... Тогава не бих се съмнявала повече във вас. Аз ви вярвах, когато ме мамихте, а вие не ми вярвате, когато ви говоря истината. И така, да свършим с това, господине — каза тя строго и побледня като платно. — Сбогом!

И в порив на отчаяние забърза навън.

— Мари, моят живот ви принадлежи! — тихо каза маркизът.

Мари се спря и го погледна.

— Не, не! — простена тя. — Трябва да бъда силна. Сбогом! Когато ви последвах тук, не мислех за своето минало, нито за вашето бъдеще! Бях безумна!

— Как? Напущате ме, когато ви предлагам живота си?

— Вие го предлагате в минута на страст, на желание...

— Без съжаление и завинаги — каза той.

Мари се върна. За да скрие вълнението си, маркизът продължи прекъснатия разговор:

— Дебелият мъж, за когото ме питахте, е опасен човек: това е абат Гюден, един от онези твърде вироглави и твърде верни на ордена си йезуити, които останаха във Франция въпреки едикта от хиляда седемстотин шейсет и трета година, който ги изгонваше от страната. Той е подстрекателят на войната в този край и е проповедник на религиозното братство „Сакре Кьор“. Свикнал да си служи с религията като с оръдие в борбата, той уверява привържениците си, че ще възкръснат, и със своите проповеди умело разпалва фанатизма им. Както виждате, трябва да се използват личните интереси на всекиго, за да се достигне великата цел. В това е цялата тайна на политиката.

— А кой е оня още държелив, мускулест старец? Колко отблъскващо е лицето му! Ето този, с изпокъсаната адвокатска мантия.

— Адвокатска мантия ли? Та той е претендент за чин генерал-майор. Нима не сте слушали за Лонги?

— А, този ли е? — ужаси се Мари. — И вие използвате такива хора?

— Шт! Може да ви чуе. А виждате ли човека, който води греховен разговор с госпожа Дьо Гуа?

— Оня, целият в черно, който прилича на съдия?

— Да, това е един от нашите посредници, Ла Билардиер, син на съветник в бретонския парламент. Казва се Фламе или нещо подобно, ползува се с доверието на принцовете.

— А неговият съсед? Оня, който стиска в момента глинената си лула, а с другата ръка се е опрял на стената с цялата си длан като човек от простолудието — запита със смях госпожица Дьо Верной.

— Ей богу, отгатнахте! Той е бившият пазач на дивеч в горите на покойния мъж на тази дама. Командува един от моите отряди, които вдигнах срещу републиканските летящи батальони; той и Скитника по Земята са може би най-добросъвестните слуги на краля от всички, които виждате тук.

— А онази? Коя е тя?

— Последната от любовниците на Шарет. Има голямо влияние върху всички тези хора.

— А остана ли вярна на Шарет?

Вместо отговор маркизът направи гримаса на съмнение.

— И вие я уважавате?

— Вие наистина сте много любопитна!

— Тя е мой враг, щом вече не може да ми бъде съперница — засмя се госпожица Дьо Верной. — Но аз ѝ прощавам миналите грехове, нека и тя прости моите заблуждения. А кой е този мустакат офицер?

— Разрешете ми да не го назова. Той иска да ни отърве от първия консул, като го нападне с оръжие в ръка. Ще успее или не, все едно — вие ще научите името му, — той ще стане знаменитост.

— И вие сте дошли да командувате такива хора? — с ужас запитва Мари. — Това ли са защитниците на краля? Къде са царедворците и велможите?

— Но — рече дръзко маркизът — те са пръснати по всички европейски дворове. — Та кой завербува на служба на Бурбоните крале, министри, армии и ги хвърля срещу тази Република, която заплашва всички монархии с гибел, а обществения ред с пълно унищожаване?

— Ах — въздъхна тя, дълбоко развълнувана, — бъдете оттук нататък чистият извор, отгдето ще черпя идеите, които тепърва ще трябва да усвоявам... Готова съм да сторя това. Но позволете ми да вярвам, че сте единственият царедворец, който изпълнява дълга си, като напада Франция само с французи, а не с чужденци. Аз съм жена и чувствавам, че ако моят син ме удари в гнева си, бих могла да го извиня; но ако гледа хладнокръвно как друг ме изтезава, бих го сметнала за чудовище.

— Вие завинаги ще си останете републиканка — каза маркизът в сладостно опиянение от тези благородни думи, които потвърждаваха самолюбивите му мисли.

— Републиканка? Не, аз вече не съм републиканка. Няма да ви уважавам, ако се покорите на първия консул — възрази тя; — но не бих искала да ви видя начело на хора, които грабят някое кътче на Франция, вместо да се борят срещу цялата Република. Заради кого се биете вие? Какво очаквате от краля, когото вие, с вашите ръце, ще възкачите на трона? Една жена извърши някога такъв подвиг, но освобожденият от нея крал позволи да я изгорят жива... Тези хора са богопомазани, а да се докосват свети неща, е опасно. Предоставете на Бога да ги въздига, сваля и отново да ги въздига на пурпурните им

престоли. Ако сте претеглили наградата, която ви очаква, ще изглеждате в моите очи десет пъти по-велик отпреди; тъпчете ме тогава с крака, ако искате, позволявам ви това, дори ще бъда щастлива!

— Вие сте очарователна! Моля, не се опитвайте да поучавате тези хора! Ще остана без войници.

— Ах, ако бяхте ми позволили да ви посветя в моята вяра, щяхме да заминем на хиляда левги оттук.

— Тези хора, които вие очевидно презирате, може би ще загинат в борбата — възрази маркизът сериозно, — техните грешки ще бъдат забравени. А ако усилията ми бъдат увенчани с успех, нима лаврите на триумфа не ще скрият всичко?

— Аз виждам, че тук единствен вие рискувате нещо.

— Не, не съм единствен — отвърна той с истинска скромност. — Ето там двама нови вождове на Вандея. Единия, както сте слушали, го наричат Големия Жак, това е граф Дьо Фонтен, а другия — Ла Билардиер, вече ви го показах.

— Но вие забравихте Киброн, където Ла Билардиер игра много странна роля... — каза тя, поразена от един свой спомен.

— Ла Билардиер пое голяма отговорност върху себе си, повярвайте ми. Не е лесно да се служи на крале...

— Ах, вие ме плашите! — извика Мари. — Маркизе — подхвана тя уклончиво, сякаш не се решаваше да открие тайната, известна само на нея, — достатъчно е понякога едно мигновение, за да се разруши някаква илюзия и да се разкрият тайни, от които зависят животът и щастието на много хора...

Тя се спря, изплашена сякаш от собствените си думи, и като помълча, добави:

— Бих искала да съм сигурна, че републиканските войници тук са в безопасност.

— Ще внимавам — каза Монтوران с усмивка, за да скрие вълнението си, — но престанете да ми говорите за вашите войници, аз отговарям за тях с честната си дума.

— Впрочем с какво право бих искала да ви ръководя? — продължи тя. — Бъдете всякога господар в нашите отношения. Нали ви казах, че ще изпадна в отчаяние, ако властвувам над роби!

— Господин маркизе — каза почтително майор Бриго, като прекъсна този разговор, — сините ще останат ли дълго тук?

— Щом си отдъхнат, веднага ще тръгнат — живо отвърна Мари.

Маркизът хвърли изпитателен поглед към събралите се и като забеляза някакво вълнение сред тях, остави госпожица Дьо Верной, към която тозчас се присъедини госпожа Дьо Гуа. Тази жена с невероятна лекота носеше своята смееща се, коварна маска, която горчивата забележка на младия вожд съвсем не смути. В тази минута Франсин нададе глух вик. Госпожица Дьо Верной с удивление видя, че преданата ѝ спътница изтича към трапезарията, а когато погледна госпожа Дьо Гуа, бе поразена от бледността, покрила отведнъж лицето на нейната неприятелка. Любопитна да узнае причината за внезапното изчезване на Франсин, Мари се приближи към прозореца, където я последва и съперницата ѝ, за да разсее подозренията, които можеше да пробуди нечия непредпазливост; двете жени погледнаха езерото и заедно се върнаха към камината — Мари разочарована, че не бе видяла нищо, което би обяснило бягството на Франсин, а госпожа Дьо Гуа доволна, че заповедите ѝ бяха изпълнени.

Езерото, по брега на което Скитника по Земята се бе появил в двора по нареждане на тази жена, се съобщаваше с дълбокия, опасващ замъка ров, който предпазваше градините със своите криволици, потънали в бяла мъглица, ту широки като малки езера, ту тесни като изкуствените рекички в парковете. Високият, стръмен бряг, миещ се от тези светли води, беше на няколко крачки от прозореца. Франсин дълго гледа по повърхността на водата черните сенки, хвърляни от короните на старите върби, наблюдавайки разсеяно как вятърът равномерно поклаща клоните им. Изведнъж ѝ се стори, че една от сенките се движи по огледалната повърхност с резки, поривисти тласъци като живо същество и в това неясно, тъмно отражение тя сякаш различи човешка глава. Отначало Франсин си помисли, че видението е извикано от играта на лунната светлина, прокрадваща се през листата, но скоро се появи втора глава, а след нея в далечината се показаха още глави. Крайбрежните храсти се огънаха и стремително се изправиха и тогава Франсин видя, че дългият жив плет едва забележимо се помръдва като огромен змей от индийските приказки. После във високите тръни и жълтугите тук-там заблестяха и се раздвижиха светещи точки. Възлюбената на Скитника по Земята напрягаше цялото си внимание и като че позна първата от черните фигури, които вървяха по този движещ се бряг. И колкото и неясен да бе силуетът на

този човек, учестеното биене на сърцето ѝ подсказа, че вижда пред себе си Скитника по Земята. Убедила се в това по един негов жест и изгаряща от нетърпение да узнае дали тази неясна история не крие в себе си предателство, тя изтича на двора. Когато се озова наред зелената морава, огледа едно след друго двете крила на замъка и двата бряга, без да забележи никакви следи от потайното движение на брега, който се простираше срещу пустеещото крило. После внимателно се послуша и долови леко шумолене, подобно на звука от стъпките на див звяр в горската тишина. Макар да бе млада и неопитна, любопитството бързо ѝ подсказа хитър план. Тя потърси с очи пощенската карета и когато я видя сред двора, се скри в нея и едва подаваше глава като уплашен заек, дочул пукота на далечен лов. И видя как от конюшната излезе Пипникравай, след него се появиха двама селяни и всеки носеше наръч слама; после разстлаха сламата по дължината на пустеещото крило, успоредно на брега, ограден с нискостеблени дръвчета и храсти, където шуаните се движеха в пълно мълчание, говорещо за кроежи на някакъв ужасен заговор.

— Разстилаш слама, като че наистина ще спят на нея... Стига, Пипникравай, стига — каза хриплив, глух глас, който Франсин веднага позна.

— Та няма ли да заспят тук? — рече Пипникравай и избухна в грозен, животински смях. — А ти не се ли страхуваш, че Юнака ще се сърди? — запита после така тихо, че Франсин не чу нищо.

— Нека се сърди — полугласно отвърна Скитника по Земята, — така и така сините няма да възкръснат. Я виж тази кола — продължи той, — трябва да я приберем с теб в конюшната.

Скитника по Земята притегли колата за ока, Пипникравай бутна задното ѝ колело и тя се задвижи с такава бързина, че преди още да помисли за своето положение, Франсин изведнъж се озова в конюшната и едва не я заключиха там. Пипникравай излезе, за да помогне да приберат бъчонката сидер, с който маркизът бе заповядал да почерпят войниците от конвоя. Скитника по Земята минаваше край колата, за да излезе и заключи вратата, когато неочаквано нечия ръка го улови за дългите косми на козята кожа и го спря. Той позна кротките очи, чийто поглед упражняваше върху него магнетична сила, и се спря като омагьосан. Франсин бързо скочи от колата и с властен тон, който така чудесно подхожда на разгневената жена, каза:

— Пиер, какви новини съобщи ти по пътя на тази дама и на нейния син? Какво става тук? Защо се криеш? Искam всичко да узная.

По лицето на шуана се появи странен израз, непознат дотогава на Франсин. Бретонецът поведе своята възлюблена към вратата, обърна лице към белезникавата светлина на луната и като впи страшен поглед във Франсин, каза:

— Да, душата си да загубя, Франсин, ако не ти кажа всичко! Но най-напред ми се закълни ето над тази броеница... — И той измъкна изпод козята кожа стара броеница.

— Помниш ли тази светиня? — продължи той. — Закълни се, че ще ми отговориш с истината на моя въпрос, на един-единствен въпрос.

Франсин погледна броеницата и почервения — тя бе залог за тяхната любов.

— Ето тук, над нея ти се закле...

Той не довърши мисълта си. Франсин постави ръка върху устните на своя възлюблен, за да го накара да замълчи.

— Нима трябва да се кълна? — запита тя.

Тогава той кротко взе ръката ѝ и като я погледна в очите, запита:

— Госпожицата, у която служиш, наистина ли е госпожица Дьо Верной?

Франсин побледня, наведе глава и мълчаливо застана пред него, притворила очи и отпуснала ръце.

— Тя е кучка! — с грозен глас каза Скитника по Земята.

При тази дума красивата ръка отново затвори устните му, но този път шуанът веднага се отдръпна. Пред очите на кротката бретонка не бе вече нейният възлюблен, а див звяр, с цялата ярост на ужасната си природа. Веждите на шуана се склениха, устните му се изкривиха, а зъбите му лъснаха като на куче, което брани своя господар.

— Ех, беше цвете, а стана тор! И защо те оставих!... За какво сте дошли тук? Да ни предадете, нас и Юнака!...

Тези думи приличаха по-скоро на ръмжене, нежели на човешка реч. Франсин изтръпна, но като чу последния упрек, се осмели да погледне свирепото лице на шуана, вдигна към него ангелски кротките си очи и спокойно отвърна:

— Кълна се в душата си, че това е лъжа. Всичко е из мислила твоята госпожа.

Сега той на свой ред отпусна глава. Девојката мило пристъпи към него и като го улови за ръка, каза:

— Пиер, защо ни трябва да се месим в тези неща? Слушай, аз не зная как можеш да се справиш в тях, когато сама аз нищо не разбирам! Но помни едно — тази красива, благородна девојка е и моя, и твоя благодетелка. За мен тя е като сестра. И щом сме около нея, нищо лошо не бива да ѝ се случи, поне докато ние с теб сме живи. Закълни ми се в това. Имам доверие само в теб.

— Аз не командувам тук — хрипливо отвърна шуанът.

Лицето му потъмня. Франсин го улови за повисналите уши и леко ги потърка, като че галеше котенце.

— Е, добре, обещај ми — подхвана тя, като го видя да омеква, — обещај ми, че ще направиш всичко, което е по силите ти, за да бъде нашата благодетелка в безопасност.

Той поклати глава, като че се съмняваше в успеха, и бретонката потрепери. В тази критична минута конвоят излезе на пътя. Стъпките на войниците и дрънкането на оръжие разбудиха ехото в двора и сякаш сложиха край на колебанията на шуана.

— Може би ще мога да я спася — каза той на възлюблената си, — ако я накараш да не излиза от къщата. И слушай — добави той, — каквото и да стане, остани там с нея и си дръж езика зад зъбите! Иначе не отговарям!

— Обещавам — отвърна тя ужасена.

— Е, добре, тръгвай! Тръгвай веднага и скрий страха си от всички, дори и от господарката си.

— Добре.

Тя стисна ръката му и полетя към замъка, лека като птица, а шуанът, изпратил я с бащински поглед, се шмугна в живия плет подобно на актьор, който бяга зад кулисите, когато се вдига завесата преди трагедия.

[1] ... чиято съдба бе сюжет на една от нашите „Сцени“. — В повестта „Опаката страна на съвременната история“ Балзак изобразява Анриет Брион, баронеса Дьо Тур-Меньо, убита заедно с възлюбения си шуан Рифоел. Но тази шуанка е много по-млада от госпожа Дьо Гуа.

↑

[2] *Блатото* — част от Конвента, отначало колебаеща се между жирондинци и якобинци, а по-късно участница в заговора на 9-и термидор против Робеспьер. ↑

[3] *Мерсие* — един от многобройните благородници-диверсанти, които Англия изпращаше в Бретан за борба против революционна Франция. ↑

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

— Знаеш ли, Мерл, това място ми прилича на истинска мишеловка — каза Жерар, когато дойде в замъка.

— И аз го виждам така — замислено каза капитанът.

Офицерите побързаха да поставят патрули, за да осигурят пътя и вратата, после огледаха с недоверчив поглед брега и тръгнаха към замъка.

— Е — каза Мерл, — или трябва с доверие да влезем в тази бърлога, или въобще да не влизаме.

— Ще влезем — отсече Жерар.

При команда „свободно“ войниците излязоха от редиците, бързо поставиха оръжието си в пирамиди и се натрупаха пред сламената постеля, посред която се червенееше бъчонката със сидер. Те се пръснаха на групи и двама селяни започнаха да им раздават ръжен хляб и масло. Маркизът излезе да посрещне офицерите и ги поведе към дома си. Изкачвайки се по стълбите на входа, Жерар огледа двете крила на замъка, където старите лиственици протягаха черните си клони, после извика Бързохода и Сърцеведа:

— Вървете да обиколите градината и да претърсите живия плет. Разбрахте ли? И поставете патрул на предна линия при знамето.

— А може ли преди това да се посгреем, гражданино майор? — запита Сърцеведа.

Жерар кимна с глава.

— Ето, виждаш ли, Сърцеведе — каза Бързохода, — майорът сгрещи, като се набута в това гнездо на оси. Ако ни командуваше Юло, никога нямаше да влезе в него: та ние сме тук като в котел.

— Ех, глупавичък си ми — засмя се Сърцеведа; — как така ти, царят на хитреците, да не се досетиш, че тази колибка е замъкът на миловидната гражданка, подир която подсвирква нашият весел дрозд^[1], най-юначният от всички капитани, и той ще се ожени за нея — това е ясно като излъскан щик. Е, какво, такава жена ще е чест за полубригадата.

— Така е — отвърна Бързохода. — Можеш да добавиш още, че и сидерът тук е добър, само че някак не ми се ще да пия пред тези проклетни живи плетища. Все още виждам как Лароз и Вийо-Шапо полетяха с главата надолу в канавката при Пелрин. Никога няма да забравя това. Плитката на горкия Лароз подскачаше като чукче на врата.

— Бързоходе, приятелю мой, прекалено много фантазия имаш за войник. Да беше съчинил песни за Националния институт, а...^[2]

— Ако моята фантазия е прекалено голяма — възрази Бързохода, — твоята пък никаква я няма. Ти скоро консул няма да станеш.

Смехът на войниците сложи край на този спор; Сърцеведа не намери в патронташа си патрони, за да отговори на противника.

— Хайде, ще тръгваме ли на обиколка? Аз поемам вдясно — каза Бързохода.

— Добре, аз пък — вляво — отвърна приятелят му. — Само почакай минутка да изпия чашка сидер. Езикът ми е прилепнал към глътката като мушамичката, оная, дето нашият Юло я лепеше на шапката си да ѝ скрие дупките.

Лявата страна на градината, която Сърцеведа не бързаше да претърсва, бе за нещастие на оня опасен бряг, където Франсин бе забелязала тайнственото движение. На война всичко зависи от случая.

Когато влезе в приемната, Жерар се поклони на всички и с проникателния си взор огледа събралите се там хора. Дълбоко в душата подозрението му се усили; той пристъпи към госпожица Дьо Верной и тихо ѝ каза:

— Струва ми се, че трябва по-скоро да заминете, тук не е безопасно.

— От какво може да се страхувате в моя дом? — отвърна тя. — Тук сте на по-безопасно място, отколкото в Майен.

Жената всякога отговаря със сигурност за любимия човек. Двамата офицери се успокоиха. В тази минута всички преминаха в трапезарията, макар да се дочуваха разговори, че някакъв важен гост още не бил дошъл. Възползувайки се от мълчанието, обичайно при сядане на масата, госпожица Дьо Верной можа по-внимателно да разгледа участниците в твърде любопитното при тази обстановка събрание, без да подозира, че в известна степен сама бе негова причина; както и много други жени, привикнали да си играят с всичко,

тя проявяваше безгрижие в най-решителните минути на живота си. Едно нейно наблюдение я порази внезапно. Двамата републикански офицери се отличаваха от всички останали със скромността на своята външност. И у двамата дългите коси, опънати на слепоочията и прибрани отзад в дебела плитка, обрисоваха на челото строги линии, които придават такава простота и благородство на младите лица. Износените сини мундири с избеляла червена украса, еполетите, увиснали на гърба от дългите походи, говорещи за липса на шинели в цялата армия, дори и за командирите, всичко открояваше тези двама воители сред хората, между които бяха попаднали.

„О, там е нацията, свободата — си каза Мари. После, хвърляйки поглед към роялистите: — А тук само един човек — кралят, привилегиите!“

И тя неволно се полюбува на лицето на Мерл: този жизнерадостен войник сякаш въплъщаваше в себе си образа на френския пехотинец, който си подсвирква песничка под куршумите и не изпуска случай да се пошегува над изпадналия в смешно положение. Жерар извикваше уважение. Строг, изпълнен със самообладание, той като че бе с душа на истински републиканец, каквито тогава се срещаха мнозина във френската армия и на които скромната, благородна самоотверженост придаваше невиджана до това време енергия.

„Ето човек с широк кръгзор. Обичам такива хора — мислеше си госпожица Дьо Верной. — Опрени на настоящето, над което господствуват, те рушат миналото, но в името на бъдещето...“

Тази мисъл я натъжи, защото не се отнасяше до нейния любим; тя бързо се обърна към маркиза в желанието си с възхитата от него да отмъсти на Републиката, която вече ненавиждаше. Видя маркиза, обкръжен от хора толкова смели, толкова фанатични, толкова разчитащи на бъдещето, че бяха решили да се борят с победоносната Република, с надеждата да възстановят мъртвата монархия, отменената религия, принцовете, скитащи зад граница, и унищожените привилегии. И тогава си каза: „Маркизът е не по-малка фигура от другия. Сведен над остатъците от миналото, той иска да създаде от тях бъдещето.“ Нейната мисъл, подхранвана с образи, блуждаеше между развалините на новото време и развалините на миналото. Съвестта ѝ високо ѝ говореше, че едните се борят за отделен човек, а другите — за

цялата страна, но чувството ѝ я доведе до извода, до който могат да доведат и разсъжденията: до признанието, че кралят — това е страната.

Дочул в приемната мъжки стъпки, маркизът стана и отиде да посрещне новия гост. Оказа се човекът, когото очакваха: изненадан от това голямо множество хора, гостът поиска да каже нещо, но Юнака скришом от републиканците го възпря и му предложи да седне на масата. Офицерите внимателно се вглеждаха в сътрапезниците си и у тях възникнаха прежните съмнения. Свещеническите одежди на абат Гюден и странните дрехи на шуаните пробудиха недоверието им; те удвоиха вниманието си и откриха забавни контрасти между маниерите и езика на гостите: колкото едни проявяваха в изказванията си преувеличен републиканизъм, толкова други учудваха с аристократичността на обноските си. Няколко случайно уловени погледа между маркиза и гостите, няколко непредпазливи фрази с двояк смисъл и особено тесният кант брада, зле скрита от високите яки, едновременно разкриха и на двамата истината. Една и съща мисъл внезапно ги осени и те си я съобщиха един другиму с поглед, защото госпожа Дьо Гуа предвидливо ги бе разделила така, че можеха да си говорят само с очи. Положението им налагаше да се действа непредпазливо: републиканците не знаеха дали в този замък са господари на положението, или са попаднали в клопка, дали госпожица Дьо Верньой е жертва или съучастница в тази необяснима авантюра; но едно непредвидено събитие ускори развързката, преди още да схванат цялата ѝ сериозност.

Новият гост беше един от ония охранени, червенобузести великани, които ходят наведени назад, като че изтласкват въздуха по своя път и считат, че всички погледи са устремени към тях. Въпреки знатното си произхождение той гледаше на живота като на забава, от която трябва да извлече възможно повече удоволствия; но макар и да се прекланяше пред себе си, запазваше благодушната си учтивост и остроумие, както много други благородници, които, получили възпитанието си в кралския двор, се завръщат в именията си и след двайсет години буквално плесенясват. Такива хора с невъзмутимо спокойствие проявяват груба нетактичност, говорят плоски остроумия, много ловко отказват доверие на доброто и с невероятно усърдие участвуват в някаква уловка. Служейки си с вилицата с привичната за

гастронома ловкост, той навакса загубеното време и едва тогава вдигна очи към сътрапезниците си. Удивлението му порасна, когато забеляза офицерите; той въпросително погледна госпожа Дьо Гуа и вместо отговор тя му показва с очи госпожица Дьо Верньой. Като видя тази сирена, чиято красота почти бе заставила вече да замлъкнат в душите на гостите съмненията, пробудени от госпожа Дьо Гуа, дебелият абат, с нагла и подигравателна усмивка, зад която явно се таеше някаква непристойна история, се наведе към съседа си и му прошепна две-три думи, останали тайна за офицерите и за Мари; тези думи тръгнаха от уста на уста, всеки ги чуваше на свой ред и най-после стигнаха до човека, когото трябваше да ранят смъртоносно, като го поразиха в самото сърце! Вождовете на вандейци и шуани с жестоко любопитство устремиха поглед към маркиз Дьо Монторан. Очите на госпожа Дьо Гуа, светнали от радост, се спираха ту на маркиза, ту на смаяната госпожица Дьо Верньой. Офицерите тържествено се споглеждаха един друг, недоумявайки как ще завърши тази странна сцена. В ръцете на всекиго вилиците застинаха неподвижно, в залата се възцари тишина и всички погледи се устремиха към Юнака. Неговото лице почервения от гняв, после стана восъчножълто и в очите му пламна безумна ярост. Той рязко се обърна към госта, от когото бе пропълзляла тази отровна змия, и с отпаднал глас мрачно запита:

— Проклятие! Графе, вярно ли е това?

— Кълна се в честта си! — с важен поклон отвърна графът.

Маркизът наведе очи, но тозчас отново ги вдигна и ги устреми към Мари; девойката, която дотогава внимателно следеше необяснимата за нея сцена, посрещна този поглед, пълен със смъртна ненавист.

— Бих дал живота си — прошепна той, — за да си отмъстя веднага.

Госпожа Дьо Гуа отгатна тези думи по движението на неговите устни и му се усмихна, както се усмихва човек на приятел, обещавайки, че мъките му скоро ще имат край. Презрението към госпожица Дьо Верньой, изписано на всяко лице, доведе до краен предел негодуванието на републиканците.

— Какво желаете, ГРАЖДАНИ? — запита госпожа Дьо Гуа.

— Нашите шпаги, ГРАЖДАНКО — с ирония отвърна Жерар.

— На трапезата нямате нужда от тях — хладно възрази маркизът.

— Не. Но сега ще поиграем игра, добре известна на вас — извика Жерар. — Тук ще се видим един друг по-отблизо, отколкото на Пелрин.

Всички се стъписаха. В тази минута от двора се раздаде силен залп, който хвърли в ужас двамата офицери. Те изтичаха на входа, отгдето видяха стотина шуани, които насочваха пушките си към войниците, оцелели след първия залп, и стреляха по тях като по зайци. Бретонците излизаха от брега, където се бяха скрили по заповед на Скитника по Земята с риск за собствения си живот; когато стихнаха последните изстрели, през виковете и стонове на умиращите се дочу как няколко препънали се шуани паднаха във водата като камъни, хвърлени в пропаст. Пипникравай се прицели в Жерар, Скитника по Земята взе на мушка Мерл.

— Капитане — студено заговори маркизът, като повтори думите, казани неотдавна от Мерл, — хората са като мушмулите — доузряват на сламата.

И той показа с ръка целия конвой на сините, налягал на окървавената сламена постелка, където шуаните с невероятна бързина доубиваха ранените и събличаха мъртвите.

— Бях прав, когато казах, че войниците ви няма да стигнат до Пелрин — добави маркизът. — И ми се струва, че вашата глава ще напълнят с олово по-рано от моята. Какво ще кажете?

Монторан изпитваше неудържима потребност да излее яростта си. Издевателството над победения враг, жестокостта, дори вероломството на този разстрел, извършен без негова заповед, но сега одобряван от него, отговаряха на скритите желания на сърцето му. В овладелия го бяс той бе готов да унищожи цяла Франция. Сините, лежащи с прерязани гърла, и двамата оцелели офицери, чужди на престъплението, за което жадуваше да отмъсти, бяха в неговите ръце карти, които губещият играч в отчаянието си разкъсва на парчета.

— Предпочитам да умра като тях, нежели да побеждавам като вас — каза Жерар и като посочи голите, окървавени трупове на войниците, извика: — Да ги убиее така подло, така жестоко!

— Така, както бе убит Луи XVI — бързо отвърна маркизът.

— Господине — с гордо достойнство заяви Жерар, — в кралските процеси има тайни, които вие никога няма да разберете.

— Да се съди кралят! — извика вън от себе си маркизът.

— Да се биеш срещу родината! — с презрение каза Жерар.

— Глупост! — извика маркизът.

— Отцеубийци! — прозвуча отново силният глас на Жерар.

— Цареубийци!

— Е, ти, изглежда, си намислил да се караш, преди да умреш — закачливо подхвърли Мерл.

— Наистина — съдържано каза Жерар, като се обърна към маркиза. — Господине, ако възнамерявате да ни убиеете — продължи той, — сторете ни милостта да ни разстреляте веднага.

— Виж ти какъв си бил припрян — засмя се капитанът. — Но, приятелю мой, щом тръгваш на далечен път и знаеш, че вече никога няма да закусиш, поне се навечеряй!

Жерар гордо излезе напред и без да пророни дума, застана до стената. Пипникравай се прицели в него, погледна неподвижно стоящия маркиз, взе мълчанието на своя началник за заповед и майорът падна като отсечено дърво. Скитника по Земята дотича да поделят с убиеца новата плячка. Те се караха като два гладни гарвана и ръмжаха над още неизстиналия труп.

— Капитане, ако искате да си довършите вечерята, елате с мен — каза маркизът на Мерл, решил да му запази живота за размяна на пленници.

Капитанът машинално тръгна след маркиза и тихо каза, като че упреквайки себе си:

— За всичко е виновно това дяволско момиче! Какво ще каже Юло?

— Това момиче? — измъчено простена маркизът. — Значи, тя наистина е момиче, улично момиче!

Думите на капитана явно съвсем сломиха маркиза: той вървеше с несигурни стъпки, бледен, разстроен, мрачен.

Междувременно в трапезарията се беше разиграла друга сцена, която в отсъствието на маркиза взе такъв зловещ характер, че Мари, оказала се без покровител, прочете в очите на съперницата си своята смъртна присъда. Когато дочуха залпа, всички гости станаха, с изключение на госпожа Дьо Гуа.

— Не се безпокойте — каза тя, — няма за какво, нашите хора убиват сините.

Когато маркизът излезе, тя стана от мястото си.

— Ето госпожицата, дошла да ни отнеме Юнака — каза госпожа Дьо Гуа бавно, като се мъчеше да прикрие яростта си. — Опитваше се да го предаде на Републиката.

— От тази сутрин насам можех дваисет пъти да го предам, а аз му спасих живота — възрази госпожица Дьо Верной.

Госпожа Дьо Гуа се хвърли с бързината на мълния към съперницата си, разкъса в сляпата си ярост слабите гайки на елека на девойката, замаяна от това неочаквано нападение, раздра роклята, дантелите, корсета и ризата и с груба ръка оскверни пазвата ѝ, където бе скрито писмото. Тя изкусно се възползува от това тършуване, за да утоли ревнивата си ненавист, и безжалостно мачкаше треперещата гръд на съперницата си, като оставяше по нея кървави следи от ноктите си, изпитвайки жестоко и мрачно наслаждение да я подлага на такава гнусна гавра. При слабото съпротивление, което Мари оказваше на тази побесняла жена, шапката ѝ падна, косите се разпуснаха и непокорни къдрици покриха плещите ѝ; лицето ѝ засия от свян и две сълзи, усилили огнения блясък на очите ѝ, се търколиха по бузите, като оставиха по тях гореща, влажна следа; полугола, трепереща, тя замря под погледите на гостите. Дори и най-коравосърдечните съдии, виждайки болката ѝ, биха повярвали в нейната невинност.

Омразата зле съди за нещата. Госпожа Дьо Гуа дори и не забеляза, че никой не я слуша, когато тържествено викаше:

— Ето, господа, вие виждате, че не съм клеветила тази ужасна твар!

— Не чак толкова ужасна — тихо рече дебелият гост, виновник за тази катастрофа. — Аз обичам, хм-м-м, как обичам такива „ужасни твари“!

— Вижте — продължаваше жестоката вандейка, — ето заповедта, подписана от Лаплас и заверена от Дюбоа. — При тези имена някои от гостите изправиха глави. — А ето какво се казва в нея — добави госпожа Дьо Гуа:

— „Военни командири с всякакви чиновове, управители на окръзи, прокурори, кметове и прочее власти в разбунтуваните департаменти, особено в онези краища, в които се появява бившият маркиз Дьо Монтوران, главатар на разбойниците с прозвище Юнака, се задължават да оказват помощ и съдействие на гражданката Мари дьо Верной и да изпълняват нарежданията, които, в случай на нужда, тя ще им възлага,

и така нататък...“ — Жена с леко поведение се осмелява да си присвои знатно име, за да го опозори с такава подлост! — заключи госпожа Дьо Гуа.

Шепот на изненада пробягна сред гостите.

— Играта е неравна, ако Републиката изпраща срещу нас такива хубавички жени — весело забеляза барон Дьо Геник.

— И особено момичета, които не влагат нищо в играта — подхвана госпожа Дьо Гуа.

— Нищо?! — ухили се благородникът Дьо Висар. — Госпожицата притежава съкровища, които вероятно ѝ носят големи доходи.

— Републиката очевидно обича да се забавлява, щом ни изпраща като посланици улични момичета — додаде кюрето Гюден.

— Но за нещастие госпожицата търси удоволствия, които убиват — отново каза госпожа Дьо Гуа и ликуващото изражение на лицето ѝ издаваше смисъла на тази шега.

— Как тогава сте още жива, госпожо? — каза Мари, като стана и оправи изпокъсаните си дрехи.

Тази хаплива насмешка внуши на всички известно уважение към толкова гордата жертва и ги застави да млъкнат. Госпожа Дьо Гуа видя по устните на гостите да блуждае усмивка, чиято ироничност я вбеси; и тогава, без да забележи маркиза, който влизаше с капитана в трапезарията, тя извика, сочейки с ръка госпожица Дьо Верной:

— Пипникравай, изведи я оттук, тя е моят дял от плячката, давам ти я, прави с нея каквото искаш!

Думите „каквото искаш“ накараха всички да изтръпнат, тъй като зад маркиза се показаха уродливите лица на Пипникравай и Скитника по Земята и изпитанието се представи в целия си ужас.

Права, стиснала ръце, с просълзени очи, Франсин стоеше като поразена от гръм. В тази критична минута госпожица Дьо Верной отново възвърна самообладанието си; тя хвърли на мъчителите си презрителен поглед, изтръгна от ръцете на госпожа Дьо Гуа писмото, изправи глава и със сухи, горящи очи забърза към вратата, където Мерл бе оставил шпагата си. На прага се сблъска с маркиза, студен и неподвижен като статуя. Ни най-малко състрадание не се четеше по неговото лице, чиито застинали черти издаваха само сурова решимост. Мари бе поразена в самото сърце и внезапно почувствува пустота и

отчаяние. Човекът, който така горещо я уверяваше в любовта си, бе слушал как се надсмиват над нея и бе останал хладен свидетел на нейния позор, когато пред очите на всички се разкриха съкровищата на красотата, които жената пази за любимия. Може би тя би простила на Монторан презрението му, но го намрази за това, че бе станал хладнокръвен свидетел на унижението ѝ; тогава го погледна с див, зъл поглед и в сърцето ѝ закипя люта жажда за мъст; но бе потисната от съзнанието за безсилието си, виждайки над себе си смъртта. В главата ѝ се надигна вихърът на безумието, кръвта ѝ кипна и ѝ се стори, че светът бе обхванат от огнени пламъци. Внезапно изменила решението си да свърши със себе си, тя грабна шпагата, размахна я над маркиза и я заби до самата дръжка, но острието се хлъзна между ръката и хълбока; маркизът хвана Мари за ръка и я измъкна от стаята с помощта на Пипникравай, нахвърлил се върху нея, когато се бе опитала да прободне Монторан. При тази гледка Франсин пронизително завика.

— Пиер! Пиер! Пиер! — жално стенеше тя, следвайки по петите своята господарка.

Маркизът остави смаяните гости и излезе, като затвори вратата след себе си. Той стискаше конвулсивно ръката на Мари чак до стълбището, а коравите пръсти на Пипникравай едва не строшиха рамото ѝ, но тя усещаше само пламналата ръка на младия вожд, когото погледна студено.

— Господине, причинявате ми болка.

Маркизът не отговори, само впери поглед в своята възлюблена.

— Кажете, нима искате да си отмъстите така подло, както тази жена?

Забелязала трупове, проснати върху сламата, тя затрепери и извика извън себе си:

— Честната дума на благородник!... — И диво, злорадо се закикоти. — Прекрасен ден!...

— Да, прекрасен — повтори той, — ден без бъдно утро.

После отпусна ръката ѝ и отправи последен дълъг поглед към възхитителното създание; от което почти не бе в състояние да се откъсне. Ни една от тези две непреклонни души не искаше да се покори. Може би маркизът очакваше макар и една сълза, но очите на девойката оставаха все така сухи и горди. Той бързо се обърна, като предостави на Пипникравай неговата жертва.

— Бог ще ме чуе, маркизе, той и вам ще изпрати ден без бърдно утро.

Смутен от такава великолепна плячка, Пипникравай внимателно повлече след себе си госпожица Дьо Верной, а странният му вид изразяваше някаква съчувствена ирония. Маркизът въздъхна и се върна при гостите с лице, което изразяваше пълна безнадеждност, върховно отчаяние на човек, загубил всичко.

[1] Името на капитана (Мерл) на френски означава дрозд. ↑

[2] Сърцеведа бърка националния институт с операта. ↑

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Появяването на капитан Мерл изглеждаше необяснимо за гостите. Всички го гледаха с недоумение и си разменяха въпросителни погледи. Мерл забеляза удивлението на шуаните и верен на своя нрав, каза с печална усмивка:

— Не мисля, господа, че ще откажете чашка вино на човек преди последния му поход.

Тази шега, подхвърлена с чисто френска лекота, поуспокои вандейците, но в тази минута влезе Монторан и безжизненото му лице и угасналият невиждащ поглед вледениха всички.

— Е, добре, господа — рече живо Мерл, — ще видите сега как мъртвите развеселяват живите.

— А, вие сте тук, мой военни прокуроре! — каза маркизът, като пробуден от сън, и протегна към капитана бутилка гравско вино, за да напълни чашата му.

— О, не, благодаря, гражданино маркизе. Боя се, че ще се напия.

Дочула тази шега, госпожа Дьо Гуа се усмихна на гостите:

— Какво ще речете, тогава да му спестим десерта.

— Много жестоко си отмъщавате, госпожо — отвърна капитанът.
— Забравяте моя убит приятел. Той ме очаква, а аз никога не закъснявам при срещи.

— Капитане — каза тогава маркизът, като му хвърли своята ръкавица. — Вие сте свободен. Ето ви пропуск. Кралските егери знаят, че не трябва да убиват всичкия дивеч.

— Добре! Приемам живота — отвърна Мерл, — но вие грешите. Уверявам ви, че сам ще ви подгоня и че няма да има пощада за вас. Може да сте много сръчен, но далеч не струвате колкото Жерар и макар главата ви да е недостатъчна цена за неговия живот, ще се лишите от нея.

— Но той сам избърза — възрази маркизът.

— Сбогом! Мога да се чука със своите палачи, но не и да остана с убийците на приятеля си — каза Мерл и излезе, като остави гостите в почуда.

— Е, господа, какво ще кажете за общинските чиновници, лекарите и адвокатите, които управляват Републиката? — хладно запита Юнака.

— Кълна се в Бога, маркизе, те във всеки случай са зле възпитани — отвърна граф Дьо Бован. — Струва ми се, че този човек се осмели да ни обиди.

Внезапното заминаване на капитана имаше своя скрита причина. Девойката, подхвърлена на такова унижение, може би в тази минута бе вече пред гибел, а Мерл не можеше да забрави колко бе прекрасна, когато се разиграваше описаната от нас сцена, и напущайки залата, си мислеше: „Ако е леко момиче, тя при все това е необикновено момиче и аз съм готов да се ожения за нея...“ Той така много се надяваше да я изтръгне от ръцете на тези диваци, че щом му подариха живота, първата му мисъл бе да вземе занапред Мари под свое покровителство. Сигнал до изхода, капитанът за нещастие не видя никого на двора. Той хвърли поглед наоколо, вслуша се в тишината и дочу само далечния, грозен смях на шуаните, които пиеха в градината след подялбата на плячката. После реши да обиколи фаталното крило на замъка, пред което бяха разстреляни войниците му, и когато дойде до ъгъла на сградата, различи отдалече, при слабата светлина на няколко свещи, кралските егери, събрани на групи. Пипникравай, Скитника по Земята и девойката не бяха там. Изведнъж усети, че някой лекичко го подръпна за полите на мундира, обърна се и видя Франсин коленичила.

— Къде е тя? — запита капитанът.

— Не зная... Пиер ме изгони и ми заповяда да не мърдам от мястото си.

— Накъде тръгнаха?

— Натам — отвърна Франсин и показа пътя.

Тогава тя и капитанът забелязаха на повърхността на езерото, ярко озарено от луната, човешки сенки, в една от които различиха стройния силует на жена и сърцето на капитана заби като камбанка.

— Това е Мари — извика бретонката.

Госпожица Дьо Верньой като че покорно стоеше сред някакви хора, които, ако се съдеше по движенията им, спореха помежду си.

— Те са няколко — каза капитанът. — Все едно, да вървим!

— Напразно, ще загинете — каза Франсин.

— Веднъж вече загинах днес — отвърна Мерл весело. И те тръгнаха към тъмния свод на вратата, зад която ставаше гореописаната сцена. Насред пътя Франсин се спря.

— Не, по-нататък няма да дойда — пошепна. — Пиер ми каза да не се меса в тия работи; аз му вярвам, ние само ще провалим всичко. Правете каквото знаете, господин офицер, но отдалечете се от мен. Ако Пиер ме види с вас, ще ви убие.

В този момент Пипникравай влезе да извика кочияша, останал в конюшната, забеляза капитана и като насочи към него оръжието си, извика:

— Света Ана Орейска, антрениският абат бил прав, като ни казваше, че сините продават душите си на дявола. Почакай, почакай, ти при мен сега няма да възкръснеш!

— Стой! На мен ми подариха живота! — извика Мерл, като видя грозящата го опасност. — Ето ръкавицата на твоя командир.

— Я гледай какви хитри били тези духове! А аз няма да ти подаря живота... Ave Maria!

Шуанът стреля. Куршумът прониза главата на капитана и той падна. Когато Франсин се приближи към Мерл, чу го да шепне тези неразбираеми думи:

— И все пак по-добре е да остана с тях, отколкото да се върна без тях...

Шуанът се втурна да съблича синия и задавено промърмори:

— Хубаво е, че привиденията възкръсват с дрешките си.

Капитанът мръдна ръка, сякаш за да покаже ръкавицата на Юнака, и като видя този спасителен знак, шуанът се стъписа:

— Не ми се ще да бъда сега в кожата на майчиния си син — извика той и избяга с бързината на птица.

За да разберем тази тъй фатална за капитана среща, е необходимо да проследим госпожица Дьо Верной от минутата, когато маркизът в отчаяние и гняв се раздели с нея, като я предаде във властта на Пипникравай. Тогава Франсин трескаво улови за ръка Скитника по Земята и проливайки сълзи, поиска от него да изпълни обещанието, което ѝ беше дал. На няколко крачки от тях Пипникравай мъкнеше жертвата си, сякаш влачеше груб товар. С разпуснати коси и наведена глава, Мари все поглеждаше към езерото, но железният юмрук я стискаше здраво и тя по неволя вървеше след шуана; той често се

обръщаше, за да я застави да ускори крачките си и всеки път някаква радостна мисъл изкривяваше лицето му в отворителна усмивка.

— Каква хубавица! — извика той с грубо възхищение.

Чула тези думи, Франсин отново заговори:

— Пиер!

— Какво?

— Той ще я убие.

— Има време — отвърна Скитника по Земята.

— Но тя ще се бори и ако умре, ще умра и аз.

— Тъй ли? Ти я обичаш премного... тогава нека умре — каза Скитника по Земята.

— Пиер, ако ние с теб станем богати и щастливи, всичко ще дължим на нея. Пък и не само това, не ми ли обеща да я запазиш от всяко зло?

— Ще се опитам, но ти остани тук, не мърдай.

Франсин веднага пусна ръката на Скитника по Земята и в ужасна тревога остана да чака на двора. Скитника по Земята се присъедини към приятеля си в минутата, когато, добрал се до конюшната, той бе заставил жертвата да седне в каретата. Пипникравай помоли съучастника си да му помогне да изкарат каретата на двора.

— Какво искаш да правиш? — запита Скитника по Земята.

— Как какво? Главната юнакия ми даде това момиче и всичко нейно сега е мое.

— За колата разбирам, ще изкараш някоя и друга пара от нея, а момичето за какво ти е? Ще ти изподраци очите като котка.

— Не е беда! Ще я откарам у дома и ще я вържа по-здраво.

— Добре, впрягай конете — каза Скитника по Земята. След минута, оставил на другаря си плячката му, той изкара каретата на двора и Пипникравай седна в нея редом с госпожица Дьо Верной, без да забележи, че тя се готвеше да се хвърли в езерото.

— Ей, Пипникравай! — извика Скитника по Земята.

— Какво?

— Купувам плячката ти.

— Шегуваш ли се? — запита шуанът, като затегли пленницата си за полата, както касапинът тегли телето, опитало се да бяга.

— Дай да я поогледам и ще ти предложи добра цена.

Злочестата девойка слезе от колата и застана между двамата шуани; всеки я държеше за ръка и я наблюдаваше с такива погледи, каквито вероятно двамата библейски старци са отправяли към къпещата се Сузана.

— Искаш ли — каза Скитника по Земята, като въздъхна, — искаш ли да получиш трийсет хубавички ливри?

— Не лъжеш ли?

— Дай си ръката — каза Скитника по Земята и сам протегна своята.

— О, съгласен съм, как не! С тези пари мога да имам бретонки, и още какви! Ами колата? На кого ще остане колата? — досети се изведнъж Пипникравай.

— На мен — извика Скитника по Земята със страшен глас, свидетелстващ за някакво превъзходство, което неговият свиреп характер му осигуряваше над всички шуани.

— Ами ако в колата има злато?

— Ние с теб направихме ли пазарлъка?

— Да.

— Тогава тръгвай за кочияша — той е вързан в конюшната.

— Ами ако има злато в ко...

— Има ли там злато? — грубо запита Скитника по Земята Мари, като я разтърси за рамото.

— Аз имам стотина екю — отвърна госпожица Дьо Верной.

При тези думи шуаните се спогледаха.

— Е, приятелю! Не си струва да се караме за някаква синя — пошепна Пипникравай на ухото на Скитника по Земята. — Камък на шията й... и във водата! А стоте екю ще ги поделим.

— Аз ти давам сто екю от своя дял... от откупа на Д'Оржемон — избухна Скитника по Земята, сподавяйки хрипливата въздишка, предизвикана от тази жертва.

Пипникравай изръмжа от удоволствие, изтича за кочияша и неговото щастие донесе нещастие на капитана, когото той срещна на пътя си. Дочул изстрела, Скитника по Земята забърза към мястото, където Франсин стоеше на колене до клетия капитан и сключила ръце, се молеше, все още недошла на себе си от мъчителното зрелище на убийството.

— Бягай при господарката си — рязко каза шуанът, — тя е спасена.

После сам побягна за кочияша, върна се с бързината на мълния и като прескачаше трупа на Мерл, забеляза ръкавицата на Юнака, която мъртвата ръка все още стискаше.

— Охо! — учуди се шуанът. — Пипникравай хубаво се е наредил! Парите май ще му се разминат.

Той изтръгна от мъртвеца ръкавицата и като я подаде на госпожица Дьо Вернъой, вече седнала в каретата редом с Франсин, каза:

— Вземете тази ръкавица. Ако по пътя ви нападнат, извикайте „Юнак!“ и покажете ръкавицата като пропуск. Тогава нищо лошо няма да ви се случи. Франсин — продължи той, като се обърна към девойката и здраво я улови за ръката. — Сега сме на чисто с тази жена, идвай с мен, а тя да върви по дяволите.

— Искаш да я оставя в такъв момент? — скръбно проплака Франсин.

Скитника по Земята смутено се почеса зад ухото и по челото, а после вдигна глава и в очите му светнаха мълнии.

— Право казваш — избоботи той. — Остани при нея седмица, не повече. И ако тогава не дойдеш при мен...

Бретонецът не довърши думите си, а само силно удари с ръка дулото на карабината, стрелна с поглед възлюблената си и изчезна, без да дочака отговор.

Едва скрил се шуанът, някакъв глас, който сякаш излизаше от езерото, глухо извика: „Госпожо! Госпожо!“

Кочияшът и двете жени, зърнали няколко трупа, свлечени до брега от течението, изтръпнаха от ужас. Иззад едно дърво се показва спотаил се там републиканец.

— Позволете ми да седна на покрива на вашата карета — или с мен е свършено. На Сърцевода му се прииска да изпие чаша сидер и тази проклетата чаша ни струваше не една пинта кръв. Ако беше тръгнал като мен веднага да огледа брега, сега нашите бедни другари нямаше да плават в езерото като корабчета...

Докато отвъд стените на замъка ставаха тези събития, вождовете на метежниците от Вандея и вождовете на шуаните с чаши в ръце се съвещаваха под председателството на маркиз Дьо Монторан.

Обилното, искрящо бордо оживи разговорите, но към края на вечерята те добиха много важен, сериозен характер. След десерта бе приет план за съвместни военни действия и роялистите вдигнаха тост за здравето на Бурбоните. И в тази минута се разнесе изстрелът на Пипникравай, отекнал като ехо на разрушителната война, която тия весели и високопоставени заговорници искаха да водят срещу Републиката. Госпожа Дьо Гуа трепна и в отговор на неволния ѝ жест, при мисълта за окончателното избавление от съперницата ѝ, гостите мълчаливо се спогледаха, а маркизът стана и излезе от залата.

— И все пак той я обичаше — иронично каза госпожа Дьо Гуа. — Идете, господин Дьо Фонтен, разходете се с него. Сега ще бъде досаден като есенна муха, ако не го отвлечете от мрачните му мисли.

И тя отиде до прозореца, който гледаше към двора, надявайки се да види там мъртвото тяло на Мари. При светлината на последните лъчи на залязващата луна госпожа Дьо Гуа можа да различи каретата, която с невероятна скорост се носеше по пътя между ябълковите дървета. Воалът на госпожица Дьо Верной, подхванат от вятъра, се развяваше извън нея. Побесняла от току-що видяното, госпожа Дьо Гуа изтича навън.

Облакътен на перилата на външния вход, маркизът мрачно и замислено гледаше как сто и петдесетина шуани, поделили в градината плячката си, се връщаха в двора да довършат бъчонката сидер и хляба, приготвен за сините. Тези войници от нов тип, върху които монархията градеше надеждите си, се веселяха на групи, а на брега, срещу входа, седем-осем човека се забавляваха, като хвърляха във водата трупове на сините с привързани на шиите им камъни. Тези диви същества, в странни одежди и с лица, белязани от жестокост и безумие, представляваха толкова необичайно и толкова ново зрелище за господин Дьо Фонтен, видял във войската на Вандея известно благородство и порядък, че реши да се възползува от случая и каза на маркиз Дьо Монтран:

— Надявате ли се да направите нещо с такива зверове?

— Не много! Вие сте прав, драги графе — отвърна Юнака.

— Ще съумеят ли подобни хора да бъдат гъвкави, когато влязат в стълкновение с републиканците?

— Никога.

— Поне в състояние ли са да разберат и изпълнят вашите заповеди?

— Никога.

— Тогава за какво ви са?

— За да забия с тяхна помощ шпагата си в корема на Републиката — отвърна гръмко маркизът, — да си възвърна Фужер за три дни и цял Бретан — за десет... Тръгвайте, господине — каза той с омекнал тон, — върнете се във Вандея; нека Д'Отишан, Сюзане и абат Берние действуват така бързо, както аз, и нека не мислят за преговори с първия консул, от което започвам да се опасявам — тук той силно стисна ръката на вандееца, — и тогава след три седмици ще бъдем на трийсет левги от Париж.

— Но Републиката изпраща срещу нас шейсет хиляди човека и генерал Брюн.

— Шейсет хиляди човека? Наистина ли? — с язвителна усмивка запита маркизът. — С кого тогава Бонапарт ще проведе похода в Италия? А колкото до генерал Брюн, той няма да дойде: Бонапарт го изпрати в Холандия срещу англичаните. Тук го замества генерал Едувил, приятел на нашия приятел Барас... Разбирате ли ме?

При тези думи Дьо Фонтен погледна маркиза с лукав и умен поглед, сякаш го упрекваше, че сам не вниква напълно в смисъла на своите тайнствени думи. Двамата благородници чудесно се разбраха. Младият вожд със загадъчна усмивка отвърна на мислите, които си съобщиха един другиму с очи: „Господин Дьо Фонтен, вие знаете моя герб! Девизът ми е: «Бори се до смърт!»“

Граф Дьо Фонтен пое ръката на маркиза и като я стисна, каза:

— Аз бях оставен на полесражението при Катр-Шмен — сметнаха ме за убит, така че не се съмнявайте в мен; но повярвайте в моя опит, времената се измениха...

— О, да! — каза присъединилият се към тях Ла Билардиер. — Вие сте млад, маркизе. Послушайте ме, вашите земи все още не са продадени всички...

— А-а! Възможна ли е според вас преданост без жертви? — каза Монторан.

— Познавате ли добре краля? — запита Ла Билардиер.

— Да.

— Възхищавам се от вас.

— Кралят — това е богопомазаният наш баща — отвърна младият вожд, — а аз се боря за вярата.

И те се разделиха: вандеецът, убеден, че трябва да се примири с обстоятелствата, като запази вярата в сърцето си, Ла Билардиер — възнамеряващ да се върне в Англия, а Монторан — решил упорито да се бори и с бъдещите си победи, за които мечтаеше, да принуди вандейците да се съгласят с неговите планове.

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Разигралите се събития така бяха потресли госпожица Дьо Вернъой, че тя се сви в ъгъла на каретата полумъртва и със сетни сили нареди на кочияша да я откара във Фужер. Франсин мълчеше, както и нейната господарка. Боящ се от ново злополучие, кочияшът побърза да излезе от големия път и те скоро се озоваха на върха на Пелрин.

В гъстата, белезникава утринна мъгла Мари дьо Вернъой прекоси просторната и красива долина на Куенон, където бе започнала описваната от нас драма, и от височината на Пелрин смътно различи в далечината шистената скала, на която бе кацнал Фужер. На нашите трима пътници предстоеше да пропътуват дотам още около две левги. Студът се усилваше и госпожица Дьо Вернъой, зъзнейки, си спомни за бедния пехотинец, сгушил се отзад на колата, и въпреки протестите му, го застави да седне редом с Франсин. Гледката на Фужер за минута я откъсна от мислите ѝ. Освен това караулът, поставен на вратата „Сен Леонар“, отказа да пусне в града неизвестни лица и стана нужда да му покаже разрешението, подписано от министрите; влязла в крепостта, Мари се почувствува въвн от всякаква опасност, макар в това време единствени защитници на Фужер да бяха неговите жители. Кочияшът не намери за нея друго убежище освен „Пощенската странноприемница“.

— Госпожице — каза на прощаване спасеният от нея пехотинец, — ако стане нужда със сабя да се браните от някой негодник, разполагайте с моя живот. В тази работа съм майстор. Казват ме Жан Фалкон, по прякор „Бързохода“. Сержант от първа рота на командира Юло, седемдесет и втора полубригада, иначе казано — майенска. Моля, извинете моята грубоватост и моето самохвалство, но аз мога да ви предложа само душата си на беден сержант — това е всичко, с което засега разполагам.

И той се обърна на петите си и тръгна, като си подсвиркуваше.

„Колкото по-ниско се спускаш по обществената стълбица — горчиво си каза Мари, — толкова по-често срещаш искрени и

благородни чувства. Един маркиз ми заплати със смърт за своя живот, а един сержант... Но да оставим това..."

Парижката красавица най-после си легна в топло легло и преданата Франсин напразно чакаше обичайната ласкава дума; забелязала, че бретонката стои в тревожно очакване, Мари тъжно ѝ кимна с глава.

— Какъв ден, Франсин! Остарях с десет години!...

На следващото утро, едва бе станала, когато се появи Корантен. Мари разреши да го пуснат.

— Франсин — каза тя, — трябва да съм много нещастна, щом не ми е твърде неприятно да видя сега Корантен.

И при все това още щом го видя, за хиляден път почувствува старото инстинктивно отвращение, което двегодишното им познанство не можа да притъпи.

— Е, какво? — каза той, като се усмихна. — Надявах се на успех!... А се оказа, че не е бил в ръцете ви.

— Корантен — продума тя бавно и умолително, — не отваряйте въпрос за това, докато сама не заговоря.

Корантен направи няколко крачки из стаята, поглеждайки изкосо госпожица Дьо Верной; опитваше се да разгадае тайните мисли на тази необикновена девойка, чиято проникателност понякога можеше да смае и най-ловките умове.

— Предвидих този неуспех — продължи той след кратко мълчание.

— В случай, че желаете да установите вашата главна квартира в този град, аз вече събрах сведения. Ние сме в самия център на метежа. Желаете ли да останете тук?

Тя утвърдително кимна с глава и този безмълвен отговор даде основание на Корантен да си направи изводи, отчасти верни, за събитията, разиграли се предишната вечер.

— Наех за вас къща — още непродадено национално имущество. Тук, в този край, хората са много прости. Никой не се осмели да купи тази барака, защото принадлежи на емигрант, който минава за кавгаджия. Тя е близо до църквата „Сен Леонар“ и честна дума, гледката от нея е чудесна. Не е съвсем лошо за бърлога, живее се в нея, желаете ли да отидете там?

— Веднага!

— Нужни ми са обаче още няколко часа, за да въведа ред и чистота, и се надявам тогава всичко да бъде по вкуса ви.

— Малко ме е грижа за това! — каза Мари. — Готова съм да живея в манастир, в затвор. Направете така, че още тази вечер да мога да си отдъхна в пълно усамотение. А сега, моля, вървете си, оставете ме. Вашето присъствие ме гнети. Искам да остана сама с Франсин — с нея може би се разбирам по-добре, отколкото със самата себе си... Сбогом! Вървете! Но вървете, моля!

Тези припрени думи, изпълнени ту с кокетство, ту с деспотизъм, ту със страст, свидетелствуваха за пълно душевно спокойствие. Вероятно в съня се бе уталожило всичко преживяно предишния ден, а продължителният размисъл бе довел госпожица Дьо Верньой до решението да си отмъсти. Ако на лицето ѝ понякога се появяваха мрачни сенки, то те говореха за удивителната потайност на някои жени, за тяхната способност да затаяват в душата си най-бурни чувства и с мили усмивки да готвят гибел за своята жертва. Останала сама, Мари започна да обмисля как да пипне маркиза жив. За първи път тази жена бе живяла според желанията си, но от този ден у нея бе останала само жаждата за мъст, мъст безкрайна, безпределна. Това бе сега единствената ѝ мисъл, единствената страст. Никакви уговорки и грижи на Франсин не можеха да нарушат това мълчание — тя сякаш спеше с отворени очи и дългият ден премина, без с един звук или жест да бе издала трескавата работа на мисълта си. Лежеше неподвижно на импровизирано легло, направено от столове и възглавници. И едва вечерта, поглеждайки Франсин, равнодушно каза:

— Дете мое, вчера разбрах, че живеем, за да обичаме, а днес разбирам, че може да умрем, за да си отмъстим. Да, за да го открия там, където се е скрил, да го видя отново, да го съблазня и завладея, бих дала живота си! Но ако след няколко дни този човек, който така ме унизи с презрението си, не падне смирено и покорно в краката ми, ако аз не направя от него свой лакей, тогава ще бъда най-жалкото същество, не ще бъда жена, не ще бъда аз!...

Къщата, която Корантен бе предложил на госпожица Дьо Верньой, му даваше достатъчна възможност да удовлетвори вродената склонност на тази девойка към разкош и изящество; той събра тук всичко, което по негово мнение можеше да ѝ се понрави, и в своите старания прояви загрижеността на влюбения, желаещ да угоди на

любимата жена, или по-скоро раболепието на силния човек, решил да прелъсти подчинения, от когото се нуждае. На следващия ден Корантен се яви пред госпожица Дьо Верной и ѝ предложи да се прехвърли в импровизирания дворец.

Своенравната парижанка замени неудобния диван със старинната софа, която Корантен съумя да ѝ намери, и встъпи във владение на къщата, като че тя ѝ принадлежеше. На всичко, което видя в тази къща, госпожица Дьо Верной гледаше с царствено безгрижие и с внезапна симпатия, сякаш бе собственица на всяка вещ, сякаш най-дребната от тях ѝ бе отдавна позната; тези най-обикновени подробности далеч не са лишени от значение за обрисуване на такива изключителни характери. Като че ли от по-рано, насън, бе свикнала с този дом и сега започваше да изживява в него своята ненавист, както можеше да изживее любовта си.

— „Добре е — казваше си тя, — че поне не предизвиках у него оскърбително, убийствено съжаление, че не му дължа живота си. О, моя първа, моя единствена и последна любов! Каква развръзка!“

И тя внезапно се наведе над изплашената Франсин.

— Ти обичаш, нали? Да, обичаш, спомням си. Ах, колко съм щастлива, че ще имам до себе си жена, която може да ме разбере! Е, добре, бедна моя Франсин, кажи, не ти ли се струва, че мъжът е ужасно създание? Помисли само! Казваше, че ме обича, а не устоя пред най-лекото изпитание!... А аз? Дори всички да бяха го отхвърлили, моята душа би била за него пристанище; цялата вселена да беше го обвинила, аз бих го защитила! Някога ми се струваше, че светът е пълен с хора, които се суеят насам-натам, и всички ми бяха безразлични; този свят бе тъжен, но не и грозен. А сега? Какъв е за мене светът без него?... Ето, той ще живее, а аз не ще бъда до него. Няма да го виждам, няма да разговарям с него, няма да го чувствавам, да го държа в обятията си, да го притискам до сърцето си... Ах, не! По-скоро ще го убия със собствените си ръце!...

Франсин я гледаше, онемяла от ужас.

— Да убиеш човека, когото любиш? — най-последно продума кратко тя.

— Разбира се, щом ме е разлюбил.

Но след тези ужасни думи Мари закри лице в шепите си, отново седна на софата и замълча...

На следващото утро при нея влезе неочакван гост, без да помоли да доложат за него. Лицето му беше сурово. Този гост бе Юло. Съпровождаше го Корантен. Госпожица Дьо Верной вдигна глава и изтръпна.

— Вие идвате — каза тя — да ми искате отчет за участието на вашите другари. Те загинаха.

— Зная — отвърна Юло. — И загинаха не за Републиката.

— Загинаха за мене и от мене — промълви тя. — Сега ще ми говорите за отечеството. Връща ли отечеството живота на ония, които умират за него, отмъщава ли за загиналите? А аз ще отмъстя за тях!

Мрачните картини на катастрофата, чиято жертва бе и тя, изведнъж изплуваха в паметта ѝ и тази грациозна девойка, която всякога считаше свенливостта за най-добрата от всички женски уловки, обезумяла, трескава, с очи, в които светеше непозната и зловеща решителност, нервно пристъпи към смаяния Юло и извика:

— За няколко заклани войници аз ще доведа на ешафода, под ножа на вашите гилотини, човека, чиято глава е по-скъпа от хиляди глави. Жени рядко участвуват във войната, но вие, въпреки вашата опитност, можете да научите от мен добри военни хитрости. Ще подхвърля на вашите щикове цял един род, всички негови предци и самия маркиз, неговото минало, бъдещето му. И колкото бях с него добра и искрена, толкова ще бъда сега вероломна и лъжлива. Да, командире, искам да примамя този млад аристократ в моето ложе и той ще излезе от него, за да срещне смъртта. Да. Аз никога не ще имам съперници... Нещастникът сам произнесе присъдата си: ден без бъдно утро! Вашата Република и аз ще бъдем отмъстени... Република — повтори тя и странните трептения на гласа ѝ изплашиха Юло. — Но може би метежникът ще умре за това, че е вдигнал оръжие срещу родината? Може би Франция ще ми отнеме моето отмъщение? Ах, колко малко значи животът! Смъртта изкупува само едно престъпление. Но ако този господин няма какво да загуби освен главата си, аз ще имам цяла нощ, за да го накарам да разбере, че загубва повече от живота си. И тогава вие ще го убиете, командире — каза тя и въздъхна, — но каквото и да стане, направете така, че никой да не му издаде тайната на моето предателство, нека умре, вярвайки в любовта ми. Само за тази единствена услуга ви моля. Нека той вижда само мен, мен и моите ласки!

И тя млъкна. Но през руменината, покрила лицето ѝ, Юло и Корантен видяха, че гневът и този трескав, неудържим брътвеж не бяха задушили в нея свенливостта. Тя цяла затрепери, когато изричаше последните думи, мислено отново се вслуша в тях, сякаш се съмняваше, че е могла да ги произнесе, и неволно придърпа дрехата си, като жена, която приповдига смъкналото се от плещите ѝ покривало.

— Но той беше в ръцете ви — каза Корантен.

— Може би — отвърна тя с горчивина.

— Защо ме спряхте, когато в хана исках да го арестувам? — запита Юло.

— Ах, командире, та нали не знаехме, че това е той!

И изведнъж тази развълнувана жена, която нервно крачеше из стаята, като хвърляше изгарящи погледи към двамата свидетели на бурната сцена, неочаквано се успокои.

— Не мога да се позная — каза тя с мъжка твърдост.

— Напразни са думите. Трябва да го търся.

— Да го търсите? — повтори Юло. — Драго мое дете, пазете се! Околните села не са в наши ръце и ако вие се осмелите да излезете от града, ще ви уловят и ще ви убият на сто крачки от крепостта.

— За тези, които искат да отмъстят, не съществуват опасности — каза тя, като изгони с презрителен жест двамата посетители, които се срамуваше да погледне.

— Каква жена! — каза Юло възхитено, когато излизаше с Корантен. — Какво си мислят в Париж тези полицаи! Но тя никога няма да ни го предаде — добави той, като поклати глава.

— О, ще го предаде! — възрази Корантен.

— Нима не виждате, че го обича? — продължи Юло.

— Именно затова ще го предаде. Впрочем — каза учудено Корантен — нали съм тук, за да ѝ попреча да върши глупости, защото така или иначе, приятелю, но аз мисля, че няма любов, която да струва триста хиляди франка.

След като този дипломат от полицията се сбогува със стария воин, последният дълго гледа след него и когато вече не чуваше шума от стъпките му, с облекчение въздъхна и си каза: „Вярно, понякога е щастие човек да е такъв пън като мене... Гръм да ме поразят! Но среща ли Юнака, ще се бием гърди срещу гърди или да не се казвам

Юло! А ако тази лисана ми го доведе, за да го съдят сега, когато са създадени военни съдилища, ще мисля, че съвестта ми е нечиста като ризата на новобранец, който за пръв път помирисва барут.“

Кланетата във Вивтиер и желанието да отмъсти за двамата си приятели накараха Юло отново да поеме командването на полубригадата; освен това новият министър на войната Бертие отговори на молбата му за оставка, че при настоящите обстоятелства тя не може да бъде приета. Към депешата на министъра бе приложено поверително писмо, в което, без да му съобщава какво поръчение е възложено на госпожица Дьо Верной, пишеше, че инцидентът съвсем не е свързан с военните действия и че не трябва да ги преустановяват. „Участието на военното командване в тази работа — казваше той по-нататък — трябва да се ограничи в съдействие на уважаемата гражданка, ако такова е необходимо.“

Научил от донесенията, че шуаните съсредоточават силите си по направление към Фужер, Юло с усилен марш тайно бе върнал в тази важна крепост два батальона от полубригадата си. Опасността, грозяща родината, ненавистта към аристокрацията, чиито привърженици заплашваха значителна част от този край, приятелството — всичко това запали в стария воин огъня на някогашната младост.

— Ето живота, за който съм мечтала! — възкликна госпожица Дьо Верной, когато остана насаме с Франсин. — Как бързо летят часовете! И все пак за моите мисли те са векове!

Внезапно тя грабна Франсин за ръка и с глас на чучулига, запяла след буря, бавно изрече тези думи:

— Напразно се старая да го забравя: всякога виждам пред себе си тези прелестни устни, тази къса и леко приповдигната брадичка, тези огнени очи и още чувам как кочияшът подвиква на конете... Не, аз сънувам... А откъде тогава тази остра ненавист, когато се събуждам?

Тя дълбоко въздъхна, стана от дивана и за първи път погледна от прозореца тихия край, обречен на пожара на гражданската война от този жесток аристократ, срещу когото искаше да се опълчи сама. Запленена от гледката, тя излезе от дома да подиша свободно под открито небе и тръгна напосоки, направлявана към градския булевард от оная магия на душата, която ни кара да търсим надежди в невъзможното. Упованията, породени от тази сладка магия, нередко се

осъществяват, но тогава отдаваме това предвиждане на предчувствието — сила, още необяснена, ала напълно реална и всякога подклаждаща страстите ни като ласкател, който сред лъжовните думи понякога изрича и истини.

III. ДЕН БЕЗ БЪДНО УТРО

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

Тъй като събитията, за които ще разкажем в края на нашия разказ, зависеха, както вече видяхме, от особеностите на местността, където те се разиграваха, необходимо е да я опишем по-подробно, иначе трудно бихме разбрали развързката на тази драма.

Част от града Фужер е разположена на шистена скала, откъснала се сякаш от високите хребети, които затварят от запад широката долина Куенон и приемат различни названия в зависимост от местността. От тази страна Фужер е отделен от планините чрез дълбока клисура, където тече малката река Нансон. От източния край на скалата се открива същата гледка, на която се наслаждаваме и от върха на Пелрин, а от западния се вижда само лъкатушната долина на Нансон; но на тази скала има място, отгдето може да се обхване с поглед едновременно и част от дъгата, образувана от долината на Куенон, и от всички сливащи се с нея красиви криволици на малката Нансонска долина. Това любимо място за разходки на жителите на Фужер, накъдето се бе отправила госпожица Дьо Верной, се оказва именно театърът, където се разигра развързката на драмата, започнала във Вивтиер. Ето защо, колкото и живописни да са останалите части на града, ние ще трябва да съсредоточим вниманието си изключително върху местността, която се вижда от градския булевард.

За да дадем представа за това как изглежда от тази страна фужерската скала, можем да я сравним с някоя от огромните кули, издигнати от сарацините, около които техните архитекти са построили на всеки етаж широки балкони, съединени помежду си с вита стълба. В действителност скалата завършва с готическа църква, чиито заострени върхове, камбанария и подпорни дъги ѝ придават почти напълно формата на бучка захар. Пред портала на старинната църква „Сен Леонар“ се намира малък, неправилен очертан площад, защитен от стена, наподобяваща перила, а оттук се спуска стръмен път към булеварда. Самият булевард — широка ивица земя, обградена с дървета и представляваща втори корниз, се провира около скалата на няколко тоаза по-ниско от площад Сен Леонар и стига до градските

укрепления. На десет тоаза под стените и скалите, поддържащи тази тераса, възникнала благодарение благоприятното разположение на шистените пластове и търпеливия труд на човека, се вие зигзагообразно изсечената в скалата Стълба на кралицата, която стълба излиза до един мост на реката Нансон, построен от Ана Бретонска. Този път представлява трети корниз, а под него на тераси се спускат към реката градини като стъпала, украсени с цветя. Успоредно на булеварда, по дължината на реката, се простира високата планинска верига Сен Сюлпис, по името на предградието, над което се издига; тези височини постепенно се снишават, спущат се полегато към просторната долина на Куенон и рязко се обръщат на север. Отдалече отвесните, диви и мрачни скали сякаш се съединяват с шистените стъпала, поддържащи булеварда: на места отстоят от него само на пушечен изстрел; те защитават от северните ветрове тясната долина, дълбока сто тоаза, където Нансон излива водите си в три ръкава, които оросяват ливада с красиво разхвърляни по нея дървета и хижи.

От южната страна, там, където свършва градът и започва предградието Сен Леонар, фужерската скала леко се огъва, смекчава резките си контури, става по-ниска и се обръща към Куенонската равнина покрай река Нансон, която тя по такъв начин отблъсква към планината Сен Сюлпис, като образува дефиле, откъдето рекичката се изтръгва в два буйни потока, бяга към Куенон и се влива в нея. Цялата тази красива група скалисти хълмове носи названието Бодливо гнездо, а долината, която те опасват, се нарича Жибарската падина; нейните тучни пасбища доставят голяма част от прясното масло, известно на гастронамите под името „ливадно“ масло.

Там, където булевардът достига градските укрепления, се издига кула, наричана Кулата на папагала. От това четвърто съоръжение, на което бе построена къщата, предоставена на госпожица Дьо Вернъой, се въззема ту стена, ту скала, отвесна като стена, и тази част от града, разположена на току-що описания висок, непристъпен пиедестал, образува широк полумесец, в края на който скалите стават по-ниски и се отдръпват, за да сторят път на Нансон. Тук се намира вратата „Сен Сюлпис“ а зад нея предградието, което носи името на този светец. Понататък, на гранитен объл хълм, издигащ се над три долинки, където се срещат няколко пътя, се виждат зъбчатите стени с бойниците и феодалните кули на фужерския замък, една от най-внушителните

постройки на бретонските херцози: височината на неговите стени е петнайсет тоаза, а дебелината — петнайсет стъпки; на изток замъкът е ограден с изкуствено езеро, а от него изтича Нансон, която пълни с вода широките крепостни ровове и върти колелата на водениците между вратата „Сен Сюлпис“ и подвижните мостове на крепостта; на запад крепостта е защитена от стръмните гранитни скали, на които се издига.

От булеварда до тази великолепно останка от средновековието, закътана сред зеления покров на бръшляна, увенчана с четириъгълни и кръгли кули, толкова големи, че във всяка една от тях може да се вмести цял полк, замъкът, градът и неговата скала, защитени с укрепителни стени или с отвесни сипеи, образуват широка подкова, обкръжена с пропасти, покрай които бретонците с помощта на времето са прокарали няколко тесни пътеки. Тук-там като архитектурни орнаменти стърчат гранитни блокове, тук-там из пукнатините се процежда вода и се огъват хилави дръвчета. А по-далеч полегати гранитни склонове хранят зеленинка, примамваща козите, и навсякъде от влажните цепнатини се спуска стръвничето, обвилото с розовите си гирлянди тъмните скални очертания. В дълбочината на тази огромна фуния, по вечно свежите ливади, разгънали се като мек килим, лъкатуши реката.

В подножието на замъка, между гранитните скали, се издига църквата „Сен Сюлпис“, по името на която е наречено предградието, разположено зад река Нансон. Това предградие, живописно къпано от притоците на Нансон, изпъстрено със сенчести дървета и украсено с овощни градини, изглежда като захвърлено в глъбините на пропастта и островърхите камбанарии на църквата му не достигат височината на съседните скали, готови сякаш да рухнат върху нея и окръжаващите я къщурки; това селище разсича на неравни части полумесеца, очертан от булеварда, града и замъка и е в наивен контраст със суровата картина на планинския амфитеатър, срещу който се разстила. И накрая, целият Фужер, предградията му, неговите църкви и планината Сен Сюлпис са като с рамка обкръжени от височините Рийе, които представляват част от планинската верига, обхващаща долината на Куенон.

Такъв е характерът на природата в тази местност. Нейната главна черта е дива суровост, смекчена от усмихнати пейзажи, щастливи

съчетания на най-великолепни творения на човешкия труд с причудливи форми на неравната земна повърхност, нейните неочаквани, неповторими контрасти удивляват, поразяват и смайват. Никъде във Франция пътникът не среща такива грандиозни контрасти, както в този широк басейн на Куенон и в долините, заплени между фужерските скали и възвишенията Рийе. Това е неописуема, непостижима красота, където тържествува случайността и която заедно с това смайва с естествената си хармония. Тук виждаме светли, прозрачни води и планини, облечени в буйната растителност на Бретан, мрачни дефилета и изящни църкви, укрепления, създадени от самата природа, и гранитни кули, построени от човека, цялата примамлива игра на светлините и сенките, всички контрасти на разнообразните оттенъци на листата, толкова търсени от живописците; групи къщички, в които се суети трудолюбивото население, и пустинни висоти, където гранитът не търпи дори белия, вкопчващ се в камъка мъх — с една дума, тук е събрано всичко, което изискваме от пейзажа: грация и сурова мощ, поезия, излъчваща все ново очарование, величави картини и прелестна селска простота. Бретан се представя тук с цялата си красота.

Кулата, наречена Кулата на папегала, на която е кацнала къщата на госпожица Дьо Верньой, стига със своята основа до самото дъно на пропастта и се издига до булеварда, уреден по подобие на корниза пред църквата „Сен Леонар“. От тази къща, изолирана от трите си страни, може да се обхване с поглед широката подкова на града, която започва от кулата, надиплената долина на Нансон и площад Сен Леонар. Тя влиза в редицата дървени тристагодишни къщи, разположени успоредно на северната страна на църквата и които заедно с нея образуват сляпа улица, излизаща на друга, по-широка и полегата, прокарана от църквата към вратата „Сен Леонар“. Към тази именно улица се бе запътила госпожица Дьо Верньой.

Разбира се, Мари и не мислеше да се изкачва на църковния площад, а се отправи надолу — към булеварда. Веднага щом излезе зад малката, зелена бариера пред караулния пост, поставен по това време в кулата на вратата „Сен Леонар“, великолепно зрелище, открило се пред нея, накара за миг да стихне бурята на страстите в душата ѝ. Тя се полюбува на широката дъга на Куенонската долина, която обхващаше с погледа си от планината Пелрин до платото, където минава пътят за

Витре, после погледът ѝ се спря на Бодливото гнездо и на криволичещата Жибарска падина, чиито планински гребени бяха озарени от мъгливата светлина на залязващото слънце, и бе поразена от дълбочината на Нансонската долина, където най-високите тополи едва стигаха стените на овощните градини, разположени под Стълбата на кралицата. Не преставайки да се удивлява на все новите неочаквани картини, тя дойде до това място на булеварда, отгдето се виждаха и обширната долина на Куенон през Жибарската падина, и очарователният пейзаж, затворен от подковата на града, скалите на Сен Сюлпис и възвишенията Рийе. В този късен следобед димът над комините в предградието и в долините се разстилаше в огромен облак и всички предмети долу се виждаха смътно през този синкав, прозрачен балдахин; ярките цветове вече бледнееха; небето придобиваше бисерносив оттенък; луната хвърляше светла пелена над тази красива пропаст; и тъй, всичко предразполагаше душата към мечтание и извикваше в нея образите на скъпи същества. Внезапно и селските покриви на предградието Сен Сюлпис, и църквата с нейния остър връх, губещ се в тъмната дълбочина на долината, и вековните бръшлянови покрови, и пълзящата лоза, обвила стените на древната крепост, близо до която Нансон бучи под колелата на водениците — с една дума, всички подробности на пейзажа загубиха за нея интерес. Напразно залязващото слънце сипеше златния си прах и хвърляше пурпурната си мантия над живописните хижи, пръснати из скалите, ливадите и в падините, тя стоеше неподвижно, без да смене очи от планината Сен Сюлпис. Безумната надежда, която я бе довела до булеварда, като по чудо се бе осъществила. През тръните и жълтугите, обрасли планинските върхове, точно пред себе си тя видя няколко силуета и въпреки козите им кожи, позна в тях гостите във Вивтиер, а помежду им ясно различи Юнака, чиито най-малки движения рязко се открояваха в меката, гаснеща светлина на слънцето. Зад главната група видя своя опасен враг — госпожа Дьо Гуа. За минута на госпожица Дьо Верной се стори, че сънува, но скоро омразата на съперницата ѝ разкри, че всичко в този сън бе живо. С дълбоко внимание тя следеше всеки жест на маркиза и не забеляза, че госпожа Дьо Гуа старателно насочва към нея дулото на дълга пушка. Внезапният изстрел разбуди ехото в планината и куршумът, изсвистял близо до Мари, ѝ доказа ловкостта на нейната съперница.

— Изпраща ми визитната си картичка — усмихна се девойката.

Тозчас раздалият се многогласен вик: „Кой е там?“ — се пренесе от караул на караул, от замъка до вратата „Сен Леонар“, показвайки на шуаните бдителността на фужерските жители, така добре охраняващи дори най-малко уязвимата част на градските укрепления.

„Това е тя и това е той“ — си каза Мари.

Решението да проследи маркиза и да го залови от засада възникна у нея мълниеносно.

— Но аз съм без оръжие! — въздъхна Мари.

И си спомни, че тръгвайки от Париж, бе хвърлила в една от кутиите си изящен кинжал, принадлежащ някога на някаква султанка; когато се отправи към театъра на военните действия, Мари реши да го вземе със себе си, както някои особняци се запасяват с албуми, за да записват в тях мисли, които им хрумват по време на пътешествието; но тогава я изкушаваше не толкова мисълта да пролее нечия кръв, колкото удоволствието да носи такъв красив ханджар, украсен с драгоценни камъни, да си играе с блестящото като поглед острие. Преди три дни, когато искаше да свърши със себе си, за да избегне гнусното изпитание, което ѝ готвеше нейната съперница, Мари горчиво съжаляваше, загдето бе оставила оръжието си в багажа. Сега тя мигом се върна у дома, намери кинжала, затъкна го в колана си, загърна се в дълъг шал, прибра косите си под черна дантела, надяна широкопола шуанска шапка, принадлежаща на едного от слугите в този дом, и с досетливост, каквато понякога пораждаат страстите, взе със себе си ръкавицата на маркиза, която Скитника по Земята ѝ беше дал като охраняващ знак; после, след като отговори на изпадналата в ужас Франсин: „А как мислиш ти? Бих отишла да го търся дори и в ада!“ — тя се върна на булеварда.

Юнака стоеше на прежното място, но вече сам. Съдейки по това накъде насочваше далекогледа си, той, с напрегнатото внимание на командир, като че разглеждаше проходите през Нансон, Стълбата на кралицата, както и пътя, който от вратата „Сен Сюлпис“ се обръща към църквата и като я заобикаля, се съединява с големите пътища, защищавани от крепостните оръдия. Госпожица Дьо Верньой бързо изтича по тесните пътечки, прорязани от козите и овчарите, стигна до Стълбата на кралицата, спусна се до самото дъно на клисурата, премина Нансон и прекоси предградието. Като птица в пустиня тя

инстинктивно отгатваше пътя сред опасните стръмнини в скалите на Сен Сюлпис, скоро стъпи на хлъзгав път, прокаран по гранитните блокове, и без да обръща внимание на високите жълтуги, бодливите тръни и острите камъчета, които нараняваха нозете ѝ, започна да се изкачва по стръмния склон с такава енергия, каквато може би е непозната на мъжа, но която внезапно избухва в жената, обхваната от страст. Нощта застигна Мари, когато се бе изкачила на върха и под бледите лунни лъчи се мъчеше да види по кой път бе тръгнал маркизът; упоритите ѝ опити се оказаха безплодни и царящата наоколо тишина показваше, че шуаните и техният вожд бяха изчезнали. Страстният порив внезапно угасна ведно с надеждата, породена от него. Озовала се сама посред нощ в непознат край, обхванат от война, Мари започна да размишлява: спомни си наставленията на Юло, изстрела на госпожа Дьо Гуа и изтръпна от страх. Нощната тишина, така дълбока в планините, позволяваше да се долови дори лекото шумолене на листенцата, плъзнали по гранита, и тези леки звуци, тъжно трептящи във въздуха, само подчертаваха царящите тук самота и безмълвие. Яростният вятър гонеше облаците; безспирната игра на светлината и тъмнината придаваше на най-безобидните предмети фантастичен и страшен зид, усиливащ ужаса на Мари. Тя обърна поглед към Фужер, където мъждееха светлилки като същински земни звезди, и изведнъж ясно различи Кулата на папагала. Трябваше да премине неголямо разстояние, за да се върне у дома си, но това разстояние бе пропаст. Мари си припомни какви бездни зееха в края на тясната пътека, по която се беше изкачвала, и разбра, че да се върне във Фужер, е по-опасно, отколкото да продължи напред. Помисли си, че ръкавицата на маркиза ще отстрани всички опасности от нощната ѝ разходка, дори ако шуаните бяха завладели околностите на града. Трябваше да се бои само от госпожа Дьо Гуа. Но при тази мисъл Мари стисна дръжката на кинжала и тръгна напред, като се стараеше да държи посоката към къщата, чийто покрив бе съгледала между дърветата, когато възлизаше по скалите на Сен Сюлпис; но вървеше бавно, защото дотогава още не знаеше как мрачното величие на нощта гнети самотното същество сред дивите усой, дето от всички страни високи планини скланят глави като исполини. Неведнъж трепваше от шумоленето на дрехата си, закачила се за храстите, неведнъж ускоряваше крачките си и отново ги забавяше, повярвала, че е

настанал последният ѝ час. Но скоро обстоятелствата придобиха такъв характер, че може би най-неустрашимите мъже биха отстъпили пред тях, и госпожица Дьо Верной изпита ужас, оня ужас, който дотолкова опъва пружините на живота, че всичко в човека стига до предела — и сила, и слабост. Най-боязливи същества извършват тогава нечувани подвизи, а най-смелите загубват разсъдъка си от страх. Недалеч от себе си Мари дочу странни звуци — ту смътни, ту ясни, както нощта ту сгъстяваше мрачината си, ту просветляваше; тези звуци говореха за бъркотия, за безредно суетене на някакви пълчища и слухът се уморяваше да ги дебне; те идваха като че ли от недрата на земята, която сякаш се тресеше под нозете на огромно множество. Луната внезапно се показа и госпожица Дьо Верной видя на няколко крачки от себе си дълга редица от ужасяващи фигури, които се огъваха като класове в полето и се плъзгаха като призраци; но едва ги бе зърнала, и тъмнината отново се спусна, скрила от нея като с червена завеса зловещата картина и светещите жълти очи. Мари отскочи и избяга на края на височината, за да се спаси от три страшни фигури, приближили се неочаквано към нея.

— Видя ли го? — запита нечий глас.

— Не, само усетих хладен вятър, когато мина край мен — отвърна друг, хриплив глас.

— А мене ме лъхна влага и миризма на гробище — каза трети.

— Какъв е? Бял ли е? — продължи първият.

— А защо — запита вторият — само той едничък се върна от всички, които умряха на Пелрин?

— Как защо? — намеси се третият. — Защо на хората от Сакре Кьор навсякъде им правят отстъпки? А право да си кажа, предпочитам да умра непокаян, вместо да бродя ето така като него; без да пия, ни да ям, без кръв в жилите, ни плът по костите.

— А-а-а!...

Това възклицание, или по-точно този див вик, се изтръгна едновременно и от тримата шуани, когато единият от тях показва с пръст стройната фигура и бледното лице на госпожица Дьо Верной, която тичаше с ужасяваща скорост и така безшумно, че те не чуа и най-малък шум.

Ето! Ето го! — Къде? — Там! — Не, ето там! — Отиде си. — Не! — Да! Не го ли виждаш?

Тези думи се носеха като еднообразния шепот на вълните край песъчлив морски бряг.

Госпожица Дьо Верной смело продължи към къщата и смътно видя струпани хора, които се разбягаха на всички страни, когато тя се приближи към тях, и явно изпитваха панически страх. А Мари като че я носеше някаква неведома сила, подчинявайки я на своята власт; за нея бе необяснима лекотата на собственото ѝ тяло и това още повече усили ужаса ѝ. На пътя ѝ се появяваха множество тъмни фигури, излизайки сякаш изпод земята, и Мари чуваше нечовешките им вопли. Накрая тя не без мъка се добра до някаква опустошена градина с изпотъпкани плетища и със съборена ограда. Спря я часовой, комуто показва ръкавицата на маркиза. В този миг луната освети лицето ѝ и шуанът, насочил оръжието си към нея, го изпусна от ръцете си, като нададе хриплив вик, който проехтя из полето. В дълбочината на градината тя съгледа голяма постройка с няколко светещи прозореца, признак, че бе обитавана, и побърза да се приближи към нея, без да срещне по пътя никакво препятствие. Зад първия прозорец, към който се отправи, тя видя госпожа Дьо Гуа и предводителите на метежниците, поканени във Вивтиер. Потресена от това зрелище и от чувството за отговорност, Мари отскочи към друго, неголямо прозорче, защитено с дебела желязна решетка, и видя в дълга, сводеста зала маркиза; той бе на две крачки от нея, самотен, печален, седнал на прост стол пред огнището, и червеникавите, трептящи отблясъци на пламъците, озарили лицето му, придаваха призрачност на тази сцена. Треперейки с цялото си тяло, девойката стоеше неподвижно, долепена към желязната решетка с надеждата, че дълбоката тишина ще ѝ позволи да чуе думите на маркиза, ако той заговори. Видя го мрачен, измъчен, бледен и мисълта, че може би страда по нея, я изпълни с глуха, отмъстителна радост; гневът, пустотата, отчаянието, които изпитваше преди минути, сега бяха сторили място на състраданието; състраданието неусетно премина в нежност и Мари внезапно разбра, че тук я бе довела не само жаждата за мъст. Маркизът стана, обърна глава и зърнал като в мъгла лицето на госпожица Дьо Верной, замръзна на мястото си. С нервен, презрителен жест той високо каза:

— Какво е това? Сега образът на тази дяволска жена ме преследва дори и наяве.

Жестокото презрение, което умъртвяваше сърцето ѝ, накара нещастната девойка да се закиска високо, неудържимо, диво; маркизът изтръпна и се хвърли към прозореца. Госпожица Дьо Верной отстъпи от стената; дочула недалеко мъжки стъпки, тя помисли, че това е Монторан, и се спусна да бяга. В този миг за нея не съществуваха препятствия: тя би преминала през стени, би полетяла във въздуха, би намерила път към ада, само за да не прочете думите: „Той те презира!“, написани с огнени букви на челото на този човек, думи, които ѝ крещеше нейният вътрешен глас, оглушавайки я като тръба. И тя тръгна, без да знае накъде, а после отведнъж се спря, усетила хладната влага да пронизва тялото ѝ. Тук неочаквано дочу зад себе си човешки стъпки и бързо заслиза по някакви стъпала, които я отведоха в дълбока пещера. На последното стъпало спря и се послуша, като се стараше да определи в каква посока бяха избягали преследвачите ѝ; през силния шум, долитащ отгоре, тя дочу в пещерата жални човешки стенания и остър страх прониза сърцето ѝ. Слабата светлина, прокраднала се от горните стъпала, извика у нея ужасната мисъл, че преследвачите са открили убежището ѝ и в порива на волята си за живот усети в сърцето си прилив на нови сили. След няколко минути, когато събра мислите си, тя с мъка се опита да си обясни как бе успяла да се покатери на малката стена, където се беше скрила. Отначало дори не усети в какво неудобно положение се намираше тялото ѝ, но после тази поза стана за нея нетърпима; притаила се под арката на свода, тя напомняше статуя на приведена Венера, поставена от някой любител на изкуствата в твърде тясна ниша. Тази стена, доста широка и направена от гранит, отделяше стълбата от пещерата, отгдето се дочуваха стенанията. Скоро Мари видя как някакъв човек, облечен в козя кожа, се спусна по стъпалата и влезе под свода, но и най-малкото негово движение не говореше за неспокойствие и припряност. Госпожица Дьо Верной, която като всяко живо същество, изправено пред опасност, търсеше път към спасение, с тревога изчака светлината, донесена от непознатия, да освети пещерата, където на пода забеляза безформена, но жива маса, която се опитваше да се добере до стената с бързи, резки движения, като се гърчеше конвулсивно, подобно на риба, измъкната от водата на брега.

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

Малкият смолист факел скоро озари стените на пещерата със синкавата си, трептяща светлина. Въпреки мрачната поезия, с която въображението на госпожица Дьо Верной украсяваше тези сводове, отразяващи звуковете на някаква горестна жалба, Мари се убеди, че се намира в подземна, отдавна изоставена кухня. Безформената жива маса се оказа при светлината на факела нисък, много дебел човек, със здраво вързани ръце и крака, който, изглежда, бе захвърлен върху влажните каменни плочи без никаква грижа от страна на похитителите си. Щом видя непознатия, държащ в една ръка факела, а в друга наръч сухи вършини, пленникът застана така жаловито, че дълбоко развълнува чувствителното сърце на госпожица Дьо Верной; забравила и страха, и отчаянието си, както и мъчително неудобната поза, от която се бе схванало цялото й тяло, тя се стараеше да стои неподвижно. Шуанът хвърли донесените вършини в огнището, предварително провери здравината на старата кука, увиснала на верига над дълбока чугунена тава, и с факела запали сухите вършини. И тогава госпожица Дьо Верной с ужас позна в този пришълец хитрия Пипникравай, комуто я беше подхвърлила съперницата й; лицето му, осветено от пламналите вършини, напомняше грубо издяланите глави на дървените човечета, каквито правят от чемшир в Германия. В отговор на жалната молба на пленника това лице, нарязано от бръчки и опалено от слънцето, се разтегна в широка, дяволска усмивка.

— Виждаш ли — каза той на жертвата си, — ние, християните, не сме като тебе, знаем да държим на думата си. Ето сега огънят ще ти развърже и краката, и ръцете, и езика... А-а... Трябва да поставя нещо под краката ти, а то иначе те са толкова тлъсти, че мазнината им може да угаси огъня. Нямах ред в къщата си. Трябва да те посгрея, а не виждам никакви удобства за това.

Пленникът пронизително завика, надявайки се сякаш виковете му да проникнат през сводовете на подземие и да привлекат някой избавител.

— О-о! Може да си пеете колкото щете, господин Д'Оржемон, горе всички спят, а след мен иде Скитника по Земята и ще затвори вратата.

Пипникравай не преставаше да говори, като с карабината си почукваше по навеса над огнището, по каменните плочи на пода и по стените, търсейки да открие скривалището, където скъперникът бе скътал златото си. Това той вършеше с такава сигурност, че Д'Оржемон внезапно млъкна, уплашен от мисълта, че може би някой от слугите го бе издал в страха си; макар и никому да не доверяваше тайните си, навиците му, така или иначе, можеха да доведат някого до верни изводи. От време на време Пипникравай внезапно се обръщаше и хвърляше пронизателен поглед към своята жертва, като в детска игра, в която търсят скрита вещ и по изражението на наивното лице на партньора се стараят да отгатнат дали се приближават към тази вещ, или се отдалечават от нея. Д'Оржемон се престори на ужасен, когато шуанът почука по пещите, издали глух звук на кухо, и явно искаше по такъв начин да заблуди доверчивостта на алчния Пипникравай. Неочаквано в кухнята се втурнаха трима шуани, дотичаха стремглаво от стълбата; единият от тях бе Скитника по Земята. Пипникравай прекрати търсенията си, като хвърли на Д'Оржемон поглед, изпълнен с всичката ярост на излъган сребролюбец.

— Мари Ламбрекен възкръсна! — извика Скитника по Земята и целият негов вид говореше, че всякакви други интереси бледнеят пред тази толкова важна новина.

— Не е чудно! — отвърна Пипникравай. — Той ненапразно се причестяваше така често и може да се каже, че съвсем бе завладял Господа Бога.

— И каква полза има от това — каквато мъртвият от обущата си — забеляза Карай на Добро. — Ами че той нали прелъсти момичето на Гоглю, а преди делото в Пелрин не получи опрощение на греховете и, значи, не успя да снесе от себе си смъртния грях. Сега абат Гюден каза, че още два месеца ще броди по света като привидение, а после съвсем щял да възкръсне. Ние и тримата го видяхме, току-що мина покрай нас. Бледен, студен, лек и мирише на гробище.

— А негово преподобие ни е казвал още, че ако привидението хване някого, той ще трябва да броди заедно с него — добави четвъртият шуан.

Уродливото и смешно лице на този нов събеседник отклони Скитника по Земята от набожните му размишления за станалото чудо, което, по думите на абат Гюден, можело да се повтори за всеки благочестив и ревностен защитник на религията и краля.

— Виждаш ли, Налейстакан — каза важно на новопокръстения Скитника по Земята, — виждаш ли къде ни води и най-малкото опущение на задълженията, предписани от святата религия! Тук самата света Ана Орейска ни предупреждава, че сме длъжни да бъдем безпощадни един към друг и за най-лекото провинение. Твоят братовчед Пипникравай измоли от Юнака да станеш пазач на Фужер и добре ще ти плащат за това. Но знаеш ли от какво брашно месим хляба за предателите?

— Зная, господин Скитнико по Земята.

— А знаеш ли защо те питам за това? Хората говорят, че много си обичал сидера и паричките? Внимавай, не замисляй да мошеничествуаш, трябва да служиш само на нас.

— Не се сърдете, господине, сидерът и паричките са хубаво нещо и не пречат на спасението на душата.

— Ако братовчедът направи някоя глупост, то ще бъде от незнание — каза Пипникравай.

— Откъдето и да дойде бедата, няма да му простя! — извика Скитника по Земята така гръмогласно, че сводовете потрепериха. — Ти отговаряш за него — добави той, като се обърна към Пипникравай. — Ако той се провини, козята кожа няма да спаси твоята собствена!

— Не искам да ви обиждам, господине — проговори Налейстакан, — но не ви ли се е случвало някой път да вземете контрашуана за шуан?

— Приятелю — сухо каза Скитника по Земята, — гледай с теб това да не се случи нито веднъж, иначе ще те срежа на две като ряпа. Ако Юнака изпрати някого, дава му ръкавицата си. Само след последните истории във Вивтиер главната Юнакиня закача към нея и зелена лентичка.

Пипникравай побутна с лакът другаря си, като му показва с очи Д'Оржемон, който се преструваше, че спи; но Скитника по Земята и Пипникравай от опит знаеха, че никой още не беше заспивал край тяхното огнище. И макар последните думи в разговора с Налейстакан да бяха произнесени полугласно, пленникът можеше да ги чуе.

Четиримата шуани уплашено го погледнаха и решиха, че той от страх е загубил съзнание. Веднага по едва забележим знак на Скитника по Земята Пипникравай смъкна обувката и чорапите на Д'Оржемон, а Налейстакан и Карай на Добро го сграбчиха и го понесоха към огъня; после Скитника по Земята взе едно от въжетата на наръча и завърза краката на пленника към чугунената кука. Резките и невероятно бързи движения на шуаните накараха жертвата да нададе викове, които станаха сърцераздирателни, когато Пипникравай струпа главни под нозете му.

— Приятели, мили мои приятели — викаше Д'Оржемон, — вие ме карате да страдам! А и аз съм християнин като вас...

— Лъже мордата ти — отвърна Скитника по Земята. — Твоят брат се отрече от Бога, а ти купи жювинското абатство. На нас абат Гюден ни каза, че можем да горим богоотстъпниците, без да ни мигне окото.

— Братя мои во Христe, почакайте! Не съм казал, че няма да ви платя.

— Дадохме ти две седмици срок. Минаха два месеца, а Налейстакан още нищо не е получил.

— Нима не си получил нищо, Налейстакан? — с отчаяние запита Д'Оржемон.

— Нищо, господин Д'Оржемон — уплашено отвърна Налейстакан.

Викове, превърнали се в непрекъснат рев, подобен на хрипове на умиращ, внезапно се възобновиха с нечувана сила. Четиримата шуани, за които това зрелище бе не по-малко обичайно от това кучета да ходят без обуца, с невъзмутимо спокойствие наблюдаваха как се гърчи и стене Д'Оржемон; те напомняха пътници, чакащи пред огнището на гостоприемницата месото да се изпече достатъчно, за да може да се яде.

— Умирам! Умирам! — викаше Д'Оржемон. — И вие няма да получите парите ми.

Въпреки тези неистови викове Пипникравай забеляза, че огънят още не бе опърлил кожата; тогава шуанът сръчно побутна дръвцата и Д'Оржемон с отпаднал глас каза:

— Приятели мой, развържете ме... Колко искате да получите? Сто екю? Хиляда? Десет хиляди? Сто хиляди? Предлагам ви двеста

екю!

Този глас звучеше така жално, че госпожица Дьо Верной, забравила опасностите, грозящи самата нея, извика.

— Кой извика? — запита Скитника по Земята.

Шуаните уплашено се спогледаха. Тези хора, толкова храбри под смъртоносното дуло на оръдията, се бояха от духове. Едничък само Пипникравай, без да отвлича вниманието си, слушаше признанията, които растящата болка изтръгваше от жертвата му.

— Петстотин екю! Да... Давам петстотин екю! — говореше скъперникът.

— Добре! Къде са? — спокойно запита Пипникравай.

— Заровени са под първата ябълка! Света Богородице!... В края на градината, вляво. Разбойници!... Крадци!... А-ах, умирам!... Там има десет хиляди франка.

— Не щем франкове — каза Скитника по Земята, — давай лири. Франковете на твоята Република имат езически идоли. Такива пари никога няма да вървят.

— Но те са в ливри, хубавички златни луидори. Само ме развържете, развържете ме... Сега знаете къде е животът ми... моето съкровище.

Четиримата шуани се гледаха, премисляйки кому да се доверят, кого да изпратят да откопае заровените пари. Канибалската жестокост на тия хора хвърли госпожица Дьо Верной в такъв ужас, че без да знае дали ролята, които ѝ осигуряваше мъртвешки бледото ѝ лице, ще я запази и този път от всяка опасност, решително извика:

— Не се ли боите от Божия гняв? Развържете го, варвари!

Шуаните вдигнаха глави, видяха горе светещите като звезди очи и в ужас полетяха навън. Госпожица Дьо Верной скочи в кухнята, изтича към Д'Оржемон и така силно го дръпна от огъня, че възелът, стегнал вършините, се развърза; после разряза с кинжала връвта, която стягаше здраво цялото негово тяло. Веднага щом се почувствува свободен, скъперникът се изправи на крака и на лицето му се появи страдалческа, но заедно с това и язвителна усмивка.

— Идете, идете при ябълката, разбойници! — каза той. — О-ох! Вече два пъти ги извозих, а трети път няма и да ме видят.

В този момент на двора се разнесе женски глас.

— Привидение! Привидение! — викаше госпожа Дьо Гуа. — Глупци! Това е тя! Хиляда екю на храбреца, който ми донесе главата на тази развратница!

Госпожица Дьо Верньой побледня, но скъперникът се усмихна, взе я за ръка, отведе я със себе си под навеса на огнището, като внимаваше да не остане никаква следа и да не докоснат догарящия огън; после натисна някаква пружина, чугунената тава се отмести и когато общите им врагове се върнаха в подземието, тежката врата на скривалището безшумно се хлъзна на мястото си. Тогава парижанката разбра защо този нещастен банкер се беше мятал като риба в тревогата си.

— Ето, виждате ли, госпожо — извика Скитника по Земята, — привидението взе за свой другар синия...

Тези думи трябва да са предизвикали голяма уплаха, тъй като след тях настъпи такава дълбока тишина, че Д'Оржемон и неговата спътница чуваха как шуаните шепнат:

— Ave sancta Anna Ariaca, gratia plena, Dominus tecum...^[1]

— Молят се... глупците! — каза Д'Оржемон.

— По-тихо! — прекъсна другаря си госпожица Дьо Верньой. — Не се ли боите, че ще ни открият...

Старият скъперник със смях прекъсна Мари:

— Чугунената тава е вклинена в гранита цели десет дюйма. Ние ги чуваме, а те нас — не...

Сетне пое внимателно ръката на своята освободителка, вдигна я и я прилепи към някаква цепнатина, отгдето на струи проникваше свеж въздух; девойката се досети, че този отдушник е направен в комина на оджака.

— Ох! — простена Д'Оржемон. — Дявол да ги вземе! Краката ми са обгорени. А тази кобила Шарет, както я наричат в Нант, съвсем не е глупава и няма да започне да разубеждава верните си привърженици; тя добре знае, че ако не бяха такива тъпаци, нямаше да се бият срещу собствените си интереси. Чуйте: ето и тя се моли. Хубаво щеше да е да можеше да я види човек как чете акатиса на Ана Орейска! По-добре би направила да обере още някоя и друга пощенска кола, та да ми върне дълга си: ами че тя взе от мен четири хиляди франка! А като прибавим и лихвите, ето ви четири хиляди седемстотин и осемдесет франка и нещо...

Завършили молитвата си, шуаните станаха и си отидоха. Старият Д'Оржемон стисна ръката на госпожица Дьо Верной, сякаш за да я предупреди, че опасността още не беше минала.

— Не, госпожо — чу се след няколкоминутно мълчание гласът на Пипникравай. — И десет години да чакате тук, те няма да се върнат.

— Но тя не е излязла, трябва да е там — настояваше „кобилата Шарет“.

— Не, госпожо, не. Те са излетели през стените... Спомнете си как дяволът отнесе абата, който току-що се беше заклел.

— Пипникравай, ти си не по-малък скъперник от Д'Оржемон — не се ли досещаш, че старият вариклечко е изхарчил някоя и друга хилядарка, за да си направи тук, в основите на тези сводове, скривалище с таен вход?...

Скъперникът и девойката чуха злъчното кикотене на Пипникравай.

— Наистина! — каза той.

— Остани тук! — отново заговори госпожа Дьо Гуа. — Почакай, докато излязат. За един точен изстрел ще ти дам всичко, което намериш в скривалището на нашия лихвар. Послушай ме, ако искаш да ти простя, че продаде това момиче, а не го уби, както ти бях заповядала.

— Лихвар? — възмути се Д'Оржемон. — А аз й заех пари само срещу девет на сто. Вярно е, взех от нея и ипотечна квитанция, но все пак — вижте каква неблагодарност. Знаете ли, госпожице, ако Бог ни наказва за нашите лоши дела, дяволът ни наказва за добрите и човек е поставен между тези два предела, без да знае каквото и да било за бъдещето, и това според мен напомня задачата за тройното правило, където няма никаква възможност да се намери неизвестното.

И той дълбоко и глухо въздъхна, като че въздухът, минавайки през ларинкса, засягаше стари, отпуснати струни. В този миг внезапно се дочу леко почукване: Пипникравай и госпожа Дьо Гуа отново се заеха да изследват стените, сводовете и каменния под; изглежда, че това вдъхна някакви надежди на Д'Оржемон, който улови спасителката си за ръка, помогна ѝ да се изкачи по тясната вита стълба, изсечена в дебелия гранитна стена. След като преминаха двайсетина стъпала, светлината на някаква лампа слабо освети главите им. Скъперникът се спря и като се обърна към спътницата си, втренчено я загледа в лицето,

сякаш внимателно разглеждаше съмнителна полица, получена за шконтиране, и отново глухо и продължително въздъхна.

— Доведох ви дотук — каза той, като помълча — и с това напълно ви се издължих за услугата; наистина, не виждам защо трябва да ви дам и...

— Господине, оставете ме тук! Нищо не искам от вас! — прекъсна го госпожица Дьо Верной.

Тези думи, а може би и презрението, изразено на прекрасното девиче лице, успокоиха стареца и той, с нова въздишка, отвърна:

— Ах, щом вече ви доведох дотук, ще трябва да продължа и по-нататък...

И той помогна на Мари да изкачи няколко необичайно разположени стъпала и полулюбезно, полусърдито я въведе в малка стаичка от около четири квадратни стъпки, осветена от лампа, провесена от сводестия таван. Не беше мъчно да се забележи, че скъперникът бе взел всички предпазни мерки, за да може да прекара не един ден в това убежище, ако гражданската война го принуди да се крие тук.

— Не се приближавайте до стената, ще се изцапате от варта — неочаквано каза Д'Оржемон.

И бързо протегна ръка между гърба на девойката и стената, видимо неотдавна боядисана. Но този жест на стареца далеч не даде резултата, който той очакваше. Госпожица Дьо Верной бързо се огледа наоколо и видя в ъгъла някаква купчина, чиято форма изтръгна от нея вик на ужас: тя отгатна, че там бе изправено човешко тяло, покрито с хоросан. Д'Оржемон уплашено ѝ направи знак да замълчи и неговите малки порцелановосини очи издаваха такъв страх, какъвто и очите на спътницата му.

— Глупачка, да не мислите, че съм го убил?... Това е моят брат — каза той и този път въздишката му бе особено тежка. — Моят брат пръв от местните свещеници се закле. И ето единственото убежище, където можа да се укрие от яростта на другите свещеници и шуаните. Да се преследва такъв достоен човек, който така обичаше реда във всичко. Това е по-големият ми брат. Само той едничък има търпението да ми обясни десетичните дробни. Ах, какъв добър свещеник беше! Внимателен, умееше да пести... Ето вече четири години, откак е умрял — право да си кажа, не разбрах от каква болест. Но знаете ли,

свещениците са свикнали от време на време да коленичат, за да се молят, и може би му е било трудно да стои тук прав, както правя аз... Оставих го тука — на друго място щяха да го изровят. Един ден ще се опитам да го погребам в свещената земя, както горкият казваше... А той не заради друго, а от страх се закле.

Сълзи заблестяха в малките сухи очички на стареца и в тази минута червеникавата му перука се стори на девойката по-малко грозна; тя отвърна поглед настрана със скрито чувство на уважение към скръбта му; но Д'Оржемон и в този момент повтори:

— Не се приближавайте към стената, да не се...

И не откъсваше поглед от очите на госпожица Дьо Верной, с надеждата да ѝ попречи да разгледа по-внимателно стените на тази стаичка, където въздухът сякаш не достигаше. Но при все това Мари успя скришом от своя Аргус да опипа с поглед стените и като забеляза по тях странни издатини, допусна, че скъперникът ги беше издигнал сам от злато и сребро. Между това Д'Оржемон постепенно изпадаше в някакво комично смущение. Макар във всяко движение на стария скъперник да се долавяше болка от обгорените му нозе и страх от появата на живо същество сред неговите съкровища, сухите му очи горяха с необикновения огън на вълнението, предизвикано от опасната близост със спасителката му, чиято бяло-розова шийка примамваше за целувка, а от погледа на черните, кадифени очи в сърцето му се надигнаха такива горещи вълни кръв, че той вече не знаеше дали това бе предвестие за живот или за смърт.

— Вие омъжена ли сте? — запита той с треперещ глас.

— Не — отвърна тя, като се усмихна.

— Аз имам нещичко — продължи той и отново се разнесе неговата удивителна въздишка, — макар да не съм толкова богат, колкото казват всички. Такава млада красавица като вас навярно обича брилянти, драгоценности, каляски, злато — прибави той, поглеждайки уплашено наоколо. — Аз мога да дам всичко това... след моята смърт... И ако вие поискате...

Погледът на стареца говореше за такава пресметливост дори в тази мимолетна любов, че госпожица Дьо Верной, поклатила отрицателно глава, не можеше да не отгатне намерението на скъперника да се жени за нея само за да запази тайната си в сърцето на своето второ „аз“.

— Парите — каза тя, като хвърли на Д'Оржемон пълен с ирония поглед, който го и ошастливи, и разсърди, — парите са нищо за мен. Вие бихте станали тройно по-богат, ако съберем тук всичкото злато, от което съм се отказала.

— Не се приближавайте до сте...

— А в замяна на това от мен искаха само един поглед — добави тя с невероятна гордост.

— Напразно сте се отказали. Това би било чудесна сделка. Но вие все пак... помислете...

— А вие „помислете“ — прекъсна го госпожица Дьо Верной — за това, че аз току-що чух гласа, от който един звук за мен е по-скъп от всички ваши богатства.

— Вие не ги знаете...

Преди Д'Оржемон да успее да я спре, девойката докосна с пръст неголяма оцветена гравюра, изобразяваща Луи XV на кон, отмести я неволно настрани и внезапно видя долу маркиза, който зареждаше тромблон. Отверстието в стената, закрито с дъсчица, на която бе залепена гравюрата, вероятно съответствуваше на някакво украшение в сводестия таван на стаята, служеща очевидно за спалня на вожда на шуаните. Д'Оржемон с безкрайна предпазливост придвижи старата щампа на прежното ѝ място и строго погледна девойката.

— Нито дума, ако обичате живота! — прошепна той и като помълча, каза на ухото ѝ: — Не сте заложили стръвта си на дребна риба. Знаете ли, че маркиз Дьо Монтوران има сто хиляди ливри доход от земята, дадена под аренда? Тези земи до днес не са продадени. А аз четох в „*Primidi de J'ille-et-Vilaine*“^[2] декрета на консулите, според който секвестрите се отменяват. А-а! Сега вие, разбира се, намирате този момък още по-красив, нали? Очите ви блестят като два новички луидора!...

Погледът на госпожица Дьо Верной пламна, когато чу добре познатия глас. За времето, прекарано тук права, като погребана в сребърна мина, пружината на волята ѝ, огънала се под бремето на събитията, се беше изправила. И всред тоя мрак, всред това чувство на изоставеност и ужас внезапно я осени съдбоносната мисъл, която мигновено изпълни и напрегна цялото ѝ същество.

„От такова презрение няма връщане — каза си тя — и ако повече не ме обича, аз ще го убия... Той не ще бъде на никоя друга жена.“

— Не, ваше преподобие, не — гръмна ненадейно гласът на маркиза, — това трябва да стане така.

— Маркизе — високомерно възрази абат Гюден, — ще се посрамите пред цял Бретан, ако дадете този бал в Сен Джеймс. Не танцьори, а проповедници ще вдигнат на крак нашите села. Вам е нужно оръжие, а не цигулки.

— Абате, вие сте умен, разсъдлив и трябва да разберете, че само като събера всички наши съмишленици, ще си дам сметка какво мога да предприема с тях. На трапезата според мен е по-леко да се научат лицата им и да се узнаят намеренията им, отколкото чрез каквото и да било шпиониране, което при това извиква у мен отвращение; те ще се разприказват с чашка в ръка.

Мари изтръпна, като чу тези думи: у нея изведнъж възникна мисълта да отиде на този бал и там да отмъсти за себе си.

— Вие, абате, сигурно ме смятате за идиот, щом ми четете проповед за греховността на танците. Та нима сам не бихте изиграли от все сърце някоя чакана^[3], само за да възстановите вашия орден под новото му име „Отци на вярата“? И нима не знаете, че веднага след богослужение бретонците тичат да танцуват? А не ви ли е известно и това, че преди пет дни Ид дьо Невил и Д’Анди не водиха преговори с първия консул относно възстановяването на престола на крал Луи XVIII? И ако сега се готвя да предприема такъв смел ход, то това правя единствено за да прибавя тежестта на нашите подковани обуца към относителното тегло на тези преговори. Не знаете ли, че всички вандейски вождове — и дори сам Фонтен — говорят за необходимост от подчинение? Ах, господине, по всичко изглежда, че принцовете са невярно осведомявани за положението във Франция. Предаността, за която им се говори, е преданост само по необходимост. Абате, вече изцапах нозете си с кръв, но само след като добре претегля всички обстоятелства, съм готов да се потопя в нея до пояс. Аз съм предан на краля, а не на някакви четирима главорези, не на играчи, затънали в дългове като този Рифоел, не на разбойници, изтезващи хората с огън, не...

— Продължавайте, продължавайте: „... не на абати, вземащи по пътищата контрибуции за нуждите на войната“ — прекъсна го абат Гюден.

— А защо да не кажа и това — язвително отвърна маркизът. — Ще кажа дори нещо повече: героичните времена на Вандея минаха.

— Господин маркизе, ние и без вас ще извършим чудеса.

— Да, като чудото с Мари Ламбрекен — засмя се маркизът. — Но стига за днес, абате, не се сърдете! Зная, че не щадите живота си и стреляте в сините така добре, както четете „Oremus“^[4]. Надявам се да ви видя с епископска митра при коронашването на краля.

Тази фраза несъмнено упражни върху абата магическо въздействие: чу се как щракна карабината му, а после каза:

— Сега в джоба си имам петдесет патрона, маркизе, а животът ми принадлежи на краля.

— Ето още един от моите длъжници — каза скъперникът, като се обърна към госпожица Дьо Верной. — Взел е от мен не много, някакви нещастни пет-шестстотин франка, но не говоря за тях, а за друг кръвен дълг и се надявам да се разплатим. С каквото и наказание да накажа този дяволски йезуит, все ще бъде малко. Той се закле, че ще убие моя брат, и вдигна против него целия наш край. И за какво? Затуй, че горкият се беше изплашил от новите закони...

Д'Оржемон залепи ухо към някакво незабележимо приспособление в скривалището си, послуша се и каза:

— Отиват си най-после тези разбойници. Щели да правят чудеса! Дано само не се опитат като миналия път да ми запалят къщата за сбогом.

Още половин час след това госпожица Дьо Верной и Д'Оржемон мълчаливо се гледаха един друг, като че всеки от тях разглеждаше картина, когато неочаквано дебелият и груб глас на Налейстакан тихичко каза:

— Господин Д'Оржемон, опасността мина. Но този път аз напълно съм заслужил своите трийсет еку.

— Дете мое — каза скъперникът, — закълнете ми се, че ще затворите очи.

Госпожица Дьо Верной затвори очи и ги покри с длани, но за по-голяма сигурност Д'Оржемон духна лампата и като улови освободителката си за ръка, ѝ помогна да направи седем-осем крачки в някакъв тъмен коридор, а след няколко минути внимателно сне от очите ръката ѝ и тя се видя в стаята, където неотдавна бе маркиз Дьо Монторан и която се оказа спалнята на Д'Оржемон.

— Скъпо мое дете — каза скъперникът, — сега можете да си отидете. Не се оглеждайте наоколо така. Сигурно нямате пари? Ето ви десет екю; някои монети са ощърбени, но нищо, ще ги вземат. Щом излезете от градината, ще видите пътеката, която води към града или както днес казват — към окръга. Но във Фужер сега има шуани. Трудно е да се допусне, че ще успеете да се приберете скоро и може да стане така, че да ви дотрябва убежище. Запомнете добре това, което ще ви кажа, но използвайте убежището само при крайна нужда. На пътя, който води през Жибарската падина към Бодливото гнездо, ще видите ферма; там живее Сибо Големия, по прякор Налеystackан. Влезте и кажете на жена му: „Добър ден, Чапло“ — и Барбет ще ви скрие. Ако Налеystackан ви види нощем, ще ви вземе за привидение, а денем ще го умиловитите с десетте екю... Сбогом! Ние с вас сме квит... А-ах, ако пожелаехте, всичко това можеше да бъде ваше — добави той, като с широк жест показва полята, обкръжаващи дома му.

Госпожица Дьо Верньой хвърли благодарен поглед към странния старец, а той отвърна с шумна, хриплива въздишка.

— Вие, разбира се, после ще ми върнете десетте екю — забележете, че не споменавам за лихва, — ще ги внесете за моя сметка при фужерския нотариус, метр Патра. А ако желаете, той би съставил и нашия брачен договор, красавице моя, съкровище мое!... Сбогом!

— Сбогом — каза Мари, като се усмихна и му махна с ръка.

— Ако се нуждаете от пари — извика той след нея, — ще ви заема с пет процента. Да, само с пет. Нали казах пет?...

„Изглежда добра девойка — си каза Д’Оржемон, когато остана сам, — но все пак ще преправя тайния вход на огнището.“

После взе един шесткилограмов хляб и пушено свинско бутче и се върна в скривалището си.

Когато излезе в открито поле, госпожица Дьо Верньой като че се възроди: предутринната прохлада освежи лицето ѝ, което от няколко часа насам сякаш обгаряше горещ въздух. Опита се да намери пътеката, за която ѝ намекна старецът, но луната залезе и стана така тъмно, че бе принудена да върви наслуки. Неочаквано сърцето ѝ се сви от страх да не полети в пропаст и това спаси живота ѝ, тъй като внезапно спря, почувствувала, че ако направи крачка, земята ще изчезне под нозете ѝ. Прохладният ветрец, който галеше косите ѝ, ромонът на водите, инстинктът — всичко това ѝ помогна да отгатне, че

се намира на самия край на скалата Сен Сюлпис. Тя обгърна с ръце някакво дърво и започна да чака зората, изпитвайки силна тревога, защото ясно дочуваше звън на оръжие, тропане на копита и човешки гласове. И в сърцето си благодари на нощната тъмнина, спасяваща я от опасността да попадне в ръцете на шуаните, ако те наистина бяха обкръжили Фужер, както беше й казал старият скъперник.

[1] *Ave sancta Anna Ariaca, gratia plena, Dominustecum...* (лат.) — Благодатна Ана Орейска, радвай се, господ е с теб. ↑

[2] „*Primidi de Jille-et-Vilaine*“ — този вестник, изглежда, е въображаем. ↑

[3] *Чакона* — испански танц. ↑

[4] „*Oremus*“ — католическа молитва. ↑

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Подобни на нощни огньове, запалени като сигнали за освободителна борба, пурпурни отблясъци пламнаха над планините, чиито низини още запазваха тъмносинкавите си цветове в контраст с тънката бяло-розова мъглица над долините. Скоро над хоризонта бавно започна да се издига огромен рубинен диск и небесата го познаха; из мрака постепенно изплаваха всички очертания на пейзажа: камбанарията на „Сен Леонар“, скалите, ливадите, забулени в сянка, и в пламъците на раждащия се ден по височините се откриха дърветата. С красиво, неуловимо движение слънцето се изтръгна от хаоса на огнени, оранжеви и сапфирени облаци и ярката му светлина се разля по хълмовете и затопли долините. Сенките се стопиха, денят покори природата. Подухна хладен ветрец, запяха птици, навсякъде се пробуди животът. Но младата девойка едва бе обхванала с поглед живописната картина, открила се пред нея в низината, когато мъглата, често явление в този прохладен край, се разгъна в пелени, изпълни долините, издигна се до най-високите хълмове и скри сякаш под снежна покривка целия богат басейн на Куенон. На госпожица Дьо Вернъой дори се стори, че вижда пред себе си един от ледниците, които покриват върховете на Алпите. После в тези облаци мъгла като в океан се затъркаляха вълни, издигаха се високи стени, блъскаха се, въртяха се, меко се полюляваха и снишаваха, като се оцветяваха под лъчите на слънцето в яркорозов тон, а тук-там светваха с прозрачния блясък на течено сребро. Внезапно северният вятър духна върху тази феерия, мъглата се разпръсна и по тревата падна роса, наситена с озон. И тогава госпожица Дьо Вернъой забеляза на фужерските скали огромна, тъмна маса. Седем-осемстотин въоръжени шуани се суетяха в предградието Сен Сюлпис подобно на мравки в разровен мравуняк. Три хиляди шуани, появили се като по чудо, заеха околностите на замъка и яростно започнаха да го щурмуват. Въпреки зеленеещите се крепостни стени и старите сиви кули спящият град не би издържал на натиска, ако Юло не бдеше. От възвишението във вдлъбнатината, образувана от валовите, в отговор на първите изстрели на шуаните,

скритата от очите батарея обстреля и очисти пътя, водещ към замъка. После, възползувайки се от объркването на шуаните, рота войници излезе от вратата „Сен Сюлпис“, построи се в боен ред и откри по тях унищожителен огън. Като видяха и по крепостните валове да се появяват изневиделица нови редици войници, сякаш изкусен сценограф мигновено бе изтеглил там сини черти, и се убедиха, че републиканските стрелци се намират под прикритието на крепостния огън, шуаните дори и не се опитаха да се съпротивляват. Ала други шуани, завладели тясната долина на Нансон, плъзнаха по ръба на скалата и се изкачиха на булеварда; осеян с кози кожи, булевардът заприлича на потъмнял от времето сламен покрив. В тази минута се раздадоха бурни залпове от другата част на града, обърната към долината на Куенон. Очевидно Фужер бе обкръжен и нападението се извършваше от всички страни. Огънят, избухнал по източния склон на скалите, показваше, че шуаните бяха запалили предградието. Впрочем огнените езици, виещи се над покривите от сухи жълтуги или от дървени греди, скоро изчезнаха и вместо тях се появиха стълбове черен дим, от което можеше да се съди, че пожарът бе потушен. Бели и кафяви кълба дим скриха от очите на госпожица Дьо Верньой тази сцена, но вятърът скоро разпръсна дима. Наблюдавайки от канарата, издигаща се над булеварда, командирът на републиканците видя, че първите му разпореждания бяха изпълнени великолепно, и заповяда на батареята да обърне оръдията, за да държат под обстрел Нансонската долина, Стълбата на кралицата и скалата. Две оръдия, поставени при Сен Леонар, пометоха мравуняка на шуаните, домогнаха се до тази позиция, а фужерската национална гвардия, долетяла на площада пред църквата, окончателно пропъди неприятеля. Сражението продължи не повече от половин час и сините загубиха по-малко от сто човека. Разбити и отблъснати, шуаните отстъпваха във всички направления по нееднократните заповеди на Юнака: той се бе убедил, че смелата му операция е провалена, но не знаеше, че провалът бе последствие от кланетата във Вивтиер, подбудили Юло тайно да се върне във Фужер. Очевидно артилерията бе пристигнала в града тази нощ, тъй като достатъчно бе Юнака да дочуе, че се пренасят муниции, за да се откаже от плана си, предвиждайки всички последствия от евентуален неуспех. Всъщност колкото Юло желаше да даде на Юнака суров урок, толкова и Юнака се стремеше към успешна атака, за да повлияе

върху решението на първия консул. При първия оръдеен изстрел маркизът разбра, че би било непростима грешка да продължи от самолюбие една загубена битка, и не желаейки да обрича на безполезна смърт шуаните си, побърза да изпрати седем-осем куриера, с нареждане незабавно да се изтеглят от всички позиции. Юло забеляза противника си на скалата Сен Сюлпис, обкръжен от многочислен военен съвет, сред който се мяркаше и госпожа Дьо Гуа, и даде по тях залп; но позицията бе избрана твърде изкусно и младият вожд се оказа там в безопасност. Тогава Юло промени стратегията си и от отбрана премина към нападение. При първите раздвижвания на шуаните, разкрили му намеренията на маркиза, Юло заповяда на ротата, стояща до стените на крепостта, да пресече пътя на врага и да се отправи напред, за да превземе горните проходи на Нансонската долина.

Въпреки ненавистните си чувства, госпожица Дьо Верной се изплаши за хората, командувани от нейния възлюблен; тя бързо се обърна, за да види дали вторият проход бе свободен, но и там забеляза сини: вероятно бяха извоювали победа от другата страна на Фужер и сега се връщаха от долината на Куенон през Жибарската падина, възнамерявайки да овладеят Бодливото гнездо и онази част от скалата Сен Сюлпис, където се намираха ниските проходи на долината. И така, затворени в тясната клисура, шуаните трябваше да загинат до един — така точно бе предвидил всичко старият републикански командир и толкова целесъобразни бяха мерките, които бе взел. Но оръдията, тъй добре послужили на Юло, се оказаха безсилни срещу тези два пункта, където започна ожесточен бой, и щом стана ясно, че Фужер е въвн от опасност, сражението придоби характер на обичайната за шуаните схватка.

Госпожица Дьо Верной разбра сега какви бяха човешките пълчища в околностите на Фужер, защо се бяха събрали предводителите на шуаните в дома на Д'Оржемон, разбра всички събития през изтеклата нощ и не можеше да си обясни как се бе изплъзнала от толкова опасности. Борбата, продиктувана от отчаянието, дотолкова я беше преизпълнила, че тя стоеше смразена и не снемаше очи от драматичните картини, които се разкриваха пред нея. Боят, който се водеше при планината Сен Сюлпис, скоро придоби за Мари особен интерес. Като видя, че сините вземат надмощие, маркизът и неговите другари се устремиха към долината на Нансон в

помощ на шуаните. Цялото подножие на планината се осея с групи разярени бойци; борбата се водеше не на живот, а на смърт, но нейната арена и оръжията даваха предимство на шуаните. Полесражението постепенно се разширяваше: шуаните се разсипаха и се покатериха по скалите, държейки се за храстите, покрили на места стръмнините. Забелязала малко късно, че враговете вече възлизат на върха и с ярост отбраняват опасните пътеки, които водеха натам, госпожица Дьо Вернъой се ужаси. Всички горни проходи бяха заети от бойци и Мари се видя пред угрозата да се озове сред тях; тя остави дебелото дърво, зад което се криеше, и започна да тича, решила да се възползува от съветите на стария скъперник. Тича дълго по склона, обърнат към просторната долина на Куенон, и като съгледа в далечината някакъв обор, допусна, че принадлежи на фермата на Налеystackан, където се надяваше да намери жена му, останала сама по време на сражението. Това предположение ободри госпожица Дьо Вернъой: тя очакваше да намери радушен прием в този дом и да прекара там няколко часа до времето, когато без риск ще може да се отправи към Фужер. По всички признаци победата скоро щеше да принадлежи на Юло. Шуаните отстъпваха така бързо, че Мари вече дочуваше около себе си изстрели и страхът да не попадне в нея заблуден куршум я накара да забърза по посока към колибата, като не изпускаше от очи дима от коминчето ѝ. Пътеката, която следваше, най-после я доведе до някакъв навес с покрив от сухи жълтуги, подпрян с четири неодялани дървета. В дъното на този навес, до единствената му стена от плява и кал, се виждаха преса за приготвяне на сидер, малко гумно за овършаване на елда и няколко земеделски сечива. Госпожица Дьо Вернъой се спря до един от стълбовете на навеса и не се решаваше да прегazi калното блато, служещо за двор на този селски дом, който тя, като истинска парижанка, бе взела за обор.

Колибата се гушеше в скалата, която я бранеше от северния вятър, и не бе лишена от поетичност, тъй като от покрива ѝ грациозно се спущаха гирлянди от брястови клонки, изтравниче и планински цветя. Груба стълба, изсечена в скалата, даваше възможност на обитателите на колибата да се изкачат на височината и да подишат там чист въздух. Вляво от колибата планината рязко се снишаваше, като откриваше поредица от засети ниви, първата от които несъмнено принадлежеше на стопанина на тази ферма. Пръстените насипи,

засадени с дървета, обкръжаваха с прелестни горички всички ниви и най-близкият от тези живи плетища стигаше до дворната ограда. Тесният път, прокаран от фермата към полето, бе препречен от дебел полуизгнил дървен ствол — своеобразна бретонска бариера, чието название по-късно ще ни даде повод за отклонение, с което ще завършим характеристиката на този край. Между стълбата, изрязана в шистите, и пътеката, преградена от този ствол, в дълбочината на калния двор, под защитата на надвесената скала, бяха поставени един върху друг, в четирите ъгъла на колибата, грубо издялани гранитни камъни като опора за стените, набързо издигнати от глина, дъски и чакъл. Едната половина на покрива бе от сухи жълтуги, заменящи сламата, а другата — от дъбови дъсчици, изрязани във форма на керемиди; това показваше, че и вътре домът бе разделен на две части; и наистина, едната негова половина, отделена с ръждясала телена мрежа, служеше за обор, а в другата живееха стопаните. Макар, благодарение на съседството й с града, колибата да притежаваше някои удобства и подобрения, от които на две левги от Фужер не можеше да се намери и следа, тя при все това отразяваше неустойчивостта на живота, на която войните и феодалните нрави бяха подчинили закрепостения човек така силно, че и днес още много селяни из тези краища наричат „замък“ жилището, където някога са живели господарите им. Госпожица Дьо Верной с обяснимо удивление разглеждаше това откъснато от света кътче и накрая забеляза, че на двора бяха нахвърляни в калта плоски гранитни камъни, представляващи някакъв път, който не без риск отвеждаше до жилището; но когато шумът от престрелката чувствително се усили, девойката реши да измоли убежище и започна да подскача от камък на камък, сякаш прегазваше поток... Вратата на къщата се състоеше от две части: долната бе направена от масивно дърво, а горната се затваряше с капаци и служеше за прозорец. Такива врати имат магазинчетата в някои градчета на Франция, но там те са красиво издялани и в долната си част са снабдени със звънче; вратата на тази колиба се залостваше с дървено мандало, достойно за златния век, а горната половина се затваряше с капациите само нощем, тъй като светлината проникваше в стаята единствено през това отверстие. Наистина, колибата имаше и грубо изрязан прозорец, но малките му стъкла приличаха на дънцето на бутилка, а дебелите оловни рамки

заемаха толкова място, че този прозорец по-скоро препречваше пътя на светлината, отколкото я пропускаше. Когато отвори вратата, заскърцала на ръждивите си панти, госпожица Дьо Верньой усети ужасни амонячни изпарения, които излизаха на кълба от колибата, и видя, че четириногите ѝ обитатели бяха разрушили с копитата си преградката, отделяща обора от обитаемата половина. И така, вътрешността на фермата, а това бе ферма, не се оказа по-добра от външността ѝ. Госпожица Дьо Верньой се питаше как е възможно човешки същества да живеят в тази разлагаща се органична тиня, когато пред нея неочаквано се появи дрипаво момченце на около девет години и тя изненадано се вгледа в него: свежо, бяло и розово личице, пълни бузки, живи очи, зъби като от слонова кост и руси коси, падащи на къдрици на полуголите му плещи; от неговото телце се излъчваше сила, а позата му изразяваше ту дива наивност, ту онова прелестно учудване, от което така широко се разтварят детските очи. С една дума, момчето бе изумително красиво!

— Къде е майка ти? — гальовно запита Мари и като се наведе, целуна момчето по очите.

Детето се сепна, изплъзна се като змиорка и изчезна зад купчината тор, струпана на височината между пътеката и колибата. Съгласно своеобразния местен обичай, Налеystackан, подобно на мнозина други бретонски земеделци, винаги стоварваше тора по високите дворни места и докато дойдеше време да го използва, дъждовете преди това успяваха да го лишат от всички полезни свойства. Останала сама за няколко минути, Мари бързо огледа колибата. Домът се състоеше от една стая, в която тя зачака Барбет. Най-забележителният и най-пищен предмет в нея бе огромното огнище с „балдахин“ от син гранит. Етимологията на тази дума потвърждаваше висящият от гранитната плоча полукръгъл парцал зелена саржа, обшит по края със светложелта лента; по средата на „балдахина“ стоеше оцветена гипсова статуетка на Божията Майка. Върху цокъла на статуетката госпожица Дьо Верньой прочете два реда от религиозен стих, много разпространен в тази провинция:

*Майка Божия съм аз,
закрилница на всички вас.*

Зад Богородицата се виждаше друга картина — ужасна цапаница от сини и червени петна, изобразяващи свети Лаврентий. Креват във форма на гробница, заметнат със зелена саржа, грубо издялано детско легло, чекрък, прости столове, долап с дърворезба за някои и други съдове — ето почти цялата мебелировка на тази колиба. До прозореца имаше дълга маса от кестен и два стола от същото дърво; светлината, проникваща през кафявите стъкла, им придаваше тъмния тон на стар махагон. В ъгъла стърчеше огромна бъчва и под канелката ѝ госпожица Дьо Верной забеляза жълтеникава кал, чиято влага разяждаше пода, макар да бе направен от гранитни плочи, слепени с червеникава глина: очевидно стопанинът на дома напълно заслужено носеше шуанското си прозвище. Госпожица Дьо Верной вдигна очи нагоре, сякаш да се избави от непривлекателното зрелище, и тогава ѝ се стори, че вижда всички прилепи на земята, толкова много тъмни паяжини висяха от тавана; на дългата маса стояха две огромни кани, пълни догоре със сидер. Такива пръстени съдове се срещат в много области на Франция и за парижанина не е трудно да си ги представи: те напомнят широкогърлестите гърнета, в които любителите на хубави вина и вкусна храна сервират бретонско прясно масло, но са по-тумбести и неравно покрити с глазура, с преливащи се червеникави петна като у морски раковини. Гърлото на такива кани завършва с някаква муцунка, твърде подобна на главата на жаба, поемаща въздух извън водата. Вниманието на Мари накрая се бе спряло върху тези две кани, когато шумът от сражението внезапно се усили и тя се втурна да търси подходящо място да се скрие, без да дочака Барбет, но в това време се появи и стопанката.

— Добър ден, Чапло — каза Мари и едва потисна неволната си уплаха при вида на това лице, така напомнящо каменните маски, които архитектите поставят като орнамент по външния свод на прозорците.

— А-а! Вие идвате от името на Д'Оржемон? — не особено приветливо запита Барбет.

— Къде ще ме скриете? Шуаните са вече наблизо...

— Тука — каза Барбет, слисана от красотата и от странното облекло на това създание, което не смееше да причисли към представителките на своя пол. — Ето тука, в скривалището на свещеника.

Тя отведе Мари до своя креват и я настани в тясното пространство между стената и леглото, но изведнъж и двете се сепнаха, дочули някой да скача в локвата на двора. Барбет едва успя да спусне завесата над леглото и да загърне с нея Мари, когато се намери лице в лице с беглец-шуан.

— Ей, старо, къде мога да се скрия? Аз съм граф Дьо Бован.

Госпожица Дьо Верной изтръпна, като позна, гласа на госта, чиито думи, останали загадка за нея, бяха причинили катастрофата във Вивтиер.

— Уви, ваше благородие, виждате, че няма къде. Ще изляза на двора да вардя, най-добре ще е така. Ако дойдат сините, ще ви предупредя. А ако остана тук и ме намерят с вас, ще ми запалят къщата.

И Барбет излезе; тя не можеше да съобрази как да съгласува интересите на двама врагове, които имаха еднакво право да се укрият в дома ѝ, тъй като мъжът ѝ водеше двойна игра.

— Останал съм с два патрона — с отчаяние каза графът. — Но сините вече отидоха далеч. Хм... ами ако стане така, че на връщане отново минат покрай тази къща и им скимне да надникнат под кревата?

Той леко опря пушката си на стълба, до който стоеше Мари, загърнатата в зелената саржена завеса, а после се наведе да погледне дали ще може да пропъзти под кревата. И неминуемо щеше да види нозете на спотаилата се бегълка, ала в този опасен момент тя грабна пушката, скочи сред стаята и се прицели в графа. Той я позна и прихна да се смее: Мари беше смъкнала широкополата си шуанска шапка и гъсти кичури коса се изсипаха изпод черната дантелена мрежа.

— Не се смейте, графе, вие сте мой пленник... Едно ваше движение, и ще видите на какво е способна оскърбената жена.

Но в тази минута, когато графът и Мари се гледаха, вълнувани от твърде различни мисли, от скалата се дочуха неясни викове:

— Спасявайте Юнака! Разсипете се! Спасявайте Юнака! Разсипете се!

Над тези нестройни викове се разнесе гласът на Барбет и в колибата двамата врагове се вслушаха в думите ѝ, извикали в сърцата им дълбоко противоположни чувства, разбирайки, че тя се обръща не толкова към сина си, колкото към тях.

— Ти какво, не виждаш ли сините? — сърдито викаше Барбет. — Ела тук, непослушничко, иначе сама ще те прибера. Или искаш да те пониже някой куршум? Хайде, по-живо!...

Междувременно, докато се разиграваха тези дребни, бързо отминаващи събития, в двора изневиделица дотича син.

— Бързоходе! — извика госпожица Дьо Верной.

Бързохода се отзова на този глас и се прицели в графа по-точно от своята спасителка.

— Аристократе — каза присмехулникът-пехотинец, — не мърдай или дорде преброиш до две, ще те срина като Бастилията.

— Бързоходе — ласкаво подхвана госпожица Дьо Верной, — за този пленник отговаряте пред мен. Правете каквото знаете, но вие сте длъжен да ми го доведете във Фужер здрав и читав.

— Разбрано, госпожо!

— Свободен ли е пътят сега за Фужер?

— Свободен и напълно безопасен, освен ако шуаните не възкръснат.

Госпожица Дьо Верной весело се въоръжи с леката ловджийска пушка на графа и с иронична усмивка каза на пленника си:

— Прощавайте, господин графе, довиждане! — и като надяна широкополата си шапка, бързо тръгна по пътеката.

— Късно разбрах — си каза с горчивина граф Дьо Бован, — че не трябва да се шегуваме с честта на жени, които вече са я загубили.

— Аристократе — извика сурово Бързохода, — ако не искаш да те изпратя в бившия ви рай, не изричай хулна дума срещу тази красива дама.

Госпожица Дьо Верной се отправи към града по пътеките, които свързват скалата Сен Сюлпис с Бодливото гнездо. Възлязла на тази височина, Мари бързо премина пътя, извиващ се по издатините на гранитните скали, и се полюбува на тясната, красива долина на Нансон, съвсем неотдавна толкова шумна и напълно притихнала и спокойна сега. Погледната оттук, долината приличаше на зелена улица. Пътеката отведе Мари до вратата „Сен Леонар“ и тя влезе във Фужер. Гражданите още се тревожеха за изхода на сражението, което, съдейки по далечните изстрели, можеше да продължи целия ден, и очакваха завръщането на националната гвардия, за да узнаят колко големи бяха загубите ѝ. Необичайното облекло на госпожица Дьо Верной,

забързала из улиците на града с разпуснати коси, с оръжие в ръка, с дрехи, изпоцапани с вар, кални и мокри от росата — всичко това възбуди любопитството на фужерци, толкова повече, че из целия град вече се носеха слухове за властта, красотата и странното поведение на тази парижанка.

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА

Изплашена до смърт, Франсин цяла нощ бе очаквала в тревога господарката си и когато най-после я зърна, поиска да заговори, но Мари с приятелски жест я спря.

— Виждаш, жива съм — каза Мари. — Ах, как жадувах за вълнения, когато тръгвахме от Париж! Сега ги изживях!... — добави тя, като помълча.

Франсин побърза да се разпореди за закуска, уверена, че гладът, тази удивителна нужда, която заявява правата си дори в най-напрегнати моменти, измъчва господарката ѝ.

— О, не — извика госпожица Дьо Верной, — вана, вана! Да се измия преди всичко!

Франсин бе безкрайно учудена, когато господарката ѝ поиска най-елегантния от тоалетите, които бе донесла от Париж. След закуската Мари се облече много изискано употребявайки онова неизтощимо старание, което жената проявява, когато възнамерява да се покаже на бал пред любимия човек. Франсин не можеше да си обясни язвителната веселост на господарката си. Това не беше радост, породена от любов — жената безпогрешно я отгатва по израза на лицето, — това бе сдържана ехидност, предвещаваща нещо недобро. Мари сама спусна завесите на прозореца, от който се откриваше чудесна гледка, после притегли дивана към камината, като го обърна така, че огънят да хвърля най-благоприятна светлина върху лицето ѝ, и нареди на Франсин да донесе цветя, за да придаде на стаята празничен вид. Когато тя донесе цветята, Мари ѝ помогна да ги подреди възможно най-живописно. И като хвърли последен, изпълнен със задоволство поглед наоколо, я помоли да изпрати при Юло хора, които да изискат пленника. После се отпусна на дивана, за да отдъхне в онази издаваща грация и слабост поза, която е неотразимо пленителна у някои жени. Меката нега на тази съблазнително-ленива поза, предизвикателната гледка на крачетата, едва подали се изпод гънките на дрехата ѝ, сладостната извивка на шията, тънките пръсти на ръцете, увиснали от възглавницата като гроздове жасмин с бели звънчета,

всичко се съчетаваше хармонично с израза на очите, всичко съблазняваше и будеше желания. Тя нареди да запалят ароматични треви, за да изпълнят стаята с ония тънки и проникващи ухания, които така властно действуват на мъжкото сърце и нерядко предрешават победата, когато жената желае да я получи незабелязано, без да изявява стремеж към победи.

След няколко минути в салона, водещ към спалнята, се дочуха тежките стъпки на стария воин.

— Е, командире, къде е моят пленник?

— Току-що наредих да назначат патрул от дванайсет човека, за да го разстрелят като враг, заловен с оръжие в ръка.

— Позволили сте си да разполагате с пленника ми? — с укор каза Мари. — Чуйте, командире. Ако съдя по лицето ви, не изпитвате удоволствие да убивате хора във от полесражението. Така че върнете ми, моля, моя шуан и отложете разстрела, което поемам върху себе си. Уверявам ви, че този аристократ в момента ми е много необходим и ще съдействува за осъществяване на плановете ни. А освен това да се стреля по този любител на шуански воители е толкова безсмислено, колкото да се стреля по балон, когато само едно бодване с игла може да го пръсне без остатък. За Бога, предоставете всички тези жестокости на аристокрацията. Републиката трябва да бъде великодушна. Нима не бихте простили например на жертвите на Киброн и на много други?... Послушайте ме, изпратете вашите дванайсет момчета да си направят обиколката, а вие с пленника ми елате да обядваме. Само не забравяйте, че след половин час ще се стъмни — добави тя с лукава усмивка — и ако закъснеете, ще пропадне всякакво въздействие на тоалета ми.

— Но как така, госпожице — объркано смотолеви Юло.

— Какво има? А, разбирам... Не се страхувайте, графът няма да ви убегне. Рано или късно, огнят на оръжието ви ще опърли крилата на тази тлъста пеперуда.

Командирът леко вдигна рамене, като човек, принуден въпреки всичко да се подчини на капризите на красива жена, и след половин час се върна, следван от граф Дьо Бован.

Госпожица Дьо Верной се престори, че гостите я изненадват неподготвена, и си даде вид на много смутена от това, че я виждат небрежно изтегната на дивана; прочела в очите на аристократа, че

желаното впечатление е постигнато, тя стана и с неподправена грация и учтивост започна да се суети около гостите. Нищо заучено, нито пресилено в движенията, в усмивката, в държането или в гласа ѝ не издаваше затаените ѝ мисли и намерения. Всичко в нея бе естествено, хармонично, без един-единствен фалшив жест, който да извика подозрение, че тя само подражава маниерите на висшето общество, но не принадлежи към него. Когато роялистът и републиканецът седнаха. Мари хвърли строг поглед на графа. Аристократът познаваше добре жените и разбираше, че оскърблението, което бе нанесъл на тази девойка, можеше да му струва живота. Въпреки това предположение графът не проявяваше особена веселост, нито огорчение и се държеше като човек, който не разчита на бърза развръзка. И скоро счете за смешно да се бои от смърт в присъствие на такава красива жена, а строгият вид на Мари го наведе на някои мисли.

„Аха! Кой знае, може би графската корона ще я съблазни повече, нежели изплъзващата се корона на маркиза? Монторан е сух като тояга, а аз... — И той със задоволство се огледа. — Но така или иначе, при всички случаи ще спася главата си.“

Тези дипломатически размишления се оказаха напълно безполезни. Предполаганото увлечение, на което графът залагаше, неочаквано се превърна в неудържим каприз на страстта и опасната изкусителка с удоволствие се постара да го разпали.

— Господин графе — каза Мари, — вие сте мой пленник и следователно имам право да разполагам с вас. Можете да бъдете разстрелян само с мое съгласие... но аз съм твърде любопитна, за да позволя да ви разстрелят сега.

— А ако упорито продължа да мълча? — весело залита графът.

— С порядъчна жена това все още е възможно, но с улично момиче е... ненужно.

Мари буквално изсъска, както казва Сюли, когато говори за графиня Дьо Бофор, тези думи, изпълнени с горчива ирония; острият ѝ език дотолкова смути графа, че той не отговори нищо и само учудено погледна жестоката си противница.

— Слушайте — добави тя с горчива усмивка, — за да не опровергавам думите ви, ще бъда добро момиче, като всички мои посестрими, към които ме причислявате. И тъй, ето вашето оръжие.

И с мек, закачлив жест му подаде карабината.

— Честна кавалерска дума, госпожице, вие постъпвате...

— Ах — прекъсна го Мари, — дотегна ми от честни кавалерски думи! Уповавайки се на такава именно дума, дойдох във Вивтиер. Вашият водач ми се закле, че аз и моите хора ще бъдем там в безопасност...

— Каква подлост! — извика Юло, като смръщи вежди.

— Виновен е графът — каза Мари и като го посочи с пръст, обърна очи към Юло. — Няма съмнение, че Юнака щеше да удържи на думата си, но граф Дьо Бован изрече някаква клевета срещу мен в потвърждение на всички измислици на Кобилата Шарет.

— Госпожице — продума графът сконфузен, — дори и под секирата на палача ще потвърдя, че съм казал само истината.

— А какво сте казали?

— Че сте били...

— Кажете думата — любовница...

— Да, любовница на маркиз, а сега херцог Дьо Льононкур, мой приятел — отвърна графът.

— Сега спокойно бих могла да ви изпратя на разстрел — каза Мари, останала напълно безразлична пред откритото обвинение на графа, който бе поразен от това престорено или действително равнодушие. — Но — продължи тя със смях — отхвърлете от себе си завинаги мрачните мисли за смъртоносните парченца олово, тъй като вие ме оскъrbихте не повече от вашия приятел, казвайки, че съм била негова... Пфу! Каква гадост!... Чуйте, господин графе, вие не сте ли идвали в дома на баща ми, херцог Дьо Верной? А?

Преценявайки, че Юло не би трябвало да чуе такова важно признание, каквото се готвеше да стори, госпожица Дьо Верной повика със знак при себе си графа и пошепна на ухото му няколко думи. Господин Дьо Бован нададе глух вик на удивление и смаяно погледна Мари. Тя побърза да допълни пробудения спомен и като изтича към камината, зае поза, изразяваща простодушие и детска наивност.

Графът падна на колене.

— Госпожице — каза той развълнувано, — моля за вашето извинение, колкото и недостоеен да съм за него.

— Няма защо да ви извинявам — отвърна тя. — Сега имате толкова малко основание да се разкайвате, колкото и във Вивтиер да ме

клеветите. Но вие не сте в състояние да проумееете тези тайни. Знайте обаче едно, графе — добави тя, като го стрелна с пронизващия си поглед, — дъщерята на херцог Дьо Верной е великодушна и вашата участ горещо я занимава.

— Дори и след такова оскърбление? — запита графът смутен.

— Някои хора стоят толкова високо, че оскърблението не може да ги докосне. Аз принадлежа към тези хора, графе.

Девојката произнесе горните думи с такава благородна и горда осанка, че изпълни пленника с безкрайно уважение към нея и направи тази интрига още по-малко ясна за Юло. Той вдигна ръка да засуче мустаците си и тревожно погледна госпожица Дьо Верной, но тя с красноречив жест му даде да разбере, че не се отклонява от плана си.

— А сега да поговорим — каза тя след кратко мълчание. — Франсин, дете мое, донеси свещи.

Мари изкусно прехвърли разговора върху ония времена, които само за няколко години станаха „старият режим“. С уместните си забележки и описания тя помогна на графа да се пренесе в миналото и с такова тънко умение подготвяше репликите, предоставяйки му възможност да блесне с остроумието си, че в края на краищата Дьо Бован съзна, че никога още не е бивал толкова приятен събеседник; той сякаш се подмлади от тази мисъл и се опита да внуши на пленителната домакиня високото мнение, което имаше за особата си. Лукавата девојка с наслада изпитваше върху графа всички уловки на кокетството и с неподражаемо изкуство го оплиташе в мрежите си, тъй като за нея това бе само игра. Тя ту с поглед му даваше надежди за бърз успех, ту, изплашена като че ли от силата на увлечението си, отведнъж проявяваше студенина, която очароваше графа и неусетно усиливаше внезапно пламналата му страст. Мари чудесно напомняше рибар, който от време на време придръпва въдицата, за да види дали рибата кълве. Горкият граф попадна в клопката на наивното удоволствие, с което избавителката му бе изслушала два-три доста галантно изказани комплимента. Емиграция, Република, Бретан, шуани — всичко това бе сега на хиляди левги от мисълта му. Юло седеше изправен, мълчалив, неподвижен и суров като самия бог Терминус^[1]. Недостатъчното му образование го правеше съвършено неспособен да води подобни разговори; допускаше, че двамата събеседници говорят нещо много остроумно, но всички свои сили напращаше да разбере и

отгатне дали зад този поток от неясни думи не крояха заговор срещу Републиката.

— Монторан, госпожице — каза графът, — е от старинен род, добре възпитан, достатъчно красив, но не е галантен... Твърде млад е, не е видял Версай, затова и възпитанието му не е завършено: например вместо да очерни противника си, той предпочита да влиза в саморазправа с нож. Може да обича силно, но никога не ще притежава тази изисканост в обноските, отличаваща Лозьон, Адемар, Коани и много други!... Той далеч не владее приятното изкуство да говори на дамите красиви безсмислици, които в края на краищата им харесват повече от поривите на страстта, обикновено така уморителни за тях. Да, макар и да минава за покорител на женските сърца, той няма подобаващата непринуденост, нито грация.

— Забелязах това — потвърди Мари.

„Ах — каза си графът, — как произнесе тези думи и как ме погледна! Несъмнено много скоро ще бъда в близки отношения с нея. И ей богу, за да ми принадлежи, съм готов да повярвам всичко, в което ще ѝ бъде угодно да вярвам.“

Съобщиха, че вечерята е готова; графът предложи на Мари ръка. На трапезата тя изпълняваше задълженията си на домакиня с изисканост и такт, които се придобиват само с възпитание и изтънчен живот в двора.

— Сега си идете — каза тя на Юло, когато станаха от масата. — Графът ще се страхува от вас, а ако остана насаме с него, бързо ще науча всичко, от което се нуждая. Той е в това състояние, когато мъжете казват на жената всичко, каквото мислят, и гледат на всичко с нейните очи.

— А после? — запита Юло, явно възнамеряващ да иска пленника.

— О! После ще бъде свободен — отвърна Мари. — Свободен като птичка.

— Но нали го заловихте въоръжен?

— Не — възрази тя, прибегвайки към шеговита софистика, с каквато жените обичат да опровергават неоспорими доводи, — не, аз го обезоръжих.

— Графе — каза Мари, когато се завърна в стаята, — току-що издействувах свободата ви. Но услуга за услуга — добави тя и като

наведе глава встрани, го погледна с усмивка, сякаш искаше да го помоли за нещо.

— Поискайте от мен всичко, дори името и честта ми! — извика той не на себе си. — Всичко ще сложа в нозете ви.

И с престорена благодарност се хвърли към нея да улови ръката ѝ. Но не беше лесно да се измами Мари дьо Верной. Тя продължаваше да се усмихва все така мило, за да не лиши от надежди новия си поклонник, и като отстъпи от него на няколко крачки, бързо запита:

— Нима искате да съжалявам за доверието си към вас?

— Въображението у младата девойка очевидно е по-смело, отколкото у жената! — отвърна той с усмивка.

— Девойката може да загуби повече от жената.

— Така е. Трябва да бъдем особено внимателни, когато притежаваме съкровище.

— Да оставим това и да поговорим сериозно — прекъсна го тя. — Вие давате бал в Сен Джеймс. Казват, че там сте установили складове, арсенали и седалище на вашето правителство... Кога ще бъде балът?

— Утре вечер.

— Няма защо да се учудвате, господин Дьо Бован, че жената, жертва на клевети, упорито търси да получи удовлетворение за незаслужено понесените оскърбления и, разбира се, в присъствие на свидетелите на този позор. Ето защо желая да отида на вашия бал. Моля ви, бъдете мой защитник от минутата, в която се появя там, до минутата, в която си отида... Не ми е нужна честната ви дума — каза тя, като видя, че той сложи ръка на сърцето си. — Ненавиждам клетвите, те твърде много ми приличат на предпазливост. Кажете само, че се задължавате да ме пазите от всякакво престъпно и унизително посегателство. Обещайте ми да изкупите вината си, като на всеослушание заявите, че действително съм дъщеря на херцог Дьо Верной, но премълчете злочестините, на които ме бе обрекло отсъствието на бащино попечителство, и ще бъдем квит. Нима е прекалено скъп откуп да протегнеш за час-два над жена покровителствената си десница? Хайде де, та вие не струвате и петак повече... — И със сладка усмивка отне всичката горчивина на тези думи...

— А какво желаете за оръжието ми — смеейки се, запита графът.

— О, повече, отколкото за самия вас!

— Какво именно?

— Мълчание! Повярвайте ми, Бован, жената може да бъде разгадана само от жена. Уверена съм, че мога да загина по пътя, ако кажете една-едничка дума. Вчера няколко куршума ме предупредиха за опасностите, които ме дебнат. О, тази дама е толкова изкусен стрелец, колкото и ловка камериерка. Никога прислужница не ме е събличала така бързо, както тя. Моля, постарайте се да не бъда изложена на подобен риск на този бал...

— Вие ще бъдете там под моя защита — гордо отвърна графът.
— Но може би отивате на бала заради Монтوران? — тъжно запита Бован.

— Искате да знаете повече, отколкото зная самата аз — през смях каза тя. — А сега тръгвайте. Аз лично ще ви изведа от града, защото вие тук воювате един с друг като канибали.

— И тъй, ще мислите ли малко за мен? Ах, госпожице, позволете ми да се надявам, че не ще останете равнодушна към приятелските ми чувства, защото трябва да се задоволя с тях, нали? — добави той с примирение и горчивина.

— Какъв прорицател — каза тя с оня безгрижно-весел вид, зад който жената крие желанието си да направи признание, без да урони своето достойнство и без да издаде тайната на сърцето си.

После наметна шубата си и изпрати графа до Бодливото гнездо. Стигна до края на пътеката, тя постави пръст на устните си и пошепна:

— Господин Дьо Бован, никому нито дума, дори и на маркиза.

Окуражен от погледа ѝ, в който блестеше нещо сладостно и ласкаво, той пое ръката, която тя великодушно му поднесе, и я целуна.

— О, госпожице, разполагайте с мен, аз съм ваш, завинаги ваш! — каза той високо, като се видя вън от всяка опасност. — Макар и да ви дължа признателност, равна на обичта към майка ми, уверявам ви, много трудно ще ми бъде да се огранича само с чувства на почитание.

И той бързо закри по пътеката. Мари изчака, докато се изкачи на Сен Сюлпис, а после с тъжно удовлетворение си каза:

— За да си запази главата, този шишко е готов да даде повече от своя живот. И виждам, че без усилия мога да го превърна в моя

покорна твар. Твар или творец — ето кое отличава един мъж от друг.

Незавършила мисълта си, тя издигна към небето поглед, пълен с отчаяние, и с бавни стъпки се върна към вратата „Сен Леонар“, където я очакваха Юло и Корантен.

— Още два дни — каза тя, — и тогава... — Мари млъкна, зърнала неочаквано Корантен — и тогава той ще падне под вашите куршуми — тихо пошепна тя на Юло.

Юло отстъпи крачка назад и със снизходителна насмешливост в очите погледна девойката: нито маниерите ѝ, нито лицето ѝ говореха макар и за най-малко угризение на съвестта. У жените всяка способност да размишляват върху най-осъдителните си постъпки се стопява, когато волята изгуби власт над чувствата; дори и в лицемерието им има нещо естествено и единствено у тях престъплението е лишено от съзнателна низост, а най-често въобще не знаят как е било извършено.

— Отивам в Сен Джеймс на шуанския бал и...

— Но до Сен Джеймс има цели пет левги — прекъсна я Корантен. — Ако позволите, ще ви придружа.

— Не — отсече Мари, — вие твърде много се занимавате с нещо, за което никога не мисля — вашата особа.

Презрението, което Мари така демонстративно показваше на Корантен, се понрави особено на Юло и когато тя изчезна към Сен Леонар, направи от удоволствие обичайната си гримаса. Корантен изпрати девойката с поглед и в този миг лицето му издаваше съзнание за съдбовната му власт над това очарователно създание; надяваше се да подчини на себе си Мари, като направлява страстите ѝ, и по този начин да я завладее някога напълно.

Завърнала се у дома, госпожица Дьо Верной се зае да помисли с прислужничката си за балния тоалет. Франсин бе свикнала да изпълнява безпрекословно волята на своята господарка, без да се опитва да отгатва намеренията ѝ, и като се порови из пътническите сандъци, предложи гръцкия тоалет. По това време гръцкият стил господствуваше в модата. Мари одобри дрехата, която без мъка се помести в неголяма картонена кутия.

— Франсин, дете мое, тръгвам на път през гори и планини. Искаш ли да дойдеш с мен, или ще останеш тук?

— Да остана тук? — изненада се Франсин. — А кой ще ви облече?

— Къде е ръкавицата, която ти дадох?

— Ето я.

— Приший към нея зелена лента и най-вече не забравяй да вземеш пари.

Забелязала, че Франсин посяга към новоизсечени монети, Мари се сепна:

— Само това липсваше! Та нали ще ни убият заради тях! Изпрати Жероми да събуди Корантен. Или не, недей! Този негодник веднага ще тръгне по следите ни! По-скоро нека от мое име поискат от командира няколко екю по шест франка.

С чисто женска досетливост, която не пропускаше и най-малката подробност, Мари предвиждаше всичко. Докато Франсин довършваше приготовленията за това непостижимо за нейния ум пътешествие, Мари се опитваше да вика като сова и се научи чудесно да имитира този шуански сигнал. Към полунощ тя потегли към града от вратата „Сен Леонар“, стигна до тясната пътека, която водеше към Бодливото гнездо, и смело и твърдо продължи със спътницата си напред през Жибарската падина, преизпълнена с онази неудържима воля, която винаги придава и на тялото, и на човешките постъпки нещо могъщо. Да не прихване хрема при завръщане от бал, е нелека работа за жената, но когато сърцето е завладяно от страстта, тялото става неуязвимо като излято от бронз. Дори храбрият мъж дълго би се колебал в душата си, преди да се реши на такава дръзка постъпка, която за госпожица Дьо Верной се превръщаше в толкова по-съблазнителна примамка, колкото по-голям изглеждаше рискът.

— Тръгнахте на път, без да се помолите на Бога — каза Франсин и като се обърна, погледна камбанарията на „Сен Леонар“.

Набожната бретонка се спря, скръсти ръце и отправи молитва към света Ана Орейска за благополучен завършек на пътешествието. Мари стоеше неподвижна и замислено съзерцаваше ту простодушното лице на камериерката си, потънала в религиозен екстаз, ту играта на прозирната лунна светлина, която се прокрадваше през процепите на камбанарията и придаваше на гранита лекотата на филигран.

[1] *Терминус* — древноримски бог, покровител на селското стопанство, охраняващ полските синори. ↑

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

Пътничките бързо стигнаха до колибата на Налеystackан. Техните стъпки, колкото и леки да бяха, разбудиха кучето в двора, едно от ония огромни псета, на които бретонците доверяват къщите си, чиито врати се затварят с най-просто селско мандало. Кучето се спусна към появилите се непознати и така страшно залая, че те трябваше да отстъпят на няколко крачки и да извикат за помощ, но от дома никой не се отзова. Госпожица Дьо Верньой подаде шуанския знак, ръждивите панти на вратата тозчас заскърцаха и зад дървеното крило се показва намусеното, хитро лице на Налеystackан, току-що станал от леглото.

— Трябва да стигна бързо до Сен Джеймс — подхвана Мари, като показва на фужерския пазач ръкавицата на маркиз Дьо Монтوران. — Граф Дьо Бован ме увери, че ще бъдеш мой водач и защитник по пътя. И така, драги ми Налеystackан, осигури ни две оседлани магарета и се пригответи да тръгнеш с нас. Времето е скъпо. Ако утре вечер не стигнем в Сен Джеймс, няма да видим ни Юнака, ни бала.

Обърканият шуан взе ръкавицата, повъртя я в ръцете си и запали смолиста свещ, дебела колкото малкия пръст и с цвят на медена питка. Такива свещи внасят в Бретан от Северна Европа и като всичко, което човек вижда в този толкова своеобразен край, и тази стока свидетелствуваше за пълно непознаване на най-простите търговски принципи. Налеystackан забеляза на ръкавицата зелената лента, погледна госпожица Дьо Верньой, почеса се зад ухото, изпи до дъно стакан сидер, предложи чаша на очарователната гостенка, покани я да седне на скамейката от полиран кестен пред масата и отиде да търси магарета. Мъждивата виолетова светлина на екзотичната свещ не можеше да скрие капризната игра на лунното сияние, което хвърляше искрящи отражения върху тъмния таван и мебелите в опушената колиба. Малкото момченце беше вдигнало учудено хубавата си главица, а над пухкавите му къдрици се показваха розовите муцуни и големите светещи очи на две крави, подали глави през дупките в стената на обора. Голямото куче, което далеч не изглеждаше по-

глупаво от хората в това семейство, сякаш разглеждаше непознатите посетители с такова любопитство, каквото проявяваше и момченцето. Живописецът дълго би се любувал на нощните ефекти на тази картина, но Мари не изпитваше никакво желание да влиза в разговор с Барбет, която надигна глава от леглото като призрак и разтвори широко очи, когато позна неотдавнашната си гостенка; за да се избави от неизбежните въпроси на Чаплата, както и от зловонния въздух в тази бърлога, девойката излезе на двора. Тя бързо се изкачи по стълбата, изрязана в скалата над хижата на Налеystackан, и мълчаливо започна да съзерцава безкрайното разнообразие на пейзажа, който с всяка стъпка нагоре — към височината, или надолу — към долината, променяше очертанията си. Луната заливаше със светла мъглица долината на Куенон. Гледката, която се разстиляше пред Мари в меката светлина на луната, фантастичният вид на тъмните скали и преливащите се отражения във водата изпълваха душата ѝ с тъжно опиянение. Но тъкмо в тази минута тишината бе нарушена от магарешки рев; Мари изтича обратно към колибата на шуана и тримата потеглиха на път. Въоръжен с ловджийска двуцевка и надянал козя кожа, Налеystackан приличаше на Робинзон Крузо. Пъпчивото му и набръчкано лице едва се виждаше изпод широкополата шапка, която бретонските селяни носят по традиция и до днес с гордото съзнание, че в дълговековното робство са запазили правото да се кичат с това старинно феодално украшение. Малкият нощен керван, охраняван от този водач, чиито движения, дреха и фигура издаваха нещо патриархално, напомняше „Бягството в Египет“ — творение на мрачната четка на Рембранд. Налеystackан се стараяше да избягва големия път и поведе непознатите по безкрайния лабиринт на потайните бретонски пътеки. И едва тогава госпожица Дьо Верной разбра какво ще рече шуанска война. Крачейки по тесните кривини, тя можа да си състави ярна представа за характера на този край, който, наблюдаван отдалече, изглеждаше тъй примамлив, ала в чиито глъбини се криеха непреодолими трудности и опасности. От незапомнени времена всяко селско поле се огражда тук с пръстени от валове с призматична форма, високи шест стъпки; по гребена на тези валове, наричани, както и в Нормандия, живи плетища, растат кестенови, букови и дъбови дървета; дългите им клони обикновено се протягат над пътя и преплитайки се, образуват огромен свод. Пътищата, тъжно притиснати между стени от глинеста

пръст, напомнят крепостни ровове и ако гранитът, който тук почти навсякъде се показва на повърхността на земята, не създаде някакво подобие на грапава настилка, обикновено се покриват с такава непроходима кал, че и най-малката кола трябва да бъде теглена от два чифта волове или от два малки, ала силни коня. Лепкавата тинеста кал по тези пътища е толкова обикновено явление, че по неволя се е установил обичаят да се прокарва в полето, под пръстения вал, пътека за пешеходците, наричана „колело“, която започва и свършва с нов участък земя; следователно, за да преминете от едно поле в друго, трябва всеки път да се изкачите на пръстения вал по няколко стъпала, които дъждът често прави хлъзгави. На нашите пътешественици предстоеше да преодоляват по тези витиевати пътища още много други препятствия. Земните укрепления, обкръжаващи всяко късче нива, имат вход, широк около десет стъпки, и този вход се затваря с помощта на съоръжение, наричано в Западна Франция „оградка“. Оградката е греда или дебел прът, пробит в единия си край; в дупката е напъхан неодялан пън, който служи за ос; на края на пръта, подаващ се от оста, е завързан като противовес достатъчно тежък камък, което позволява дори и на децата да отворят без усилие тази оригинална селска бариера, другият край на която опира във вдлъбнатина, направена за тази цел в пръстената стена. Понякога селяните вместо камък използват като противовес за оградната си стълба греда или прът с по-дебел край. С други думи, подробностите на тази заключалка се видоизменят в зависимост от изобретателността на стопанина. Нерядко оградката се състои само от една греда, чиито два края са закрепени с глина в пръстения вал. Понякога тя прилича на квадратна врата, направена от летви, разделени с еднакви промеждутъци и напомнящи стъпалата на стълба, поставена напреки. Вратите се отварят като обикновената оградка и се отместват встрани на колелце от масивно дърво. Всички тези плетища и оградки придават на местността вид на исполинска шахматна дъска, където всяко поле образува напълно изолирана клетка, затворена като крепост и като нея защитена с валове. Входът, който е лесно отбраняем, винаги представлява за нападателя най-опасно препятствие. Когато оставя земята да си отпочине, бретонският селянин смята, че я подсилва, като засява угарта с жълтуги и така грижливо ги поддържа, че за кратко време тези храсти достигат човешки ръст. Подобна заблуда, напълно

достойна за хора, които складират тора по най-високите места в дворовете си, води дотам, че у тях една пета част от цялата обработваема земя е покрита с гъсти храсти, удобни само за засади. И накрая у тези любители на сидер може би не ще се намери поле, където няколко стари ябълкови дървета да не спускат до земята тежките си клони, унищожителни за всеки злак, покълнал в тяхната сянка. А ако вземем под внимание колко незначителна е в този край притежаваната от селянина земя и какви високи ширококлонести дървета се издигат край тях по пръстените валове, захващайки с алчните си корени четвъртината от всеки участък, читателят лесно ще добие представа за селското стопанство, както и за характера на местността, която тази нощ прекосяваше госпожица Дьо Верньой.

Трудно е да се каже какво собствено бе накарало селяните да създадат тези страшни прегради, тези неизчислими препятствия, които правеха страната непроходима, а войната на армията — немислима; може би причина за това е било желанието да се избягнат споровете за земя, а може би и твърде удобният за ленивеца обичай да се държи добитъкът затворен, та да не става нужда да го гонят по пасбищата. Но така или иначе, ако стъпка по стъпка изучим този край, ще ни стане ясен неизбежният, едва ли не закономерен неуспех на редовните войски в борбата с метежниците, тъй като тук петстотин човека могат да разгромят войската на цялото кралство. Ето къде бе тайната на военната тактика на шуаните.

И госпожица Дьо Верньой разбра защо Републиката се виждаше принудена да потушава метежа по-скоро с полицейски методи или с дипломация, нежели с безплодни напъни на редовната армия. И какво всъщност можеше тя да предприеме срещу хора, достатъчно съобразителни, за да се откажат от уюта и удобствата на града и да запазят за себе си господството на полето, обкръжени с непристъпни укрепления? Как да не потърси път за споразумение с тази сляпа, тъмна сила, направлявана от изкусен и предприемчив водач?... Мари се възхити от острата мисъл на министъра, прозрял от своя кабинет тайната на умиротворението на този разбунен край. Тя като че догаждаше съображенията на държавниците, могъщи и всевиждащи, които с един поглед обхващаха цялото кралство, хора, чиито действия, осъдителни в очите на тълпата, се явяват само игра на исполинска мисъл. Тези страшни думи сякаш обладават нещо от могъществото на

фаталността и съдбата, някакъв усет към бъдещето, чиито явни признаци внезапно ги възнасят високо; тълпата ги търси в лоното си, а после вдига очи и вижда, че те вече витаят над нея. Тези мисли сякаш усмиряваха и дори облагородяваха силите на отмъщението, а бушуващите в душата ѝ чувства, както и породилата се надежда, удвояваха енергията ѝ, помагаха ѝ да понася необичайно тежкото и изнурително пътешествие. В края на всяко наследствено късче земя Налейстакан предлагаше на двете пътнички да тръгнат пешком, за да им помогне да възлязат на височините, а когато полските огради започнаха да редят, отново трябваше да възседнат магаретата и да яздят помежду селските пътища, където втвърдилата се кал напомняше за приближаването на зимата. Големите дървета, високите пръстени валове и дълбоките ями по пътищата създаваха в котловините условия за влага, която като ледена пелена се спущаше над нашите трима пътници. Изнемощели от умора, на разсъмване те стигнаха гората Марине. По широката горска пътека пътуването стана по-леко. Сводът от преплетени клони, както и дебелите стволите на дърветата, пазеха пътниците от немилостивото небе, а многочислените препятствия, на които се натъкваха в началото на пътешествието, сега почти изчезнаха. Едва изминали левга през гората, те дочуха в далечината неясна човешка глъчка и звън на камбанка, но в сребристите ѝ звуци нямаше пресекливата монотонност, подсказваща движението на стадо. Налейстакан внимателно се вслуша в далечния звънтеж. Скоро вятърът довя до него няколко думи от църковно богослужение, които явно действуваха силно на шуана: глух за възраженията на госпожица Дьо Верньой, той отклони уморените магарета по друг път, който водеше встрани от пътя за Сен Джеймс. Новият мрачен пейзаж усили опасенията на госпожица Дьо Верньой. От двете страни на тясната пътека се издигаха една върху друга огромни скали с причудливи очертания. От процепите на каменните блокове като дебели змии бяха плъзнали корените на вековни букове, търсещи далече питателни сокове. Пътят сякаш вървеше между две редици подземни пещери с фантастични сталактити. Огромни каменни фестони, по които тъмната зеленина на самодивския чемшир и папратите се съчетаваха с резедата и белезникавите петна на мъха, скриваха пропасти и входи на дълбоки пещери. Но едва направили няколко крачки по една невероятно тясна пътечка, пред госпожица Дьо Верньой се откри най-

удивителното зрелище и тогава тя разбра на какво се дължеше упорството на Налеystackан. Над полукръгла котловина, подобно на груби стъпала в планината, се извиваха амфитеатрално гранитни вдлъбнатини и върху тях едни над други се извисяваха стройни черни ели и пожълтели кестени; това място напомняше исполински цирк, където зимното слънце по-скоро разливаше бледи виолетови сенки, нежели светлината на лъчите си, а есента навсякъде бе разстлала умиращото великолепие на дърветата и тревите.

В центъра на този амфитеатър, чийто архитект по всяка вероятност бе всемирният потоп, се издигаха три огромни друидски камъка — просторен олтар, над който стърчеше древна църковна хоругва. Стотина коленичили мъже, с шапки в ръце, се молеха в този планински храм, където свещеникът с двама други духовници отслужваше литургия. Бедно облеченият свещеник, немощният му глас, понесъл се като тих шепот в простора, хората, изпълнени с вяра, обединени от едни и същи чувства и свели глави пред олтар, лишен от всякакъв разкош, грубият, с нищо неукрасен кръст, дивата мощ на храма, времето, мястото, всичко придаваше на тази сцена простотата, която някога е отличавала първите векове на християнството. Госпожица Дьо Верной мълчаливо съзерцаваше непостижното зрелище, още по-смайващо на фона на огромния пожар на есента. Това богослужение в глъбините на леса, култът към божеството, който гонението възвръщаше към първоизточника му, поезията на старите времена, смело възродена в лоното на дивната природа, тези шуани, въоръжени и обезоръжени, жестоки и верующи, едновременно мъже и деца — всичко това не приличаше на нито една от картините, които бе виждала с очите си или във въображението си. Тя добре си спомняше как в детството ѝ я изпълваше с възторг пищното богослужение в римската църква, така примамливо за чувствата, но Мари още не познаваше Бога без украса, само с неговия кръст над олтара и с храм на голата земя; вместо резбата на каменните листа, увенчаващи готическите арки на църквите, разкошното многоцветие на високите осланени дървета, опрели в небосвода; вместо хилядите студени отражения, хвърляни от стъклописите, слънчев блясък и синева, меката светлина на утринните лъчи, осенила олтара, свещеника и богомолците; това людско сбирще бе просто факт, а не система, това бе молитва, а не религия. Но човешките страсти, чието мигновено

овладяване запазваше хармонията на тайнствената картина, скоро се събудиха и бурно излязоха на сцената. Госпожица Дьо Верной се появи тъкмо когато завършваше четенето на Евангелието. В свещеника тя не без страх позна абат Гюден и побърза да се скрие от него зад огромен отломък от гранитна скала, където притегли и Франсин, но всичките ѝ опити да отклони Налеystackан от намерението му да участва в церемониите на това богослужение останаха напразни. Мари се надяваше да избегне опасността, която я грозеше, забелязвайки, че теренът ѝ позволяваше неусетно да се измъкне по-рано от всички. През широкия процеп в гранита тя видя как абат Гюден се възкачи на каменния блок, заменил църковния амвон, и започна своята проповед:

— In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti...^[1]

При тези думи всички благоговейно се прекръстиха.

— Скъпи братя — високо подхвана абатът, — най-напред да се помолим за покойниците Жан Кошгрю, Никола Лаферте, Жозеф Бруе, Франсоа Паркоа, Сюлпис Купио — всички от нашата енория и всички починали от раните си, получени в боя на Пелрин или при обсадата на Фужер. De Profundis^[2]...

Този псалом бе прочетен според обичая последователно от църковните служители и от богомолците и всеки стих се произнасяше с особена отчетливост, за да се подсили въздействието на проповедта. След псалома абат Гюден отново заговори и гласът му все повече се усилваше: бившият йезуит знаеше, че разпаленото, страстно слово бе най-убедителният довод за неговите диви слушатели.

— Християни — казваше той, — покойните защитници на Бога ви дадоха пример за изпълнен дълг. Ако не бяха тези блажени души, които сигурно са посрещнати с отворени обятия от всички светии, Господ-Бог би помислил, че във вашата енория живеят безбожници. Знаете ли вие, юнаци мои, какво говорят за вас в цял Бретан и дори при краля?... Не знаете... Е, добре, аз ще ви кажа: „Как! Сините низвергнаха олтари, погубиха свещеници, убиха краля и кралицата, искат да изловят в Бретан всички юнаци, да ги направят сини като тях самите и да ги изпратят далеч от родните енории, за да воюват из чужди земи, дето могат да умрат непокаяни и да отидат така навеки веков в ада; на юнаците в енорията Марине изгориха църквата им, а те стоят със скръстени ръце. О-о! Проклетата Република продаде на търг

Божие имущество и земята на сеньорите, подели парите между своите сини, а после, за да се храни с нашите пари, както се храни с нашата кръв, издаде декрет, за да взема по три ливри върху еку от шест франка, както възнамерява на всеки шест човека да взема по трима за войници, а юнаците от енорията Марине не грабнаха оръжието, за да изгонят сините от Бретан! Ах, ах! Раят ще им бъде отказан и никога няма да измолят спасение за душите си!“ Ето какво говорят за вас! Християни, касае се за вашето вечно блаженство! Ще спасите душите си само като се сражавате за вярата си и за краля. Завчера, в два и половина часа, ми се яви самата Ана Орейска. И ми каза така, както аз сега ви говоря: „Ти си свещеник в енорията Марине?“ — „Да, госпожо — рекох, — на вашите услуги!“ — „Е, добре, аз съм Ана Орейска, леля на Бога, както казват из вашия край. Аз съм винаги в Орей, а тук дойдох, за да кажеш на юнаците в Марине да не се надяват на спасение на душите си, докато не грабнат оръжие. Не им давайте опрощение на греховете, докато не започнат да служат на Бога. А когато сторят това, благослови оръжието им и юнаците, на които опростиш греховете, ще стрелят безпогрешно в сините, тъй като оръжието им ще бъде осветено.“ И тя изчезна, а под дъба Патешката лайка остана миризма на тамян.

Отбелязах това място. Господин ректорът от Сен Джеймс постави там красива дървена Богородица. А вечерта отишла при нея майката на Пиер Льороа, наричан Скитника по Земята, и Бог изцери ревматизма ѝ заради добрите дела на нейния син. Ето, тази жена е сред вас и вие с очите си ще я видите да ходи съвсем сама. О, чудо! Такова чудо, като възкресението на блажения Мари Ламбрекен; Бог сътвори това чудо, за да покаже, че той никога не ще остави своите бретонци, ако те се сражават за служителите на Бога и за краля. И така, скъпи мои братя, ако искате да заслужите спасение на душата си и да се покажете защитници на краля, нашия земен господар, длъжни сте във всичко да се подчинявате на човека, изпратен от краля, комуто дадохме името „Юнака“. И тогава вече вие не ще бъдете безбожници, а заедно с всички юнаци на Бретан ще застанете под знамето Божие. Тогава ще можете да измъкнете от джобовите на сините парите, които те откраднаха от вас; а ако вашите поля останат незасети, докато водите война, Господ-Бог и кралят ще ви отдадат богатствата на убитите врагове. Християни, ще допуснете ли хората да говорят, че юнаците от

Марине се нареждат далеч след юнаците от енориите Морбиган, Свети Георги, Витре и Антран, които вкупом служат на Бога и краля? Или искате да им оставите цялата плячка? Нима като еретици ще стоите със скръстени ръце, когато толкова бретонци се стараят да заслужат спасение на душите си и защитават краля? „Остави всичко и тръгни след мен“ е казано в Евангелието. Не се ли отказахме вече ние, свещениците, от десетъка? Оставете всичко и водете свещената война. Вие ще постъпите като макавейците. И тогава всичко ще ви се прости. С вас ще бъдат вашите ректори и техните свещеници и така ще победите. Помнете, християни, че само на днешния ден ни е дадена власт да благословим оръжието ви. Който не се възползува от тази благодат към него, Ана Орейска не ще бъде милостива и както в миналата война, няма да даде ухо на молитвите му.

Патетичният тон на проповедта, гръмкият глас и разпалилите жестикулации, от които ораторът беше потънал в пот, като че не произведоха голямо впечатление: селяните стояха неподвижно като статуи, вперили очи в проповедника. Но госпожица Дьо Вернъой скоро забеляза, че продължителната и тъпа вцепененост, в която тълпата стоеше пред него като пред зъл дух, бе някакъв своеобразен магнетизъм: абатът я бе омагьосал. Подобно на великите актьори на сцената, той бе покорил паството си като един-единствен човек, разпалвайки в името на този ненаситен и жесток католически Господ човешки страсти. Той великодушно обещавахе опрощаване на всяка жестокост, унищожаваше единствените задръжки, които още възпираха тези полудиви същества и ги заставяха да съблюдават религиозните изисквания и обществения морал. Той бе осквернил своя сан на богослужител заради политически интереси; но в тези времена на революции, в стремежа си да бъде полезен на своята партия, всеки превръщаше в оръжие онова, което притежаваше, и мирният Исусов кръст ставаше оръдие на войната, така както и палешникът на ралото. Като не виждаше около себе си никого, с когото да сподели тези свои мисли, госпожица Дьо Вернъой обърна очи към Франсин и с удивление видя, че и тя споделя всеобщия ентузиазъм: девойката благоговейно се молеше, като прехвърляше в ръцете си броеницата, която вероятно Налеystackан ѝ беше дал по време на проповедта.

— Франсин — запита тихо тя, — и ти ли се боиш да не станеш безбожница?

— О, госпожице — отвърна бретонката, — но погледнете, майката на Пиер вече ходи!...

В очите ѝ гореше трескав пламък, сякаш това бяха очи на човек, който вижда далечен, но изгарящ и примамлив мираж. И тогава Мари разбра скритата същина на тази проповед, почувствува влиянието на духовенството върху простодушната селска маса и поразителното въздействие на сцената, която току-що се бе разиграла. Стоящите до олтара селяни един след друг пристъпваха към проповедника и като падаха на колене, му подаваха оръжието си, а той го поставяше на олтара. Налейстакан също побърза да освети старата си двуцевка. Трима свещеници запяха химна „Veni Creator“^[3] и оня, който водеше богослужението, покри оръжието на смъртта с облаци от синкав дим, излитащ от кадилницата му. Когато лекият ветреца разнесе тамяна, оръжието бе раздадено на притежателите му. Застанал на колене, всеки шуан получаваше оръжието си от ръката на свещеника, който мърмореше латински молитви.

Отново въоръжени, всички се върнаха на местата си, давайки воля на дълбокия, дотогава безмълвен ентусиазъм.

— Domine, salvum fac regem.^[4]

Свещеникът гръмко запя тази молитва, всички след него я подхванаха в хор и два пъти подред я изпяха с някакво мрачно настървение. Нещо свирепо и диво бе прозвучало в тези викове. Двете ноти, съответстващи на думата regem, очевидно разбирана от селяните, прогърмяха така внушително, че госпожица Дьо Верной с неволно умиление си спомни за изгнаническата кралска фамилия. Това възпоминание възкреси в съзнанието ѝ образи от собственото ѝ минало. Мисълта ѝ изведнъж потече сред сладостните спомени за ония празненства в двора, прокуден сега из други страни, празненства, където беше блестяла... Докато мечтаеше така, тъкмо в този миг по незнайна асоциация на представите в паметта ѝ изникна призракът на маркиза и тогава, с обичайната за жените бързина на мисълта, Мари, забравила разгърналата се пред очите ѝ картина, се досети за своя отмъстителен план, заради който бе рискувала живота си, но който можеше да рухне от един поглед. Тя пожела да бъде красива в тази най-решителна минута на живота си и като си спомни, че няма с що да украси косите си за бала, се изкуси от мисълта да ги окичи с клонче от

самодивски чемшир, чиито причудливо извити листа и червени плодове привличаха в този момент вниманието ѝ.

— Охо! Оттук нататък моята двуцевка може понякога да не улучи дивеча, но сините — винаги — каза Налеystackан и доволно поклати глава.

Мари внимателно се вгледа в лицето на водача си и намери, че то бе типично за всички, които бе видяла тук. Мисловната способност на този селянин явно не надхвърляше тази на дете. Някаква наивна радост осеняше челото и бузите на стария шуан, когато гледаше оръжието си, а религиозният фанатизъм придаваше на радостта му отсянка на жестокост и за миг на това дивашко лице изпъкнаха всички пороци на цивилизацията.

Скоро пътниците стигнаха до някакво село, тоест четири-пет къщи, подобни на колибата на Налеystackан, и когато госпожица Дьо Верной вече завършваше скромната си закуска от хляб, масло и мляко, в селото пристигнаха току-що мобилизирани шуани. Безредният отряд бе воден от ректора, взел в ръце грубия кръст вместо знаме, а след него млад шуан, преизпълнен от гордост, носеше църковната хоругва на енорията си. Госпожица Дьо Верной трябваше да се присъедини към този отряд, тъй като той също се отправяше към Сен Джеймс и съвсем естествено стана неин защитник срещу всяка опасност от минутата, когато Налеystackан за нейно щастие се осмели да съобщи на предводителя на отряда, че красавицата, чийто водач бе досега, е добра приятелка на Юнака.

[1] *In nomine Patris et filii et Spiritus Sancti* (лат.). — В името на Отца и Сина, и Светаго Духа. ↑

[2] *De Profundis* (лат.) — Заупокойна молитва. ↑

[3] „*Veni Creator*“ (лат.) — Ела, създателю. ↑

[4] „*Domine, salvum fac regem*“ (лат.). — Господи, пази краля. ↑

ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

На свечеряване пътешествениците се добраха до Сен Джеймс, малко градче, задължено с името си на англичанина, който го бе построил в XIV столетие, по времето на английското владичество в Бретан. Близко до градчето госпожица Дьо Верной стана свидетелка на странна военна сцена, но особено внимание не ѝ обърна, тъй като се боеше, че някой от враговете ѝ можеше да я познае, и побърза към градската врата. В полето се бяха разположили пет-шест хиляди селяни. Дрехите им, подобни на дрехите на новобранците, изключваха всяка мисъл за война. Това шумно сборище от хора по-скоро напомняше голям панаир. Човек трябваше да се вгледа внимателно в тях, за да открие, че бяха въоръжени, тъй като различно скроените кози кожи почти скриваха карабините им и единственото оръжие, което биеше на очи, бе косата, с която някои временно бяха заменили оръжието. Това бяха хора запалени и страстни, необичайни мълчанието, а още по-малко дисциплината — едни ядяха и пиеха, други се биеха или шумно спореха, но мнозинството от тях спяха, проснали се на земята. Офицер в червен мундир привлече вниманието на госпожица Дьо Верной, която предположи, че е от английските войски. По-нататък други двама офицери очевидно се опитваха да научат няколко по-схватливи шуани да боравят с двете оръдия, които, по всичко изглеждаше, съставляваха цялата артилерия на бъдещата роялистка армия. Появяването на юнаците от енорията Марине, разпознати по хоругвата, бе посрещнато с гръмки викове. Благодарение на суматохата, предизвикана от пристигането на този отряд и на свещениците, госпожица Дьо Верной незабелязано се измъкна от лагера и влезе в града. Гостоприемницата, в която се установи, бе крайно неугледна, но в замяна на това отстояше само на няколко крачки от дома, където се устройваше балът. Градът гъмжеше от гости и госпожица Дьо Верной с големи усилия успя да получи в тази гостоприемница малка, неприветлива стаичка. Не след дълго дойде Налеystackан и като предаде на Франсин кутиите с балния тоалет на господарката ѝ, застина на прага в неопикуема поза на очакване и

нерешителност. В друго време госпожица Дьо Верной би се позабавлявала с тази обърканост и безпомощност на бретонския селянин, озовал се извън своята енория, но сега побърза да го изтръгне от неговата вцепененост и като извади от портмонето си четири екю, ги подаде на своя водач.

— Ето, вземи — каза тя на Налейстакан — и ако искаш отново да заслужиш благодарността ми, върни се незабавно във Фужер. Само не минавай през лагера и се откажи този път да пиеш сидер.

Шуанът взе парите и смаян от такава щедрост, започна да гледа ту получените четири екю, ту госпожица Дьо Верной, но тя махна с ръка и той изчезна.

— Защо го отпратихте, госпожице? — запита смутена Франсин. — Нима не видяхте, че градът е обкръжен? Как ще се измъкнем сега от него? И кой ще ни пази?

— А нали твоят защитник е тук — подхвърли госпожица Дьо Верной с лукава насмешка и тихичко свирна с уста, подражавайки сигнала и походката на Скитника по Земята.

Франсин пламна и тъжно се усмихна на веселата шега на господарката си.

— Да, но къде е вашият защитник? — запита тя.

Госпожица Дьо Верной внезапно изтегли кинжала си и го размаха пред ужасената Франсин, която плесна с ръце и уплашено се строполи върху близкия стол.

— Защо дойдохте тук, Мари? — простена тя с глас, който не чакаше отговор.

Но госпожица Дьо Верной вече огъваше откършеното клонче самодивски чемшир и казваше:

— Не зная, дали е хубаво да окича косите си с чемшир? Моето свежо лице може да мине и без такава украса. Как мислиш, Франсин?

Репликите по време на приготвянето ѝ за бала, взели форма на шеговита, безгрижна бърливост, издаваха вътрешното спокойствие на тази необикновена девойка. Всеки, който би я чул, с мъка би повярвал, че разговаряше така безгрижно в решителната за нея минута, когато залагаше живота си. Доста късата рокля от крепдешин, надиплен, като че бе мокър, очерта изящните линии на фигурата ѝ. Върху нея Мари надяна червено наметало, чиито безброй фини плисета постепенно се удължаваха към бедрата и падаха в красив

полукръг, напомнящ гръцка туника. Модата на тази епоха позволяваше жените да се връщат към пищното одяние на езическите жрици. За да посмекчи дръзкото безсрамие на тази рокля, която оставяше раменете и ръцете ѝ почти голи, Мари ги прикри с фин прозрачен газ. После небрежно сви в кок дългите си коси и го забодя на тила така, че той изкуствено удължи линиите на главата, придавайки им особената грация на антична статуя; няколко черни немирни къдрици, паднали над челото, се разпиляха от двете страни на мраморнобялото лице. Облечена и сресана така, Мари поразително напомняше прочутите шедьоври на античната скулптура. Тя с усмивка одобри фризурата си, подчертала така дискретно красотата на лицето ѝ, и положи на главата си чемширеното венче, чиито червени плодове прекрасно хармонираха с цвета на туниката. После подви няколко листенца така, че да се виждат капризните контрасти в нюансите на горните и долните им страни, и се огледа в огледалото, за да прецени ефекта на своя тоалет.

— Тази вечер съм опасна — каза си тя, сякаш се видя обкръжена от безброй ласкатели. — Напомням Статуята на свободата.

Накрая Мари внимателно напъха кинжала в корсажа си, като остави да се виждат само рубините, които украсяваха дръжката му и чиито огнени отблясъци трябваше да привличат погледите към съкровищата, така подло осквернени от съперницата ѝ.

Франсин не се реши да остави господарката си сама. Като видя, че Мари е готова да тръгне, тя съумя да намери редица предлози, за да я придружи, позовавайки се на ония препятствия, на които може да се натъкне жената, когато отива на празненство в малко градче на Долен Бретан. Кой ще снее на госпожица Дьо Верной наметалото и галошите, които трябваше да обуе, за да се запази от калта и тора из улиците, макар и посипани с пясък? Кой ще развърже воала, скриващ лицето ѝ от погледите на шуаните, които любопитството бе събрало около дома, където се уреждаше празненството? И наистина улиците гъмжаха от толкова много народ, че Мари и Франсин вървяха като в шпалир между две редици шуани. Франсин не пожела да задържа повече господарката си и като огледа за сетен път тоалета ѝ, всичката прелест на който се заключаваше в оригиналността и в неотразимата му простота, се скри в двора, за да не я остави на произвола на съдбата и в случай на нужда да ѝ се притече на помощ; бедната бретонка предвиждаше само нещастия.

В това време, докато Мари дьо Верной се отправяше към празничната зала, в покоите на Монторан се разиграваше доста странна сцена. Завършил тоалета си, младият маркиз препасваше широката червена лента, отличителен знак на първенството му на предстоящия празник, когато в стаята неочаквано влезе абат Гюден.

— Елате веднага, маркизе — каза той разтревожен, — само вие можете да успокоите бурята, която кой знае как избухна между нашите водачи. Някои дори искат да се откажат от службата си в името на краля. Изглежда, че този дявол Рифоел е виновен за всичко. И винаги подобни кавги са причинявани от някоя дреболия. Казват, че госпожа Дьо Гуа упрекнала Рифоел, загдето се явил на бала в неподходящо облекло.

— Тази жена трябва да се е побъркала — каза маркизът.

— Кавалерът Дьо Висар — продължи Гюден, прекъсвайки маркиза — казал, че ако му дадат парите, обещани от името на краля...

— Достатъчно, абате... Ясно е! Тази сцена е подготвена предварително и вие сте парламентьор, не е ли така?

— Аз? — прекъсна го отново абатът. — Напротив, маркизе, аз решително ще ви подкрепя и надявам се да бъдете справедлив към мен и да повярвате, че възстановяването на храмовете във Франция, както и възвръщането на краля върху трона на неговите предци, е за моите скромни усилия далеч по-примамлива награда, нежели епископският сан, който вие ми...

Абатът не посмя да довърши мисълта си, смутен от горчивата усмивка на маркиза. Но младият водач бързо потисна нерадостните си мисли, лицето му придоби строго изражение и той тръгна с абат Гюден към празничната зала, отгдето се дочуваха сърдити гласове.

— Тук аз не признавам ничия власт — крещеше Рифоел, като хвърляше наоколо гневни погледи и посягаше към сабята си.

— А властта на здравия разум признавате ли? — студено запита маркизът.

Младият кавалер Дьо Висар, известен повече под родовото си име Рифоел, млъкна, като видя главатаря на католическата армия.

— Случило ли се е нещо, господа? — подхвана младият вожд, вглеждайки се изпитателно в разярените лица на спорещите.

— Да, случи се, маркизе — отвърна някакъв известен контрабандист, смутен като човек от простия народ, който в

присъствието на господаря отначало чувства върху себе си ярема на предразсъдъците, но после, прекрачил преградата, отделяща го от знатния човек, вижда в него равен на себе си и вече не знае никакви граници. — Да, случи се нещо — повтори той — и вие дойдохте тъкмо навреме. Аз не съм майстор на подсладени речи и ще си кажа всичко открито. Командувах петстотин човека в последната война. Откакто отново вдигнахме оръжие, завербувах в служба на краля хиляди глави, корави като моята. Ето вече седем години рискувам живота си за правото дело, но съгласете се, че за всеки труд трябва да има и отплата. И така, като начало искам да ме наричат господин Дьо Котро и да ми се признае чин полковник, иначе ще се договоря с първия консул и ще премина на служба при него. Разбирате ли, господин маркизе, моите хора и аз имаме дяволски нахален кредитор, когото всякога трябва да задоволяваме. Ето този тук — добави контрабандистът и си потупа корема.

— Дойдоха ли музикантите? — насмешливо запита маркизът госпожа Дьо Гуа.

Но контрабандистът беше засегнал грубо един твърде важен въпрос за тези колкото пресметливи, толкова и честолубиви хора; твърде дълго бяха разчитали те на кралското благоволение, за да видят осъществени надеждите си, и ето защо презрителната забележка на младия им вожд не можеше да сложи край на този спор.

Младият и пламенен кавалер Дьо Висар бързо препречи пътя на Монторан и го улови за ръката, за да го принуди да спре.

— Внимавайте, маркизе — каза той, — отнасяте се крайно пренебрежително към хората, които имат право на признателност от страна на лицето, чийто представител се явявате тук. Знаем, че негово величество ви е дал неограничени пълномощия да му засвидетелствувате нашите услуги, за които ни се полага награда на този или на онзи свят, защото ешафодът ни дебне всяка минута. Що се отнася до мен лично, зная, че чин генерал-майор...

— Искате да кажете — полковник?

— Не, маркизе. Шарет вече ме произведе полковник. Моето право на чина, който посочих, е безспорно, но аз не се застъпвам в този момент за себе си, а за всички мои храбри другари, на които трябва да се отдаде заслуженото. Вашият подпис и вашите обещания са достатъчни за днес и ви уверявам — добави той шепнешком, — че

те се задоволяват с малко. Но — гръмко подхвана Дьо Висар — когато слънцето изгрее във Версай и озари щастливите дни на монархията, ще могат ли тогава преданите хора, помогнали на краля да завоюва Франция в самата Франция, да осигурят привилегии за семействата си, пенсии за вдовиците, възстановяване на имуществата, конфискувани без всякакъв повод? Съмнявам се! Ето защо, господин маркизе, писмените доказателства за техните заслуги тогава съвсем не ще бъдат излишни. Аз никога не се съмнявам в краля, но не вярвам на министрите и придворните му: тези гарвани ще тръбят в ушите му за благото на родината, за честта на Франция, за интересите на короната и за хиляди още други глупости. А после ще се присмиват над старческата немощ на някой верен вандеец или храбър шуан, чиято шпага се преплита в нозете му, изтънели в дългите дни на лишения... Е, не намирате ли, че сме прави?

— Говорите чудесно, господин Дьо Висар, едно обаче е лошо: говорите твърде рано — отвърна маркизът.

— Чуйте, маркизе — намеси се тихо граф Дьо Бован, — ей богу, Рифоел разсъждава много правилно. Вие сте сигурен, че кралят винаги ще ви изслуша. А ние? Ние го виждаме от време на време и ако не ми дадете честната си дворянска дума, че ще ми издействувате своевременно длъжността оберегермайстор на Франция, питам ви: за какъв дявол да рискувам главата си? Да завоюваш за краля Нормандия, не е шега работа, ето защо се надявам и на орден. Но — добави той, като леко се изчерви — ние имаме време да помислим по този въпрос. Дано не ви дотягам като тези голтаци. Опазил ме Бог от такова зло! Поговорете на краля за мене и това ми стига.

Всеки от главатарите намери повод да осведоми маркиза за извънмерната награда, която очакваше за своите заслуги. Един скромно искаше поста губернатор на Бретан, друг — имение и титла барон, трети — някакъв чин, четвърти — командване на полк — и всички настояваха за пенсии.

— А вие, бароне — запита маркизът, като се обърна към господин Дьо Геник, — нима не искате нищо?

— Ей богу, маркизе, тези господа оставиха за мен само короната на Франция. Е, какво пък, ще трябва да се задоволя с нея!

— Господа — подхвана абат Гюден високо, — не забравяйте, че с вашата нетърпеливост може да развалите всичко в деня на победата.

Не забравяйте и това, че кралят ще бъде задължен да направи отстъпки на революционерите.

— На якобинците? — злобно извика контрабандистът. — Нека само кралят ми предостави свобода и аз гарантирам, че моите хиляда момчета ще ги избесят до един и така ще се избавим от тях.

— Господин Дьо Котро — каза маркизът, — виждам, че поканените вече започват да прииждат. Ние трябва да употребим най-голямо старание и грижи да ги привлечем към нашето свято дело и сами разбирате, че сега не е времето да се занимаваме с вашите искания, колкото и справедливи да са те.

С тези думи маркизът се отправи към вратата, за да посрещне първите гости — няколко благородници от съседните окръзи; но наглият контрабандист се изпречи на пътя му и с покорен и почтителен вид каза:

— Не, не, господин маркизе, простете, но в 1793 година якобинците добре ни показаха, че яде хляба не този, който жъне житото. Подпишете ми вие тази книжчица и утре ще ви доведе хиляда и петстотин момчета; иначе ще договарям с първия консул.

Хвърляйки горд поглед наоколо, маркизът забеляза, че дръзките думи и поведението на стария шуан не възмущават никого. Само един човек, седнал скромно в ъгъла, не вземаше участие в споровете и спокойно тъпчеше тютюн в бялата си глинена лула. Видимото презрение към алчните патриоти, скромното му държане и топлото съчувствие, което маркизът прочете в погледа му, го накараха внимателно да се вгледа в този безкористен служител, в когото позна майор Бриго. Вождът на роялистите бързо пристъпи към него.

— А ти — запита той, — ти какво искаш?

— О, господин маркиз! Нека се върне кралят, и аз ще бъда доволен.

— А нещо за себе си?

— За себе си? Вие се шегувате!

Маркизът стисна мазолестата ръка на бретонеца и като отиде при госпожа Дьо Гуа, каза:

— Госпожо, аз мога да загина, преди да успея да представя на краля точен отчет за състоянието на католическата армия в Бретан. Ако вие доживеете Реставрацията, не забравяйте този почтен човек, както и

барон Дьо Геник. В тях двамата има повече преданост и човешко достойнство, отколкото във всички тези господа.

И той показва водачите, които с явно нетърпение очакваха маркизът да удовлетвори молбите им. Всички държаха в ръце разгънати книжа, вероятно свидетелства за заслугите им, удостоверени от роялистки генерали в недавнашните войни, и всички вече започваха да роптаят.

Сред тази тълпа абат Гюден, граф Дьо Бован и барон Дьо Геник се съветваха как да помогнат на маркиза да отклони тези нескромни и ненавременни претенции, тъй като намираха положението на младия вожд за твърде деликатно.

Неочаквано маркизът обходи сборището със сините си очи, искрящи от ирония, и високо каза:

— Господа, не зная дали пълномощията, които кралят благоволи да ми предостави, са достатъчно широки, за да мога да задоволя вашите искания. Може би не е предвиждал такова старание и такава преданост. Вие сами ще прецените обязаностите ми и дали ще бъда в състояние да ги изпълня.

Маркизът излезе и скоро се върна, държейки в ръка разгънато писмо с печат и подпис от краля.

— Ето документа, по силата на който сте длъжни да ми се подчинявате — каза той. — Този документ ми дава право да управлявам от името на краля Бретан, Нормандия, както и провинциите Мен и Анжу, и да установявам заслугите на офицерите, отличили се в кралските армии.

Цялото сборище със задоволство въздъхна. Шуаните пристъпиха към маркиза и почтително го наобиколиха. Всички погледи бяха приковани към подписа на краля. Младият вожд, който стоеше пред камината, внезапно се обърна, хвърли документа в огъня и той в миг изгоря.

— Отсега нататък искам да командувам само ония, които виждат в краля крал, а не плячка за своята алчност — високо заяви младият човек. — Вие сте свободни, господа, можете да ме оставите.

Госпожа Дьо Гуа, абат Гюден, барон Дьо Геник и граф Дьо Бован възторжено извикаха: „Да живее кралят!“ Останалите за секунда се поколебаха дали да подхванат този възглас, но скоро, увлечени от благородната постъпка на маркиза, всички започнаха да го умоляват да

забрави станалото, като го уверяваха, че и без кралска грамота ще бъде техен вожд.

— А сега да потанцуваме — подкани ги граф Дьо Бован, — пък да става каквото ще. В края на краищата — весело добави той — по-добре е, приятели мои, да се надяваме на Бога, отколкото на светиите му! Нека най-напред се сражаваме, пък после ще видим!

— Ето умна приказка! Моля да ме извините, бароне — тихо каза Бриго, като се обърна към верния Дьо Геник, — но аз никога не съм виждал надницата да се иска още от сутринта.

Всички се пръснаха из залите, където вече влизаха поканените. Маркизът напразно се опитваше да сподави огромната, потискаща печал, която помрачаваше лицето му; виждаше се ясно колко тежко бе действувала тази сцена върху човека, чиято преданост още се подхранваше от прекрасните илюзии на младостта. И всички водачи изпитаха дълбок срам.

Някаква опияняваща радост бе обхванала това сборище от ревностни привърженици на роялистката партия; в затънтената, непокорна провинция те не можеха да преценяват точно революционните събития и често приемаха за действителност безпочвените си надежди. Смелите военни операции, предприемани от Монторан, неговото име, състоянието, способностите му повдигаха духа и извикваха онова тъй опасно политическо опиянение, което можеха да охладят само потоци кръв, почти винаги проливана напразно. За всички събрани тук хора Революцията бе не друго, а кратковременен смут във френското кралство, където, както им се струваше, нищо не беше се изменило. Този селски край все още принадлежеше на Бурбоните: роялистите така пълновластно царуваха в него, че преди четири години Ош бе успял да получи тук примирие, но не и мир. Аристократите твърде лекомислено съдят за републиканците; Бонапарт бе за тях не повече от един Марсо^[1], дори далеч по-удобен от предшественика си.

И тъй, възбудени, трескави, жените весело се готвеха да танцуват. Само малцина главатари, които се бяха сражавали със сините, съзнаваха колко сериозно бе положението; но знаейки, че е безполезно да говорят за първия консул и за могъществото му на изостаналите си, невероятно ограничени и невежи съотечественици, те беседваха помежду си, гледайки жените с равнодушие, а жените си

отмъщаваха за това, като една друга се одумваха. Влязла в ролята на домакиня, госпожа Дьо Гуа се стараеше да залъже нетърпението на дамите, като към всяка от тях се обръщаше с обичайните за случая любезности. Вече се чуваха острите звуци на настройваните цигулки, когато госпожа Дьо Гуа забеляза маркиза, по чието замислено лице още лежеше сянка на тъга и умора, и изтича към него.

— Надявам се, че не това тъй обикновено с нашите селяндури пререкание ви е огорчило дотолкова?

Тя не получи отговор; маркизът бе погълнат от мислите си и сякаш все още чуваше пророческия глас на Мари, която във Вивтиер го убеждаваше да изостави борбата на краля срещу народа. Но твърде възвишена бе душата на този млад човек, твърде много гордост имаше в него, а може би и убеденост, за да захвърли започнатото дело, и в тази именно минута реши да го доведе докрай въпреки препятствията. Той гордо изправи глава и едва тогава разбра онова, което му говореше госпожа Дьо Гуа.

— Вие, разбира се, мислите за Фужер — каза тя с горчивина, като видя, че напразно се опитваше да развлече маркиза. — Ах, господине, бих дала душата си да можех да поставя тази жена в обятията ви и най-после да ви сторя щастлив.

— А защо така точно стреляхте в нея?

— Защото исках да я видя мъртва или само ваша. Да, господине, аз обичах маркиз Дьо Монтوران, докато виждах в него герой. Но сега в мен остана само чувството на мъчително приятелство: виждам го далеч от славата, пленник на непостоянното сърце на някаква оперна танцовачка.

— Що се касае до любовта — с насмешка каза маркизът, — вие зле съдите за мен. Ако обичах тази девойка, по-малко бих я желал... И ако не бяхте вие, може би повече не бих и мислил за нея.

— Ето я — внезапно каза госпожа Дьо Гуа.

Маркизът мигновено се обърна и това стремително движение прободеше като с нож сърцето на нещастната жена; но ярката светлина на свещите ѝ позволи да проследи и най-малката промяна в чертите на този човек, така страстно обичан от нея, и когато Монтوران отвърна глава, усмихвайки се на тази женска хитрост, в душата на госпожа Дьо Гуа проблеснаха нови надежди...

— На какво се смеете? — запита граф Дьо Бован.

— На тези сапунени мехури — отвърна весело госпожа Дьо Гуа. — Маркизът, ако вярваме на думите му, се учудва днес как сърцето му е могло, макар и за миг, да трепне заради това момиче, което се представяше за госпожица Дьо Верной. Спомняте ли си?

— Това „момиче“?... — с упрек повтори графът. — Госпожо, аз съм причинителят на злото и сега съм длъжен да го поправа: давам ви честната си дума, че девойката действително е дъщеря на херцог Дьо Верной.

— Господин графе — извика маркизът с внезапно променен глас. — На коя ваша честна дума да вярваме — на онази, която дадохте във Вивтиер, или на тази в Сен Джеймс?

Силен глас доложи за госпожица Дьо Верной. Граф Дьо Бован избърза към вратата, предложи ръка на непознатата красавица, с безкрайна почителност я проведе през тълпата любопитни и я представи на маркиза и на госпожа Дьо Гуа.

— Вярвайте само на това, което казвам сега — пошушна той на смаяния Монтوران.

Госпожа Дьо Гуа побледня, като видя злополучната девойка, която бе застанала неподвижно и с горд поглед оглеждаше залата, където търсеше да види познати лица от Вивтиер. Тя дочака пресиления поклон на съперницата си, отвърна ѝ с лек, покровителствен поздрав и без да погледне маркиза, позволи на Дьо Бован да я отведе на почетното ѝ място, редом с госпожа Дьо Гуа, която, подчинявайки се на женския си инстинкт, не даде ни най-малък израз на огорчението си и тутакси придоби весел и дружелюбен вид.

Из залата се разнесе възторжен шепот, предизвикан от необичайния тоалет и от тайнствената съблазън на хубостта ѝ. Когато обърнаха поглед към поканените от Вивтиер, маркизът и госпожа Дьо Гуа забелязаха непринуденост и искреност в почителното им държание и явно желание да спечелят разположението на младата парижанка, която съвсем неотдавна така бяха унизили.

И тъй, враговете се срещнаха!

[1] *Марсо, Франсоа* (1769–1796) — пълководец, в 1793 година разбил вандейците при Ле-Мане. ↑

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

— Но това е същинско чудо, госпожице! Само вие в целия свят можете да смайвате хората така. Как? Дошла сте тук съвсем сама? — говореше госпожа Дьо Гуа.

— Съвсем сама — потвърди госпожица Дьо Верной. — Тази вечер, госпожо, можете да убиете само мен.

— Бъдете снизходителна — продължи госпожа Дьо Гуа. — Не мога да ви изкажа колко ми е приятно, че ви виждам отново. Уверявам ви, че през цялото време се измъчвах от мисълта за провинението си пред вас и търсех случай да се извиня.

— Бих ви простила, госпожо, всички оскърбления, нанесени лично на мен, но смъртта на сините, убити от вас, винаги ще тежи на сърцето ми. Може би бих могла да се оплача още и от непристойното ви отношение към чуждата кореспонденция... Но ви прощавам всичко от благодарност за услугата, която ми оказахте.

Госпожа Дьо Гуа загуби самообладание, когато прекрасната ѝ съперница стисна ръката ѝ и с оскърбителна любезност се усмихна. Маркизът стоеше неподвижно, но в тази минута внезапно дръпна графа настрана.

— Постъпихте с мен недостойно — каза той, — и дори хвърлихте сянка върху честното ми име. Не съм никакъв Жеронт^[1] от комедия. Или вие, или аз сме длъжни да заплатим това с живота си.

— Маркизе — високомерно отвърна Дьо Бован, — готов съм да ви дам всички обяснения, които пожелаете.

И те се отправиха към съседната стая. Дори и гостите, които бяха най-малко посветени в тайната на тази сцена, започнаха да разбират значението ѝ и когато музикантите засвириха танц, никой не мръдна от мястото си.

— Госпожице, каква услуга съм имала честта да ви окажа, за да заслужа... — подхвана госпожа Дьо Гуа, като стисна гневно устни.

— А нима не вие, госпожо, ми показахте истинския характер на маркиз Дьо Монтوران? Как равнодушно този ужасен човек ме подхвърли на гибел! Аз на драго сърце ви го отстъпвам.

— Но тогава защо дойдохте? Какво търсите тук? — неспокойно запита госпожа Дьо Гуа.

— Уважението и достойнството, които ми отнехте във Вивтиер. А за всичко останало бъдете напълно спокойна. Дори и да се върне маркизът при мен, трябва да знаете, че любовта никога не се връща отново.

Госпожа Дьо Гуа взе госпожица Дьо Верной за ръката с тази престорена нежност, каквато жените охотно проявяват една към друга, особено в присъствие на мъжете.

— О, бедно мое дете! Щастлива съм, че сте така благоразумна. Ако услугата, която съм ви оказала, е била до този момент само жестока, дано днес бъде пълна — каза тя, като стисна ръката на девойката, макар да изгаряше от желание да забие нокти в тази тънка, нежна ръка. — Чуйте, аз познавам характера на Монторан — продължи тя с ехидна усмивка, — той във всички случаи щеше да ви измами, защото не иска и не може да се ожени.

— Ах, виж ти, виж...

— Да, госпожице. Той прие възложената му опасна задача само за да заслужи ръката на госпожица Д'Юкзел. Негово величество кралят му е обещал пълната си поддръжка.

— Виж ти, виж...

Госпожица Дьо Верной не прибави дума към това насмешливо възклицание. Младият и красив кавалер Дьо Висар в желанието си да се извини за шегата, която бе послужила като сигнал за изстъплението във Вивтиер, пристъпи към Мари и почтително я покани да танцуват. Тя му протегна ръката си и побърза да заеме място в кадрила, където участвуваше и госпожа Дьо Гуа. Балните тоалети на дамите, напомнящи модата на някогашния двор, напудрените им фризури или къдравите и пухкави коси — всичко това изглеждаше смешно в сравнение с изящния, ефектен и същевременно строг тоалет на госпожица Дьо Верной. Жените открито се възмущаваха, но *in petto*^[2] ѝ завиждаха. Мъжете не се насищаха да се любуват на естествената красота на прическата и на облеклото ѝ, всичката прелест на което се състоеше в това, че очертаваше изящните линии на стройната ѝ фигура.

В това време маркизът и графът се върнаха в балната зала и застанаха зад госпожица Дьо Верной, която не се обърна. Но дори и

да не бе видяла Монторан в отсрещното огледало, тя би отгатнала присъствието му по внезапно изменилото се поведение на госпожа Дьо Гуа: нейният престорено-равнодушен вид зле прикриваше нетърпението, с което очакваше двубоя, що рано или късно трябваше да избухне между двамата влюбени. Маркизът разговаряше с графа и с други двама гости и същевременно се вслушваше в думите на господата и дамите, които, водени от капризите на танца, за минута заемаха мястото на госпожица Дьо Верной и на нейния кавалер.

— О, Боже мой, да, госпожо, дошла е сама — каза господинът.

— Каква смелост — отвърна дамата.

— Ако бях облечена като нея, щях да имам чувството, че съм гола — каза друга дама.

— Дрехата ѝ наистина е нескромна — съгласи се кавалерът, — но е тъй красива и ѝ стои прекрасно.

— Погледнете я, аз просто се срамувам: ами че тя танцува като същинска оперна танцовачка — продължи ревнивата дама.

— Смятате ли, че е дошла тук, за да преговаря от името на първия консул? — запита трета дама.

— Не, това е шега — отвърна кавалерът.

— Едва ли ще предложи като зестра невинност — каза първата танцуваща.

Юнака рязко се обърна, за да види коя от жените си позволяваше тази нагла насмешка, и тогава госпожа Дьо Гуа го погледна с очи, които ясно казваха: „Виждаш ли какво мислят за нея?“

— Госпожо — със смях каза граф Дьо Бован на злобната неприятелка на Мари, — засега само дами са я лишавали от невинност.

Маркизът прости в душата си всички прегрешения на графа и най-после се осмели да погледне възлюблената си: под ярката светлина на свещите тя изглеждаше още по-прекрасна, както обикновено бива с всички красиви жени. Но тя му обърна гръб и като застана отново на мястото си, заговори с кавалера си така, че топлият, гальовен глас достигна до слуха на маркиза.

— Първият консул ни изпраща твърде опасни посланици — подхвърли кавалерът и.

— Господине — каза тя, — това вече беше казано във Вивтиер.

— О, но вие имате великолепа памет — забеляза господинът, недоволен от своята недосетливост.

— За да извиним оскърбленията, трябва да ги помним — каза тя живо и с мила усмивка изведе партньора си от трудното положение.

— Това извинение отнася ли се до всички нас? — запита маркизът.

Но тя не отговори и с детско опиянение се понесе в танца, като го остави объркан и озадачен; той я съзерцаваше със студена печал, която не убягна от вниманието ѝ, и тогава тя кокетно наклони глава, подчертавайки грациозната извивка на шията, и, разбира се, не забрави ни едно от движенията, които можеха да открият рядкото съвършенство на фигурата ѝ. Мари привличаше като надежда и се изплъзваше като спомен. Да я видиш човек такава, значеше да пламне от желание на всяка цена да я притежава. Тя знаеше това и съзнанието за красотата ѝ ѝ придаваше неизразимо очарование. Маркизът почувствува как в сърцето му се надига ураган от любов, ненавист и безумие, стисна силно ръката на графа и се отдалечи.

— Как? Нима си отиде — запита госпожица Дьо Верной, когато се завърна на мястото си.

Графът изтича в съседната зала, отгдето след малко се появи с Монторан и многозначително кимна с глава на Мари.

„Той е мой“ — помисли си тя, когато видя в огледалото лицето на маркиза, засияло от надежда.

Посрещна го нацупена, но когато отново го остави, му подари усмивка. Испитваше някаква затаена възхита от него, виждайки го така различен от другите, и същевременно усещаше жестоко злорадство, че можеше да го измъчва; тласкана от женския си инстинкт към онзи изтънчен садизъм на духа, на който повече или по-малко се подчиняват всички жени, тя искаше да го накара да плати скъпо за няколко нейни ласкави думи, за да осъзнае високата им цена.

Кадрилът свърши, всички велможи от Вивтиер наобиколиха Мари и всеки се стараеше с ласкания и фалшива любезност да заслужи извинението ѝ, но човекът, когото искаше да види в нозете си, не се появяваше сред тълпата поклонници, над която властвуваше.

„Той все още вярва, че го обичам — помисли си тя, — и не иска да се озове сред хора, които ми са безразлични!“

И отказа да танцува. Но после, опряла се на ръката на граф Дьо Бован, комуто открито засвидетелствуваше благосклонност, тя се понесе от кадрил в кадрил, сякаш този празник беше устроен за нея.

Благодарение старанията на госпожа Дьо Гуа събитията, станали във Вивтиер, бяха вече известни на всички в най-малки подробности. Разгласявайки отношенията на госпожица Дьо Верной и маркиза, тя се надяваше да издигне нова преграда по пътя на помирението им. И така, двамата враждуващи влюбени станаха предмет на всеобщо внимание. Монторан не се осмеляваше да се приближи към любимата си; съзнанието за вината му и бурните, отново разпалени желания го правеха нерешителен и плах пред нея, а девойката, отправила разсеян поглед към танцуващите, с глуха, отмъстителна радост дебнеше престорено-спокойното му лице.

— Каква непоносима горещина — каза тя на кавалера си. — Виждам челото на маркиз Монторан мокро от пот. Отведете ме в другата зала, тук не може да се диша. Просто се задушавам.

И с едва забележим знак показва на графа съседната зала, където няколко мъже играеха на карти. Маркизът машинално последва любимата си, отгатвайки думите ѝ по движението на устните. Той се осмели да повярва, че тя се откъсваше от тълпата, за да се уедини с него, и тази дребна, предполагаема милост отново разпали в него пламъка на любовта; после изведнъж съзна, че започва да губи власт над волята си и че дивият и сладостен копнеж да я притежава, който дни наред бе потискал, сега го бе завладял напълно и напираше със страшна, неудържима сила. А Мари се опиваше от играта си и в очите ѝ, спокойни и ласкави, когато ги спираше върху графа, светваше непозната, зловеща решителност, когато случайно се срещнеха с очите на маркиза.

Монторан направи огромно усилие над себе си и глухо каза:

— И тъй, няма ли да ми простите?

— Любовта — отвърна тя студено — не прощава нищо или прощава всичко. Но — добави после, като забеляза радостния трепет в очите му — за това трябва да обичаш.

И отново потърси ръката на графа и бързо отиде в съседната стая, наподобяваща будоар.

— Длъжна сте да ме изслушате — настоя маркизът, догонил я в будоара.

— За да внушите на всички, че съм дошла заради вас, а не от себеуважение, така ли? — извика Мари. — Ако не спрете с това неприятно преследване, ще напусна залата.

— Почакайте — тихо каза маркизът, като си спомни едно от най-безумните изстъпления на лотарингския херцог, — разрешете да разговарям с вас, докато мога да държа в ръка този въглен.

При тези думи той се наведе над камината, грабна от огъня зачервен въглен и силно го стисна в ръката си. Госпожица Дьо Верной пламна, пристъпи напред и смаяно погледна Монтوران, а граф Дьо Бован неусетно се измъкна, оставяйки влюбените сами. Такава безумна постъпка не можеше да не разтърси сърцето на Мари, защото в любовта няма нищо по-убедително от гибелното безразсъдство.

— С това за сетен път доказвате вашата жестокост и лекомислие — каза Мари горчиво, като се опита да разтвори ръката му. — Вие сте краен във всичко. Вярвайки на глупаци и на женски клевети, допуснахте, че е способна да ви предаде оная, която спаси живота ви!

— Да, бях жесток с вас — прошепна маркизът, — но вие забравете това завинаги, а аз ще го помня до края на дните си. Изслушайте ме. Бях недостойно измамен и всички обстоятелства в този съдбоносен ден говореха срещу вас...

— И тези обстоятелства бяха достатъчни, за да угасят любовта ви?

Ненамерил сили да отговори, маркизът мълчеше.

Тя направи презрителен жест и стана.

— О, Мари! Повече не бих повярвал, че...

— Но хвърлете най-послед този въглен! Вие нямате ум! Разтворете ръката си. Моля, настоявам!

Маркизът с удоволствие оказваше лека съпротива на нежните усилия на Мари, за да удължи неизразимата наслада от докосването на тези тънки, галещи пръсти; накрая Мари успя да разтвори обгорената му ръка, която тъй желаше да целуне. Кръвта бе угасила въглена.

— Е, и какво постигнахте с това? — запита Мари.

Тя превърза с носната си кърпичка повърхностната рана, а за да я скрие от любопитните погледи, маркизът надяна ръкавицата си. Госпожа Дьо Гуа влезе на пръсти в игралната зала и с поглед затърси двамата влюбени, като се криеше от тях при всяко тяхно движение. И видя всичко, но естествено не бе възможно да отгатне какво си говореха.

— Ако това, което ви казаха за мен, беше вярно, признайте, че в тази минута бих била напълно удовлетворена — злорадо каза Мари.

Маркизът побледня.

— Но какво чувство всъщност ви доведе тук?

— О, мое малко момче, вие сте безкрайно самомнителен! Нима мислите, че можете безнаказано да оскърбявате жена като мене? Дойдох тук заради вас и заради себе си — добави тя след кратка пауза и като хвана рубиновия грозд, светец на корсажа ѝ, измъкна кинжала и го показа на маркиза.

„Какво ли значи всичко това“ — помисли си госпожа Дьо Гуа.

— Но вие все още ме обичате — продължаваше Мари, — поне ме желаете. — И като го улови за ръката, добави: — Доказателство за това е глупостта, която току-що извършихте. Аз отново съм за вас това, което желаех да бъда, и си отивам щастлива. На любещия всичко се прощава. О, аз съм любима, отново спечелих уважението на човека, който за мен е самата съдба. Сега мога да умира.

— О, значи, продължавате да ме обичате — прошепна маркизът със замряло от блаженство сърце.

— Казах ли това? — насмешливо отвърна тя, наблюдавайки с отмъстителна радост изпитанията, на които подлагаше любимия от първия момент на появяването си. — Знаете ли, маркизе, че трябваше да понеса жертви, за да дойда тук! Спасих от смърт граф Дьо Бован и той се оказа далеч по-признателен от вас: като награда за моето застъпничество ми предложи с любов и името, и състоянието си. Подобна мисъл на вас и през ум не ви е минавала!

Тези думи напълно объркаха маркиза; спомнил си, че именно графът го беше измамил, той с мъка потисна яростния гняв, надигнал се в гърдите му, и не отговори нищо.

— Ах... Вие разсъждавате — подхвърли тя всред тягостното мълчание, настъпило помежду им.

— Госпожице — отвърна маркизът, — вашето недоверие оправдава съмненията ми.

— Да се махнем оттук — помоли неочаквано Мари, като зърна в ъгъла крайчеца на роклята на госпожа Дьо Гуа и стана от мястото си, но желанието да доведе до отчаяние съперницата си я разколеба.

— И тъй, искате да ме хвърлите в ада! — извика Монтوران със злобата на отчаянието и грабна Мари за ръка.

— А не ме ли хвърлихте в него вие преди пет дни? И дори в тази минута не ме ли терзае жестоко съмнение в искреността на любовта

ви?

— А зная ли и аз — повтори той като тъжно ехо — дали в желанието си за мъст не се стремите да подчините живота ми и да го помрачите, вместо да се задоволите със смъртта ми?

— О, вие не ме обичате! Вие сте студен като камък и мислите само за себе си — гневно го прекъсна Мари и няколко горещи сълзи се търкулнаха по бузите ѝ.

Кокетката знаеше покоряващата власт на очите си, когато в тях блясваше топлата влага на сълзите.

— Вземи живота ми, но избърши сълзите си! — в самозабрава простена маркизът.

— О, любов моя — сподавено изхлипа тя, — ето най-сетне думите, гласа, погледа, за които така жадувах! И сега твоето щастие за мен е по-скъпо от моето. Но, господине — продължаваше Мари, — аз се нуждая от още едно, последно доказателство на вашата любов, щом тя е така безмерна, както ме уверявате. Не ще изпия дори и чаша вода в дома, където живее жената, която два пъти се опита да ме убие и която може би замисля ново предателство срещу нас, а в тази минута ни подслушва — добави тя, като показа с ръка мяркащата се зад вратата дреха на госпожа Дьо Гуа.

После избърса мокрото си от сълзи лице и като се наведе към маркиза, пошепна нещо на ухото му; той трепна, замаян от приласкаващото ѝ топло дихание.

— Подгответе всичко за нашето отпътуване — пошепна тя, — отведете ме във Фужер и само там ще узнаете дали ви обичам! За втори път ви се доверявам. Ще ми се доверите ли и вие за втори път?

— Мари, вие ме покорихте напълно! Вашите думи, вашите очи, всичко във вас ме опиянява и съм готов да изпълня всички ваши желания.

— Тогава подарете ми минутка щастие, истинско щастие. Нека се насладя на единственото тържество, за което съм жадувала! Искам да подишам волния въздух на живота, за който съм мечтала, да се опивам от илюзиите си, докато още не съм ги изгубила. Хайде, елате да танцувате с мен!

Те се върнаха в танцувалната зала и макар сърцето и тщеславието на госпожица Дьо Верной да бяха напълно удовлетворени, непроницаемата кротост на очите, тънката усмивка на

устата, лекотата на движенията в бързия танц пазеха тайната на мислите ѝ, както морето пази тайната на клетника, доверил му тежкия си труп. Сред гостите пробягна шепот на възхищение, когато, вплели сладострастно ръце и впили поглед един в друг, Мари и маркизът се понесоха във вихъра на валса, отпуснали назад натежали глави и притиснали се плътно един към друг, предвкусвайки безумното, изгарящо блаженство на пълното сливане.

— Графе — каза госпожа Дьо Гуа на Дьо Бован, — разберете дали е дошъл в лагера Пипникравай и го изпратете при мен. Бъдете сигурен, че за тази дребна услуга ще получите от мене всичко, което пожелаете, дори и ръката ми. „Моето отмъщение ще ми струва скъпо — каза си, като го видя да се отдалечава, — но този път тя няма да ми се изплъзне.“

Няколко минути след тази сцена госпожица Дьо Верной и маркизът пътуваха в карета, впрегната с четири силни коня. Франсин в нямо учудване наблюдаваше мнимите врагове, които се държаха за ръце и изглеждаха напълно помирени; тя не се решаваше да си зададе въпроса дали странното поведение на господарката ѝ издаваше коварство, или любов. Мълчанието и нощната тъмнина не позволиха на маркиза да забележи вълнението на госпожица Дьо Верной, когато във вечерната дрезгавина отдалече се мярна камбанарията на църквата „Сен Леонар“. И тогава Мари си каза: „Сега ще умра.“

Една и съща мисъл осени двамата възлюблени при появата на първото възвишение: те слязоха от каретата и тръгнаха пешком по хълма, желаейки сякаш да възкресят спомена за първата си среща. Мари се опираше на ръката на любимия си и след няколко крачки с усмивка му поблагодари, загдето не бе нарушил мълчанието им; но когато възлязоха на високото плато, от което се виждаше Фужер, мечтателното ѝ настроение неочаквано се промени.

— Спрете тук, не отивайте по-нататък — каза Мари, — сега моята власт не ще ви спаси от сините.

Думите ѝ леко изненадаха Монтوران; тя печално се усмихна и му показа с ръка близкия гранитен блок, приканвайки го сякаш да седне, а сама застана права до него, обронила тъжно глава. Трескавата възбуда и смъртният ужас, сковал сърцето ѝ, не ѝ позволяваха повече да прибягва към примамките на кокетството, които така щедро сипеше вечерта. В тази минута тя би коленичила върху разпалена жарова, без

да почувствува болки, както не почувствува болки маркизът, когато стискаше в ръка въглена, за да ѝ докаже силата на любовта си. И хвърляйки на любимия човек поглед, изпълнен с дълбока тъга, произнесе ужасните думи:

— Вярно е всичко, в което ме подозирахте!

Маркизът трепна, сякаш искаше да каже нещо.

— За Бога, изслушайте ме! Не ме прекъсвайте! — простена Мари, като скръсти ръце, и с развълнуван глас продължи: — Аз действително съм дъщеря на херцог Дьо Верной, негова извънбрачна дъщеря. За да избегне изпитанията, на които родителите ѝ възнамерявали да я подложат, майка ми, госпожица Дьо Кастеран, станала монахиня; петнайсет години тя със сълзи изкупвала греха си и умряла в Сеез. Едва на смъртния си одър скъпата ми монахиня напомнила за мен на човека, който я бил изоставил, тъй като знаела, че ме оставя сама, без приятели, без състояние, без бъдеще... За този човек се говореше постоянно в дома на Франсинината майка, на която ме бяха поверили, но той бе забравил детето си. Впоследствие херцогът с радост ме прие и ме призна за своя дъщеря — може би защото бях хубава и защото виждаше в мен отлетялата си младост. Бе един от ония аристократи от времето на предпоследния крал, които се славеха с умението си да заставят хората да прощават греховете им, тъй като ги вършеха изискано. Не ще кажа нищо повече за него, та нали е мой баща! Само ми позволете да ви обясня защо животът в Париж неизбежно трябваше да опорочи душата ми. Приятелите на херцог Дьо Верной и обществото, в което ме въведе, се увеличаха от страстта към отрицанието, от оная философия, която бе покорила тогава цяла Франция и стигаше до свои откровения за човешката същина. Блестящите разговори, ласкаещи слуха ми, ме пленяваха с тънността на мислите или с остроумно изказаното презрение към всяка истина, към всяка светиня... Надсмивайки се над чувствата, мъжете ги рисуваха толкова по-добре, колкото по-малко се вълнуваха от тях; те пленяваха с епиграмите и с умението си незлобливо с една само точна дума да преразкажат цял роман, но често губеха мярка в прекаленото си остроумие и отегчаваха жените със стремежа си да превръщат любовта по-скоро в изкуство, отколкото в сърдечно увлечение. Поддадох се на това течение. Наистина душата ми, към която, простете моята нескромност, не води друг път освен истината, не можеше да не

почувствува, че у всички тези хора умът бе изсушил сърцето; ала животът, в който бях въввлечена тогава, породил у мен вечна борба между естествените чувства и порочните им привички. На някои високо образовани хора у нас се нравеше да развиват у мен ту смелост на мисълта, ту презрение към общественото мнение, което лишаваше жената от душевна скромност и с това отнема частица от очарованието ѝ. Уви, нещастията не можах да унищожат пороците, които създаде в мен богатството! Моят баща, херцог Дьо Верной — продължи Мари, като въздъхна дълбоко, — преди смъртта си ме призна за своя дъщеря и наследница и значително намали дела на брат ми, неговия законен син. И една сутрин осъмнах без защитник и без покрив. Брат ми обжалвал в съда завещанието, което ми носеше богатство. Трите години, изживени сред охолство, ме бяха направили тщеславна. Задоволявайки всички мои желания, баща ми създаде в мен потребност от разкош и пагубни навици, тираническата власт на които младата ми и още наивна душа не можеше да прецени. Приятелят на баща ми, маршал и херцог Дьо Льононкур, седемдесетгодишен старец, предложи да стане мой опекун. Съгласих се; няколко дни след този отвратителен съдебен процес отново се озовах в блестящ дом, където можех да се наслаждавам на всички блага, които жестокият брат ми отказа над още пресния гроб на нашия баща. Всяка вечер старият маршал прекарваше при мене няколко часа и аз слушах от него само ласкави и утешителни думи. Белите му коси и всички трогателни доказателства за бащинска нежност ме караха да догаждам в сърцето му ония чувства, които усещах в своето, и бях щастлива да се считам негова дъщеря. Радвах се на подаръците, с които ме отрупваше, и не криех от него никакви свои прищевки, защото виждах, че му бе приятно да ме глези. Една вечер научих, че цял Париж ме счита за любовница на този жалък старец. Увериха ме, че не е във властта ми да си възвърна честното име, от което така несправедливо ме бяха лишили. Човекът, злоупотребил с моята неопитност, не можеше да бъде мой любовник и не искаше да бъде мой съпруг. През седмицата, когато стигнах до това ужасно откритие, в навечерието на деня, определен за женитбата ми с този старец, който се съгласи да ми даде името си като единствено изкупление за злото, което ми бе причинил, той замина за Кобленц. Бях позорно изгонена от малката къща, където ме бе настанил маршалът, тъй като тя не бе негова собственост. Дотук

ви казах истината като пред Бога, но оттук нататък не искайте от една злочеста жена отчет за страданията, погребани в паметта ѝ. Случи се така, че станах жена на Дантон. Няколко дни по-късно ураганът събори исполинския дъб, в който се бях вкопчила. Отново се озовах в бездната на нищетата и този път реших да умра. Не зная дали любовта към живота или надеждата да победи най-сетне жестоката съдба и да намеря в глъбините на бездънната пропаст изплъзващото се щастие бяха съветниците ми, или ме съблазниха увещанията на един млад човек от Вандом, който от две години се усукваше около мен като змия около дърво, надявайки се вероятно някое голямо нещастие да ме тласне в обятията му; така или иначе — стигнах дотам, да се съглася срещу триста хиляди франка да прелъстя непознат за мене мъж и да го предам на властта. Когато ви видях, веднага ви познах, доверявайки се на някакво предчувствие, което никога не заблуждава; и все пак ми се искаше да се съмнявам; а колкото повече ви обиквах, толкова по-страшна ставаше за мен моята увереност. Когато ви изтръгнах от ръцете на Юло, аз се отрекох от ролята си и реших да заблуждавам палачите, вместо да заблуждавам жертвата. Постъпвах зле, като си играех така с хората, с техния живот, с тяхната политика и със самата себе си с безотговорността на девойка, за която в света съществуват само чувства. Вярвах, че съм обичана, и се изкусявах от надеждата да започна нов живот, но всичко около мен — и може би най-вече самата аз — издаваше моето смущаващо минало, защото вие сигурно сте изпитвали недоверие към такава неспокойна жена, каквата съм аз. Уви, кой не би извинил и любовта ми, и притворството ми? Да, господине, струваше ми се, че се пробуждам от тежък сън и че отново съм на шестнайсет години. Нима не бях в Алансон, където бе протекло моето детство и където можех да се отдавам на чисти и целомъдрени възпоминания? Проявих безумната наивност да повярвам, че любовта е кръщение, което може да ми върне чистотата. Дори за миг живях със съзнанието, че съм девственица, тъй като никога още не бях обичала. Но вчера вечерта вашата страст ми се стори искрена и някакъв вътрешен глас ми каза: „Защо го заблуждаваш?“ И така, знайте, господин маркизе — продължи тя със сподавен глас, в който трепна гордост, — знайте добре, че съм безчестно създание, недостойно за вас. От тази минута отново влизам в ролята си на улична жена, уморена от красивата маска на целомъдрена мадона, която ми

поставихте. Добродетелта ме отегчава. Бих ви презирала, ако проявите неблагоуразумието да се ожените за мен. Такава глупост може да извърши граф Дьо Бован, но вие, господине, вие трябва да бъдете достоен за бъдещето си и се разделете с мен без съжаление. Разбирате ли, куртизанката би била прекалено възискателна, тя би ви обичала съвсем различно от простодушната, чиста девойка, лелеяла в сърцето си чудесната надежда да стане ваша другарка, да ви ограда с щастие, да бъде достойна за вас, възвишена, благородна съпруга, и в това чувство почерпих мъжеството да възкресе низките пороци в душата си, за да поставя вечна преграда между себе си и вас. Заради вас пожертвувах почести и богатство. Гордото съзнание за сторената жертва ще ме подкрепя в нищетата и нека съдбата разполага с мен по своя воля. Аз никога няма да ви издам. Сега се връщам в Париж. Там името ви ще бъде моето второ „аз“ и блясъкът, който съумеете да му придадете, ще ме утешава във всички мои страдания... А вие... вие сте мъж — ще ме забравите. Сбогом!

Тя се спусна да бяга към долината Сен Сюлпис и изчезна, преди още маркизът да стане и се опита да я задържи; но пак се върна, скри се в падината на скалата и от своето скривалище с любопитство и съмнение започна да наблюдава маркиза, който вървеше без посока, като човек, поразен от скръб.

„Нима е слаб духом?“ — запита се Мари, когато се скри от погледа ѝ и тя се почувствува откъсната от него. — Ще ме разбере ли?

Студени тръпки разтърсиха тялото ѝ и тя забърза към Фужер, сякаш се боеше да не я последва маркизът в града, където го чакаше смъртта.

— Е, добре, Франсин, какво ти каза той — запита Мари, когато вярната бретонка се присъедини към нея.

— Клетият! Дожаля ми за него! Вие, знатните дами, умеете да ранявате с думи като с кинжал.

— Как изглеждаше, когато се приближи към тебе?

— Към мене? Та той дали въобще ме е видял... Ах, Мари, той ви обича!

— Обича или не — тези две думи съдържат за мене рая или ада. Между две бездни аз наистина не виждам къде би могъл да стъпи кракът ми.

Сега, когато се осъществи ужасният ѝ план, Мари можеше всецяло да се отдаде на скръбта си; лицето ѝ, одухотворявано от най-различни чувства, изведнъж помръкна и след цял един ден на непрестанни вълнения, когато от предчувствие за щастие стигаше до отчаяние, красотата ѝ внезапно загуби блясъка си и онази свежест, чийто източник е отсъствието на страсти или опиянението от блаженства...

Любопитни да узнаят резултата от безумната ѝ постъпка, Юло и Корантен дойдоха да видят Мари малко след нейното пристигане.

Тя ги посрещна с усмивка.

— Е — обърна се Мари към Юло, като забеляза загриженото и недоумяващо изражение на лицето му, — Лисан отново попадна под изстрелите на оръжието ви и вие скоро ще извоювате славна победа.

— Какво се е случило? — небрежно запитва Корантен, като хвърли изкосо на госпожица Дьо Верной поглед, с какъвто подобни дипломати се стараят да отгатнат чуждите мисли.

— О — отвърна тя, — Юнака е увлечен в мен повече от когато и да било и аз го накарах да ме придружи до вратите на Фужер.

— Навярно властта ви над него се е изчерпала там — каза Корантен, — у този „бивш“ страхът сигурно е по-силен от любовта му към вас.

— Не съдете по себе си — отсече Мари, като го стрелна с презрителния си поглед.

— Защо не го доведохте тук? — запитва той невъзмутимо.

— Ами ако маркизът действително ме обича — подхвърли Мари и лукаво погледна Юло, — ще ме презрете ли, ако го спася и изведа вън от Франция?

Старият воин бързо пристъпи към нея и с вълнение целуна ръката ѝ, но после втренчено я погледна и мрачно каза:

— А вие забравихте ли другарите ми и моите шейсет и трима воини?

— О, командире, той няма вина за това — отвърна тя с всичката наивност на страстта, — измами го зла жена, Шарет, която, струва ми се, е готова да изпие кръвта на сините...

— Не се шегувайте с командира, Мари — забеляза Корантен, — той още не е свикнал с вашите шегии.

— Млъкнете — сгълча го Мари — и запомнете, че денят, в който твърде много ми дотегнете, ще бъде последният ден на нашето познанство.

— Виждам, госпожице — спокойно каза Юло, — че трябва да се готвим за сражение.

— Не ще бъде по силите ви, драги полковнико. В Сен Джеймс видях повече от шест хиляди души редовна войска, артилерия и английски офицери. Но какво могат да направят тези хора без него? Аз съм съгласна с Фуше: главата на маркиза е всичко.

— А ще получим ли тази глава? — нетърпеливо запитва Корантен.

— Не зная — безгрижно отвърна тя.

— Англичани ли? — гневно извика Юло. — Само това му липсваше, за да стане истински бандит. Но почакай, ще ти дам аз на тебе едни англичани!...

[1] *Жеронт* — комедиен тип на простоват старец. ↑

[2] „*In petto*“ (лат.) — тайно. ↑

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

— А ти, гражданино дипломат, изглежда, че често си смъмрян от тази девойка — каза той на Корантен, когато излязоха от дома.

— Напълно естествено е, гражданино командир — замислено каза Корантен, — думите ѝ да объркат човека. Вие военните не знаете, че съществуват множество способности да се воюва. Да използват изкусно страстите на мъже и жени като пружини, които да движиш в полза на държавата, да поставиш на мястото им всички колелца на тази огромна машина, наричана „правителство“, да включиш в механизма ѝ най-неукротими чувства и с наслада да управляваш лостовете, не ще ли рече това да твориш като Бога, да бъдеш средище на цялата вселена?

— Позволи ми да предпочитам моя занаят пред твоя — сухо отвърна Юло. — Правете каквото щете с вашите колелца, но аз не признавам друго началство освен военния министър. Имам нареждане скоро да тръгна на поход с моите момчета и ние ще нанесем на врага челен удар, а ти ще го удариш от засада.

— Можеш да се готвиш за поход, разбира се — отвърна Корантен. — Колкото и непроницаема да ти се струва тази девойка, аз схванах нещо от думите ѝ и мога да те уверя, че схватката е неизбежна и че скоро ще имаш удоволствието да се срещнеш лице в лице с главатаря на тези разбойници.

— Как така? — смая се Юло и отстъпи назад, за да разгледа по-добре този странен за него човек.

— Госпожица Дьо Верной обича Юнака — глухо продължи Корантен, — а възможно е и той да я обича. Маркиз с червена лента на плещите, млад, остроумен, а кой знае дали все още не и богат — колко съблазни! Глупаво би било от нейна страна да не действа в своя полза и да не поиска да се омъжи за него, вместо да го предаде. Тя ни заблуждава. Но аз долових в очите ѝ някаква несигурност. Вероятно е влюбените да се срещнат и тази среща сигурно е определена. Така или иначе, утре този човек ще ми бъде в ръцете и аз повече няма да го изпусна. До днес той бе само враг на Републиката, но от няколко

минути насам стана и мой враг, ала всички, които са се осмелили да застанат между мене и тази девойка, са умирали на ешафода.

След тези думи Корантен отново потъна в мислите си и не забеляза какво дълбоко отвращение се бе изписало по лицето на честния воин, догадил едва сега всички козни и механизма на пружините, управлявани от Фуше. И Юло реши да противодействува на Корантен там, където не би увредил съществено на интересите на правителството; реши да предостави на врага на Републиката възможност да загине достойно, с оръжие в ръка, а не от секирата на палача, чийто доставчик, по собственото му признание, е този шпионин на тайната полиция.

„Ако ме слушаше първият консул — си каза Юло, като обърна гръб на Корантен, — щеше да остави ето такива лисици да воюват с аристократите, а войниците да използва за други цели.“

Тази мисъл проясни лицето на стария воин, но Корантен го погледна студено и в очите на жалкия Макиавели блесна презрителна насмешка, издаваща съзнание за превъзходство.

„Дай на такива животни три аршина синьо сукно, окачи им парче желязо отстрани — помисли си Корантен, — и вече си въобразяват, че в политиката хора може да се убиват само с оръжие.“

После бавно се разходи минута-две и си каза: „Да, часът удари. Тази жена ще бъде моя. От пет години насам кръгът, в който я притискам, неусетно се стеснява и сега тя е в ръцете ми. А с нея ще се издигна в правителството толкова високо, колкото Фуше. Ако тя загуби единствения човек, когото е обичала, скръбта ѝ веднъж завинаги ще я хвърли в обятията ми. Трябва само ден и нощ да бдя и да разкрия тайната ѝ.“

Скоро след това зоркият наблюдател можеше да забележи бледното лице на Корантен в прозореца на сградата, отдето се виждаше всеки, който влизаше в задънената уличка, образувана от редицата къщи, проточила се паралелно на църквата „Сен Леонар“. С търпението на котка, дебнеща мишка, Корантен престоя там до сутринта, като се вслушваше в най-малкия шум, причакваше и внимателно оглеждаше всеки минавач. Беше пазарен ден. Макар в тези опасни времена селяните да идваха рядко в града, Корантен видя някакъв дребен човек с навъсено лице, облечен в козя кожа и с неголяма, кръгла кошничка в ръка; този човек безгрижно се огледа

наоколо и се отправи към дома на госпожица Дьо Верной. Корантен излезе на улицата, решил да дочака селянина до вратата, но внезапно си помисли, че може би с един поглед щеше да разкрие тайната, потулена в кошничката на пратеника, ако неочаквано се появи в дома на госпожица Дьо Верной. Впрочем той беше слушал да казват, че е почти невъзможно да се разгадае непроницаемата хитрост на бретонци и нормандци.

— Налейстакан! — извика госпожица Дьо Верной, когато Франсин въведе шуана в стаята ѝ. — Нима ме обича? — запита се тя тихо.

Внезапно появилата се надежда заля с ярка руменина лицето на Мари и оживи с радост сърцето ѝ. Налейстакан я погледна, после хвърли недоверчив поглед към Франсин, но госпожица Дьо Верной с жест го успокои.

— Госпожо — каза шуанът, — в два часа той ще дойде при мен и ще ви чака.

От вълнение госпожица Дьо Верной можа само да кимне с глава, но дори и самоед би разбрал значението на нейния безмълвен отговор. В тази минута в съседната стая се чуха стъпките на Корантен. Налейстакан забеляза как госпожица Дьо Верной трепна и с поглед го предупреди за опасността, но той съвсем не се смути и когато в рамката на вратата се показва хитрото лице на шпионина, заговори така високо, че оглуши всички.

— А-а! — казваше. — Има масло и масло. Искате жибарско масло, а давате само единайсет су за ливра. Не трябваше тогава да ме викате! А това е добро масло — каза той, като откри кошничката и показва две буци масло, избито от Барбет. — Трябва да бъдете справедлива, добра ми госпожо, хайде, прибавете още едно су.

В гърлестия му глас не се чувствуваше ни най-малко вълнение, а зелените очи под рошавите, посивели вежди спокойно издържаха пронизателния поглед на Корантен.

— Я млъкни ти, старче! Не масло си дошъл да продаваш на жена, която никога в живота сине е пазарувала. С опасен занаят си се заловил, приятелю; той ще те доведе дотам, че един прекрасен ден ще осъмнеш с цяла глава по-нисък.

И като потупа приятелски шуана по рамото добави:

— Дълго не можеш да слугуваш и на шуаните и на сините.

Налейстакан призова цялото си самообладание, за да сподави надигналата се в гърдите му бясна злоба, и не отхвърли обвинението, което с алчността си напълно заслужаваше. Задоволи се само да каже:

— Господинът иска да се пошегува с мен.

Корантен му обърна гръб; но като поздравяваше госпожица Дьо Верньой, чието сърце тревожно трепна, той лесно можеше да наблюдава шуана в огледалото. Предполагайки, че шпионинът не го вижда, Налейстакан въпросително погледна Франсин и бретонката му посочи вратата, като каза:

— Елате с мен, дядка, ние с вас всякога ще се спогодим.

Нищо не се изплъзна от окоето на Корантен: зле прикритото с усмивка вълнение на госпожица Дьо Верньой, руменината по внезапно изменилото ѝ се лице, безпокойствието на шуана, жестът на Франсин, с една дума, шпионинът забеляза всичко и се убеди, че Налейстакан е изпратен от маркиза. В момента, когато шуанът вече излизаше от стаята, Корантен го улови за козята кожа, притегли го към себе си и като го погледна втренчено, каза:

— Къде живееш, любезни? Аз също искам да си купя масло...

— Цял Фужер знае къде живея, добри ми господине, аз съм, току-речи, от...

— Корантен! — извика госпожица Дьо Верньой, като прекъсна шуана. — Дързост е от ваша страна да идвате при мен в такъв час, когато още съм разсъблечена. Оставете селянина на мира, за него вашите интриги са неразбираеми толкова, колкото за мене тяхната цел. Тръгвайте, добри човече!

За миг Налейстакан се поколеба. Естествената, а може би и престорена нерешителност на бедняка, незнаещ кому да се подчини, заблуди Корантен, а шуанът подчинявайки се на властния жест на девойката, излезе, като пристъпваше тежко. И тогава госпожица Дьо Верньой и Корантен мълчаливо се спогледаха. Този път ясните очи на Мари не можаха да понесат сухия блясък на пламтящия му поглед. Решителният вид, с който шпионинът бе проникнал в стаята ѝ, изражението на лицето, каквото Мари още не бе забелязвала у него, глухият звук на равния му глас, походката — всичко това я изплаши. Онова, що бе само смътно подозрение в началото, сега се бе превърнало в пълна сигурност за нея: тя разбра, че между тях започваше скрита борба и че той опълчваше срещу нея всички тъмни

сили на влиянието си; в тази минута ясно видя дълбоката бездна, в която се хвърляше, но в любовта си намери сили да се отърси от ледената студенина на ужасните си предчувствия.

— Корантен — заговори тя почти весело, — надявам се да си отидете, за да мога да се заема с тоалета си.

— Мари — каза той, — позволете ми да ви наричам така... Вие още не ме познавате. Чуйте, дори по-малко проникателен от мене човек би се досетил, че обичате маркиз Дьо Монтوران. Неведнъж ви предлагам ръката и сърцето си. Решихте, че съм недостоеен за вас и може би сте права. Но ако смятате, че стоите твърде високо, че сте твърде красива и твърде благородна за мен, аз ще съумея да ви заставя да се принизите до мен. Моето честолюбие и моите възгледи не ви внушават уважение към мен, но откровено ви казвам: вие се лъжете. Хората в моите очи не струват много, дори бих казал — не струват нищо. Аз несъмнено ще достигна високо обществено положение и почести, които само ще ви ласкаят. Кой може да ви обича по-силно от мен? Кой ще ви даде повече власт от оня, който от пет години ви обича? С риск да създам у вас погрешна представа за себе си, защото вие не разбирате, че човек е в състояние в чрезмерната си любов да се откаже от съществуването, което обожават, аз все пак ще ви покажа всичката дълбочина на моята безкористна любов. Не поклащайте с такова пренебрежение прелестната си главица. Ако маркизът ви обича, омъжете се за него, но убедете се най-напред в искреността му. Ще страдам, ако ви видя измамена, тъй като вашето щастие за мен е по-скъпо от моето. Решението ми може да ви учуди, но вие го отдайте на благоразумието на човека, който не е толкова подъл, та да се стреми да притежава жената против волята ѝ. И така, признавам безполезността на усилията си и виня за това не вас, а самия себе си. Надявах се да завоювам сърцето ви с покорство и преданост, но вие не пожелахте да ме възнаградите с нищо.

— Търпях ви до себе си — каза тя гордо.

— Добавете, че се разкайвате за това.

— А нима трябва да ви благодаря, че ме въвлякохте в позорна игра?

— Когато ви предложих тази игра, която робските души могат да порицаят — смело продължи Корантен, — аз имах предвид само вашето щастие. А колкото до мен, успея или не, ще съумея да се

възползвам от всеки изход за плановите си. Ако се омъжите за Монторан, ще бъда щастлив да служа на каузата на Бурбоните — в Париж съм член на клуба Клиши. И ако обстоятелствата ме поставят в контакт с принцовете, ще престана да служа на Републиката, която клони към упадък. Генерал Бонапарт е прекалено съобразителен, за да не разбере, че е невъзможно да бъде едновременно и в Германия, и в Италия, и тук, дето Революцията е пред гибел. Несъмнено той извърши преврата на осемнадесети брюмер само за да може при най-изгодни условия да се споразумее с Бурбоните за съдбата на Франция, защото трябва да признаем, че е много умен момък и че е държавник с голям замах. Но смелите политици трябва да го изпреварят в пътя, по който той е тръгнал. Педантичното схващане, според което Франция не бива да бъде „предадена“, както и други подобни предразсъдъци, ние, издигнатите хора, предоставяме на глупците. Няма да скрия от вас, че аз имам всички необходими пълномощия да започна преговори с шуаните или да ги унищожа, тъй като моят покровител Фуше е далновиден човек, той всякога е водил двойна игра и в дните на Терора бе едновременно и за Робеспьер, и за Дантон...

— Когато вие подло изоставихте — каза тя.

— Глупости — възрази Корантен. — Дантон умря, забравете го. А сега говорете откровенно — вземете пример от мен. Този началник на полубригада е по-хитър, отколкото изглежда, и ако желаете да се изплъзнете от бдителността му, аз мога да ви бъда полезен. Помнете, че той постави контрашуани във всички долини и много скоро може да открие срещите ви с Монторан. Ако останете тук, пред очите му, вие сте изложена на произвола на полицията. Вижте как бързо научи, че в дома ви е дошъл шуан! И нима такъв опитен военен няма да се досети, че най-малките ваши движения ще му помогнат да проследи маркиза, ако сте в любовна връзка с него...

Госпожица Дьо Верной никога още не беше слушала такъв ласкав глас, прозвучал с такава неподражаема, копринена мекота: Корантен бе въплъщение на чистосърдечност и изглеждаше изпълнен с доверие. Сърцето на бедната девойка леко се поддаваше на благородни пориви, тя бе вече готова да издаде тайната си на змията, която се увиваше около нея, но внезапно си помисли, че нищо още не бе доказало искреността на тези лъстиви думи, и без каквото и да било угризение на съвестта реши да заблуди придружителя си.

— Е — захвана тя, — трябва да призная, че отгатнахте истината. Да, аз обичам маркиза, но той не ме обича! Поне така мисля и може би срещата, която ми предлага, е само уловка...

— Но вчера ни казахте, че ви изпратил до Фужер — припомни й Корантен. — Ако искаше да употреби насилие над вас, днес нямаше да бъдете тук.

— Вашата душа е суха, Корантен. Вие сте разсъдъчен, мозъчен тип, който може да прави дълбоки философски обобщения за житейските дела, но не познавате човешкото сърце. Може би затова всякога сте извиквали в мен отвращение. Щом сте толкова прозорлив, помъчете се да разберете защо човекът, с когото неотдавна така гневно се разделих, с нетърпение ме очаква днес вечерта на майенския път, в една къщица във Флорини.

При това признание, което като че бе изтръгнато в неволен порив, съвсем естествен за такова искрено и пламенно същество, Корантен почервения, защото все още беше млад, но скришом я стрелна с острия си поглед в желанието си да проникне в душата ѝ. А госпожица Дьо Верной така добре играеше на откровеност, че шпионинът се подведе и с престорено добродушие каза:

— Искате ли да ви придружавам на разстояние? Ще взема със себе си предрешени войници и всички ще се подчиняваме на разпорежданията ви.

— Съгласна съм — отвърна тя, — но обещавайте ми... закълнете се в честта си. О, не! Не вярвам във вашата чест!... Закълнете се във вечното блаженство!... Не, вие не вярвате в Бога! Закълнете се тогава в душата си! Но може би нямате душа! С какво можете да ме убедите в искреността си? И при все това аз ви се доверявам и отдавам в ръцете ви повече от живота си — любовта или отмъщението си.

По бледото лице на Корантен пробягна едва забележима усмивка и госпожица Дьо Верной разбра от каква опасност се бе изплъзнала. От удоволствие ноздрите на шпионина не се издуха, а се свиха; той взе ръката на жертвата си, целуна я с най-дълбока почтителност и като направи поклон, нелишен от изящество, излезе от стаята.

Три часа след тази сцена, страхувайки се, че Корантен ще се върне, госпожица Дьо Верной тайно напусна града през вратата „Сен Леонар“ и по тясната пътека, която водеше към долината на Нансон, се отправи към Бодливото гнездо. Тя се считаше в безопасност, като се

промъкваше сама, без свидетели, през лабиринта от пътеки към колибата на Налеystакан; пристъпваше с радост в сърцето, водена от надеждата да намери най-после щастieto и от желанието да спаси любимия си от грозящата го опасност.

В това време Корантен търсеше Юло и когато го намери на малкия площад, зает с приготвянето на някаква военна експедиция, едва го позна. Всъщност храбрият воин бе направил жертва, която малцина можеха да оценят. Мустаците му бяха избръснати, косите подстригани, сресани по църковному и леко напудрени. Надянал груби, подковани обуца, заменил стария син мундир и сабята с козя кожа, с тежка карабина и с чифт пистолети на пояса си, той правеше преглед на двеста фужерци, чието шуанско облекло можеше да заблуди окото на най-опитния шуан. В тази обичайна за Бретан сцена прозираше войнственият дух на малкия град и характерът на бретонца. От единия и другия край на площада се задаваха майки и сестри, понесли за синовете и братята си бутилки вино или забравени пистолети. Старците се осведомяваха за количеството и качеството на мунициите на тези национални гвардейци, предрешени като шуани, които весело се шегуваха, сякаш тръгваха на лов, а не на опасен поход. Схватките с шуаните, при които бретонци от града се биеха срещу бретонци от селата, изглежда, бяха заменили за тях рицарските турнири. Може би този патриотичен ентусиазъм бе пробуден донякъде и от желание да се възстановят национализираните имуществa. Но немалка роля играеха тук по-охотно възприетите в града, отколкото в селата, дела на Революцията, пристрастията и любовта към войната, органически вродена във французина. Юло беше във възторг; той обхождаше редиците, като отправяше въпроси към Гюден, към когото беше прехвърлил всичките си приятелски чувства, свързвали го някога с Мерл и Жерар. Тълпата фужерци с любопитство следяха приготвянията за похода, като сравняваха костюмите на шумните си съграждани с униформата на батальона от полубригадата на Юло. Сините стояха в неподвижни, безмълвни редици под командата на офицерите, в очакване заповедите на Юло, и когато той преминаваше от взвод към взвод, всеки войник го изпращаше с очи. Корантен се приближи към стария началник на полубригадата и не можеше да се въздържа да не се усмихне, като видя как се бе изменило лицето му: Юло напомняше портрет, който не прилича на оригинала.

— Какво ново? — запита Корантен.

— Ела да постреляш с нас и ще научиш — отвърна Юло.

— Не съм жител на Фужер — възрази Корантен.

— Това се вижда, гражданино — забеляза Гюден.

От близките групи долетя подигравателен смях.

— А ти да не би да мислиш, че само с щикове може да се служи на Франция? — продължи да спори Корантен.

После обърна гръб на присмехулиците и като се отправи към една от жените, запита защо и закъде тръгва отрядът.

— Горко ни, добри ми човече! Шуаните вече са във Флорини! Казват, че били повече от три хиляди и че се насочвали към Фужер.

— Флорини — повтори Корантен и целият побледня. — Срещата няма да стане там! За Флорини на майенския път ли става дума?

— Има само едно Флорини — отвърна жената и показа пътя, в края на който се виждаше върхът на Пелрин.

— Маркиз Дьо Монторан ли търсите? — запита Корантен командира.

— Нещо подобно — отвърна рязко Юло.

— Той не е във Флорини — каза Корантен. — Изпратете там вашия батальон и националната гвардия, оставете при себе си няколко човека от контрашуаните и ме чакайте тук.

— Все съм виждал хитреци, ама като този не съм — рече Юло, като проследи с поглед Корантен, който бързо се отдалечаваше. — Същински цар на шпионите!

Юло заповяда на батальона си да настъпи. При пълно мълчание, без барабанен бой, републиканците тръгнаха по тясното предградие към майенския път, очертаващ, между къщите и дърветата дълга синкавочерна лента; след тях вървяха националните гвардейци, предрешени като шуани, а Юло с Гюден и двайсетина млади, сръчни граждани остана на малката площадка, за да дочака Корантен, събудил със загадъчното си държане любопитството на командира.

Франсин сама съобщи на хитрия шпионин, че госпожица Дьо Вернбой бе излязла от дома си; внезапно всички негови догадки се превърнаха в увереност и той тозчас започна да събира сведения за това подозрително бягство. Научил от караула при вратата „Сен Леонар“, че непозната красива дама е прекосила Бодливото гнездо, той забърза към булеварда, където за нещастие стигна навреме и можа да

проследи всяка нейна стъпка. Макар да бе надянала зелена рокля и зелена гугла, за да бъде трудно забележима, стремителните ѝ движения и скокове през оголените, побелели от скреж живи плетища издаваха пътя ѝ.

— Аха! — си каза Корантен. — Готвеше се да тръгваш за Флорини, а се отправяш за Жибарската котловина! О, глупако, как се оставяш да те мамят! Но търпение, аз и под земята ще ви пипна!

Приблизително отгатнал уреченото за срещата място, Корантен дотича на площада тъкмо когато Юло се готвеше да тръгне, за да догони отрядите си.

— Почакайте, генерале — извика Корантен на Юло, който обърна глава назад.

Корантен набързо разказа на Юло за станалите събития, чиято истина, макар и скривана, не убягваше от всевиждащото око на шпионина. Поразен от необикновената му проникателност, Юло улови здраво Корантен за раменете и каза:

— Гръм да ме порази, всезнаещ гражданино, ако ти не си прав! Разбойниците предприемат там атака, за да ни заблудят. Изпратих две колони от националната гвардия да разузнаят сектора между Антрени и Витре, но те все още не са се завърнали. В такъв случай за града ще намерим подкрепления, които сигурно няма да се окажат излишни. Юнака не е така глупав да тръгне на среща, без да вземе със себе си проклетите си кукумявки. Гюдени! — обърна се той към младия фужерец. — Бягай да предупредиш капитан Льобрьон, че се налага без мен да се справи с разбойниците. И по-бързо се връщай, ти познаваш всички пътеки. Ще те чакам тук, за да тръгнем заедно на лов за тези „бивши“ и да отмъстим за убийствата във Вивтиер. Гръм да ме порази, гледай го ти как знаел да тича — си каза Юло, когато Гюдени мигом, като по чудо, изчезна от погледа му. — Колко би се полюбил на Жерар този момък — въздъхна командирът...

Когато се върна, Гюдени видя, че към отряда на Юло се бяха присъединили неколцина нови войници, взети от караулните постове в града. Юло предложи на младия фужерец да избере от своите земляци дванайсет човека измежду най-изкусните в трудния занаят на контрашуаните, нареди му да излезе от вратата „Сен Леонар“ и да се придвижи по дължината на оня скат на възвишението Сен Сюлпис, който е обърнат към долината на Куенон, тъй като там се намираше

колибата на Налейстакан; а сам Юло, с останалата част от отряда, излезе през вратата „Сен Сюлпис“ и се отправи към планинските върхове, където според предвижданията си трябваше да се срещне с хората от отряда на Бързохода, които възнамеряваше да използва, за да подсили кордона, охраняващ скалите от предградието Сен Сюлпис до Бодливото гнездо. Убедил се, че съдбата на шуанския вожд бе предоставена в ръцете на най-неумолимите му врагове, Корантен незабавно се върна на булеварда, отгдето можеше по-добре да обхване с поглед военните операции на Юло. И скоро забеляза, че малкият отряд излезе от долината на Нансон и тръгна по каменистия скат откъм голямата долина на Куенон, докато Юло, оставил след себе си фужерския замък, пое по опасната пътека към върха на планинската верига Сен Сюлпис. По този начин двата отряда се разгъваха по две паралелни линии. Дървета и храсти, украсени с фантастичните арабески на скрежа, хвърляха на земята белезникаво отражение, което позволяваше да се различи ясно как двата малки отряда се движеха като две сиви ленти. Когато стигна скалистото плато, Юло отдели от отряда си всички войници, облечени в мундири, и Корантен видя как по заповед на опитния командир те образуваха охранителна верига, движейки се на известно разстояние един от друг така, че първият във веригата трябваше да държи връзка с Гюден, а последният — с Юло и следователно ни един храст не можеше да се изплъзне от щиковете на тези три движещи се войскове части, които през планини и долини търсеха Юнака.

— Хитър стар вълк — си каза Корантен, когато от погледа му се скриха последните щикове, блеснали в гъстите храсти. — Свършено е с Юнака! Ако Мари беше издала този проклет маркиз, с нея щеше да ме свързва най-здравата връзка — подлостта. Но така или иначе, тя ще бъде моя...

ДВАДЕСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

Достигнали ската на скалистото възвишение Сен Сюзпис, дванайсетте млади фужерци, под командата на поручик Гюден, скоро се озоваха там, където то с множество други хълмове се спуща към Жибарската котловина. Гюден свърна от пътя, ловко прескочи затворената врата на първото оградено поле, обрасло с жълтуги, а след него скочиха и шестте му земляци; останалите шест по негова заповед се отправиха вдясно към полето, за да може потерята да се движи от двете страни на пътя. Гюден бързо закрачи към ябълковото дърво, стърчащо над жълтугите. Глухите стъпки на шестимата контрашуани, които той водеше през гъстите храсти, като се стараеше да не докосне заскрежените клонки, накараха седем-осем човека, предвождани от Бързохода, да се скрият зад стволовете на високите кестени, увенчаващи пръстения вал около това поле. Въпреки белезникавото сияние на заскрежените храсти и въпреки опитното си, остро око фужерци отначало не забелязаха укрилите се зад дърветата войници.

— Шъ-ъ-т! Ето ги! — каза Бързохода, вдигнал пръв глава. — Измамиха ни тези разбойници! Но щом вече са ни на мушката, няма да ги изпуснем. А то иначе, дявол го взел, не ставаме и за папски войници.

Ала зорките очи на Гюден забелязаха най-после няколкото пушки, насочени към малкия му отряд. Тъкмо в този миг, като горчива ирония, осем груби гласове извикаха: „Кой е там!?“ — и мигом се разнесоха осем изстрела. Край контрашуаните засъскаха куршуми: един бе ранен в ръката, друг падна. Петимата фужерци, останали невредими, отговориха на атаката със залпове, като същевременно извикаха: „Свои“ — и се хвърлиха срещу мнимите врагове, за да ги догонят, преди отново да заредят оръжието си.

— А, виждате ли, излиза, че добре сме отговорили — извика Гюден, като съгледа мундирите и триъгълните шапки на полубригадата си. — Постъпихме като същински бретонци — най-напред се сбихме, а после се обяснихме.

Осемте войници се стъписаха, когато зърнаха Гюден.

— Ех, какво сторихме! Но кой не би ви взел за разбойници в тези кози кожи — извика със съжаление Бързохода.

— Каква беда, ала кого да виниш, никой не ви е предупредил за излизането на контрашуаните. И какво правите тук? — запита Гюден.

— Търсим дванайсетина шуана, които не ни оставят на мира. Търчим, въртим се като отровени плъхове и така се наскачахме през тези огради и плетища, че, дявол го взел, крака не ни останаха и тъкмо се готвехме да си отдъхнем. А мен ако питате, разбойниците трябва да са някъде около тази колиба, отгдето иде димът.

— Добре — отвърна Гюден, — а сега се оттеглете — каза той на Бързохода и на осемте войници. — Отстъпвайте през полето към планината Сен Сютпис и подсилете охраняващата верига, набелязана от командира. Не бива да останете с нас — носите мундири. Дявол да го вземе! Искаме да свършим с тези кучета: с тях е Юнака. Другарите ще ви разкажат всичко. Движете се вдясно и гледайте да не нашарите с куршумите си нашите шест момчета в кози кожи, които може да срещнете. Контрашуаните ще познаете по вратовръзките, усукани около врата им без възел.

Гюден остави двамата ранени под ябълковото дърво и се отправи към колибата на Налейстакан, която Бързохода току-що му показва; пушекът от комина ѝ му служеше за компас.

В това време, докато младият офицер откри следите на шуаните благодарение на една колкото обикновена, толкова и опасна военна схватка, малкият отряд на Юло, движейки се по горната линия на настъплението, излезе на някакво възвишение точно срещу мястото, където Гюден бе извел хората си. Въодушевяван от юношески плам, старият командир, начело на своите контрашуани, бързо се промъкваше край оградите, въпреки възрастта си ловко прескачаше вратниците, оглеждаше със зорко око всяка могила и като ловец наостряше уши при най-малкия шум. В третото оградено поле, където най-после попадна, Юло съгледа жена на около трийсет години; навела се ниско над земята, тя усърдно работеше с мотиката; недалече от нея малко, седем-осемгодишно момченце отърсваше скрежа от храстите, поникнали тук-там из полето, а после ги отсичаше с кривото си ножче и ги нареждаше в купчина. Дочули шума от тежкия скок на Юло, майка и син вдигнаха глави. Измъченият вид на жената лесно заблуди Юло, взел младата жена за старица: преждевременни бръчки бяха

прорязали лицето и шията на бретонката, а старата, полуизтъркана козя кожа ѝ стоеше така смешно и грозно, че ако не бе мръсната пола от жълто платно, отличителен белег на нейния пол, Юло никога не би помислил, че пред него стои жена: защото и дългите ѝ черни коси бяха прибрани под червен вълнен калпак. Дрипите на детето едва прикриваха телцето му.

— Ей, старо — тихо я повика Юло, като се приближи към нея, — къде е Юнака?

В тази минута от вратника изскочиха двама контрашуани, които вървяха след Юло.

— О, за да отидете при Юнака, трябва да се върнете обратно — там, отгдето сте дошли — отвърна недоверчиво жената.

— Не те питам как се отива във фужерското предградие на Юнака, стара вещице — грубо отвърна Юло, — кажи ми, в името на Ана Орейска, виждала ли си да минава оттук Юнака?

— Не разбирам какво ме питате — измърмори жената и като се наведе, продължи да работи.

— Проклетнице, да не би да искаш сините да ни пипнат? Те са по петите ни! — извика Юло.

При тези думи жената изправи глава и като хвърли отново недоверчив поглед към контрашуаните, каза:

— Как така по петите ви? Ами че аз току-що видях седем-осем сини да се връщат във Фужер по долния път.

— Както се е наежила, а-а — да ни клъвне с дългия си нос — пошегува се Юло. — Обърни се, погледни, стара коза! — И той посочи с пръст на петдесетина крачки пред себе си трима или четирима патрули, чиито триъгълни шапки, мундири и оръжие не бе трудно да се различат. — Искаш ли да прережат гърлата на тези, които Скитника по Земята изпраща в помощ на Юнака? Във Фужер му готвят клопка! — сърдито извика Юло.

— А-а! Прощавайте — извини се тя, — но сега е много лесно да се излъже човек. А вие от коя енория сте?

— От Свети Георги — високо отвърнаха двама-трима фужерци на долнобетонско наречие, — и умираме от глад.

— Е, добре — промълви жената, — виждате ли къде дими комин? Там е моят дом. Вървете по дясната страна на пътеката и ще стигнете до него откъм гората. Може да срещнете мъжа ми —

Налейстакан трябва да караули, та ако нещо стане, да предупреди Юнака; сега вече знаете, че днес той ще дойде у нас — добави тя с гордост.

— Благодаря ти, добра жено — отвърна Юло. — Напред, момчета! — обърна се той към контрашуаните. — Гръм да ме порази! Сега вече е в ръцете ни!

Отрядът с бързи крачки тръгна след командира по пътеката, посочена от бретонката. Дочула съвсем не католическата ругатня на мнимия шуан, жената на Налейстакан побледня. Тя погледна гетрите и козите кожи на младите фужерци, седна на земята и като притегли към себе си момченцето, изпышка:

— Света дево Орейска! Блажени свети Лавре, помогнете ни! Не вярвам аз, че тези са наши! Обуцата им не са подковани. Тичай по долния път да предупредиш баща си, а то иначе сме изгубени — каза тя на синчето си, което като лопатар полетя през плетища и трънаци.

Госпожица Дьо Вернъой не срещна по пътя си ни сини, ни шуани, които едни други се преследваха около колибата на Налейстакан. Когато съгледа синкавия стълб дим над полусчупения кюнец на това жалко обиталище, тя почувствува как силно заби сърцето ѝ, чиито учестени удари сякаш на вълни се устремяваха към гърлото ѝ. Спря се и като се улови с ръка за клона на близкото дърво, няколко секунди гледа дима, който трябваше да служи за маяк както за приятелите, така и за враговете на младия вожд. Никога още не бе усещала такова мрачно и странно безпокойство.

„О, нищо не е тъй неугасимо, както любовта ми към този човек — помисли си тя с отчаяние. — Днес може би не ще съумея да запазя яснотата на мисълта си и трудно ще се овладея.“

Внезапно внушение я накара да пробяга разстоянието, което я делеше от колибата, и тя се озова на двора, дето рядката кал се беше втвърдила от студа. Огромното куче отново се хвърли върху нея, но Налейстакан изрече само една дума, след което кучето млъкна и започна да върти опашка. Госпожица Дьо Вернъой влезе в колибата и с бърз, всеобхващащ поглед огледа всичко. Маркизът не беше там. Мари с облекчение въздъхна. Тя не без удоволствие забеляза, че шуанът се бе потрудил да внесе ред и що-годе чистота в мръсната, единствена стая на бърлогата си. Налейстакан взе двуцевката си, поклони се мълчаливо на гостенката и излезе, като извика след себе си кучето. Мари го

изпрати до прага и видя, че сви вдясно от колибата и тръгна по пътя, препречен с дебел, полуизгнил пън. Оттук пред погледа ѝ се откри дългата редица на ливадите, чиито вратници окото възприемаше като низ от врати; оголените дървета и храстите на живите плетища позволяваха да се видят ясно най-малките подробности на пейзажа. Когато широкополата шапка на Налеystackан се скри напълно от погледа ѝ, Мари се обърна наляво, за да погледа фужерската църква, но оборът я скриваше напълно; после хвърли поглед към долината на Куенон, разстнала се като огромна муселинена пелена, чиято белота правеше още по-сиво небето, забулено от тежки, снежни облаци. Денят бе тих, един от ония дни, когато природата изглежда безгласна, а въздухът поглъща звуците. И макар обходното движение в полето на контрашуани и сини да се извършваше в три линии, образуващи триъгълник, който те с приближаването си към колибата все повече стесняваха, тишината наоколо беше толкова дълбока, че потискаше госпожица Дьо Верной, прибавяйки към тревогата ѝ някакво физическо усещане за тъга. Във въздуха тегнеше нещастие. Неочаквано там, където малка горичка пресичаше дългия низ от вратници, Мари видя млад човек, който като катеричка прескачаше препятствията и тичаше с удивителна бързина.

„Той е“ — си каза тя.

Ако не се хвърляше в очи грациозността на движенията му, Юнака би бил неузнаваем в простата дреха на шуан, с нарамена върху козята кожа старовремска пушка. Мари бързо се скри в колибата, подчинила се на някакво смътно чувство, толкова необяснимо, колкото и инстинктивният ѝ страх; ала Монторан скоро стоеше вече на две крачки от нея, пред огнището, където гореше буен, искрящ огън. Загубили внезапно гласа си, и двамата се бояха да се погледнат и не се осмеляваха да мръднат. Една и съща надежда обединяваше мислите им, едно и също съмнение ги разделяше; в това имаше нещо сладостно и страшно.

— Господине — каза най-после госпожица Дьо Верной с развълнуван глас, — единствено грижата за вашата безопасност ме доведе тук.

— Моята безопасност? — с горчивина запита той.

— Да — отвърна тя. — Докато съм във Фужер, вашият живот е застрашен... А аз твърде много ви обичам и ето защо тази вечер ще

напусна града. Повече не ме търсете там.

— Напускате града ли, ангел мой? В такъв случай тръгвам след вас.

— След мен? Какво говорите? А сините?

— Скъпа Мари, защо свързвате сините с нашата любов?

— Но струва ми се, че за вас ще бъде трудно да останете във Франция до мен и още по-трудно — да я напуснете с мен.

— Има ли невъзможни неща за оня, който обича?

— Не, разбира се! Не намерих ли достатъчно смелост да се откажа от вас заради вас?

— Как! Вие сте принадлежали на ужасен човек, когото дори не сте обичали, а отказвате да дадете щастие на този, който ви обожава, който се кълне да принадлежи единствено вам! Мари, казваш, че ме обичаш... Вярно ли е това?

— Да, съвсем вярно — отговори тя шепнешком.

— Тогава бъди моя!

— Забравяте, че отново играя гнусната роля на куртизанка, че не аз, а вие трябва да ми принадлежите. И ако искам да избягам от вас, то е, за да не падне върху главата ви презрението, което мога да навлека върху себе си. Ако не се боях от това, може би...

— Но аз не се боя от нищо!

— А кой ще ме убеди в това? Не ви вярвам. Пък и кой в моето положение би повярвал? Ако любовта ни не продължи дълго, нека поне бъде пълна и ни вдъхне сили да понесем несправедливостта на света. А какво направихте вие за мен?... Видяхте ме и пламнахте от желание. Нима мислите, че това ви издига над ония, които съм срещала досега? Нима не се решихте заради час блаженство да пожертвувате вашите шуани, без да се безпокоите за участието им, както аз бях безучастна към съдбата на сините, убити в деня, когато всичко бе изгубено за мен? А ако ви заповядам да се откажете от убежденията си, от надеждите си, от вашия драгоценен крал, който може би ще ви се надсмее, когато загинете заради него, докато аз с благоговение съм готова да умра за вас? Ако поискам да се покорите на първия консул, само за да можете да ме последвате в Париж? Ако пожелае да заминете с мен в Америка и да заживеем там далече от света и суетата му, само за да се убедя дали действително ме обичате заради самата мене, както аз сега ви обичам? С други думи, ако внезапно пожелае вие да се

принизите до мен, вместо аз да се възвися до вас? Как тогава ще постъпите?

— Замълчи, Мари! Не се клевети! Бедно дете, аз всичко разгадах! Повярвай ми! Ако увлечението ми се превърна в страст, то сега страстта ми се превърна в любов. Скъпа! Душа на душата ми! Ти си толкова благородна, колкото и името ти, толкова великодушна, колкото и прекрасна. Аз съм от достатъчно известен род и чувствавам достатъчно сили в себе си, за да принудя света да те приеме. Не знай дали защото предвкусам и очаквам от теб шеметни наслади, или защото намерих в душата ти съкровищата, които карат мъжа да обича вечно една и съща жена... Не знай какво ме тласна към теб, но любовта ми е безпределна и ми се струва, че вече не бих могъл да съществувам без теб. Ти си всичко за мен, разбери — животът ми ще бъде непоносим, ако не си неотлъчно до мен...

— До вас? Не ви разбирам...

— Мари, ти не искаш да разбереш твоя Алфонс?

— О! Нима мислите, че ме ласкаете, като ми предлагате името, ръката си? — каза тя с горчива усмивка и се вгледа напрегнато в лицето на маркиза, търсейки да отгатне и най-скритите му мисли. — А убеден ли сте, че не ще ме разлюбите след шест месеца и тогава какво ще бъде моето бъдеще?... Само любовницата може да бъде уверена в искреността на мъжките чувства, защото дългът, законите, обществото, интересите на децата не играят тогава роля на жалки помощници на жената и ако властта ѝ при все това продължи, тук тя намира гордост и щастие, които ѝ помагат да понесе най-големите скърби на света. Да бъда ваша съпруга и да живея със страха, че някога ще ви дотегна!... Пред тази печална перспектива предпочитам мимолетна, но искрена любов, дори ако тя ме доведе до нищета или ме изправи пред смъртта. Да, повече от всяка друга жена бих могла да бъда добродетелна майка, предана съпруга, но за да поддържа в душата на жената такива чувства, мъжът не трябва да се жени в порива на страстта. А знай ли самата аз дали ще ми се нравите утре? Не, не искам да ви причинявам страдания и ще напусна Бретан — каза тя, като забеляза колебание в погледа му, — ще се върна в Париж и вие не трябва да ме търсите там...

— Почакай! Ако другиден сутринта забележиш дим на скалата Сен Сюлпис, вечерта ще бъда при теб — любовник или съпруг —

както пожелаеш. Готов съм на всичко.

— Алфонс! Но ти действително ме обичаш — каза тя в опиянение, — щом с готовност рискуваш живота си, за да ми го отдадеш.

Той не отговори, само я погледна; тя сведе очи, но маркизът прочете в пламналото ѝ лице чувство, равно на неговото, и протегна към нея ръце. Дъхът ѝ пресекна, сърцето ѝ замря, цялото ѝ същество потъна в някакво безумно, диво, изгарящо блаженство: тя се отпусна върху гърдите на маркиза, решила да му се отдаде и в падението си да намери най-висшето щастие, рискувайки бъдещето си, което можеше да направи по-сигурно, ако излезеше победителка от това последно изпитание. Но едва положила глава на скъпото рамо, от двора се дочу лек шум. Мари като че внезапно се събуди, изтръгна се от обятията на Монторан и изскочи навън. Само тогава трескавата възбуда, от която цялото ѝ тяло трепереше, се уталожи донякъде и в съзнанието ѝ отново възникнаха всички безкрайни въпроси и отговори, с които непрестанно измъчваше мозъка си през последните дни.

„Ще приеме моя дар, а после може би ще ми се надсмее — си казваше тя. — О, ако е така, бих го убила... Не, не сега!“ — добави тя, като забеляза Бързохода и му стори знак, който той чудесно разбра.

Бедният момък мигом се обърна на петите си, престорил се, че не бе видял нищо. Госпожица Дьо Верной побърза да се върне в колибата и положила пръст на устните си, помоли маркиза да пази дълбоко мълчание.

— Те са тук! — прошепна тя едва чуто.

— Кои?

— Сините.

— О-о! Няма да умра, без да получа...

— Ето, вземи...

Той я притисна към себе си — студена, безчувствена, и изтръгна от устните ѝ целувка, изпълнена с ужас и наслада, защото можеше да бъде първа и последна. После двамата пристъпиха към прага на колибата и като се притаиха зад рамката на вратата, впериха поглед в далечината. Маркизът видя Гюден начело на дванайсет души, завардили долната част на Куенонската равнина. Обърна се надясно към дългия низ от полски вратници, където седем войници пазеха пътеката, препречена от дебел, прогнил пън. Най-послед, решил да се

добере до планината, той скочи върху сидеровата бъчва и проби дървения таван на колибата, но едва подал глава от отвора, мигом се отдръпна: Юло заемаше височината, като му прерязваше пътя към Фужер. Монторан погледна любимата си, от гърдите на която се изтръгна вик на отчаяние: тя бе дочула тропота на трите отряда, обкръжаващи хижата.

— Излез първа — каза маркизът, — така ще бъдеш моя защита.

Тези думи я изпълниха с гордост и щастие и тя застана пред вратата, а маркизът издърпа затвора на пушката си. Измерил с поглед разстоянието от прага на хижата до прогнилия пън, Монторан се хвърли към седмината сини, обстреля ги и се промъкна между тях. Трите отряда се спуснаха към вратника, който вождът на шуаните бе прескочил, и го видяха да бяга през полето с невероятна бързина.

— Огън! Огън, дяволи проклети! Какви французи сте вие! Огън, негодници! — крещеше Юло с гръмовния си глас.

При тези викове, разнесли се от билото на височината, войниците и хората на Гюден дадоха дружен залп, но за щастие на беглеца, се прицелиха зле. Маркизът вече тичаше към вратника на първото поле и в минутата, когато го прескачаше, Гюден, който стръвно го преследваше, едва не го настигна. Дочул близко зад себе си стъпките на опасния противник, Юнака се затича още по-бързо. Всички почти едновременно хукнаха към втория вратник, но тук Монторан така ловко стовари оръжието си по главата на Гюден, че той, замаян от удара, забави крачките си.

Невъзможно е да се опише тревогата на Мари и вниманието, с което Юло и отрядът му наблюдаваха това зрелище. Всички мълчаха, като несъзнателно повтаряха жестовите на двамата бягащи мъже. Юнака и Гюден едновременно стигнаха бялата завеса, образувана от заскрежената горица, но Гюден внезапно се върна назад и се скри зад едно ябълково дърво: двайсетина шуани, нестреляли дотогава, от страх да не убият вожда си, изскочиха внезапно и с куршуми направиха дървото на решето. Целият малочислен отряд на Юло се хвърли да спасява останалия без оръжие Гюден, който отстъпваше от ябълка към ябълка, като за набезите си се възползуваше от минутите, в които кралските егери зареждаха пушките си. Той скоро излезе от тази опасна игра. Съединили се със сините, предвожданите от Юло контрашуани се притекоха в помощ на младия офицер, дотичвайки до

мястото, където маркизът го бе ударил с приклада на пушката си. В тази минута Гюден забеляза, че противникът му, явно напълно изтощен, е седнал под някакво дърво в горичката; тогава той остави другарите си да се сражават с шуаните, залегнали зад страничната ограда на полето, заобиколи ги и с бързината на свиреп звяр се хвърли към маркиза. Забелязали тази маневра, кралските егери с диви викове предупредиха вожда си за новата опасност, а после, стреляйки с обичайната за браконьерите непогрешимост, се опитаха да окажат съпротива на контрашуаните, ала те смело плъзнаха по насипа, който служеше на врага за укрепление, и взеха кървав реванш. Шуаните избягаха на пътя край оградата на полето, където се разиграваше описваната от нас сцена, и превзеха височината, тъй като Юло извърши грешката да я изостави. Преди още сините да се опомнят, шуаните заседнаха в процепите на скалите, отгдето можеха без риск да обстрелват сините, ако Юло се опиташе да ги достигне и открие огън. Придружен от неколцина войници, Юло се отправи към горичката да търси Гюден; фужерци, останали в полето, започнаха да разсъбличат мъртвите и да доубиват ранените: в тази ужасна война двете враждуващи страни не взимаха пленници. След като маркизът успя да се спаси, шуани и сини взаимно признаха недостъпността на вражеските позиции, както и безполезността на по-нататъшните битки, и мислеха само как по-скоро да се разотидат.

— Ако изгубя и този млад момък — си каза Юло, като се взираше внимателно в гората, — повече няма да завързвам приятелства.

— Охо! — извика млад фужерец, наведен над убит. — Тази птица има жълти перца...

И показва на земляците си натъпканата със злато кесия, която бе намерил в джоба на някакъв шишко, облечен в черно.

— А това пък какво е? — каза друг, измъкнал от редингота на мъртвеца требник. — Виж ти работа! Но той е поп! — извика фужерецът и захвърли требника на земята.

— Ах, разбойник, беден като църковна мишка! — разсърди се трети, намерил в джоба на шуана, когото разсъбличаше, само две екю по шест франка.

— Затуй пък общата му са чудесни — обади се друг, като се готвеше да ги събуе.

— Не бързай, ще ги имаш, ако ти се паднат при подялбата — възрази един от фужерците и като събу обувката от краката на мъртвеца, ги хвърли в купчината събрани вещи.

Четвърти контрашуан събираше парите, за да ги поделят между всички участници в експедицията. Когато се завърна с Гюден, чийто последен опит да улови Юнака се оказа колкото опасен, толкова и безплоден, Юло намери двайсетина свои войници и трийсетина контрашуани пред единайсет трупа на врагове, захвърлени в канавка, изкопана набързо под оградата.

— Войници! — строго извика Юло. — Забранявам ви да си делите тези парцали! Строй се! По-живо!

— Гражданино командир — осмели се да възрази един от войниците, като показва на Юло обувката си, от които стърчаха навън петте пръста на босите му нозе, — парите — по дяволите, не държа на тях, но ей тези чепички — продължи той, сочейки с приклада на пушката си чифт подковани обувки, — тези чепички, гражданино командир, ще ми станат като по мярка.

— Лакомиш се за английски обувки — смъмри го Юло.

— Командире — каза почтително един от фужерците, — от самото начало на войната ние всякога делим плячката...

— Не преча да постъпвате според обичаите си! — рязко го прекъсна Юло.

— Ето, Гюден, вземи тази кесия, в нея има немалко луидори. Ти хубаво се потруди и твоят началник няма да се сърди, ако я вземеш — каза на младия офицер един от старите му другари.

Юло погледна изкосо Гюден и видя, че той побледня.

— Това е кесията на дядо ми! — извика младият офицер. Изнемощял от умора, той пристъпи към купчината мъртъвци, където трупът на кюрето Гюден се хвърли веднага в очите му; но едва зърнал подпухналото, мораво лице, безжизнените ръце и огнестрелната рана, младият Гюден глухо въздъхна, а после високо извика:

— Да вървим, командире!

Отрядът на сините тръгна на път. Юло държеше под ръка младия си приятел.

— Гръм да ме порази! Успокойте се! Всичко ще мине — говореше старият воин.

— Но той е мъртъв — изохка Гюден, — мъртъв! А беше единствен мой роднина и ме обичаше, макар че ме прокле. Ако кралят се върне, всички от нашия край биха искали главата ми, а старецът единствен би ме скрил под расото си.

— Какъв глупак — шепнеха националните гвардейци, останали за подялбата на плячката. — Старецът беше богат и сигурно не е успял да направи завещание, за да го лиши от наследство.

Приключили подялбата, контрашуаните догониха малкия отряд на сините и тръгнаха след него на разстояние.

ДВАДЕСЕТ И ТЕСТА ГЛАВА

Мъчителна тревога се прокрадна вечерта в колибата на Налеystackан, където дотогава животът протичаше по детски безгрижно. Нарамили тежък товар — майката — голям вързоп вършини и храсти, синът — наръч трева за добитъка, — Барбет и невръстният ѝ син се прибраха у дома в часа, когато обикновено семейството седеше да вечеря. Влизайки в колибата, те напразно затърсиха с очи Налеystackан и никога досега тази жалка бърлога не им беше изглеждала толкова голяма — такава пустота се чувствуваше в нея. Угасналото огнище, мракът, тишината — всичко предвещаваше нещастие. Когато се стъмни напълно, Барбет побърза да накладе буен огън и запали двата орибуса, както наричаха боровите главни в целия този край, от бреговете на Арморика^[1] до горното течение на Лоара, и това наименование се употребява и до днес във вандомските села отвъд Амбоаз. Всички свои приготовления Барбет извършваше с тази мудност, която сковава движенията, когато човек е погълнат от дълбоко вълнение: тя се вслушваше в най-малкия шум; подмамена от вятъра, често изтичваше навън и се връщаше още по-отпаднала и тъжна. Намери сили да измие две канички, напълни ги със сидер и ги постави на дългата маса от кестеново дърво. Неведнъж устреми поглед към сина си, който наглеждаше печачите се елдови питки, но нямаше сили да му проговори. Понякога очите на момчето се спираха на двата големи гвоздеа, на които обикновено висеше бащината двуцевка, и Барбет изтръпна, когато, като сина си, съгледа празното място на стената. Тишината бе пълна. Нарушаваха я само мученето на кравите и равномерният звук на сидеровите капки, падащи от канелката на бъчвата. Бедната жена въздъхна и започна да приготвя в три глинени паници попара от мляко, надробен хляб и печени кестени.

— Днес се биха на Беродиерското поле — каза момченцето.

— Иди да погледнеш там! — помоли го майка му.

Момчето изтича до мястото, видя на лунната светлина купа мъртвци, не откри сред тях трупа на баща си и се върна обратно, като си подсвиркуваше весело: беше намерил няколко монети по сто су,

стъпкани в калта от нозете на победителите и незабелязани от никого. Когато се върна, майката седеше пред огнището и предеше коноп. Момчето отрицателно поклати глава, но Барбет вече не се осмеляваше да се надява на нищо добро. Камбанарията на „Сен Леонар“ удари десет часа, детето измърмори молитвата си и си легна да спи. Барбет цяла нощ не затвори очи, но на разсъмване отдалеч чу познатия шум на тежките, подковани обуца и вик на радост и облекчение се изтръгна от гърдите ѝ. Скоро от вратата надникна навъсеното лице на Налеystакан.

— С милостта на свети Лавър запазихме Юнака. Затова му и обещах голяма свещ. Не забравяй, че сега вече дължим три свещи на свети Лавър.

После Налеystакан грабна каната със сидера и на един дъх я пресуши до дъно. Когато Барбет му подаде попарата и взе пушката от него, той седна на скамейката и като я притегли към огнището, тихо подхвана:

— Но как тези контрашуани и сини попаднаха тук? Боят се водеше във Флорини. Кой, дявол го взел, им е казал, че Юнака е у нас? Това знаеха само той самият, неговата хубостница и ние...

Барбет побледня.

— Сините ме излъгаха, че били юнаци от енорията Свети Георги и аз им казах къде се намира Юнака — отвърна Барбет и зловещата и трескава възбуда, от която се тресеше цялото ѝ тяло, се усили.

Сега и Налеystакан побеля като платно и бутна настранааницата с попарата.

— Изпратих нашето момче да те предупреди — изплашено каза Барбет, — но то не те намери.

Шуанът стана и така силно удари жена си, че тя се просна като мъртва на леглото.

— Проклета жена, погуби ме! — извика той. Но опомнил се внезапно, прегърна жена си и ужасен простена: — Барбет! Барбет! Пресвета Богородице! Този път ръката ми като че бе много тежка!

— Как мислиш — каза тя, когато най-после отвори очи, — Скитника по Земята ще разбере ли това?

— Юнака е заповядал да разузнаят кой го е предал — отвърна шуанът.

— На кого е заповядал? На Скитника по Земята ли?

— Пипникравай и Скитника по Земята днес бяха във Флорини. Барбет въздъхна по-свободно.

— Ако заради тях падне косъм от главата ти, хубаво ще ме запомнят! Ще им отмъстя! — каза Барбет.

— Ех, отця ми се и ядене, и всичко — изпъшка Налеystackан.

Жена му прибута към него втора кана със сидер, но той дори не я погледна. Две едри сълзи се търколиха по бузите на Барбет, оставяйки влажни следи по бръчките на повехналото ѝ лице.

— Чуй, жено, утре сутринта трябва да съберем съчки на Сен Сюлпис, срещу църквата „Сен Леонар“, и да запалим там огън. С този знак Юнака вика абата от енорията Свети Георги да отиде да му отслужи литургия.

— Значи, се стяга да върви във Фужер?

— Да, при красавицата си. Ще падне тичане тези дни, но няма как. По всичко изглежда, че иска да се жени за нея и тайно да я отвлече: заповяда ми да наема коне и да го чакам с тях на пътя за Сен Мало.

Уморен донемайкъде, Налеystackан полегна да си отдъхне няколко часа, а после отново потегли на път. На следващото утро се върна, изпълнил грижливо всички поръчения на маркиза. Когато разбра, че Скитника по Земята и Пипникравай все още не бяха се появили около неговия дом, Налеystackан, поуспокоен, разсея опасенията на жена си и тя с облекчение се отправи към планината Сен Сюлпис, където вечерта бе струпала на хълма, срещу църквата „Сен Леонар“, няколко наръча заскрежени клони. Водеше за ръка малкия си син, който в старо дървено сабо носеше тлеещи въглени. Барбет и момчето едва се бяха скрили зад обора, когато Налеystackан дочу как двама мъже прескочиха последния от дългата редица плоски вратници и ъгловатите им силуети постепенно се очертаха в гъстата мъгла.

„Пипникравай и Скитника по Земята“ — помисли си Налеystackан и изведнъж потрепери.

В малкия двор се появиха мрачните лица на двамата шуани, които под широкополите, извехтели шапки напомняха старовремски гравюри.

— Здравей, Налеystackан — навъсено поздрави Скитника по Земята.

— Здравей, господин Скитнико по Земята — смирено отвърна мъжът на Барбет. — Не искате ли да влезете и да изпиете по някоя и друга каничка сидер? Имам студени питки и току-що избито масло.

— Такова угощение не се отказва, братовчеде — съгласи се Пипникравай.

Шуаните влязоха. Такова начало не предвещаваше нищо страшно за стопанина на колибата; той изтича към бъчвата, наля три кани сидер, а в това време Скитника по Земята и Пипникравай, седнали един срещу друг край дългата маса, режиха на парчета питките и ги мажеха с жълтеникаво прясно масло, от което под ножа изскачаха капки мляко. Налеystакан постави пред гостите пълни кани с пенлив сидер и тримата шуани започнаха да ядат; от време на време стопанинът на дома поглеждаше изкосо Скитника по Земята и жадно посягаше към каната си.

— Подай ми твоето рогче — каза Скитника по Земята на Пипникравай.

И като изтърси в шепата си няколко щипки енфие, шуанът натика тютюна в носа си с важността на човек, който се готви за нещо сериозно.

— Хладно е — рече Пипникравай и отиде да затвори горната част на вратата.

Дрезгавата светлина на мъгливия ден проникваше сега само през малкото прозорче и слабо осветяваше масата и двете скамейки, но огънят хвърляше в стаята червеникави отблясъци. Стопанинът повторно напълни каните и ги постави пред гостите, но те отказаха да пият, снеха широкополите си шапки и изведнъж добиха тържествен вид. От движенията и погледите, които си размениха, Налеystакан затрепери и му се стори, че вижда кръв под червените вълнени калпаци на главите им.

— Донеси ни секирата си — властно каза Скитника по Земята.

— Но, господин Скитнико по Земята, защо ви е секирата ми?

— Стига, братовчеде, добре знаеш защо — отвърна Пипникравай, като пхна в джоба си рогчето, което му беше върнал Скитника по Земята. — Осъден си.

Двамата шуани едновременно станаха и взеха в ръце карабините си.

— Господин Скитнико по Земята, аз нищо не съм продумал за Юнака...

— Казах ти да донесеш секирата си! — отсече шуанът.

Нещастният Налеystакан неволно се блъсна в грубото дървено легло на момченцето си и на пода се търколиха три монети по сто су. Пипникравай веднага ги събра.

— Охо! Сините ти заплатили с новички монети — извика Скитника по Земята.

— Ето, пред свети Лавър ще ви кажа цялата истина: аз и думица не съм продумвал. Барбет взела контрашуаните за юнаци от енорията Свети Георги — това е всичко.

— Защо говориш с жена си за нашите работи — грубо възрази Скитника по Земята.

— Братовчеде, не ти искаме обяснение, а твоята секира — ти си осъден.

По знак на другаря си, Пипникравай му помогна да уловят жертвата. Озовал се в ръцете на двамата шуани, Налеystакан отведнъж загуби сили и като падна на колене, в отчаяние протегна ръце към палачите си.

— Приятели мои, скъпи братовчеде, какво ще стане с момченцето ми?

— Аз ще се заема с него — каза Скитника по Земята.

— Скъпи другари — отново заговори Налеystакан, побелял като платно, — не мога да умра така. Ще ме оставите ли да си отида, без да се изповядам. Имате право да ме лишите от живот, но не и от вечно блаженство.

— Това е вярно — стъписа се Скитника по Земята и се обърна към Пипникравай.

Двамата шуани се спогледаха в недоумение, не знаейки как да разрешат този въпрос на съвестта. Налеystакан се вслушваше в най-малкия шум на вятъра, сякаш все още хранеше някаква надежда. Дочул равномерното почукване на падащите капки, той машинално погледна бъчонката със сидер и тъжно въздъхна. Внезапно Пипникравай улови осъдения за ръката и го отведе в ъгъла.

— Изповядай се на мен, аз всичко ще разкажа на свещеника на истинската църква и той ще ти даде опрощение на греховете, а ако наложи покаяние, ще го приема вместо тебе.

Налейстакан получи по такъв начин някаква отсрочка, но като разказваше многочислените си прегрешения и обстоятелствата, при които бяха извършени, в края на краищата изчерпа дългия опис.

— Ех, каква беда — каза той, като свърши, — но пак повтарям, братовчеде, говоря ти като на изповедник, аз само в едно мога да се упрекна: тук-там посбърквах, за да е намазан хлябът с повечко масло, а за Юнака никога нищо не съм казвал... вземам за свидетел свети Лавър, ето го там, над огнището... Не, добри ми приятели, аз не съм предател!

— Е, добре, братовчеде, но сега ставай! За всичко туй ще се разберете с Бога, когато му дойде времето.

— Оставете ме да си кажем думица на прощаване с Барбет...

— Престани! — срязва го Скитника по Земята. — Ако искаш да не те споменаваме със зло повече, отколкото трябва, дръж се като бретонец и не хленчи пред смъртта.

Шуаните отново хванаха Налейстакан, поставиха го на скамейката и той повече не прояви никакви признаци на съпротива, само конвулсивно потръпваше, обхванат от инстинктивен животински страх; накрая от гърдите му се изтръгнаха глухи стонове, прекъснати от тежкия удар на секирата. Главата бе отсечена с един замах. Скитника по Земята я хвана за косата, излезе от колибата, потърси с погледи намери на грубо изрязаната рамка на вратата голям гвоздей, усука около него кичура коса, за който държеше кървавата глава, и без да затвори очите ѝ, я окачи на входа на колибата. Двамата шуани спокойно измиха ръцете си в голямата пръстена купа, пълна с вода, нахлупиха шапките си, взеха карабините и прескочиха вратника, като засвириха „Балада за капитана“. В края на полето Пипникравай запя с хрипливия си глас наивната песен, като подхващаше наслуки куплетите и вятърът разнесе далеко селската ѝ мелодия.

*Във първият град
любовникът ѝ млад
бе целият облечен във сатен.*

*Във вторият град
любовникът ѝ млад*

бе в злато позлатен.

*Тя бе тъй красива,
че на полка знамената
й бяха във краката.*

Шуаните отминаваха по-далече, мелодията ставаше все по-неясна, но тишината в полето бе тъй дълбока, че откъси от песента достигнаха до слуха на Барбет, която в това време се завръщаше към дома си, стиснала за ръчица малкия си син. Ни една селянка не може да слуша равнодушно тази песен, толкова популярна в Западна Франция, и Барбет подхвана първите куплети на баладата:

*Красавице, да тръгнем,
да тръгнем на война,
че вече няма време.*

*Ей, смели капитане,
май няма нищичко да стане,
аз нямам дъщеря за теб.*

*Не ще я имаш на земята,
не ще я имаш във водата,
ако сама не измени.*

*Бащата хваща своето момиче,
набързо голо го съблича
и го захвърля във водата.*

*Но капитанът наш си струва,
той знае и добре да плува
и я изважда на брега.*

*Да тръгваш, красавице любима,
и нека с теб да бъдем на война,
че време вече няма.*

Като си тананикаше думите на баладата, с които бе започнал Пипникравай, Барбет влезе в двора на колибата, но тук езикът ѝ се вцепени, тя замръзна на мястото си и див, внезапно сподавен вопъл се изтръгна от широко разтворената ѝ уста.

— Какво ти е, майчице? — запита детето.

— Върви сам — глухо простена Барбет и като изтегли ръката си от неговата, бутна го напред с небивала за нея рязкост. — Ти нямаш вече ни баща, ни майка!

Детето писна, като се търкаше по рамото, но съглеждайки на вратата увисналата глава, млъкна и на свежото му лице застина гримаса, каквато обикновено се появява при плач. То широко разтвори очи и с безсмислен поглед, без най-малко вълнение, дълго гледа бащината си глава, докато тъпото изражение на лицето му отстъпи място на някакво диво любопитство. Изведнъж Барбет отново грабна за ръка детето и като го стисна здраво, го помъкна след себе си в колибата. Когато Пипникравай и Скитника по Земята сграбчиха Налейстакан на пейката, една от обувките му се беше смъкнала на пода точно под главата му и се бе напълнила с кръв, която изтичаше от прерязаната шия; тази обувка се хвърли в очите на вдовицата още с влизането ѝ в колибата.

— Събуй сабото си — каза майката на невръстния си син. — Сега пъхни крака си ето тук. Така. И запомни завинаги — извика тя с мрачен глас — обувката на твоя баща и всеки път, когато се обуваш, си припомняй тази обувка, напълнена с кръвта му, пролята от шуани, и убивай шуаните!...

Главата на Барбет конвулсивно се разтърси, черните ѝ коси се разпиляха по раменете и в очите ѝ пламна непозната, злоеща решителност.

— Свети Лавър ми е свидетел, че те обричам на сините! Ти ще бъдеш войник, за да отмъстиш за баща си. Убивай, убивай шуаните и прави като мен! О! Те отсякоха главата на моя човек и аз ще дам на сините главата на Юнака!

С един скок тя се озова на леглото, измъкна от някакво скривалище малка торбичка с пари, грабна за ръка смаяното дете и яростно го повлече след себе си, без да му даде дори време да се обуе; двамата бързо закрачиха към Фужер и нито веднъж не обърнаха глави, за да погледнат колибата, която напускаха. Когато се възкачиха на скалата Сен Сюлпис, Барбет поразбута огъня, а момченцето ѝ помогна да нахвърли върху него нови съчки и зелени храсти, та така димът да стане по-гъст.

— Преживя баща ти, ще преживее и мене, и човека, когото наричат Юнака — каза Барбет злъчно, като показва на сина си огъня.

[1] *Арморика* — древно название на Бретан. ↑

[2] Стиховете са преведени от *Георги Мицков*. — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И СЕДМА ГЛАВА

В минутата, когато вдовицата на убития и синът ѝ, есе още неизмил окървавеното си краче, с отмъстителна злоба и злорадо любопитство гледаха как се вие димът, госпожица Дьо Верной не снемаше очи от тази скала и напразно търсеше да открие на нея условния сигнал, обещан от маркиза. Неусетно сгъстилата се мъгла покри целия кран със сива пелена и скри очертанията дори на най-близкостоящите до града местности. С нежна тревога девойката поглеждаше ту към скалата, ту към крепостта, ту към дома, които в мъглата наподобяваха петна от гъста черна мъгла. Няколко дървета зад прозореца се открояваха на този синкав фон като звездообразни корали в глъбините на спокойно море. Слънцето придаваше на мъгливото небе оттенък на старо сребро и лъчите му багреха със слаба червенина оголените клони на дърветата, на които се полюляваха последните, неокапали още листа. Но твърде сладостни чувства вълнуваха душата на Мари и тя не можеше да види зла поличба в тази тъжна картина, толкова несъответстваща на щастието, което тя отрано предвкушаваше. През последните два дни някак странно се бяха изменили мислите ѝ. Резките, буйни пориви на страстта постепенно се бяха поддали на влиянието на равната топлина, с която истинската любов изпълва живота. Увереността, че е обичана, извоювана с цената на толкова изпитания, породила в нея желанието да се възвърне към обществените условности и позволеното, трайно щастие, от чиито рамки само отчаянието я бе заставило да излезе. Мимолетната любов ѝ се струваше сега безсилие. Освен това тя си представяше как от дъното на обществото, където я бе запокитило нещастие, внезапно се възвзема до висшите кръгове, сред които за кратко време я бе въвел баща ѝ. Самолюбието ѝ, потискано от жестоките колебания на една ту щастлива, ту отхвърляна любов, отново се пробуди в нея и ѝ рисуваха всички преимущества на високото обществено положение. Наистина до известна степен тя бе родена маркиза и да се омъжи за Монтوران, означаваше за нея възможност да живее и действа в присъща на нея среда. Познавала превратностите на бурния живот, тя по-добре от всяка

друга жена можеше да оцени величието на чувствата, легнали в основата на семейството. Бракът, майчинството и грижите му биха били за нея не толкова задължения, колкото почивка. През неотдавна разразилата се буря Мари с любов мислеше за добродетелния и спокоен живот, както жената, уморена от целомъдрието си, хвърля завистлив поглед към забранената любов. Добродетелта се бе превърнала за нея в нова съблазън.

„Може би — си каза тя, като се отдръпна от прозореца, без да забележи огън на скалата Сен Сюлпис — бях прекалено кокетка с него. Но как иначе бих разбрала, че ме обича?“

— Франсин, това вече не е сън! Тази вечер ще бъда маркиза Дьо Монтوران. С какво заслужих такова безмерно щастие? О, аз го любя и само с любов може да се заплати любовта. Но Бог навярно иска да ме възнагради затуй, че в бедата всякога съумявах да запазя самообладание, и сега ми помага да забравя страданията си... А ти знаеш, скъпа моя, колко много страдах!

— Тази вечер ще бъдете маркиза Дьо Монтوران? Вие, Мари? Ах, докато това не стане, аз все ще си мисля, че сънувам. Но кой му разкри, че сте достойна за негова съпруга?

— Мило мое дете, той има не само красиви очи, но и прекрасна душа. О, ако можеше да го видиш, както аз, в минутите на опасност! Какво ли умее тази душа, която така храбро посреща изпитанията?

— Но защо му позволявате да дойде във Фужер, щом го обичате?

— Та ние така и не успяхме да си кажем дума, когато внезапно ни обкръжиха. Но нима това не е доказателство за любов? Ние, жените, никога не се насищаме на такива доказателства. Така е, а сега, моля те, срещи ме.

Но тя сто пъти преправи с нервни, наелектризирани сякаш движения красивата си прическа, от което ставаше ясно, че женското ѝ кокетство все още се препъваше в неспокойни мисли. Когато навираще къдрица, подчертаваше естествения блясък на косите си, или ги заплиташе в плитки, тя все още с недоверие се питаше дали маркизът не я мами, но в ясения поток на мисълта това бе само неуловима сянка на съмнение, която веднага изчезваше, защото разбираше, че такава наглост е невъзможна, щом заради нея се бе изложил във Фужер на неминуем риск. Тя дълго изучаваше в огледалото въздействието на двусмисления поглед, на усмивката, на една едва доловима гънчица на

челото, на един гневен, нежен или презрителен жест, търсеше някаква тънка, женска уловка, за да изпитва до последния момент сърцето на младия вожд.

— Ти си права, Франсин. И аз като теб желая този брак да се осъществи. Днес е последният мрачен ден в живота ми — той носи смърт или щастие за двама ни... Ах, досадна мъгла! — изохка тя, като погледна отново към скалата Сен Сюлпис, все още загъната в сива пелена.

И Мари сама се зае да притегля една към друга копринените и муселинени завеси на прозорците, в желанието си да създаде в стаята полумрак, предразполагащ към сладострастие и опиянение.

— Франсин — каза тя, — махни всички тия украшения, които просто скриват камината, и остави само часовника и двете саксонски вази — аз сама ще подреда в тях зимните цветя, които ми донесе Корантен... Изнеси всички столове, не искам в стаята нищо освен това канапе и креслото. А когато свършиш, почисти, моля те, този гоблен, за да се освежат цветовете, и постави свещи в аплиците до камината и в свещниците.

Дълго и внимателно Мари разглеждаше старинния гоблен, опънат на стената в нейната стая. Ръководейки се от вродения си вкус, тя съумя да намери сред ярките оттенъци на гоблена ония тонове, чрез които това старинно украшение на някогашните времена хармонираше с мебелите и с наредбата на будоара или създаваше очарованието на контраста. Същият усет ѝ помогна да подреди цветята в изящните вази, украсяващи стаята ѝ. Канапетото бе преместено близо до камината. От двете страни на леглото, което заемаше цялата стена срещу камината, Мари постави върху две позлатени столчета големи саксонски вази с листа и нежно ухаещи цветя. Неведнъж тя потръпна от неизразимо блаженство, когато поправяше над леглото гънките на зелената коприна и разглеждаше орнаментите на цветната завеса, зад която бе скрила своето ложе. Подобни приготовления таят в себе си неизяснимо щастие, извикват такова сладостно томление, че всред тези вълнуващи занимания жените често забравят тревогите си, както ги забрави и госпожица Дьо Верной. Нима не са изпълнени с благоговейно чувство всички тези безчислени грижи, така щедро полагани заради очаквания любим, който още не може да ги види и

оцени, но който скоро ще ги възнагради с възторжена усмивка, тъй като те всякога биват забелязвани?

При тази сладостна суетня жените като че предварително се отдават на властта на любовта и не ще се намери нито една, която да не си помисли това, което си казваше в себе си госпожица Дьо Верной: „Тази вечер ще бъда щастлива!“ Дори най-целомъдрената жена съзира сладостна надежда в едва забележимите гънки на коприната или муселина и хармонията, която тя създава около себе си, постепенно придава на всичко изискания и приятен вид на обстановката, дишаща любов. В атмосферата на страстна нега вещите се превръщат за нея в живи същества, в свидетели, и тя ги прави съучастници във всички свои предстоящи наслади. С всяка мисъл, с всяко ново движение тя все по-смело предвкусва бъдещето. Скоро вече не е в състояние да чака и да се надява, обвинява тишината, в едва доловимото шумолене съзира поличба и накрая съмнението с хищна ръка сграбчва сърцето ѝ; тогава тя пламва, вълнува се и чувствава как една-единствена мисъл се превръща във физическо усещане, което я терзае. Триумфът преминава в изпитание, което без вяра в едно бъдно щастие е невъзможно да се понесе. Двайсет пъти госпожица Дьо Верной приповдигна крайчеца на пердето, с надежда да види стълба дим над скалата, но мъглата сякаш с всяка минута придобиваше все нови сиви отблясъци, в които въображението ѝ виждаше зловещи предзнаменования.

Загубила търпение, тя изпусна от ръка завесата и се зарече повече да не я вдига, после с гневен поглед огледа стаята, на която бе вдъхнала душа и глас, питайки се дали не са напразни усилията ѝ и тази мисъл я накара да се върне към действителността.

— Малка моя Франсин — каза тя на бретонката, като я въведе в съседната на будоара тоалетна стая, в която светлината проникваше през овално прозорче, гледащо към тъмния ъгъл там, където градските укрепления се съединяваха със скалите в края на булеварда. — Подреди добре тоалетната стая, нека всичко тук бъде в ред. А салона, ако искаш, го остави така — добави тя с усмивка, с която жените даряват само най-близките си и чието тънко лукавство мъжете никога не могат да доловят.

— Колко сте хубава! — възкликна бретонката.

— Глупави сме си ние, моето момиче! Като че нашият любим не е най-хубавото ни украшение.

Госпожица Дьо Верной се отпусна морна на дивана, а Франсин тихо излезе от стаята, разбирайки, че господарката ѝ, обичана или не, никога не ще издаде Монторан.

ДВАДЕСЕТ И ОСМА ГЛАВА

— Сигурна ли си в това, което ми изговори? — запита Юло Барбет, която го бе познала още с влизането си във Фужер.

— Нямате ли очи? Погледнете сам. Вижте планината, ето там, точно срещу Сен Леонар.

Корантен устреми поглед към върха, който Барбет сочеше с пръст, и тъй като мъглата беше почнала да се разнася, достатъчно ясно можа да различи на скалата стълба белезникав дим, за който говореше вдовицата на Налеystackан.

— Кога ще дойде, а, старо? Привечер или нощес?

— Това вече не зная, господине.

— А ти защо издаваш свои? — бързо запита Юло, като отведе селянката на няколко крачки от Корантен.

— Ах, господин генерал, вижте крачето на моето момче; то е мокро от кръвта на стопанина ми — шуаните го убиха; с ваше позволение като теле го заклаха заради тези три думички, които изтръгнахте от устата ми завчера, когато копаех земята. Вземете момченцето ми, щом вече го лишихте и от баща, и от майка, но направете от него истински син, господине, та да може да убива повече шуани. Ето тук двеста екю, пазете ги за него; ако не ги пилее, ще му стигнат за дълго; баща му ги събира дванайсет години.

Юло с учудване погледна бледното, набраздено лице на селянката, чиито очи светеха със сух блясък.

— А ти, майко — запита Юло, — какво ще стане с теб? По-добре остави за себе си тези пари.

— Аз ли — отвърна тя, като поклати тъжно глава, — на мен вече нищо не ми трябва. И в дъното на кулата Мелгозин да ме скриете — тя показва една от кулите на замъка, — шуаните и там ще ме убият.

С мрачна скръб жената погледна малкия си син, целуна го, ронейки сълзи, погледна го още веднъж и изчезна.

— Командире — каза Корантен, — ето случай, от който трябва да се възползуваме. Но тук работата е такава — „Един ум добре, два — още по-добре!“ Ние знаем всичко и нищо. Да обкръжим отсега дома на

госпожица Дьо Верной, значи да я опълчим срещу нас. А нито ти, нито аз, нито твоите контрашуани и двата ти батальона сме в състояние да се борим срещу тази девойка, ако тя намисли да спаси своя маркиз. Този момък е дворцов човек, което ще рече, че е хитър; освен това е млад и смел. Ние никога няма да го заловим при вратата на Фужер. А той може би вече е в града. Да предприемем обиски по домовете? Глупост! Нищо няма да постигнем, само ще вдигнем шум и ще изплашим хората.

— Ще отида в караулния пост при „Сен Леонар“ — нетърпеливо каза Юло, — да дам заповед часовите да удължат дистанцията си с няколко стъпки и по такъв начин да стигнат пред къщата на госпожица Дьо Верной. На всеки часови ще съобщя условен сигнал, а сам аз ще бъда в караулното помещение и когато ми доложат, че в града е влязъл млад човек, вземам един ефрейтор, четири войници и...

— Почакан! — прекъсна Корантен разпалената тирада на воина. — Ами ако този млад човек не е маркизът, ако маркизът влезе в града не през вратата, ако той е вече при госпожица Дьо Верной, ако... ако...

И Корантен погледна Юло с вид на превъзходство, но дотолкова оскърбителен, че старият воин извика:

— Гръм да ме порази! Я върви да се разходиш, дяволско изчадие! Какво ми влиза в работата всичко това? Ако този развейпрах попадне в някое от караулните ми помещения, трябва да го разстрелям; ако науча, че се намира в нечий дом, трябва да обкръжа този дом, да пипна господина и в последна сметка пак да го разстрелям. За какъв дявол ще взема сега да си блъскам главата и да си цапам мундира!

— В писмото, подписано от трима министри, на тебе ти е заповядано да се подчиняваш на госпожица Дьо Верной.

— Гражданино, нека дойде тя сама и тогава ще реша как да постъпя.

— Добре, гражданино — високомерно отвърна Корантен, — тя няма да закъснее. Сама ще ти съобщи часа и минутата, когато този бивш ще се появи, и може би няма да се успокои, докато не види, че си поставил патрули и че си обкръжил дома й с войници.

„Дявол в човешки образ! — горчиво си каза старият началник на полубригадата, като гледаше след Корантен, който с широки крачки се изкачваше по Стълбата на кралицата, където се бе разиграла тази

сцена, а после се върна към вратата «Сен Леонар». — Той ще ми предаде Монторан с вързани ръце и крака — продължи да си говори сам на себе си Юло — и аз от немай-къде, ще трябва да председателствувам военния съд. Но в края на краищата — каза си той, като повдигна рамене — Юнака е враг на Републиката, той уби злочестия ми приятел Жерар и така или иначе, един аристократ помалко!... По дяволите!“

Той рязко се обърна върху токовете на ботушите си и като си засвири „Марсилезата“, тръгна да проверява караулните постове в града.

ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА ГЛАВА

Госпожица Дьо Верной бе потънала в размисли, тайната на които остава като погребана в глъбините на душата, а противоречивите чувства, породени от тези мисли, се явяват доказателство, че е възможно и между четири стени, дори без да станеш от дивана, да живееш бурен живот, изпъстрен със страсти, които ни изпепеляват. Стигнала до развързката на драмата, която бе дошла да търси в този край, тя прекарваше през паметта си сцени, изпълнени с любов и гняв, възкресли с такава могъща сила живота и през всичките десет дни от първата среща с маркиза. В тази минута от салона пред стаята ѝ се дочуха мъжки стъпки и тя трепна. Вратата се отвори, Мари бързо обърна глава и видя Корантен.

— Хитруша — каза със смях полицейският агент. — Кога ще престанете да ме заблуждавате? Ах, Мари, Мари! Играете много опасна игра. Защо не ме осведомявате за планове си и предприемате смели стъпки, без да се съветвате с мен? Ако маркизът се изплъзна от участта си...

— Това е станало не по ваша вина, така ли? — с дълбока ирония отвърна госпожица Дьо Верной. — Господине — продължи тя, променила внезапно гласа си. — С какво право идвате отново при мен?

— При вас? — обидено запита на свой ред Корантен.

— Искате да ми напомните, че не съм у дома си — продължи тя с достойнство. — Може би съзнателно сте избрали именно този дом, като най-удобно място за вашите убийства? Веднага ще се махна оттук. Ще отида в пустинята, за да не срещам повече...

— Шпиони. Довършете мисълта си, не се стеснявайте! Но тази къща не е ни ваша, ни моя, тя принадлежи на правителството. А да излезете оттук... Не, няма да го направите — добави той, като я стрелна със сатанинския си поглед.

Госпожица Дьо Верной стана, овладявайки с мъка негодуванието си, направи няколко крачки към вратата, но внезапно се спря, като видя, че Корантен повдигна завесата пред прозореца и усмихвайки се, я помоли да се приближи към него.

— Виждате ли този дим? — запита той с дълбоко спокойствие, което съумяваше да запази върху бледното си лице, колкото и голямо да бе вълнението му.

— Каква може да бъде връзката между заминаването ми и бурените, които там някой е запалил? — запита тя.

— А защо гласът ви е така изменен? — продължи Корантен. — Бедна девойко — ласкаво захвана той, — аз зная всичко! Маркизът ще дойде сега във Фужер и, разбира се, не за да го предадете на нас, сте украсили будоара си с такава любов: тези свещи, тези цветя...

Госпожица Дьо Верной побледня, като прочете смъртната присъда на маркиза в очите на този тигър в човешки образ, и почувствува към любимия си любов, граничеща с безумие. Всеки косъм на главата ѝ причиняваше такава жестока, непоносима болка, че тя падна съкрушена на дивана. Скръстил ръце, Корантен я гледаше доволен, почувствувал дълбока, отмъстителна радост пред тези терзания, които бяха неговото отмъщение за всичките ѝ сарказми, за цялото презрение, с което го унищожаваше, но същевременно изпитваше и съжаление към това създание, чиято власт над него, колкото и деспотична да беше, всякога му доставяше удоволствие.

— Обича го... — глухо промълви той.

— Да го обичам! — извика тя. — Ах, що значи тази дума?! Корантен, той е животът ми, душата ми, диханието ми!...

И Мари се хвърли в нозете на този човек, чието спокойствие я ужасяваше.

— Кална душа — простена тя, — предпочитам да изгубя честта си, за да измоля живота му, отколкото да му го отнема. Искам да го спася дори с цената на кръвта си... Кажи, какво желаеш?

Корантен потрепери.

— Дойдох да получа заповедите ви, Мари — каза той кротко и внимателно ѝ помогна да стане. — Ах, Мари, никакви ваши оскърбления не ми пречат да бъда всецяло ваш. Само не ме заблуждавайте повече. Вие знаете, Мари, мен никога не ме подвеждат безнаказано.

— Ако искате да ви обичам, помогнете ми да го спася!...

— Добре. В колко часа ще дойде маркизът? — запита Корантен, като се стараеше да зададе въпроса със спокоен тон.

— Уви, не зная нищо.

Те мълчаливо се спогледаха.

„Изгубена съм“ — си каза госпожица Дьо Верной.

„Заблуждава ме“ — си помисли Корантен.

— Мари — заговори той отново, — имам два принципа; първият: никога да не вярвам нито една дума на жени, това е най-сигурният начин да не бъда заблуждаван от тях; вторият: винаги да се съмнявам дали нямат някакъв интерес да вършат противоположното на това, което говорят, и да действам в обратна посока на плановете, чиято тайна са готови да ми доверят. Струва ми се, че сега се разбрахме добре.

— Напълно — потвърди Мари. — Вие искате от мен доказателства за искреност; но аз ще ги крия до минутата, когато вие самият докажете своята искреност.

— Сбогом, госпожице — сухо каза Корантен.

— Почакайте — промълви девойката, като се усмихна. — Седнете, моля ви, ето тук и престанете да се сърдите, иначе и без вас ще съумея да спася маркиза. А тези триста хиляди франка, които винаги виждате пред себе си, мога да ви ги дам в злато тук, върху тази камина, в минутата, когато маркизът бъде вън от всяка опасност.

Корантен стана и като отстъпи няколко крачки назад, впери поглед в госпожица Дьо Верной.

— За много кратко време забогатяхте — каза той със зле скрито огорчение.

— Монторан може да ви предложи далеч по-богат откуп за живота си — подхвърли Мари, като се усмихна презрително. — И тъй, докажете ми, че сте в състояние да го запазите от всякаква опасност, и тогава...

— А не може ли да го изведете от града веднага щом дойде? — неочаквано запита Корантен. — Юло не знае часа, а...

И той млъкна, сякаш недоволен от себе си, че беше казал твърде много.

— От мен ли ще се учите на хитрост? — каза той с най-естествена усмивка. — Чуйте, Мари, уверен съм във вашата честност. Обещайте да ме възнаградите за всичко, което губя, като ви служя, и аз така ловко ще приспя този стар будала Юло, че маркизът ще бъде във Фужер така свободен, както в Сен Джеймс.

— Обещавам ви — каза девойката с глас, прозвучал някак тържествено.

— Не, не така! Закълнете ми се във вашата майка.

Госпожица Дьо Верной се сепна, но вдигайки треперещата си ръка, даде клетвата, която този човек искаше, и поведението му внезапно се промени.

— Можете да разполагате с мен — каза Корантен, — само не ме заблуждавайте и тази вечер ще ме благославяте.

— Вярвам ви, Корантен! — извика трогната госпожица Дьо Верной.

На прощаване тя леко кимна с глава и ласкаво му се усмихна, изненадана от сянката на тъжна нежност, пробягнала по лицето му.

„Какво възхитително създание! — мислеше си Корантен, като се отдалечаваше. — Дали някога ще я притежавам, за да направя от нея оръдие за моето забогатяване и източник на удоволствията ми? Да се хвърли в краката ми, тя!... О! Да, маркизът ще умре... И ако трябва да я тикна в калта, за да я завладея, ще сторя това без угризения. Недоверието й към мен като че най-последно изчезна — си каза той, когато се озова на площада, където стъпките му несъзнателно го бяха довели. — Сто хиляди екю! И то веднага! Смята ме за сребролюбец. Сто хиляди! Това е уловка или вече е станала негова жена!“

Корантен се губеше в догадки и не се осмеляваше да вземе твърдо решение. Към обяд слънцето почти разпръсна мъглата, но после тя постепенно се усили и стана толкова гъста, че Корантен не можеше да види дърветата дори на близко разстояние.

„Виж ти бяла — мислеше той, като крачеше бавно към дома си. — На шест крачки не се вижда нищо. Времето покровителствува нашите влюбени. Как да наблюдаваш къщата, когато я пази такава мъгла!“

— Кой е? — извика той, като улови за плещите някакъв човек, който, изглежда, се бе добрал до булеварда по най-опасните скали.

— Аз съм — наивно отвърна детски глас.

— А-а, момчето с червеното краче! Искаш ли да отмъстиш за баща си? — запита Корантен.

— Искам — отвърна детето.

— Добре. А познаваш ли Юнака?

— Познавам го.

— Чудесно. Е, тогава не се отделяй от мен, изпълнявай точно всичко, което ти кажа, и тогава ще завършиш делото на майка си и ще спечелиш много пари. Обичаш ли парите?

— Обичам ги.

— Аха, обичаш парите и искаш да убиеш Юнака! Ще се погрижа за теб.

„Мари, ти сама ще ни го предадеш — си каза Корантен, като се позамисли. — Прекалено стихийна си, за да отгатнеш удара, който сега ще ти нанесе; не познаваш почерка на маркиза, а страстта не разсъждава и ти ще го предадеш въпреки любовта си, въпреки волята и разума си. И така, дойде минутата да поставя капана, а тя със своя характер ще се хвърли в него. Но за по-голяма сигурност трябва да изтичам до Юло.“

А в това време госпожица Дьо Верньой и Франсин отчаяно се питаха как да избавят маркиза от съмнителното великодушие на Корантен и от щикове на Юло.

— Ще отида да го предупредя — казваше младата бретонка.

— Безумна, а знаеш ли къде е? Дори аз, макар и водена от гласа на сърцето си, може дълго да го търся, без да го намеря.

След като в заслеплението на чувствата си Мари нахвърли множество планове, лесноосъществими край камината, накрая си каза:

— Когато го видя, опасността ще ме вдъхнови!

Както това е свойствено на пламенните души, не ѝ се понрави мисълта да вземе решение в последния миг, доверявайки се на щастливата си звезда или на тази инстинктивна находчивост, която рядко изменя на жените. Но може би никога досега не беше изпитвала такава мъчителна тревога. Тя ту седеше неподвижно като вкаменена, устремила поглед в една точка, ту при най-малкия шум потреперваше като полуизкоренено дърво, когато секачите го разтърсват с въжето си, за да го повалят.

Внезапно в далечината се разнесе яростен залп на около дванайсетина пушки. Госпожица Дьо Верньой побледня и като улови Франсин за ръка, извика:

— Умирам!... Убиха го!

В салона се дочуха тежки войнишки стъпки. Франсин уплашено стана от мястото си и въведе в стаята някакъв капрал. Републиканецът

отдаде чест на госпожица Дьо Верной и ѝ подаде две изпоцапани писма. Недочакал от нея никакъв отговор, капралът си излезе с думите:

— Госпожо, това е от нашия командир.

Обхваната от тежки предчувствия, госпожица Дьо Верной прочете писмото, явно написано набързо от Юло:

„Госпожице, моите контрашуани уловиха и току-що разстреляха куриера на маркиз Дьо Монтوران. Изпращам ви едно от задържаните писма, доколкото то може да представлява за вас някакъв интерес...”

— Слава богу! Друг убили! — извика госпожица Дьо Верной и хвърли писмото в огъня.

Мари въздъхна с облекчение и жадно зачете второто писмо: то бе от маркиза и по всичко изглеждаше адресирано до госпожа Дьо Гуа.

„Не, ангеле мой, тази вечер няма да отида във Вивтиер: сега ще загубите облога с графа, а аз ще спечеля победа над Републиката в образа на известната вам очарователна девойка, която, съгласете се, си струва за една нощ. Това ще бъде единствената моя действителна печалба от цялото начинание, тъй като Вандея реши да се подчини. Повече няма какво да се прави във Франция, а ние ще се върнем заедно, разбира се, в Англия. Но нека оставим за утре сериозните въпроси.“

Няколко секунди тя гледа писмото потресена и разбита, в онова нямамо смайване пред недопустимото, което сега за нея бе пълно с ужас. Пръстите ѝ затрепериха, писмото се изплъзна от тях и падна на земята. Тя затвори очи и като облегна глава на възглавниците, застина в продължително мълчание. После внезапно изправи глава и погледна часовника: беше четири часът.

— Господин Дьо Монтوران не бърза — каза тя с жестока ирония.

— Ах, ако можеше въобще да не дойде! — изохка Франсин.

— Ако не дойде — глухо се закани Мари, — сама ще отида да го намеря! Но не, сега той не може повече да закъснее... Франсин, хубава ли съм?

— Много сте бледна!

— Кажи — запита в отчаяние тя, — тази ухаеща стая, тези цветя, светлини, тази опияняваща нега — може ли всичко това да извика мисли за небесно блаженство у човека, когото тази нощ искам да потопя в безумните, изгарящи наслади на любовта?...

— Какво се е случило, госпожице?

— Той ме измами, излъга, оскърби, унизи, изигра, погуби и аз искам да го убия, да го разкъсам! Да, в неговите обноси всякога е имало зле прикрито презрение, но аз си затварях очите пред това. О, умирам!... Не, не, колко съм глупава! — извика тя с горчив смях. — Той ще дойде, пред мене е цяла нощ и аз ще му докажа, че мъжът, който ме е обладал, пък бил той съпруг или любовник, не може вече да се откъсне от мен. За оскърблението ще се отплатя с пълна мяра и той ще загине в отчаяние. Повярвах, че в душата му има някакво благородство, но той, по всичко изглежда, е син на лакей. Измами ме много изкусно, разбира се, защото за мен е все още трудно да повярвам, че човекът, способен да ме предаде така безмилостно във властта на Пипникравай, може да се принизи до хитрини, достойни за Скапен^[1]. Лесно и просто е да се играе със сърцето на любеща жена и толкова подла е такава жестока измама... Да беше ме убил! Но да лъже! Да лъже той, когото бях въздигнала така високо! Не, на ешафода, на ешафода! Ах, тъй бих искала да видя как му отсичат главата!... Но нима съм вече толкова жестока? Той ще умре, отнасящ топлината на моите ласки, на целувките ми, които ще имат за него цената на двайсет години живот...

— Мари — подхвана Франсин с ангелска кротост, — като много, много други жени бъдете и вие жертва на любимия, но не негова любовница, нито негов палач. Запазете дълбоко в сърцето си неговия образ, но не го правете жесток за себе си спомен. Ако в безнадеждната любов нямаше отрада, какво би станало с нас, клетите жени! Мари, вие никога не мислите за Бога, но той ни възнаграждава за това, че изпълняваме призиванието си на земята: да обичаме и да страдаме!

— Котенце — прекъсна я Мари, като ѝ погали ръката, — колко кротък и сладък е гласът ти! Колко привлекателен е разумът в такъв мил облик! Много бих искала да те послушам...

— Прощавате му, нали, и няма да го предадете?

— Мълчи, не ми говори за този човек. В сравнение с него Корантен е благородно същество... Разбираш ли ме?

Тя стана. Ужасяващо спокойствие скриваше безумната омраза, отмъстителната и безогледна воля за действие. Бавната, отмерена походка говореше за някаква неотвратимост на решенията ѝ. Вгълбена в мислите си, преглътнала оскърблението и прекалено горда, за да издаде с каквото и да било болката си, тя се отправи към караулния

пост при вратата „Сен Леонар“ да запитва къде живее Юло. Едва излязла от дома, и ето че се появи Корантен.

— Господин Корантен! — извика Франсин. — Ако само малко съжалявате този млад човек, спасете го! Госпожицата иска да го предаде. Тази проклета хартийка обърка всичко...

Корантен небрежно посегна към писмото и запитва:

— А тя къде отиде?

— Не зная.

— Ще избързам да я догоня — каза Корантен. — Трябва да я предпазя от някоя отчаяна постъпка.

И той взе писмото, изтича навън и запитва малкото момче, което го чакаше на вратата:

— Накъде тръгна жената, която преди малко излезе оттук?

Синът на Налеystackан направи с Корантен няколко крачки и му показва улицата, която водеше надолу към вратата „Сен Леонар“.

— Ето, натам — без колебание каза малкото момче, подчинявайки се на чувството за мъст, което майката бе вдъхнала в сърцето му.

Междувременно в дома на госпожица Дьо Верной като сенки се вмъкнаха четирима предрешени мъже и нито Корантен, нито момченцето видяха това.

— Върни се на прежното място — каза шпионинът на момчето. — Престори се, че си играеш с подвижната врата на заставата, а сам следи добре, гледай навсякъде, дори на покрива.

[1] *Скапен* — герой от триактната комедия на Молиер „Хитрините на Скапен“ — прототип на вероломен, но сръчен слуга. ↑

ТРИДЕСЕТА ГЛАВА

Корантен забърза по улицата, която момчето му показва, съгледа в мъглата, както му се стори, силуета на Мари и я догони малко преди тя да стигне до заставата.

— Къде отивате? — запита той, като ѝ предложи ръката си. — Колко сте бледна! Какво се е случило? Нали знаете, че е неприлично да се движите сама по улиците? Опрете се на мен.

— Къде е Юло? — запита тя.

Но неуспяла още да произнесе тези думи, госпожица Дьо Верной дочу шум и тропот зад вратата „Сен Леонар“ и скоро разпозна гласа на Юло:

— Гръм да ме порази! Нищо не се вижда! Никога не е имало такава мъгла! И то когато сме на караул. Удобно време за този бивш. Съвсем като по поръчка!

— Защо се оплаквате? — обади се госпожица Дьо Верной, като стисна здраво ръката му. — Тази мъгла може да скрие и отмъщението, и предателството. Командире — тихо добави тя, — сега трябва да вземем такива мерки, че Юнака да не може да се изплъзне.

— Нима той е при вас? — развълнувано и учудено запита Юло.

— Не — отвърна тя, — но дайте ми верен човек и аз ще го изпратя да ви предупреди, когато маркизът се появи.

— Как така „човек“? — намеси се неспокойно Корантен. — Ако в дома ви се мерне войник, това ще изплаши маркиза. Но едно дете, а аз ще намеря такова дете, няма да събуди недоверие.

— Командире — отново заговори госпожица Дьо Верной, — благодарение на мъглата, която проклинате, още отсега може да обкръжите моя дом. Нека един от постове караули в църквата „Сен Леонар“; така ще наблюдавате и площада, към който гледат прозорците на моя салон. Поставете войници и на булеварда: макар от прозореца на спалнята ми до земята да има цели двайсет стъпки, отчаянието придава на човека сили да скача и от по-опасна височина. Чуйте! Вероятно ще оставя този господин да си излезе през вратата, така че предоставете охраната ѝ на човек смел и съобразителен, защото —

добави тя, като въздъхна, — така или иначе, не можем да отречем безстрашието му и той ще се отбранява.

— Гюден! — извика командирът.

Младият фужерец излезе пред редиците на отряда, завърнал се с Юло, и застана недалеко от тях.

— Слушай, момчето ми — полугласно заговори старият воин, — това дяволско момиче е решило да ни предаде Юнака. Защо? Не зная. Но все едно, тяхна си работа. Вземи със себе си десетина човека и ги постави на караул така, че да завардиш задънената уличка, в края на която се намира домът на това момиче. Но гледай да не забележат нито тебе, нито хората ти.

— Слушам, гражданино командир. Познавам това място.

— Е, добре, сине — продължи Юло, — ще изпратя Бързохода да те предупреди, когато дойде време да въртим сабите. Постарай се сам да догониш маркиза, а успееш ли да го премахнеш, та да не става нужда по съдебен ред да го разстрелям, да не се казвам Юло, ако до две седмици не бъдеш поручик. Госпожице, ето ви храбрец, който няма да се изложи — обърна се той към девойката, като ѝ показва Гюден. — Той ще бъде на пост пред дома ви и ако бившият пожелае да влезе в него или да излезе, този смелчага няма да го изпусне.

Гюден тръгна с десетте войници.

— Разбирате ли добре какво вършите? — шепнешком запита Корантен госпожица Дьо Верной.

Тя не отговори и с почти доволен вид гледаше как под командата на подпоручика войниците се отправят към булеварда, а други, по нареждане на Юло, заемат място край тъмните стени на църквата „Сен Леонар“.

— Обкръжете и къщите, които са в тясно съседство с моята — каза тя на Юло. — Не пренебрегвайте и най-малката предохранителна мярка, та после да не се разкайваме...

„Побесняла е“ — помисли си Юло.

— Не съм ли пророк? — пошепна Корантен на ухото му. — А сега ще ѝ изпратя малчугана с червеното краче... Помните ли го?... И тогава...

Той не успя да се доизкаже: госпожица Дьо Верной внезапно се затича към дома си и Корантен бързо тръгна след нея, като си

подсвиркваше с вид на щастлив човек. Догони девойката при вратата и когато съгледа на прага сина на Налейстакан, ѝ каза:

— Вземете със себе си този малчуган, госпожице — побезобиден и по-енергичен куриер няма да намерите. А ти, щом видиш Юнака да влиза в този дом, каквото и да ти казват, тичай да ме намериш в караулното и тогава ще ти дам толкова пари, че цял живот да имаш за питки.

При тези думи, пошепнати на един дъх в ухото на момчето, Корантен усети как бретончето силно стисна ръката му, а после тръгна след госпожица Дьо Верньой.

— Сега, приятели мои, обяснявайте се, когато ви е угодно — си каза злорадо Корантен, дочул хлопването на вратата. — И така, мой млад маркизе, искаш да се любиш — заповядай, но само на смъртния одър!

И като не се решаваше да изгуби от погледа си фаталната къща, Корантен се отправи към булеварда, където намери Юло да дава разпореждания на караула. Изминаха два часа, но никой от часовите, застанали недалеко един от друг, не можа да доловил най-малкия белег, който да събуди подозрението, че маркизът бе преминал тройната верига от притаили се бдителни караули, оградили от три страни Кулата на папагала и всички пътеки, водещи към нея. Двайсет пъти Корантен изтича от булеварда в караулното и всеки път надеждите му оставаха излъгани: малкият разузнавач все още не се появяваше. Потънал в мислите си, шпионинът бавно се разхождаше по булеварда в плен на три ужасни в непримиримостта си страсти: любов, алчност и честолюбие. Всички градски часовници удариха осем. Луната по това време изгряваше много късно. Нощта и мъглата забулваха с непрогледна тъмнина мястото, където трябваше да стигне до развързката си драмата, замислена от този човек. Корантен съумя да накара страстите си да замлъкнат; скръстил здраво ръце на гърдите, той вече не снемаше очи от прозореца, който като светец призрак стърчеше над кулата. Когато стигна до опасния сипей, с който булевардът свършваше откъм долината, Корантен машинално втренчи поглед в мъглата, пронизвана от бледото сияние на града и покрайнините му. Дълбоката тишина се нарушаваше само от ромона на Нансон, от отмерените, зловещи удари на градската камбана, от тежките стъпки на патрулите и от щракането на оръжие при

ежечасната смяна на часовете. Всичко бе изпълнено с тържественост — хора и природата.

— Тъмно като в рог — каза Пипникравай.

— Върви, върви — отвърна му Скитника по Земята — и мълчи като пребито псе.

— Та аз и да дишам не смея — оправдаваше се шуанът.

— Кой събори камъче? Ако този хубостник иска да забия ножа си в сърцето му, нека повтори — каза Скитника по Земята така тихо, че гласът му се сля с ромона на Нансон.

— Но това съм аз — призна греха си Пипникравай.

— Слушай, стар чувал за пари — изсъска водачът, — пълзи като змия, че иначе без време ще си оставиш костите тук.

— Ей, Скитнико по Земята — продължаваше непоправимият Пипникравай, който се улови с ръце за храстите, допълзя по корем до издатината, където се бе добрал другарят му, и зашепна на ухото му с такъв приглушен глас, че шуаните след тях не чуха нито една думица.

— Ей, Скитнико по Земята, ако вярваме на Главната юнакия, там ще спипаме богата плячка. Искаш ли да си я поделим с теб?

— Слушай, Пипникравай — каза Скитника по Земята и замръзна на място, като се прилепи до земята. Целият отряд последва примера му, толкова това трудно изкачване от дъното на пропастта бе измъчило шуаните. — Аз те познавам, ти си от породата на скубачите, дето умеят и да ударят както трябва, и да кротуват, когато нямат избор. Но помни, тук не идваме, за да събличаме мъртъвци, а за да се бием като дяволи срещу дяволи и тежко томува, чиито нокти са къси. Главната юнакия ни изпраща да спасим Юнака; вдигни кучешкия си нос и погледни този прозорец над кулата! Той е там...

В този миг удари полунощ. Луната изгря и мъглата заприлича на бял дим. Пипникравай стисна здраво другаря си за ръката и мълчаливо показва триъгълните щикове, блеснали десет крачки над тях.

— Сините вече са там — пошепна Пипникравай. — Със сила нищо няма да направим.

— Не бързай — срязва го Скитника по Земята, — ако добре съм гледал тази сутрин, под самата кула, между вала и булеварда, има площадка, дето изсипват тор, и на нея можеш да паднеш като на пухено легло.

— Ако свети Лавър — каза Пипникравай — поиска да превърне в хубав сидер кръвта, която тук скоро ще се пролее, фужерци утре добре ще си погуляят.

Скитника по Земята затвори устата му с широката си длан, после едва чуто подаде сигнал за опасност, който пробяга от редица в редица до последния от шуаните, увиснали във въздуха, вкопчени в изтравничетата, покриващи шистите. На края на булеварда стоеше Корантен. Неговият изострен слух не можеше да не долови шумоленето на храстите, мачкани от шуаните, и лекия звук от падането на камъчето, полетяло към дъното на пропастта. Скитника по Земята, който като че притежаваше способността да вижда в тъмнината, а може би и развити като у диваците сетива, бе съгледал Корантен, или по-скоро го бе подушил като добре дресирано ловджийско куче. Полицейският дипломат напразно се вслушваше в тишината и се взираше в отвесната стена на сипея — нищо не откри. Слабата лунна светлина му позволи да различи в тъмнината няколко шуана, но ги взе за скални отломъци, тъй като тези човешки тела запазваха пълната неподвижност на мъртвата природа. Опасността, заплашила отряда, скоро отмина. Вниманието на Корантен бе привлечено от доста силния шум, разнесъл се от другия край на булеварда, там, където завършваше подпорната стена и започваше стръмният скат на скалата. Точно към това място водеше пътека, прокарана от Стълбата на кралицата по края на шистената скала. В минутата, когато Корантен се приближи към пътеката, пред него като по чудо израсна човешка фигура; той протегна ръка, за да улови това видение или живо същество, в чиято добронамереност се съмняваше, и напипа закръглени и меки женски форми.

— Дявол да ви вземе, гълъбице — с шепот каза Корантен. — Ако не бяхте се сблъскали с мен, сигурно щяха да ви пробият главата с куршум. Откъде идвате и къде отивате в такъв късен час? Вие какво, да не сте няма?

„Това несъмнено е жена“ — помисли си той.

Мълчанието ставаше подозрително и непознатата най-последно отговори с глас, който издаваше голяма уплаха:

— О, добри човече, връщаме се от седянка!

„Това е мнимата майка на маркиза — реши в себе си Корантен. — Я да видим какво ще направи.“

— Е, добре, минете оттук, бабичко — високо каза той, като се преструваше, че не беше я познал. — Свийте вляво, ако не искате да ви застрелят.

Той постоя минута, видя, че госпожа Дьо Гуа се отправя към Кулата на папегала, и тръгна след нея, като се прикриваше с дяволска ловкост.

По време на тази съдбоносна среща шуаните много изкусно се бяха притаили върху купчините тор, към които ги бе насочил Скитника по Земята.

— Главната юнакиян дойде — шепнешком им съобщи Скитника по Земята и като мечка се надигна край стената на кулата. — Тук сме — каза той на госпожа Дьо Гуа.

— Добре — отвърна тя. — Ако успееш да намериш стълба в къщата, чиято градина е шест стъпки по-ниско от купчината тор, ще спасим Юнака. Виждаш ли прозорчето там, горе? Това е будоарът, вратата му води към спалнята. Там именно трябва да се стигне. Кулата е оградена от три страни. Свободна е само тази стена. Конете са готови и ако завардиш прохода през Нансон, след четвърт час ще го измъкнем от опасността въпреки безумието му. Но ако тази развратница намисли да бяга с него, убийте я.

Корантен забеляза в тъмнината ловките движения на тъмните силуети, които отначало бе взел за камъни, и стремглаво забърза към заставата пред вратата „Сен Леонар“. Юло спеше облечен на походното легло в караулното.

— Оставете го на мира — грубо го спря Бързохода. — Той току-що легна!

— Шуаните са тук! — извика Корантен в ухото на Юло.

— Не може да бъде! Но толкова по-добре! — каза Юло, още съвсем сънлив. — Ако трябва, ще се бием!

Когато Юло дойде на булеварда, Корантен му показва в тъмнината странната позиция на шуаните.

— Измамили са или са удушили часовите, които поставих между Стълбата на кралицата и крепостта — извика Юло. — Ах, дявол да го вземе, каква мъгла!... Но почакайте... Аз ей сега ще изпратя долу, в подножието на скалата, петдесетина човека под командата на поручика. Тук не си струва да атакуваме тези животни — те са толкова

кораби и ловки, че като камъни могат да полетят към дъното на пропастта, без да се одраскат.

Дрезгавата камбана на кулата удари два часа след полунощ; Юло се върна на булеварда, след като взе най-строги мерки за залавяне на отряда на Скитника по Земята. На всички постове удвои караулите така, че къщата на госпожица Дьо Верной се превърна в център на действие на малката армия. Юло намери Корантен потънал в съзерцание на прозорчето, светец над Кулата на папагала.

— Гражданино — каза му Юло, — струва ми се, че този бивш ни разиграва: нищо още не е шавнало.

— Там е — настоя Корантен, като показва прозореца. — Видях сянка на мъж зад завесата... Не разбирам какво е станало с моя малчуган. Убили са го или са го подкупили. Почакай, командире, виждаш ли? Това е мъж. Да вървим!

— Гръм да ме поразии! Няма да го измъкна от леглото! Щом е влязъл, ще излезе. Гюден няма да го изпусне — възрази Юло, който си имаше свои съображения да чака.

— Да вървим, командире! В името на закона те приканвам незабавно да влезем в къщата.

— Кутренце, още ти е рано да ми заповядваш!

Без да се смущава ни най-малко от гнева на Юло, Корантен каза хладно:

— Ти ще ми се подчиняваш. Ето заповед както му е редът, подписана от военния министър, и тя ще те застави да се покоряваш — каза Корантен, като измъкна от джоба си някакъв лист, а после продължи: — Да не си въобразяваш, че сме прости и че ще позволим на това момиче да прави каквото си намисли? Трябва да потушим гражданската война, а великата цел оправдава всички средства.

— Гражданино, ще си позволя волността да те изпратя по... Разбра ли? Достатъчно. Наляво, кръгом марш! Пръждосвай се оттук! По-живо!

— Но чети, моля те! — настояваше Корантен.

— Не ми дотягай с твоите пълномощия — извика Юло, възмутен от наглостта на това презряно същество, за каквото смяташе Корантен.

В този момент пред тях се появи синът на Налеystackан, като плъх, изскочил от земята.

— Юнака излезе! — извика той.

— По коя улица?

— Сен Леонар.

— Бързоход — каза Юло на ухото на капрала, стоящ до него, — тичай да предупредиш поручика да се придвижи към къщата и да открие огън, нека да е по-силничък. Разбра ли? Вляво по един, към кулата, марш! — извика командирът на войниците.

ТРИДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

За да разберем развързката на настоящата драма, необходимо е да се върнем заедно с госпожица Дьо Верной в нейния дом. Когато стигнат до крайния предел, страстите ни подчиняват на могъщата сила на опиянението, несравнимо с опиянението от виното или с жалката еуфория на опиума. Яснотата, която придобиват тогава нашите мисли, изострената тънкость на възбудените чувства ни изправят пред най-необикновени и неочаквани явления. Намирайки се под тираническата власт на една-единствена мисъл, хората понякога виждат ясно едва доловими предмети, докато напълно зримите вещи като че не съществуват за тях. Такова опиянение, преобразяващо реалното битие на сомнамбула, бе обхванало госпожица Дьо Верной, когато прочете писмото на маркиза, и побърза да стори всичко, за да не се изплъзне от отмъщението ѝ, както неотдавна бе положила върховни усилия, за да подготви първия празник на любовта си. Но когато видя къщата си, обкръжена по нейно настояване от три реда щикове, съзнанието ѝ сякаш внезапно се проясни. Замисли се над постъпката си и с ужас разбра, че бе извършила престъпление. В порив на разкаяние, тя се хвърли към вратата, но на прага неочаквано се спря, безсилна да запази яснотата на мисълта си, която се заплиташе в безпомощни доводи, в невъзможни изходи... Неувереността във всички нейни действия така я завладя, че тя с отчаяние се питаше защо стои в преддверието на къщата и държи за ръка някакво непознато дете. Пред очите ѝ пламнаха хиляди искри, които се сливаха в огнени езици. Започна да ходи из стаята, за да се освободи от ужасното вцепенение, което я сковаваше, но някакъв леден мрак бавно се сгъстяваше около нея и скриваше от очите ѝ миража на живота. Тя стискаше ръката на детето с непривична за нея сила и в бясно настървение продължаваше да крачи като човек, загубил разсъдъка си. После внезапно побягна през салона, без да забележи тримата мъже, които с поклон се оттеглиха, за да ѝ направят път.

— Ето я — каза един.

— Колко е хубава! — възкликна свещеникът.

— Да — отвърна първият, — но защо е толкова бледа и развълнувана?

— И колко е разсеяна — добави трети. — Тя дори не ни забеляза.

Пред вратата на спалнята си госпожица Дьо Верной видя кроткото, сияещо от радост лице на Франсин. Бретонката ѝ пошепна в ухото:

— Той е тук, Мари!

Госпожица Дьо Верной се сепна, погледна детето, което държеше за ръка с уплашената и блуждаеща втрепеност на внезапно пробудил се сомнамбул и като го позна, каза на Франсин:

— Ако искаш да остана жива, затвори това момче и внимавай добре да не избяга.

Произнесла бе тези думи много бавно, като не откъсваше от вратата ужасния си втрепен поглед, сякаш през дебелиите ѝ плоскости виждаше жертвата си. После тихо отвори вратата и когато забеляза до камината маркиза, я затвори зад себе си, без да се обръща. Маркизът не беше прекалено изискан, но костюмът му все пак изглеждаше празничен и подчертаваше красотата, която всички жени съзират в любимия човек. Когато го видя тъй близо до себе си, госпожица Дьо Верной мигом възвърна самообладанието си. Неподвижните ѝ, конвулсивно стиснати устни леко се разтвориха и като разкриха емайла на белите ѝ зъби, застинаха в грозна, заканителна усмивка. После бавно пристъпи към маркиза и показвайки часовника, с престорена веселост каза:

— Човек, достоен за любов, естествено заслужава да го почакаат!

Но обезсилена от бурното вълнение, тя не можеше да се държи на нозете си и се отпусна на дивана пред камината.

— Скъпа моя Мари, колко сте пленителна, когато се гневите — каза маркизът, като седна до нея; той взе ръката ѝ и тя не я отдръпна, но не му подари поглед, макар да я молеше за това. — Надявам се — продължи той с нежен и приласкаващ глас, — че само след минутка Мари ще съжaliaва много, загдето отвърна главицата си от своя щастлив мъж.

При тези думи госпожица Дьо Верной внезапно се обърна и го погледна в очите.

— Но защо ме гледаш тъй страшно? — запита той усмихнат. — Колко гореща е ръката ти! Любима, какво става с теб?

— „Любима“... — повтори тя с глух, угаснал глас.

— Да — прошепна той и в същия миг, осенен от неизразимо блаженство, падна пред нея на колене и покри ръцете ѝ с целувки. — Аз съм твой, твой за цял живот.

Тя рязко го отблъсна от себе си и се изправи. Чертите на лицето ѝ се изкривиха и с глас, който се давеше в безумен смях, каза:

— Ти сам не вярваш на нито една от думите си. Лъжеш като последен негодник!

Мари грабна кинжала, изправен до вазата с цветя, и острието му блесна на косъм от гърдите на изумения млад човек.

— Но не — внезапно се опомни Мари и хвърли оръжието на пода, — твърде малко те уважавам, за да те убия. Не ще пролеят кръвта ти и войниците — не си достоен за това! И аз виждам, че само палачът...

Тя с мъка, едва чуто, произнесе тези думи и тупаше с крак като разглежено, нетърпеливо дете. Маркизът се приближи до нея и се опита да я прегърне.

— Не ме докосвайте... не ме докосвайте! — повтаряше тя задъхано и с ужас се отдръпна от него.

— Загубила е ума си — каза в отчаяние маркизът.

— Да, загубила съм го — повтори тя, — но не дотолкова, че да стана твоя играчка... Какво не бих простила на истинската страст! Но да искаш да ме обладаваш без любов и да пишеш за това на...

— Да пиша, на кого? — запита той смаян и гласът му прозвуча с искрено вълнение.

— На тази „целомъдрена“ ясена, която искаше да ме убие.

Маркизът побледня и така силно стисна гърба на стола, за който се държеше, че едва не го строши.

— Ако само е посмяла да извърши тази нова низост...

Госпожица Дьо Верной потърси писмото и като не го намери, извика Франсин:

— Къде е писмото?

— Господин Корантен го взе.

— Корантен? Ах!... Сега разбирам всичко. Той сам е написал писмото, той ме е заблудил, както само това адско изчадие знае да заблуждава.

Тя пронизително изпищя, после безпомощно се олюля и се строполи на дивана, като хлипаше задавено и се обливаше в сълзи. Увереността бе не по-малко ужасна от съмнението. Маркизът се хвърли в нозете на любимата си, притисна я към сърцето си и десет пъти ѝ повтори единствените думи, които можеше да произнесе:

— Защо плачеш, ангеле мой? Какво лошо има тук? Твоите оскърбления са пълни с любов! Не плачи, аз те обичам, обичам те както преди.

Внезапно той почувствува как тя със страшна сила го улови за ръцете и от гърдите ѝ се изтръгна дълбока, измъчена въздишка:

— Обичаш ли ме все още?

— А ти съмняваш ли се в това? — запита той и в гласа му трепна тъга.

После се изтръгна от обятията му и в уплаха и смущение побягна от него.

— Дали се съмнявам? — горчиво повтори тя.

Маркизът се усмихна с такава мила насмешка, че думите секнаха на устните ѝ. Тя мълчаливо му позволи да я улови за ръка и отведе до прага на вратата. В дъното на салона видя олтар, набързо подреден в нейно отсъствие. Свещеникът вече беше облякъл одеждите си. Запалените свещи хвърляха на тавана отблясъци, светли като надеждата. Двама мъже ѝ се поклониха. Тя позна в тях граф Дьо Бован и барон Дьо Геник — двамата свидетели, избрани от Монтوران.

— Нима отново ще ми откажеш? — тихо запита маркизът.

Неочакваното зрелище порази Мари, тя изтича в спалнята, падна на колене и като протегна ръце към маркиза, извика:

— Ах! Прости, прости, прости!...

Гласът ѝ угасна, главата ѝ политна назад и безчувствена се отпусна в ръцете на маркиза и Франсин. Когато отвори очи, тя срещна погледа на Монтوران, поглед, изпълнен с любов и нежност.

— Мари, търпение! Това е последната буря — каза той.

— Последната — повтори Мари.

Франсин и маркизът учудено се спогледаха, но тя със знак ги помоли да мълчат.

— Извикайте свещеника — каза Мари — и ме оставете насаме с него.

Те излязоха от стаята.

— Отче — каза тя на свещеника, който веднага се появи пред нея, — когато бях дете, беловлас старец, подобен на вас, често ми казваше, че дълбоко вярващият може да измоли от Бога всичко. Вярно ли е това?

— Вярно е — отвърна свещеникът. — Всичко е възможно за този, който е сътворил всичко.

Госпожица Дьо Верной в безпаметен възторг се хвърли на колене.

— Господи — зашепна тя не на себе си, — моята вяра в тебе е равна на любовта ми към него. Сътвори чудо или ми вземи живота!

— Вашето желание ще бъде изпълнено — каза свещеникът.

Опирайки се на ръката на беловласия старец, госпожица Дьо Верной влезе в салона. С дълбоко затаено вълнение тя се готвеше да се отдаде на любовта на любимия и никога досега не беше изглеждала толкова прекрасна, защото душевното умиротворение, подобно на онова, с което художниците обичат да изобразяват лицата на мъчениците, придаваше на красотата ѝ величие и благородство. Тя протегна към маркиза ръка и заедно пристъпиха към олтара, където коленичиха. Това бракосъчетание, което трябваше да бъде благословено на две крачки от брачното ложе, този набързо издигнат олтар, кръстът, църковният потир, скришом донесен от свещеника, уханието на тамян, разнесло се под корнизи, усетили дотогава само пара на димящи ястия, свещеникът, надянал епитрахила върху расото си, восъчните свещи, грейнали в салона — всичко създаваше трогателна и странна сцена, довършваща печалното възпоминание за картината на това време, когато междуособиците бяха низвергнали най-святите институции. Религиозните обреди имаха тогава обаянието на тайнства. Децата кръщаваха в спалните, където майките още стенеха. Като в отдавнашните времена, Господ, прост и беден, дохождаше да утешава умирающите. А младите девойки приемаха първото причастие, там, където до вчера играеха.

Съюзът на маркиза и госпожица Дьо Верной щеше да бъде осветен като толкова други съюзи чрез акт, противоречащ на новото законодателство, но по-късно всички подобни бракове, извършени в по-голямата си част под дъбове, бяха признати за законни.

Старият свещеник, пазител на старинните обичаи, принадлежеше към ония хора, които и в разгара на опасността остават

верни на принципите си. Той не произнесе клетви, които изискваше Републиката, но гласът му изричаше сред бурята само думи за мир. Не раздухваше като абат Гюден пламъка на пожара, а като мнозина други се бе посветил на опасната мисия да изпълнява задълженията си на свещеник сред хора, останали в душата си католици. За да извършва успешно тази трудна служба, той прибегваше до всички средства, позволени от благочестието в това време на гонения, и маркизът успя да го открие само в едно от тези скривалища, които и до днес носят наименованието „абатски скривалища“. Бледното, страдалческо лице на стареца внушаваше такова уважение и дотолкова предразполагаше към молитва, че достатъчно бе присъствието му в този светски салон, за да приеме той характер на свещено място. Всичко бе готово за извършване на бракосъчетанието, носещо скръб и радост. Преди да започне обряда, свещеникът, сред дълбока тишина, запита за името на невестата.

— Мари-Натали, дъщеря на госпожица Бланш дьо Кастеран, починала като игуменка на Сеезския манастир, и на Виктор Амедей, херцог Дьо Верной.

— Родена?

— В Шатри, близо до Алансон.

— Не вярвах — каза съвсем тихо баронът на граф Дьо Бован, — че Монтوران ще направи такава глупост да се ожени за нея... Незаконна дъщеря на херцог! Пфу!

— Да беше поне незаконна дъщеря на краля, все някак можеше да мине — усмихвайки се, добави Дьо Бован. — Но не съм аз, който ще го съди; другата ми харесва повече и оттук нататък ще водя война само яхнал кобилата Шарет. Тя, тази кобилка, не гугука!...

Имената на маркиза бяха предварително записани във венчалното свидетелство. Женихът и невестата се подписаха, а след тях и свидетелите. Започна венчалният обред и в тази минута единствена Мари дочу тежките, отмерени стъпки на войниците: по всяка вероятност сините отиваха да сменят караула, който по собствените ѝ указания бяха поставили в църквата „Сен Леонар“. Тя потрепери и вдигна очи към кръста над олтара.

— Погледнете. Прилича на светица — едва чуто каза Франсин.

— Дайте ми повече такива светици, и ще стана дяволски благочестив — шепнешком се отзова графът.

Когато свещеникът зададе на госпожица Дьо Верной обичайния въпрос, тя отвърна „да“ и дълбоко въздъхна. После сведе глава към съпруга си и му пошепна на ухото:

— Скоро ще узнаете защо наруших клетвата си никога да не се омъжа за вас.

Обредът свърши и всички преминаха в залата, където бе сервирана вечеря, но когато гостите седнаха край масата, неочаквано се появи изплашен Жереми. Нещастната младоженка бързо стана от мястото си и изтича към него заедно с Франсин; намерила един от ония предлози, които жените така добре умеят да измислят, тя помоли маркиза за кратко време сам да изпълнява задълженията на домакин и побърза да изведе слугата от стаята, преди да съобщи вестта, която можеше да се окаже фатална.

— Ах, Франсин! Да чувствуваш, че умираш, и да не можеш да извикаш „умирам“! — пошепна госпожица Дьо Верной. Тя не се върна в трапезарията.

Отсъствието ѝ можеше да се обясни с причини, свързани със състоялата се сватба. Към края на вечерята, когато безпокойството на маркиза достигна връхната си точка, Мари се появи във всичкия блясък на сватбената си премияна. Лицето ѝ беше спокойно и лъчезарно, докато това на съпровождащата я Франсин изразяваше дълбок ужас, и на гостите се стори, че тези две женски фигури представляват странна картина, достойна единствено за екстравагантната четка на Салватор Роза^[1]: „Животът и смъртта“, уловени за ръка.

— Господа — каза тя, като отправи поглед към свещеника, барона и графа, — тази вечер ще бъдете мои гости, защото за вас е опасно да излизате сега из града. Аз вече дадох разпорежданията си на тази добра девойка и тя ще ви съпроводи до стаите, определени за вас. Не ми отказвайте — обърна се тя към свещеника, който явно се готвеше да възрази. — Надявам се, че не ще се противопоставяте на желанията ми в деня на моята сватба?

След около час тя се озова с любимия си в стаята, излъчваща сладострастие, в спалнята, която бе подредила с толкова изящество. Най-после те стигнаха до това съдбовно ложе, където като в гроб погиват толкова надежди; където пробуждането към блажен живот е толкова несигурно, където се ражда или умира любовта, в зависимост

от характерите, които се опознават единствено там. Мари погледна часовника и си каза: „Остават шест часа живот.“

— Нима съм могла да заспя? — тихо се запита тя в тишината на утрото, пробудила се от неволно движение, както често става, когато човек, трепнал, се пробужда в часа, определен от самия него в навечерието. — Да, спала съм — промълви тя, като видя в светлината на горящите свещи, че стрелката на часовника скоро ще покаже два часа след полунощ.

После се обърна и дълго гледа маркиза; той спеше като дете, подложил ръка под главата си, а с другата държеше ръката на жена си и едва забележимо се усмихваше, сякаш бе заспал сред целувка.

— Ах — каза тихо тя, — спи като младенец! Но може ли да не се довери на мене, на която дари неизказано щастие! — Побутна го леко, той се събуди и усмивка озари лицето му. Покривайки с целувки ръката, която държеше в съня си, той погледна злочестата жена с такива пламнали очи, че тя не можа да издържи на страстния им, умолителен поглед и бавно отпусна тежките клепачи, сякаш за да се изплъзне от това опасно съзерцание; ала затаила под дългите ресници огъня в очите си, с този привиден отказ да сподели желанието му, тя още повече го възпламеняваше и съпругът, чужд на ужаса и отчаянието, които разкъсваха сърцето ѝ, можеше да я заподозре в съзнателно кокетство. По внезапно внушение двамата едновременно изправиха прелестните си глави и размениха погледи, изпълнени с благодарност за насладите, които бяха вкусили. Но като се взря в лицето на жена си, изпитвайки познатия възторг от всичко, що бе тъй красиво у нея, маркизът забеляза мрачните сенки по челото ѝ и нежно запита:

— Любов моя, защо си тъжна?

— Бедни мой Алфонс, къде мислиш, че те доведох аз? — запита глухо Мари.

— При щастieto...

— При смъртта!

И трепереца от ужас, скочи към прозореца. Смаян, маркизът я последва. Закършила ръце в отчаяние и безнадеждност, Мари вдигна завесата и му показва на площада двайсетина войници. Мъглата беше се разсеяла и в бялата лунна светлина ясно се виждаха мундирите, оръжията, невъзмутимият Корантен, който скосеше напред-назад като

чакал, дебнещ плячката си, и републиканският командир, неподвижен, със скръстени на гърдите ръце, с изправена глава, стиснал устни, замислен и тъжен.

— Ах, да ги оставим. Мари, и ела при мен!

— Защо се смееш, Алфонс, аз сама ги извиках тук!

— Бълнуваш!

— Не!

Те за миг се погледнаха в очите, маркизът отгатна всичко и като я претегли в обятията си, каза:

— Ела! И така да е, обичам те!

— Тогава не всичко още е изгубено — в мигновен проблясък на желание за живот извика Мари. — Алфонс — каза тя, като помълча, — все още има надежда...

В този миг те ясно дочуха глухия вик на сова. От будоара внезапно влезе Франсин.

— Пиер е тук! — извика тя в безумна радост.

[1] *Салватор Роза* — италиански художник, роден в Репела, близо до Неапол. Картините му са изпълнени със сила и с колорит. Подпомагал в Неапол въстанието от 1647 година. ↑

ТРИДЕСЕТ Я ВТОРА ГЛАВА

Изумително бързо, както само жените умеят, маркизата и Франсин преоблякоха Монтوران в шуански дрехи. Когато видя, че мъжът ѝ зарежда пистолетите, които Франсин бе донесла, маркизата незабелязано излезе от стаята, разменяйки многозначителни погледи с вярната си бретонка. Тогава Франсин отведе маркиза в будоара. Тук той видя куп здраво вързани един за друг чаршафи и можа да се убеди в неизтощимото усърдие на бретонката, желаеща да заблуди бдителността на войниците.

— В никакъв случай не бих могъл да се измъкна оттук — каза маркизът, като разгледа малкото прозорче.

Неочаквано широко, тъмно лице закри отворието в овалната рамка и хрипливият, тъй познат на Франсин глас тихо подвигна:

— Побързайте, господин генерале! Сините жаби се разшаваха.

— О, една целувка! — помоли треперещ и нежен глас.

Неизмъкнал се още от прозорчето, маркизът беше вече стъпил на спасителната стълба, когато изведнъж почувствува, че някой в отчаяна прегръдка го притиска към себе си. Той позна жена си и неволно извика, разбрал, че бе облякла неговите дрехи; поиска да я задържи, но Мари стремително се изтръгна и маркизът бе принуден да се спусне. Ръката му несъзнателно стискаше някакво късче плат и при светлината на луната, осветила го внезапно, видя, че бе откъснато от жилетката, която беше носил вечерта.

— Стой! Огън! Бий!

Тази заповед на Юло, произнесена сред ужасната тишина, разруши очарованието, под властта на което като че бяха и хора, и природа. След яростния залп на сините, поставени на булеварда, към подножието на кулата като градушка полетяха куршуми от дъното на долината. Сгъстеният огън на републиканците не секваше. Жертвите не нададоха ни един вик. Мигновеното затишие между залповете беше страшно.

Но забелязал, че от високата стълба падна една от висящите във въздуха фигури, които показва на Юло, Корантен заподозря някаква

измама.

— Нито едно от тези животни не гъкна — изсъска Корантен. — Нашите влюбени наистина са способни да отвлечат вниманието ни с някоя хитрост, докато сами се измъкнат от другата страна на кулата.

Нетърпелив да разкрие тайната, шпионинът изпрати сина на Налеystackан за факли. Предположението на Корантен се стори на Юло напълно вероятно; вслушал се с безпокойство в пукота на стрелбата пред поста „Сен Леонар“, където явно се бе завързала сериозна схватка, старият воин извика:

— Вярно е! Те не могат да бъдат двама!

И се затича към караулното.

— Най-после набиха олово в главата му — каза Бързохода, когато излезе да го посрещне. — Но той уби Гюден и рани двама войници. Ех, какъв бяс! Промъкна се през три реда наши момчета и щеше да хване полето, ако часовоят при вратата „Сен Леонар“ не го намуши на щика си.

Чул тези думи, Юло изтича в караулното помещение и там видя окървавеното тяло, което току-що бяха положили на походното легло. Той пристъпи към мнимия маркиз, вдигна шапката, която покриваше лицето му, и тежко се отпусна на стола.

— Така си и мислех! — извика Юло, като скръсти здраво ръце на гърдите си. — Гръм да ме порази! Твърде дълго го задържа тя при себе си!

Всички войници стояха безмълвни. Юло накара да разпуснат дългите черни коси на жената. Внезапно тропот на приближаващо се множество въоръжени хора наруши тишината. В караулното влезе Корантен; след него на носилка от кръстосани карабини четирима войници внесоха маркиз Дьо Монтوران, с ръце и крака, надупчени от куршуми. Положиха го на походно легло, редом с жена му. Той я видя и с конвулсивно движение улови ръката ѝ. Умиращата с мъка обърна глава, позна мъжа си и изведнъж се затресе така, че предизвика ужас в присъстващите.

— Ден без бъдно утро! Бог твърде скоро изпълни молбата ми — прошепна тя с почти угаснал глас.

— Командире — каза маркизът, събрал сетни сили и без да пуца ръката на Мари, — позовавам се на честността ви. Съобщете за смъртта ми на моя по-млад брат в Лондон. Пишете му, че ако иска да

изпълни последната ми воля, да не вдига оръжие срещу Франция, но и винаги да служи вярно на краля.

— Ще бъде изпълнено — каза Юло, като стисна ръката на умиращия.

— Откарайте ги в най-близката болница! — извика Корантен.

Юло улови шпионина за раменете, но така, че впи нокти в тялото му.

— Твоята работа тук е свършена. Сега се махай и добре запомни лицето на командира Юло, за да не се изпречиш някога на пътя му, ако не искаш коремът ти да стане ножница на сабята му.

И старият воин вече посягаше към кавалерийската крива сабя, увиснала на бедрото му.

„Ето още един от честните хора, които никога няма да направят кариера“ — си каза Корантен, когато се озова далече от караулното помещение.

Маркизът намери сили с леко кимване на главата да поблагодари на противника си, изразявайки му по този начин уважението, което войниците изпитват към честния враг.

В 1827 година на пазара във Фужер един старец с жена си купуваше добитък и никой не му казваше лоша дума, макар да бе убил повече от стотина човека, никой дори не си спомняше някогашното му прозвище: Скитника по Земята. Лицето, на което дължим ценни сведения за всички действащи лица в това повествование, го е видяло да си води кравата от пазара и да върви с такъв простодушен, наивен вид, който карал хората да казват: „Какъв добър човек!“

Що се отнася до Жибо, с прозвището Пипникравай, ние вече видяхме как свърши. Може би Скитника по Земята се бе опитал, макар и напразно, да изтръгне приятеля си от ешафода, тъй като се намирал на площада в Алансон по време на ужасните метежи, предизвикани от нашумелия процес на Рифоел, Брион и Ла-Шантри.

Фужер, август 1827 година

СТРАСТ В ПУСТИНЯТА^[1]

[0] Повестта се появява за пръв път в „Ревю дьо Пари“ от 26 декември 1830 година.

През януари 1836 година е обявено предстоящото му включване в така наречените „Сцени от военния живот“. Вместо това обаче в 1837 година е поместен в XVI том на „Философски изследвания“, а в 1846 година отново се връща към раздела „Сцени от военния живот“ (том XIII на „Човешка комедия“). ↑

1. ОБИКНОВЕНА ИСТОРИЯ НА ЕДНА СВРЪХНЕОБИКНОВЕНА ИСТОРИЯ

— Това зрелище е ужасяващо! — извика тя, излизайки от менажерията на господин Мартен.

Току-що бе наблюдавала смелия хитрец, работещ с хиената си, ако ни бъде позволено да се изразим с езика на афишите.

— С какви средства — продължи тя — е успял да дресира животните си така, че да бъде сигурен в любовта им към...

— Този факт, който ви изглежда невероятен — отвърнах, като я прекъснах, — е нещо съвсем естествено...

— О! — възкликна тя с усмивка на недоверие.

— Нима смятате животните за напълно лишени от страсти? — я запитах. — Тогава знайте, че можем да им придадем всички пороци, породени от цивилизацията.

Тя ме погледа учудено.

— Но — продължих аз — когато видях господин Мартен за пръв път, признавам, че ме удиви толкова, колкото и вас. Тогава седях до някакъв бивш военен с ампутиран десен крак, който бе влязъл с мен. Външността му ме бе поразила. Това бе едно от онези безстрашни лица, белязани с отпечатъка на войната и върху които са изписани Наполеоновите битки. Но най-особеното у този стар воин бе неговият открит и весел нрав, който е непринудеността си винаги предразполага към разговор. Той бе несъмнено от бойците, които от нищо не се изненадват, които намират на какво да се посмеят и в сетната гримаса на умирация другар, погребват го или го обират весело, посрещат снарядите хладнокръвно, бойци, чиито колебания са краткотрайни и които са готови да се побратимят и с дявола. След като бе наблюдавал много внимателно собственика на менажерията в момента, когато излизаше от клетката, моят съсед присви устни, за да изрази присмехулното си презрение с онази многозначителна гримаса, която си позволяват хитроумните, за да се отличат от наивните. И тъй, когато изказах високо възхищението си от смелостта на господин Мартен,

съседът ми се усмихна и поклащайки глава с вид на осведомен човек, отсече:

— Нищо ново!...

— Как така нищо ново! — възразих аз. — Ако обичате, обяснете ми тази тайна, ще ви бъда много задължен.

След няколко минути, в които успяхме да се запознаем, отидохме да обядваме в първата изпречила се пред погледа ни гостилница. По време на десерта бутилката шампанско възвърна някогашната свежест на спомените на този странен войник. Човекът ми разказа историята си и аз се убедих, че с право бе извикал: „Нищо ново!“

2. ЖЕНСКО ЛЮБОПИТСТВО

След като се завърна у дома, тя ме обсипа с толкова увещания, с толкова обещания, че най-после склоних да напиша за нея изповедта на войника. И така, на другия ден тя получи тази епична новела, която би могла да бъде озаглавена „Французите в Египет“.

3. ПУСТИНЯТА

По време на експедицията, предприета в Горен Египет от генерал Дезе^[1], един провансалски войник, попаднал в плен на магребените^[2], бе откаран в пустинята отвъд праговете на Нил.

За да избягат от френската армия на разстояние, достатъчно да им осигури спокойствие, магребените потеглиха с ускорен ход и се спряха едва през нощта. Разположиха се около потуления под палми кладенец, където предварително бяха заровили хранителни припаси. Не предполагайки, че пленникът им ще се опита да избяга, задоволиха се да му вържат само ръцете и заспаха, след като бяха изяли по шепа фурми и подхвърлили на конете зоб.

Когато безстрашният провансалец се убеди, че враговете му не са в състояние да го наблюдават, той си послужи със зъби, за да се докопа до нож, а после, помагайки си с колене, за да придържа острието неподвижно, преряза въжето, пристягащо ръцете му, и се намери на свобода. В следващия миг грабна карабина и кинжал, запаси се със сушени фурми, торба ечемик, барут и патрони, препаса ятаган, метна се на един кон и полетя в посоката, където предполагаше, че се намира френската армия.

В нетърпението си да зърне час по-скоро френски бивак, той така пришпорваше коня, че бедното животно падна мъртво, оставяйки го наскред пустинята.

След като вървя известно време в пясъците с отчаяната смелост на избягал каторжник, войникът бе принуден да спре, когато в пустинята, където няма здрач, нощта настъпи отведнъж. И макар тя да бе прекрасна и небето осяно с огромни брилянтни звезди, беглецът не намери сили да продължи. За щастие беше се добрал до някакво възвишение, на чийто връх бе съгледал през деня стройните силуети на палми, породили в сърцето му най-сладостни надежди. Умората му бе толкова непоносима, че войникът се просна върху гранитен блок, напомнящ с формата си походно легло, и веднага заспа, без да вземе никакви предохранителни мерки за времето, докато спи. Бе обрекъл

живота си. Преди да заспи, за лишен път се разкая, че избяга от магребените, чийто скитнически живот му изглеждаше прекрасен сега, когато се бе озовал далеч от тях, съвсем безпомощен сред тази пустош.

Събуди го слънцето, чиито безмилостни лъчи, падащи отвесно върху гранита, го нажежаваха до непоносимост. А провансалецът бе имал неблагоприятното да легне в посока, обратна на сянката, хвърляна от величествените корони на палмите. Той се вгледа в самотните дървета, напомнили му някак странно изящните, увенчани с листа сарацински колони на катедралата в Арл, и изтръпна... А когато ги преброи и хвърли поглед наоколо, огромно униние завладя изведнъж цялото му същество. Гледаше безбрежния океан пред себе си и се почувствува смазан от тази безкрайност. Тъмнеещите пясъци на пустинята се простираха във всички посоки, докдето стигаше погледът, и блестяха като течен сив метал, осенен от ярка светлина. Не разбираше дали това бяха гладки като огледала езера или вледенен океан. Гъсти облаци — или по-скоро някакви огнени изпарения, трептяха над тази движеща се земя. Небето бе невероятно чисто, въображението не можеше да си представи по-разкошна кобалтова синевина. Небе и земя горяха в омарата и зноя на юга. Тишината плашеше с дивото си безмълвие. Апокалиптичният безкрай, тъжната голота притискаха душата от всички страни: нито едно облаче на небето, нито един полъх във въздуха, нито един белег на живот в пясъка, раздвижван от малки вълни; а хоризонтът завършваше, както в морето при ясно време, със светла и тънка като острие на сабя линия.

Провансалецът прегърна ствола на една от палмите, сякаш бе рамо на другар, и загледан с тъга в безутешната картина, представила се пред очите му, плака под отвесната сянка, която дървото хвърляше върху гранита. После изкрещя, сякаш за да предизвика тишината. Гласът му, загубил се в пещерните кухни на възвишението, отекна слабо в далечината и не събуди ехо; ехото откликна в сърцето му; провансалецът бе само двацет и две годишен; той зареди карабината си.

— За това никога не ще бъде късно! — си каза най-после, като остави на земята спасителното оръжие.

[1] Дезе, Луи дьо Вейгу (1768–1800) — френски генерал, последвал Бонапарт в Ориента и завладял Горен Египет. ↑

[2] *Магребени* или *могребени*, тоест обитатели на Мароко; но името се отнася обикновено за всички мюсюлмани. ↑

4. НОВИЯТ РОБИНЗОН СИ НАМИРА СТРАНЕН ПЕТКАН

Гледайки последователно черния и синия простор, войникът мечтаеше за Франция. Припомняше си с наслада фонтаните на Париж, градчетата, които бе прекосявал, лицата на приятелите си и най-приятните часове от живота си. В отблясъците на трептящата над пустинните пясъци мараня неговото южняшко въображение възкреси пред погледа му дори камъчетата на скъпата на сърцето му Прованс.

Страхувайки се от опасностите на такъв жесток мираж, войникът слезе по противоположния на оня склон, по който вечерта се бе изкачил на хълма. Радостта му бе неописуема, когато откри някакво подобие на пещера, естествено изсечена в огромните гранитни блокове, образуващи основата на хълма. Остатъците от неголяма рогозка му подсказваха, че някога това убежище е било обитавано. На няколко крачки съгледа палми, отрупани с фурми. И ето как инстинктът, свързващ ни с живота, се пробуди в сърцето му. Пробуди се и надеждата да дочака магрébени или да чуе може би тътен на оръдия, тъй като по това време Бонапарт обхождаше Египет.

Обрадван от тази мисъл, французинът откъсна няколко грозда узрели фурми, под чиято тежест дърветата сякаш се огъваха; вкусвайки тази неочаквана манна, той се убеди, че обитателят на пещерата бе отгледал палмите — вкусните и пресни фурми действително свидетелствуваха за грижите на неговия предшественик. И мрачното отчаяние, което бе потиснало душата му, тутакси отстъпи място на почти безумна радост. Той отново възлезе на върха на хълма и прекара остатъка от деня там, заемайки се усърдно да отсече една от безплодните палми, които през нощта му бяха послужили за покрив. Една внезапна мисъл го подсети за хищниците в пустинята; и предвиждайки, че могат да дойдат, за да утолят жаждата си от бликащия между скалите извор, губещ се в пясъците, реши да постави преграда пред отвора на своето обиталище. Въпреки старанието си, въпреки силите, породени от страха да не бъде разкъсан по време на

съня си, клетникът не смогна да нареже дървото, но успя да го отсече. Когато на свечеряване този цар на пустинята рухна, шумът от сгромояването му проехтя надалеч, сякаш цялата пустиня глухо простена; войникът изтръпна, дочул като че ли нечий глас да изрича прокоба.

Но подобно на наследник, нескърбящ дълго за смъртта на свой роднина, войникът лиши хубавото дърво от поетичното му украшение — дългите и широки листа и ги използва, за да закърпи рогозката, на която щеше да легне.

Уморен от горещината и от работата, той заспа под червеникавия свод на влажната пещера. Посред нощ сънят му бе смутен от необичаен шум. Войникът се надигна и в безмълвната тишина дочу равномерно дишане, чиято стихийна мощ не можеше да принадлежи на човешко същество. Дълбок страх, подсилен от тъмнината, от тишината и от неспокойното въображение на внезапно събудил се човек, вледени сърцето му. Той дори едва почувствува болезнените тръпки в корените на косата си, когато, разтворил широко зеници, забеляза в мрака две слаби жълтеникави светлини. Отначало ги отдаде на някакво отражение на самия гледец, но разпознавайки постепенно предметите в пещерата, скоро съгледа огромно животно, легнало на две крачки от него. Дали бе лъв, тигър или крокодил? Провансалецът не беше достатъчно образован, за да знае към коя разновидност да причисли врага си, и уплахата му бе толкова по-голяма, тъй като поради невежеството си стигаше до най-ужасни предположения. Той понесе жестокото изпитание да изслуша и проследи всички отсенки на това дишане, без да си позволи най-малкото движение. Силна миризма, подобна на тази, която се излъчва от лисиците, та дори по-остра и по-тежка, изпълваше пещерата и когато провансалецът я долови, ужасът му стигна до лудост. Онова, което бе само смътно подозрение в началото, сега се бе превърнало в пълна сигурност за него: вече не се съмняваше в съществуването на страшния хищник, чието царствено леговище бе избрал за свое убежище. Между това лъчите на устремилата се към хоризонта луна проникнаха в пещерата и на бледата им светлина блесна пъстрата козина на пантера.

Този египетски лъв спеше, свит на топка като голямо куче, мирен притежател на разкошна колибка до вратата на разкошен дом; очите

му, отворили се за миг, отново се бяха затворили. Лежеше обърнат към французина.

Хиляди неясни мисли пробягнаха в душата на пленника на пантерата; отначало поиска да я убие, но забеляза, че разстоянието между нея и него не му позволява да се прицели и куршумът щеше да прелети над козината ѝ. А ако се събудеше? Това предположение го накара да застине в нямата вцепененост на човек, изправен неочаквано пред ужасно откритие. И в опасенията си да не смути съня ѝ, позволяващ му да подири спасителния път, той проклинаше ударите на сърцето си, станали прекалено силни от притока на неспокойната кръв. Два пъти постави ръка върху ятагана, с намерение да отсече главата ѝ, но вероятността да не пререже дебелия ѝ жилав косъм, го принуди да се откаже от дръзкия си план.

„А не успея ли да я убия, неминуемо ще загина“ помисли си войникът. И ето защо, предпочел шансовете на откритата схватка, реши да изчака утрото.

И това утро не закъсня. Тогава французинът можа да разгледа пантерата и видя муцуната ѝ изцапана с кръв.

— Добре си е похапнала!... — рече си, но не помисли дали угощението е било с човешко месо. — Значи, не ще бъде гладна, когато се събуди.

5. ИМАТ ЛИ ЖИВОТНИТЕ ДУША?

Беше женска. Козината по корема и хълбоците бе ослепително бяла. Множество петънца с меката лъскавина на кадифе образуваха около лапите красиви огърлици. Мускулестата опашка бе също бяла, но завършваше с черни пръстени. Гърбът, жълт като старо, ала искрящо и приятно за окото злато, бе изпъстрен с онези характерни точки, бегло напомнящи рози и по които обикновено отличават пантерите от останалите разновидности, принадлежащи към семейството на котките^[3].

Спокойната и страшна обитателка на пещерата спеше в грациозната поза на изтегната върху диван котка. Изцапаните с кръв, тръпнещи и въоръжени с големи нокти лапи бяха проснати пред главата, почиваща на тях и от която стърчаха редки и прави, подобни на сребърни нишки мустаци. Ако тя бе в клетка, провансалецът сигурно би се възхищавал от красотата ѝ и от могъщите контрасти на ярките цветове, които ѝ придаваха царствено величие; но сега зловещата картина смущаваше погледа му. Само с присъствието си пантерата, макар и спяща, упражняваше върху него въздействието, каквото, казват, упражняват върху славея магнетичните очи на змията. Няколко секунди войникът гледа ужасяващото зрелище с внезапното усещане, че загубва живота си, че всяко връщане към него е вече невъзможно, докато навярно би изпаднал във възторг от тътена на оръдията, бълващи огън. Но сред това чувство на смъртен ужас, дълбоко в душата му се появи безстрашна мисъл и пресуши студената пот, обливаща челото му. Действайки като човек, изправен пред прага на смъртта, който с отчаяни усилия, с всевъзможни жертви брани всеки час, всяка минута от живота си, той реши в мигновен проблясък на самообладание да противодействува, да намери изход.

— Онзи ден арабите можеха да ме убият — каза си войникът. И смятайки се за мъртъв, със смело и тревожно любопитство зачака пробуждането на врага. Когато слънцето изгря, пантерата внезапно отвори очи, после силно протегна лапите си, сякаш за да ги раздвижи и

пропъди досадното изтръпване. Накрая се прозя, показвайки ужасяващите си зъби и раздвоения език, твърд като ренде.

„Същинска женичка!...“ — помисли се французинът, като я гледаше с каква безкрайна нежност и кокетство кърши снага.

Тя облиза кръвта, която още багреше лапите и муцуната ѝ, и грациозно се почеса по главата.

— Добре!... Погрижи се за тоалета си!... — рече французинът, който, възвърнал самообладанието си, отново се бе разведрил. — А после ще си кажем „добър ден“. — И стисна малкия кинжал, задигнат от магробените.

В този миг пантерата обърна глава към французина и втрепенено го загледа, без да се придвижи напред. Остротата на тези металически очи и непоносимият им блясък накараха провансалеца да потрепери, особено когато пантерата тръгна към него; но той я погледна гальовно и взирайки се в нея, като че с намерение да я хипнотизира, я остави да се приближи; после нежно и влюбено, сякаш се готвеше да погали най-прелъстителната жена, прекара ръка по цялото ѝ тяло от главата до опашката, дразнейки с нокти гръбначните прешлени, които разполовяваха жълтия гръб на пантерата.

Животното сладострастно опъна опашка, очите му омекнаха и когато французинът за трети път подхвана лицемерната си ласка, доту онова мъркане, с което котката изразява удоволствието си; но то идеше от такова могъщо и бездънно гърло, че проехтя в пещерата като последните акорди на орган в църква. Преценявайки значението на тези магнетични ласки, провансалецът ги удвои, в желанието си да овладее царствената куртизанка. Когато сметна, че е приспал жестокостта на своенравната си приятелка, която предишния ден за щастие бе утолила глада си, той стана и излезе от пещерата; пантерата го наблюдаваше безучастно, но малко преди той да се изкачи на хълма, скочи, лека като птичка, прехвърчаща от клон на клон, догони го и започна като котка да се търка в нозете му. После го погледна с очи, загубили студения си блясък, и нададе вой, който натуралистите сравняват със стържене на трион.

— О, колко е настояща! — каза си с усмивка французинът.

Опита се да поиграе с ушите ѝ, погали я по корема и енергично я почеса по главата. И забелязвайки успехите си, докосна черепа ѝ с

острието на камата си, дебнейки удобен момент да го прониже; но усетил яките кости, той с ужас си помисли, че не ще успее.

Господарката на пустинята одобри старанието на своя роб, като вдигна глава, протегна шия и притихна, потъвайки в блаженство. Тогава французинът си каза, че за да убие с един удар такава дива принцеса, трябва да пререже гърлото ѝ и вече вдигаше ножа, когато, видимо задоволена, пантерата грациозно се изтегна в нозете му, хвърляйки от време на време погледи, в които, въпреки присъщата им суровост, прозираше благосклонност.

Опрял се на една от палмите, бедният провансалец изяде шепа фурми, като с изпитателно око поглеждаше ту пустинята, за да търси в нея освободители, ту страшната си приятелка, за да дебне несигурното ѝ великодушие. Пантерата отправяше погледи към мястото, където падаха костилките всеки път, когато провансалецът ги хвърляше, и тогава очите ѝ изразяваха безкрайно недоверие. Тя разглеждаше французина с пресметлива предпазливост, оказала се в последна сметка благоприятна за него, тъй като облиза покорно обущата му и с гъвкавия си и жилав език изтри като по чудо праха, напластил се в гънките им.

— А когато огладнее?... — запита се провансалецът.

[3] Латинското название на котката *felis* служи в зоологията за обозначаване на семейство котки. ↑

6. МИСЪЛТА НА ПРОВАНСАЛЕЦА

Въпреки ужаса, който предизвика в него тази мисъл, войникът с интерес започна да оглежда пантерата, несъмнено един от най-прекрасните екземпляри на расата си, тъй като бе три стъпки висока и четири — дълга, без да се смяташе опашката. Това могъщо оръжие, заоблено като дебела тояга, бе на около три стъпки над земята. Главата, голяма като на лъвица, се отличаваше с рядко изящество; бе необикновено красива в студената си, присъща на тигрите, жестокост, но в нея се долавяше смътно сходство с главата на лукава жена.

С други думи, образът на тази самотна царица разкриваше в този миг веселост, подобна на тази на пияния Нерон: бе утолила жаждата с кръв и сега желаше да се забавлява.

Войникът се опита да направи няколко крачки, пантерата не го обезпокои, задоволяваше се да го следи с очи и наподобявайки така помалко вярно куче, нежели голяма ангорска котка, която неспокойно оглежда всичко, та дори и движенията на господаря си. Когато се обърна, забеляза до извора остатъците от своя кон, които пантерата бе влачила дотук. Около две трети от тях бяха изядени. Това успокои французина. Сега за него бе лесно да си обясни отсъствието на хищнически пориви в пантерата и великодушието, което му бе засвидетелствувала, докато той спеше.

Това щастливо начало му вдъхна надеждата да прекара спокойно деня с пантерата, без да пренебрегва нито едно от усилията си да я покори и спечели благосклонността ѝ. В такова разположение на духа се приближи до нея и с неизказана радост видя, че тя едва забележимо върти опашка. Тогава без страх седна до нея и двамата започнаха да си играят: той я хващаше за лапите, галеше муцуната ѝ, щипеше ушите ѝ, а накрая я обърна по гръб и енергично почеса топлите ѝ, копринени хълбоци. Тя го гледаше невъзмутимо и когато войникът поиска да пригладя козината по лапите ѝ, внимателно прибра извитите си като ятаган нокти. Французинът, който държеше подръка камата си, все още се надяваше да я забие в корема на прекалено доверчивата пантера, но

се боеше да не бъде задушен в предсмъртните ѝ спазми. А може би долови в душата си угризения, които го заставяха да пощади безобидното създание. Струваше му се, че е намерил приятел в безбрежната пустиня. И тъкмо сега по незнайна асоциация на представите в паметта му изникна образът на първата му любовница, иронично наричана от него Миньон^[4], защото бе така ужасно ревнива, че през цялото време на любовната им връзка се страхуваше от ножа, с който постоянно го заплашваше. Този спомен от ранната му младост го наведе на мисълта да назове със същото име пантерата, от чиято ловкост, красота и гъвкавост се възхищаваше сега с повече хладнокръвие.

Към края на деня вече свикна с опасното си положение дотолкова, че дори обикна рисковете му. Най-после пантерата усвои навика да отправя поглед към него, когато пронизително извикваше „Миньон“.

На свечеряване Миньон множество пъти нададе дълбоки, меланхолични звуци.

— Добре е възпитана! — рече си веселият войник. — Казва молитвата си...

Но тази шеговита мисъл мина през ума му едва когато забележа, че Миньон запазва досегашното си дружелюбно поведение.

— Хайде, моя руса красавице, легни си преди мен — ѝ каза той, осланяйки се на пъргавите си нозе, за да се измъкне, когато тя заспи, и си потърси през нощта друго убежище.

^[4] Миньон — от френски *mignon*, което означава мил, приятен, сладък. ↑

7. УСЛУГА, КАКВАТО ВЪРШАТ ГРИЗЕТКИТЕ

Войникът с нетърпение зачака часа на бягството и когато той настъпи, хукна към Нил; но едва повървял четвърт час в пясъците, дочу зад себе си пантерата да скача и да надава от време на време познатите, наподобяващи стържене на трион звуци, по-ужасни дори от глухия шум на скоковете ѝ.

— Виж ти, виж! — възкликна войникът. — Влюбила се е в мен!... Тази млада пантера може би още не е обичала; колко приятно е да бъдеш първият ѝ възлюблен!

В същия миг французинът попадна в толкова опасното за пътници тресавище, от чиято смъртоносна прегръдка е невъзможно да се спасиш.

Потънал в клопката му, войникът тревожно извика, пантерата в миг дотича, сграбчи го със зъбите си за яката и отскачайки силно назад, като по чудо го изтръгна от бездната.

— О, Миньон! — извика войникът, галейки нежно пантерата. — Сега с теб сме свързани на живот и смърт. Но моля, без шеги!

И се върна обратно.

От този миг пустинята сякаш стана обитаема за него. Обитаваше я същество, на което можеше да говори, без да си обяснява причините за това невероятно приятелство. Колкото и могъщо да бе желанието му да стои прав и да бъде нащрек, войникът заспа. Когато се събуди, не видя Миньон; изкачи се на хълма и в далечината я съгледа да се приближава към пещерата с подскоци, съгласно обичая на тези животни, избягващи да тичат поради крайната гъвкавост на гръбначния им стълб. Миньон дойде с изпоцапана с кръв муцуна, тя получи дължимите от приятеля ѝ ласки и с продължително и гръмко мъркане засвидетелствува доволството си. Очите ѝ, меки и златисти, продължаваха да се усмихват, когато се обръщаха към провансалеца, който ѝ говореше като на домашно животно.

— О-о, госпожице, вие наистина сте добро момиче, нали? Разбирате ли?... Ние обичаме да ни гаят. Не се ли срамувате? Изяли сте цял магребен? Е, добре! Ами че те са животни като вас!... Но поне не се тъпчете с французи... Няма да ви обичам повече!

Пантерата си играеше, както младо куче с господаря си, позволявайки последователно да го мачкат, потупват и гаят; и понякога предизвикваше войника, като умолително го докосваше с лапите си.

8. МИНЬОН, МЪЛЧАЛИВА И НЕВЯРНА

Няколко дни преминаха така.

Това приятелство позволи на провансалеца да съзерцава грандиозното и безмълвно величие на пустинята. От момента, в който изживя в нея часове на ужас и спокойствие и намери в лоното ѝ храна и същество, за което мислеше, душата му бе в плен на противоречиви чувства. Това бе живот, изпълнен с контрасти. Самотата му разкри всичките си тайни, обгърна го с очарованието си. В розовите утрини и в оранжевите залези той откри неизвестна на света красота... Дочувайки над главата си сладостното пърхане от крилете на птица — рядък минувач в този свят на тъга и запустение, — той тръпнеше от радост и прехласнат гледаше как бягат разноцветно обагрените облаци! Наблюдаваше през нощта вълшебната игра на луната върху пясъчния океан, където самумът издигаше същински вълни и предизвикваше внезапни промени. Вкусваше омаята на деня, наситен с блясък и знойна синевина; често след ужасното зрелище на урагана, издигнал червени пясъчни мъгли и смъртоносни облаци, с наслада дочакваше нощта, носеща благотворната прохлада на звездите. Дочуваше въображаеми мелодии от небесата, а самотата го научи да се отдава на чудната магия на мечтанието...

Накрая страстно се привърза към пантерата, защото той действително чувствуваше необходимост да обича. Било защото могъщата му воля бе изменила характера ѝ, било защото благодарение на сраженията, които се развиваха в пустинята, намираще обилна храна, пантерата не посегна на французина, който в края на краищата престана да се бои от нея, виждайки я толкова покорна. През по-голяма част от времето си войникът обикновено спеше; но този сън най-често бе просъница, в която той, като паяк в дъното на мрежата си, бдеше да не изпусне мига на своето освобождение, ако някой минеше в кръга, очертан от хоризонта. Бе пожертвувал ризата си, за да направи от нея знаме, което прикрепил към върха на една обезлистена палма. Подучен от неволята, съумя да го опъне с летвички, тъй като вятърът можеше да

не го развее в момента, когато очакваният пътник би погледнал към пустинята.

Забавляваше се с пантерата в безкрайните часове, когато надеждата го напускаше. И бе опознал всички оттенъци на гласа ѝ, израза на погледа ѝ, бе изучил всички извивки на петната, които изпъстряха златото на козината ѝ. Миньон дори вече не ръмжеше, когато я улавяше за гъстия кичур в края на ужасяващата ѝ опашка, за да преброи красивите черни и бели пръстени, които отдалеч блестяха на слънцето като скъпоценни камъни. Изпитваше удоволствие да съзерцава меките и грациозни линии на формите, белия пух на корема, изяществото на главата ѝ. Особено обичаше да я наблюдава, когато лудееше и ловкостта и младостта на движенията ѝ винаги го удивляваха, защото бяха частица от великата воля за живот; възхищаваше се от неподражаемата ѝ гъвкавост, когато започваше да скача, да пълзи, да се плъзга, да се провира, да се вкопчва с нокти в камъка, да се търкаля, да се свива на кълбо, да се хвърля стремително навсякъде. Колкото и неудържим да бе поривът ѝ, колкото и хлъзгав — гранитният блок, тя мигновено спираше, щом само чуеше думата „Миньон“.

Един зноен ден във висините започна да кръжи огромна птица. Провансалецът се откъсна от пантерата и насочи вниманието си към новия гост; но след кратко чакане изоставената господарка глухо изръмжа.

— Дявол го взел, струва ми се, че ревнува — си каза той, виждайки мълните в очите ѝ. — Нима в това тяло се е вселила душата на Виргиния?

Орелът се изгуби в простора, докато войникът се възхищаваше от заобления гръб на пантерата. Толкова грация и младост имаше в тези меки очертания, напомнящи сладостния овал на женските форми! Светложълтият цвят на козината образуваше прекрасно съчетание с матовобелезникавите оттенъци по хълбоците. Под ослепителната светлина на слънцето това живо злато, тези кафяви петна излъчваха още по-неотразимо левантинския си чар!

Провансалецът и пантерата се погледнаха многозначително, кокетката потръпна, когато усети пръстите на приятеля ѝ да я чешат по главата, очите ѝ блеснаха като светкавици, а после с наслада се затвориха.

— Тя има душа — си каза войникът, наблюдавайки успокоената царица на пустинята, златиста като нея, бяла като нея и самотна като нея.

9. НЕДОРАЗУМЕНИЕ

— И тъй — ми каза тя, — прочетох словото ви в защита на животните; но как завършиха тези две същества, създадени да се разбират?...

— О, да... Завършиха, както завършват всички големи страсти — с недоразумение. И двамата се подозират в измяна, не се обясняват от гордост и се скарват от твърдоглавие.

— И то понякога в най-хубавите моменти — добави тя, — достатъчни са един поглед, едно възклицание! Е, добре, а сега довършете историята!

— Ужасно трудно би било за мен, но вие ще разберете това, което ми довери старият воин, когато, пресушавайки бутилката шампанско, продължи: „Не зная какво зло й бях сторил, но тя се обърна, видимо разярена, и с острите си зъби, макар и леко, ме одраска по хълбока. Уплашен, че иска да ме разкъса, аз забих ножа в шията ѝ. Тя рухна, надавайки вик, който прониза сърцето ми; видях я да се гърчи в предсмъртни мъки, гледайки ме без омраза. Готов бях да отдам всичко, дори кръста за храброст, който тогава още не притежавах, за да я върна към живота. Сякаш бях убил човешко същество... И войниците, съгледали знамето ми и дотичали да ме спасят, ме намериха облян в сълзи... Разбирате ли, господине — добави той след кратко мълчание, — оттогава воювах в Германия, в Испания, в Русия, във Франция и къде ли още не разхождах особата си, ала не видях нищо подобно на пустинята... Наистина не съм срещал другаде по-вълшебно златист пейзаж, повече мир, повече тишина!“

— Но какво чувствахте там? — го запитах.

— О, това не може да се обясни, млади господине. Впрочем аз не всякога се поддавам на съжаления за моите палми и за моята пантера... Защо да бъда неизменно тъжен?... Разбирате ли? В пустинята има всичко и няма нищо...

— Но кажете още нещо!

— Е добре — рече той и в гласа му трепна нетърпение, — тя е
самият Бог — без човешката глъч!...

Париж, 1830

Издание:

Автор: Оноре дьо Балзак

Заглавие: Избрани творби в десет тома

Преводач: Дора Попова

Език, от който е преведено: френски

Издание: първо

Издател: ДИ „Народна култура“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1984

Тип: роман

Националност: френска

Печатница: ДП „Димитър Благоев“ — София, ул. „Ракитин“ 2

Излязла от печат: декември 1984 г.

Главен редактор: Силвия Вагенщайн

Редактор: Мария Коева

Технически редактор: Олга Стоянова

Художник: Ясен Васев

Коректор: Наталия Кацарова; Стефка Добрева

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/11178>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.